

Consulting'95 Bt

4031 Debrecen, Könyves Tóth Kálmán út 6/D Tel.: 06 52 430 632, Mobil: 06 30 248 2855,
Fax: 06 52 454 241, Email: csoba.judit@arts.unideb.hu

„Aktív eszközök, munkaerő-piaci programok kontrollcsoportos, többváltozós értékelése”

*Készült az Állami Foglalkoztatási Szolgálat megbízásából a
„A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése az integrált munkaügyi
és szociális rendszer részeként” című,*

TÁMOP 1.3.1. kiemelt program
3.2. alprojekt „A foglalkoztatáspolitikai döntések megalapozása”
keretein belül

Készítette: Csoba Judit- Nagy Zita Éva- Szabó Fanni

Debrecen, 2010.

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Befektetés a jövőbe

Tartalomjegyzék

Bevezető	4
Vezetői összefoglaló	5
Az aktív munkaerő-piaci programok értékelésének keretei	5
A hatásvizsgálat során alkalmazott módszerek	6
A minta szocio-demográfiai jellemzői	8
Tipikus életutak	10
Eredmények az egyes aktív eszközök esetében.....	12
A képzés	12
A bértámogatási program	13
A közfoglalkoztatási program	14
A kontrollcsoport jellemzői.....	15
Az információs háló, támogató rendszerek szerepe	16
Kimenetek, változások, hatások: „kemény- indikátorok”	18
A hatásvizsgálat „soft- indikátorai”.....	20
A kimenetet meghatározó tényezők	21
1. Az aktív munkaerő-piaci programok értékelésének módszertani keretei.....	23
2. A kutatás során alkalmazott módszer szakmai- módszertani megalapozása, részletes leírása	27
2.1.) A vizsgálni kívánt aktív munkaerő-piaci eszközök.....	27
2.2.) A hatásvizsgálat feltételei – összehasonlítható csoportok.....	28
2.3.) A vizsgálati és kontrollcsoport kialakítása.....	29
2.4.) A vizsgálat időkeretei.....	33
2.5.) A fő vizsgálati dimenziók, kérdések	35
2.6.) Az adatfelvétel.....	38
2.7.) Az adatok feldolgozása	38
3. A célcsoport és a kontrollcsoport bemutatása: „bemeneti mutatók”	39
3.1.) Nemek szerinti összetétel	39
3.2.) Kor szerinti összetétel	40
3.3.) A háztartás nagysága.....	41
3.4.) A családi állapot szerinti összetétel.....	41
3.5.) Iskolai végzettség	42
3.6.) Lakóhely.....	45
3.7.) A megkérdezett státusza a programot megelőzően (bemeneti indikátorok)	45
3.8.) Akadályozó tényezők	47
3.9.) A munkaéletút alapján kirajzolódó csoportok a vizsgálatunkban résztvevők körében	49
4. Eszközönkénti leírás	52
4.1.) Képzés	52
4.1.1.) A képzésbe kerülés sajátosságai és a képzés holt súly-hatása.....	53
4.1.2.) Motiváltság és a képzés kiválasztása	54
4.1.3.) A képzések időtartama	55
4.1.4.) A tanult szakmák köre.....	55
4.1.5.) A képzések megítélése:	55

4.1.6.) A „képzetségnövekedési-hatás” érvényesülése.....	56
4.2.) Bértámogatás	56
4.2.1.) A bértámogatási program helyettesítő hatása.....	58
4.2.2.) A bértámogatási program „holtsúly- hatása”	60
4.3.) Közfoglalkoztatás.....	62
4.3.1.) A foglalkoztatási formák és a nemek aránya.....	65
4.3.2.) Motiváltság a foglalkoztatásban való részvételre.....	66
4.3.3.) A területi különbségek hatása a közfoglalkoztatásra	68
4.3.4.) A „visszafoglalkoztatás” mértéke	69
4.3.5.) A kimenetek	70
5. A hatásokat befolyásoló további tényezők - az aktív eszközben érintettek és a kontrollcsoport összevetése.....	73
5.1.) A távolmaradás indoklása és egyéb akadályok.....	73
5.1.1.) A távolmaradás, passzivitás indoklása.....	73
5.1.2.) A fekete gazdaságban való részvétel.....	78
5.2.) Az elhelyezkedést segítő tényezők hatása.....	79
5.2.1.) Az informáltság és a szolgáltatások igénybevétele	79
5.2.2.) Az álláskeresőkkel kapcsolatot tartó szolgáltatók.....	83
5.2.3.) Az álláskeresés során alkalmazott technikák	84
6. Kimenetek, változások, hatások	86
6.1.) Státuszbeli különbségek a célcsoport és a kontrollcsoport között	86
6.1.1.) Státusz közvetlenül a beavatkozás zárását követően – „kimeneti indikátor”.....	86
6.1.2.) A státusz alakulása a vizsgált 12 hónapban	87
6.1.3.) A jelenlegi státusz: a megfigyelés 12. hónapja	95
6.2.) Hatások az aktivitáson túl - a társadalmi státusz változása	95
6.2.1.) A végzett munka során betöltött munkakör, beosztás.....	96
6.2.2.) A munkaszerződés jellege	97
6.3.) A bérigény alakulása a vizsgált időszakban	99
6.4.) A hatásvizsgálat „soft-indikátorai”	102
6.4.1.) A programok hatásának megítélése.....	103
6.4.2.) Változások a válaszadók saját magukról, lehetőségeikről alkotott megítéléseiben	104
6.4.3.) Az „én-érték” fejlődése	106
7. Mégis: mi határozza meg a kimenetet?	108
Irodalomjegyzék	111
Melléklet	115

Bevezető

Az ÁFSZ tevékenységének további fejlesztéséhez elengedhetetlen az aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonyságának többoldalú vizsgálata, értékelése. Ennek érdekében került sor e záró tanulmány tárgyát képező kutatás megszervezésére „*A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése az integrált munkaügyi és szociális rendszer részeként*” című, TÁMOP 1.3.1. kiemelt program „*A foglalkoztatáspolitikai döntések megalapozása*” 3.2. alprojekt „**Aktív eszközök, munkaerő-piaci programok kontrollcsoportos, többváltozós értékelése**” c. alprogramja keretében. A kutatást a **Consulting'95 Bt** munkatársai végezték szoros együttműködésben a Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszékének kutatóival.

A kutatási program az aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonyságának többoldalú vizsgálatát, értékelését tűzte ki célul. A kutatás az eddigi programmonitorozási rendszeren túllépve egy eddig nem használt értékelési mód kimunkálását és gyakorlati alkalmazását vállalta annak érdekében, hogy az eddig ismert, főként monitor vizsgálatokból származó információkat bővítse, s az aktív eszközök működésével kapcsolatban további összefüggéseket tárjon fel. A kutatás közvetett célja, hogy hozzájáruljon az ÁFSZ aktív eszközrendszerének hatékonyabb célzásához, fejlesztéséhez.

A tanulmány első fejezetében az aktív munkaerő-piaci programok értékelésének hazai és nemzetközi tapasztalatait foglaljuk össze. A második fejezetben a kutatás során alkalmazott módszereket mutatjuk be. A harmadik fejezetben a célcsoport és a kontrollcsoport szocio-demográfiai mutatók szerinti jellemzését, összevetését végezzük el annak érdekében, hogy az eszközökbe való bemenet különbözőségét, a szelekciós hatást bemutassuk. A negyedik fejezetben az egyes eszközök jellemzőit, működési sajátosságait elemezzük. Az ötödik fejezet a célcsoport és a kontrollcsoport közötti különbséget tárja fel, s az aktív eszközök hatását vizsgálja. A következő, hatodik fejezetben az említett csoportok státuszbeli különbségeire, annak változásaira, illetve a „soft-indikátorok” bemutatására kerül sor. A hetedik fejezetben a kimeneteket meghatározó tényezők feltárása történik, míg végül a nyolcadik fejezetben egy rövid összefoglaló olvasható.

Vezetői összefoglaló

Az aktív munkaerő-piaci programok értékelésének keretei

Az ÁFSZ tevékenységének további fejlesztéséhez elengedhetetlen az aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonyságának többoldalú vizsgálata, értékelése. Ennek érdekében került sor e záró tanulmány tárgyát képező kutatás megszervezésére „*A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése az integrált munkaügyi és szociális rendszer részeként*” című, TÁMOP 1.3.1. kiemelt program „*A foglalkoztatáspolitikai döntések megalapozása*” 3.2. alprojekt „**Aktív eszközök, munkaerő-piaci programok kontrollcsoportos, többváltozós értékelése**” c. alprogramja keretében. A kutatást a **Consulting'95 Bt** munkatársai végezték szoros együttműködésben a Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszékének kutatóival.

A kutatási program az aktív munkaerő-piaci eszközök hatékonyságának **többoldalú vizsgálatát**, értékelését tűzte ki célul.

A magyar munkaerő-piaci szervezet 1994 óta vizsgálja a főbb aktív munkaerő-piaci programok hatékonyságát, eredményességét. A vizsgálat az e célra kifejlesztett monitoring-rendszerrel méri a befejezett munkaerő-piaci programok nettó hatását. Többek között arra kérdez rá, hányan vettek részt ezekben a programokban, s közülük a program befejezése után 3, illetve 6 hónappal milyen arányban tudtak nem támogatott státuszban elhelyezkedni, vagy saját vállalkozásba kezdeni. Az információk a monitoring rendszerben alapvetően két forrásból származnak: egyrészt a munkaügyi szervezetnél rendszeresen vezetett nyilvántartásokból nyerik ki a programokat befejezett személyek adatait, másfelől az így kinyert résztvevők címlistáit kigyűjtik és három, illetve 2009 óta 6 hónap elteltével postai úton kiküldött kérdőívvel keresik meg a programot befejezett személyeket. Nem vonnak be valamennyi eszközt a hatásvizsgálatba, csupán a munkaerő-piaci képzést, a bértámogatást, a vállalkozói támogatást és a pályakezdő programokat érintette a vizsgálat.

A kutatás az eddigi programmonitorozási rendszeren túllépve egy eddig nem használt értékelési mód kimunkálását és gyakorlati alkalmazását vállalta annak érdekében, hogy az eddig ismert - főként monitor vizsgálatokból származó - információkat bővítse, s az aktív eszközök működésével kapcsolatban ***további összefüggéseket tárjon fel.***

- a monitoring rendszer pl. nem követi a 2009-2010-ben legnagyobb létszámot érintő **közfoglalkoztatási programok** körét. A vizsgálatot e hiányt pótolva **erre az eszközre is kiterjesztettük**.
- a hazai monitoring vizsgálat 2009-ig jellemző sajátossága volt továbbá, hogy a kérdőíveket a képzést befejezett munkanélküliek és a támogatott vállalkozók személyesen válaszolták meg, a többi eszköz esetében viszont a munkaadók szolgáltatták a programmal kapcsolatos információkat. **Kutatásunkban egységesen az álláskeresőket/támogatott programokban résztvevőket kérdeztük**.
- 2009-et követően a monitoring vizsgálat keretében kérdőívet csak abban az esetben küldenek a programot befejezett résztvevőknek, ha azok sem a munkaügyi rendszerben, sem a foglalkoztatottakat nyilvántartó rendszerben nem voltak elérhetőek. Ennek a módszernek az az árnyoldala, hogy egy sor – az elhelyezkedés sikerét alapvetően meghatározó– információt, körülményt nem ismer meg a jelenlegi monitoring rendszer. E hiányosságokat kiküszöbölendő, vizsgálatunkban **a megkérdezettek státusztól függetlenül kerültek bevonásra** (a sikeres és sikertelen kimenteket egyaránt kérdőíves technikával mértük).
- a monitoring vizsgálat a megkérdezettek esetében egy konkrét időpontot céloz, vizsgálatunkban **a mintába kerültek pályáját részletesen 12 hónapon keresztül követtünk** a munkaerőpiacon annak érdekében, hogy megismerjük a státuszváltozásokat, s az erre ható tényezőket.

A hatásvizsgálat során alkalmazott módszerek

A hatásvizsgálat – az időbeli és anyagi korlátok miatt – arra a három aktív munkaerő-piaci eszközre koncentrált, melynek alkalmazása az elmúlt 10 évben a legtöbb személyt érintette, illetve az aktív eszközökre fordítható forrásokból is a legnagyobb támogatást élvezte. (2009-ben az aktív eszközök finanszírozására rendelkezésre álló Munkaerő-piaci Alap Foglalkoztatási Alaprész decentralizált keretének 73,8 %-át fordították e három eszközre.) A kutatás ennek megfelelően **a munkaerő-piaci képzésre, a bértámogatásra, és a közfoglalkoztatás működésének, hatékonyságának többoldalú vizsgálatára terjedt ki**.

Az aktív eszközök alkalmazásával kapcsolatos kutatási kérdések megválaszolásának érdekében **az aktív eszközben érintettek mellett** olyan csoportokat is megfigyeltünk, akik

esetében nem került sor beavatkozásra. E csoportokat tényellentétes viszonyítási alapnak (*kontrollcsoportnak*) tekintettük.

A mintavétel során a *válaszadók kiválasztása un. kétlépcsős rétegzett mintavételi eljárással történt*. Ez egy *véletlen mintavételi eljárás*, amelynek eredményei – a mintavétel tulajdonságaiból következően – elvileg *alkalmasak a statisztikai általánosításra*, vagyis a kutatásunk következtetéseit a célcsoport egészére (mind a kiválasztottak, mind a kirendeltségek viszonylatában) vonatkoztathatjuk.

A *mintavételi eljárás* során a vizsgálatba vont kistérségek kiválasztása a *KSH* kistérségek elmaradottságát/fejlettségét mérő *komplex mutató mentén képzett kistérségi rangsor* alapján történt. Az 5 fejlettségi csoportban összesen *18 kirendeltség* kiválasztására került sor úgy, hogy minden csoportban a *3-4 legjobb helyzetű kistérséget* emeltük be a mintába. A legjobb helyzetű kistérségek kiválasztását az indokolja, hogy elsődlegesen az aktív eszközök hatásosságát kívántuk mérni, s ehhez az eszközök számára legkedvezőbb „mozgásteret” kínáló kistérségek vizsgálatát kellett biztosítanunk.

Mindezeket követően a kiválasztott 18 kirendeltségre az *ÁFSZ leválogatta a célcsoportba és a kontrollcsoportba bekerülő személyek listáját*, melyet megküldött az érintett kirendeltségek kapcsolattartóinak. Ezt követően a kiválasztott kirendeltségek munkatársai a listán szereplő regisztrált álláskeresők meghatározott körét *„Adatkezelési nyilatkozattal” nyilatkoztatták a kutatásban való részvételi szándékukról*. A listán szereplő, de a nyilatkoztatás időpontjában már a kirendeltség ügyfélkörén kívül lévő személyek egy meghatározott körét postai úton is nyilatkoztattunk az együttműködés szándékára vonatkozóan. Ezzel is növelni kívántuk annak esélyét, hogy azok is bekerülhessenek a mintába, akik az eszközök segítségének köszönhetően, vagy attól függetlenül a munkanélküliségből sikeres kimeneteket találtak.

Az *adatfelvétel* a nyilatkozók körében a munkaerő-piaci intézményrendszertől független státuszú kérdezőbiztosok közreműködésével történt a megkérdezettek által választott helyszínen. Az adatfelvétel 2010. augusztus 15.- 2010. szeptember 30. között zajlott.

Mindezek eredményeként a jelen kutatásban *1041 fő* volt a vizsgált *aktív eszközök által érintett személyek* száma, valamint *1068 fő* volt a vizsgált *beavatkozásokkal nem érintett személyek* száma.

A *megfigyelés időkeretét* 12 hónapban határoztuk meg a következőképpen:

- *2009. szeptember 01. – 2010. február 28.* közötti időszakot tekintettük a *beavatkozási időszaknak*. Akik ebben a hat hónapban a vizsgált aktív eszközök

által érintettek voltak a célcsoportba, akik nem voltak érintettek a kontrollcsoportba kerültek.

- A mérés során egy 12 hónapos intervallumot vizsgáltunk (2009. szeptember – 2010. augusztus). A *mindenkori változásokat négy időmetszetben követtük: beavatkozás előtti állapot, beavatkozás időpontja, az aktív eszközből való kilépés ideje és a kérdezés időpontja.*

Megítélésünk szerint *a hatásvizsgálat nem szűkülhet le csupán a nyílt munkaerőpiacon elhelyezkedettek arányának mérésére.* Kérdőívünkkel a nettó elhelyezkedési hatás vizsgálata mellett azt is mértük, hogy:

- milyen elvárások fogalmazódnak meg a programokkal kapcsolatban,
- milyen az eszköz célzása,
- milyen az elsődleges munkaerőpiacon támogatás nélkül elhelyezkedettek aránya,
- milyen a megkérdezettek munkaköri beosztásának, jövedelmi helyzetének alakulása,
- milyen további közvetett hatások, és – ritkán vizsgált – soft hatások érvényesülésével kell számolnunk (pl. életminőségben, a munkavállalói képességek terén bekövetkezett változások, a jövőbeni elhelyezkedésre vonatkozó aspirációk).
- milyen a megkérdezettek szubjektív értékelése az eszközökkel és munkaerő-piaci szolgáltatásokkal kapcsolatban.

A minta szocio-demográfiai jellemzői

A vizsgált csoportok **szocio-demográfiai mutatóinak összevetése során lényeges eltéréseket tapasztalunk:**

- *Az aktív eszközben érintett nők aránya (57,1%) magasabb,* mint a kontrollcsoporton belüli női arány (53,8%). Az aktív eszközök ennek megfelelően figyelemre méltó mértékig hozzájárulnak/járulhatnak a női foglalkoztatás hátrányainak kiegyenlítéséhez.
- *Az egyes eszközökben érintettek átlagos életkora lényegesen alacsonyabb* (a különbség: 4,2 év), mint a kontrollcsoport tagjainak átlagéletkora. Ez az eredmény megerősíti a foglalkoztatással kapcsolatosan eddig ismert tényt: az idősebb munkavállalók számára még a támogatott foglalkoztatási formák sem kellően

nyitottak. A kontrollcsoport átlagéletkorához legközelebb a közfoglalkoztatásban állók átlagéletkora volt (2,6 év a különbség), ami arra utal, hogy *az idősebb generációval szemben a legbefogadóbb az aktív eszközök közül a közfoglalkoztatási program*, de a kontrollcsoport idősebb tagjai még ide is a várható értékhez képest kisebb arányban kerülhetnek be.

- *A kontrollcsoportban szereplő személyek átlagos családnagysága kisebb, mint az aktív eszközben érintett személyeké* (aktív eszköz: 3,4 fő, kontroll: 3,1 fő), a népesebb családok tagjai nagyobb arányban vesznek részt aktív munkaerő-piaci eszközökben, mint a kevesebb családtagot számláló álláskereső. Különösen erős a motiváltság a jövedelemszerzésre a gyermeküket egyedül nevelő nők esetében, ami a minta több mint harmadát teszi ki (36 %).
- Az egyes eszközökben való érintettség és az iskolai végzettség szignifikáns összefüggést mutat. Minél alacsonyabb a megkérdezettek iskolai végzettsége, annál nagyobb valószínűséggel kerülnek be a közfoglalkoztatási programba. A kutatás során nyert adatok arra utalnak, hogy *a képzettségi mutatók tekintetében nem a legjobb a képzés és a bértámogatási program célzása*, mert nem azokra fókuszál, akiknek a legnagyobb hiányaik vannak, hanem azokra, akik eleve jobb alapokkal, magasabb képzettségi mutatókkal rendelkeznek.
- *A hátrányosabb helyzetű települések lakói nagyobb arányban vesznek részt aktív munkaerő-piaci eszközökben*, mint a jobb települési mutatókkal rendelkező térségek álláskeresői, ugyanakkor a kistelepülések álláskeresői kisebb arányban férnek hozzá a bértámogatási programokhoz és a képzési lehetőségekhez, mint az egyéb mutatóik alapján indokolt lenne.
- Az aktív eszközben érintettek többsége nem a nyílt munkaerőpiacról érkezik, hanem már a korábbiakban is munkanélküliként jut jövedelemhez, vagy más aktív munkaerő-piaci eszközben vesz részt. *A kontrollcsoport tagjai részesültek a legnagyobb mértékben bérjövdelemben*, illetve *inaktív támogatásban*, illetve *itt tapasztalható legkisebb mértékben a jövedelemhiány/jövedelembizonytalanság*.
- A képzésben résztvevők leghosszabb munkanélkülisége átlagosan 18,2 hónapig tartott, a bértámogatási programba belépőké 14,7 hónapig, a közfoglalkoztatásban résztvevőké 34,9 hónapig és a kontrollcsoport tagjainak 27,2 hónapig. *A közfoglalkoztatásban résztvevők tűnnek a legmotiváltabbnak az aktív eszközbe való belépésre*, különösen úgy, hogy jelentős részüknek más ellátásra nincs is

jogosultságuk. Másodikként a munkanélküliség időtartamát tekintve a kontrollcsoport tagjai lennének a leginkább motiváltak az aktív eszközben való részvételre, ill. az elhelyezkedésre, de itt nincs olyan szorító az anyagi kényszer a cselekvésre, mert többségük inaktív ellátásban részesül és/vagy – a körükben meghatározó konzervatív családmódnak köszönhetően – támaszkodhat házastársára.

- A *kontrollcsoportos* válaszadók az aktív eszközökben érintett személyeknél lényegesen nagyobb arányban *élik meg hátrányként egészségügyi helyzetüket*, azt, hogy *túl idősek*, így nincs rájuk szükség a munkaerőpiacon, hogy *már régen nem volt munkahelyük és elavult a szakképzettségük*, és hogy a *környezet elutasító a munkanélküliségük miatt*.
- A *közfoglalkoztatottak* körében a többi csoporthoz képest *lényegesen magasabb a származásuk miatt hátrányt szenvedők* aránya. Ebben a csoportban nyilvánulnak meg *legerősebben a lakóhelyből eredő akadályozottságok* is: az érintett válaszadók nagy aránya jelezte, hogy olyan kistelepülésen él, ahol nincs munka, nincs megfelelő tömegközlekedés, de ha lenne is, az ingázás túl drága, elköltözni azonban nem tudnak, mert ott van a házuk, amit nem tudnának eladni.
- A *képzésben* résztvevők a többi csoporthoz képest *nagyobb arányban* érzékelik a *fiatalágukból*, tapasztalatlanságukból eredő munkaerő-piaci hátrányokat.

Tipikus életutak

A kutatás adatainak elemzése során azt tapasztaltuk, hogy az egyes aktív eszközök hatásaival kapcsolatban mért különbségek nem az egyes szocio-demográfiai jellemzők mentén képződnek. Az egyes jellemzők (kor, nem, családi állapot, stb.) *nem egymástól függetlenül, külön-külön fejtik ki hatásukat, hanem komplex módon*, egymás hatását erősítve/gyengítve hoznak létre *tipikus munkaéletutakat*.

A típusok elemzését *k-középpontú klasztereljárással* végeztük úgy, hogy az egyes szóba jöhető aktív és inaktív státuszok munkaéletút-időn belüli arányát vontuk be az elemzésbe. Az így kialakult csoportok a vizsgált szocio-demográfiai változók tekintetében erősen differenciáltak.

- A *„Családanyák”* (N=188) elnevezésű csoport jellemzője, hogy tagjai a *munkaéletút átlagosan felében gyermekkel voltak otthon*, közel *negyedében*

pedig **bejelentett munkahelyen** dolgoztak, illetve lényegesen kisebb arányban (átlagosan 8%) regisztrált munkanélküliként ellátásban részesültek. Ebben a csoportban – nem meglepő módon – a nők aránya 99,5 %, átlagéletkoruk 38 év (45,7 % 35 év alatti, 35,1 %-a 36-45 év közötti). Döntő többségük (71,6%) családban él, de közel negyedük (23,1%) egyedül neveli gyermekét.

- A „**Fiatalok**” (N=93) legfontosabb jellemzője, hogy **átlagosan mindössze 24 évesek** (83,9%-uk 25 éves, vagy fiatalabb, 14%-uk 26-35 éves, vagyis 98%-uk 35 év alatti). Eddigi **munkaéletük háromnegyedében ellátás nélküli regisztrált munkanélküliek** voltak (emellett: a teljes idő átlagosan 9%-ában bejelentetten, további 5%-ában AM kiskönyvvvel dolgoztak). A **62,4%-nak van szakképzettsége**. Az átlagosnál **nagyobb arányban vesznek részt képzési programban**.
- A „**Túlélők**” (N=422) **sokféle státuszt próbáltak életük során (viszonylag rövidebb ideig)**. A csoport 54,4%-a férfi, akik körében jelenleg **nagy a közfoglalkoztatásban való részvétel aránya** (40%, miközben az átlagos részvételi arány 25 %). A túlélők **átlagéletkora viszonylag alacsony**: 34 év (1/3-uk 25 éves és fiatalabb, 1/3-uk 26-35 éves, és 1/3-uk 36 éve feletti). Többségében egyedülállóak (55,3%), **mindössze 51,7%-nak van szakképzettsége**. A „Túlélők” között a **romák aránya magas** (22,4%, szemben a minta 11,6%-os átlagával).
- A „**Vesztesek**” (N=1002) jellemzője, hogy **életük legjelentősebb részét (átlagosan háromnegyedét) bejelentett munkahelyen dolgozták végig**, emellett teljes munkaidejük átlagosan 6-6%-ában gyermekkel voltak otthon, vagy regisztrált munkanélküliként ellátásból éltek. Kicsit több mint felük nő (54,3%), 55,8%-uk családban él, **átlagosan 42 évesek**.

A **kontrollcsoport 2/3-a a „Vesztesek” közé tartozik**: a csoport a legkisebb arányban érintett az aktív munkaerő-piaci eszközök által. Körükben a romák aránya átlag alatti, 6,4 %. A „**Vesztesekre**” az aktív munkaerő-piaci eszköztár lényegesen kisebb mértékben fókuszál, mint pl. a „Családanyákra”, vagy a „Fiatalokra”: a „Családanyák” 18%-a van képzésben, 5,3%-a bértámogatásban, 33%-a közfoglalkoztatásban, és 43,6%-a tartozik a kontrollcsoportba. A „**Vesztesek**” esetében a bértámogatottak és közfoglalkoztatottak aránya ennél érdemben alacsonyabb (4,4, illetve 18,2%), míg az **ellátás nélküliek aránya magasabb (57%)**.

Eredmények az egyes aktív eszközök esetében

A képzés

Kutatásunkban 394 fő képzésben résztvevő személyt kérdeztünk meg; ők az *aktív eszközben érintett minta 37,8%-át jelentik. A csoport legfontosabb jellemzői:*

- A nem iskolarendszerű *képzésbe való bekerülést* a célcsoport tagjai döntően saját maguk kezdeményezték (65 %). 29,5 % esetében a munkaügyi szervezet kezdeményezésre történt a programba lépés. Azok körében, akiknek a munkaügyi központ kezdeményezte a képzését, a jelenleg nem támogatottan dolgozók aránya 27,5 %, míg azok körében, akik maguk kezdeményezték 13,3%.
- A megkérdezettek 92,4 %-a úgy nyilatkozott, hogy eredetileg is ebbe a képzésbe szeretett volna részt venni, vagyis nem kényszerből került be a programba.
- A képzési programok közül a rövidebb programok (1–6 hónap) sokkal jobban szerepeltek a hosszabbaknál.
- A képzések megítélése az érintettek körében nem túl kedvező: 44,5 %-uk úgy vélekedik, hogy a képzés nélkül is el tudott volna helyezkedni ugyanilyen feltételek mellett (ez az érték a többi csoportban 20,9-27,8 % között mozog).
- Az adatok tanulsága szerint a képzésben résztvevők körében specializáltan „képzetségnövekedési hatás” (skill enhancement effect) nem mutatható ki. A jövőben munkahellyel kapcsolatos elvárásaik – így például a bérigény, vagy a nem bejelentett munka vállalása tekintetében – érdemben változtak (növekedtek), azonban ez – különböző mértékben – a többi aktív eszközzel érintett csoportban is megfigyelhető volt (vagyis úgy tűnik: sokkal inkább a beavatkozásnak, a velük való foglalkozásnak van ilyen hatása, s nem speciálisan a képzésnek.)
- A képzésben résztvevők körében az *elhelyezkedettek aránya 38,4 % volt*, s az *elhelyezkedés átlagos ideje* a képzést követően *2,3 hónap*. A *képzés elhelyezkedést elősegítő hatása legerősebben az első három hónapban érvényesül, a további 3 hónapban még érezhető, s a képzés zárását követő fél év után elenyészővé válik. Az elhelyezkedés sikeressége nem különbözik érdemben a különböző képzéstípusok esetében.*
- *Átképzési támogatásban kétszer vagy annál többször 12,7 %-uk részesült*, az ő esetükben feltételezhetjük a „*trainfare-jelenség*” előfordulását.

- *A képzésbe került válaszadók 61,9 %-ának van iskolarendszerben megszerzett szakképesítése (ez az arány a bértámogatottak esetében 68%, a közfoglalkoztatottak között 47,3 %). A képzés nem a legmegfelelőbbben célzott aktív munkaerő-piaci eszköz: nem a szakma nélküliek szakmához jutását segíti, hanem a már szakmával rendelkezők pályamódosításához járul hozzá.*

A bértámogatási program

Jelen kutatásban a *bértámogatásban* résztvevő válaszadók az *aktív eszközzel érintett minta 9,6 %-át* teszik ki.

- *A bértámogatási programban az* átlagos foglalkoztatási idő *8,3 hónap* volt.
- *A programot befejezettek 77 %-a* dolgozott nem támogatott státuszban a program befejezését követő 6. hónapban. Az elhelyezkedők *72,4 %-át* azonnal foglalkoztatták, a többiek néhány hónapon belül tudtak elhelyezkedni.
- *A bértámogatási programban igen erősen jelen van a „helyettesítő-hatás”, a „visszaforgatás”. Ez a bértámogatási programban lévők 16-20 %-a esetében joggal feltételezhető.*
- *Mindemellett a bértámogatási program holt súly hatása is érvényesül. A munkavállalók 52,9 %-a* szerint a munkaadó támogatás nélkül is alkalmazta volna őket. A „holt súly-hatás” széleskörű érvényesülésére azért is célszerű figyelni, mert 2009. I. félévében a bértámogatás átlagos fajlagos költsége *853,2 ezer forint/fő* volt.
- *Mindezen hatások együttes elemzésének eredményeként feltételezhetjük, hogy a bértámogatással kialakított státuszok max. 60-65 %-a esetében bővült a státuszok köre.*

Bár a bértámogatási program foglalkoztatási hatása a többi aktív munkaerő-piaci eszközzel szemben igen jónak mondható, az eredményeket alapvetően módosítja a program erős „helyettesítő”, illetve „holt súly- hatása”. Ha az eredményeket módosítjuk a helyettesítő és a holt súly hatással, a bértámogatási program alig valamivel kedvezőbb képet mutat, mint a képzés kimenete, de a közfoglalkoztatáshoz képest még így is kedvezőbbek az eredmények. Igaz, a bértámogatási programban résztvevők szocio-demográfiai mutatói is lényegesen jobbak, mint a közfoglalkoztatási programban résztvevőké.

A közfoglalkoztatási program

Kutatásunkban 547 fő közfoglalkoztatottat kérdeztünk meg, ők az aktív eszközzel érintett minta 52,5 %-át jelentik. *A három közfoglalkoztatási program célrendszerét áttekintve elmondhatjuk, hogy nyílt munkaerő-piaci kimenetet egyetlen dokumentum sem fogalmaz meg explicit módon.* Ennek megfelelően e csoport esetében különösképpen igaz, hogy csak egyik vizsgálati szempont lehet a nyílt munkaerő-piaci kiment sikerességének elemzése.

- Ebben az aktív eszközben az *idősebb, iskolázatlanabb csoportok* jelentősen *felülreprezentáltak*. Többek között e jellemzőknek is köszönhető, hogy a közfoglalkoztatásban végzett *munka jellege főként kommunális feladat (78,1%)*.
- Az utóbbi években készült hazai és nemzetközi tanulmányok felhívják a figyelmet arra, hogy társadalmi szempontból problémát jelenthet az egyébként is kirekesztett csoportok részvétele az alacsony státuszúnak tartott közfoglalkoztatásban. Ilyen feltételek között az eszköz nem segíti a kitörést, a munkavállalói készségek javulását, a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedést, és konzerválhatja a hierarchikus társadalmi viszonyokat.
- A kutatás során a programban résztvevőknek alig több mint fele lépett be saját akaratából a munkába. Itt lényegesen nagyobb arányban van jelen a kényszer elem, mint a bértámogatási programban, s ez hatással van a program kimenetére is.
- A minta közel egyharmada rendszeresen (több mint 2 alkalommal) vesz részt a közfoglalkoztatási programokban. A férfiak átlagosan 3,2, a nők 2,4 alkalommal kerültek bevonásra.
- A közfoglalkoztatás nemekre gyakorolt differenciált hatása mindenképpen figyelemre méltó. A szakmával nem rendelkező, képzetlen férfiak és a középfokon képzett nők jövőbeli aspirációi a legmeghatározóbbak. Többségük több alkalommal is el tudja képzelni, hogy részt vesz a közfoglalkoztatás rendszerében.
- Az alacsony képzettséggel rendelkező nők nagyon kis mértékben vannak jelen az aktív eszközök rendszerében, még a közfoglalkoztatásban is.
- A korról párhuzamosan nő a beletörődés a nyílt munkaerő-piaci alkalmazást helyettesítő közfoglalkoztatásba.
- A kimeneteket vizsgálva szignifikáns összefüggést találunk a kimenet és az életkor között. *A 25 év alatti fiataloknál erősebb tranzitív hatást tapasztalunk. 36-45 éves kor közöttiek* esetében, bár a legnagyobb arányban vannak jelen az eszközben, a

korcsoport *„parkoltatása”, átmeneti jövedelemhez juttatása a jellemző. A 45 év fölöttiek pedig alig jutnak be a programba, s az eszköz a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedést a legkevésbé segíti.*

- A közhasznú foglalkoztatás piaci, fél-piaci viszonyok között lényegesen nagyobb esélyt ad a támogatás nélküli elhelyezkedésre, mint a közszférában, ahol főleg az átmeneti foglalkoztatás/jövedelempótlás érvényesül és nem a tranzitívhatás.

A legmagasabb arányú visszafoglalkoztatást a közfoglalkoztatási programokban tapasztaljuk. Itt a munkanélkülieknek csaknem fele több alkalommal is dolgozik ugyanazon a munkahelyen. A ciklikus foglalkoztatás eredménye, hogy a munkavállaló munkahelyként kezeli a támogatott foglalkoztatásban visszafoglalkoztató munkaadót, s ez korlátozza a kezdeményezéseit más irányba való kilépésre. A harmadik és azt követő alkalmak során kialakul a közfoglalkoztatás csapdahelyzete, a „beragadási hatás” vagy „locking-in effect”.

A kontrollcsoport jellemzői

A *kontrollcsoport* (N=1068) tagjainak 26,1 % -a határozottan megfogalmazta, hogy nem csupán a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatásban, hanem az aktív munkaerő-piaci programokban sem kíván részt venni, s az esetleges megkeresést is visszautasította volna.

- *A passzív magatartás igazolásakor az egészségi állapotukra, a családi akadályozó tényezőkre hivatkoznak és határozottabban érvényesül a lemondás, a helyzet elfogadása körükben.*
- A visszautasítást nem indokoló távolmaradók közel negyede a megkérdezés időpontjában nem bejelentve dolgozott.
- A távolmaradást magyarázó tényezőkről összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a férfiakat alapvetően a jövedelemszerzés bizonytalansága, alacsonyabb szintje tartotta vissza az aktív eszközökben való részvételtől, míg a nőket a gyermekek felügyeletével kapcsolatos kötelezettségek, a munkavállalással megnövekedő kiadásoktól való félelem, a kötöttebb időfelhasználás és a nagyobb teljesítményelvárás ténye.
- Az adatok elemzésekor szembejűnik, hogy az aktív eszköz által érintettek „bevallalósabbak”, a *kontrollcsoport tagjai* pedig tartózkodóbbak, *a leendő munkával szemben szigorúbb követelményeket* állítanak. A *kontrollcsoport* tagjai nagyobb *arányban utasítanak el a köztéren végzett munkát* (71,2 %, aktív

58,9%), *az egészségre ártalmas munkát* (68,4 %, aktív 64,9 %), *s kevésbé fogadják el a 12 órás műszakot* (55,7 %, aktív 60,1 %), *és a több műszakos munkarendet* (52,9 %, aktív 55,9%).

- A kontrollcsoportból a mérés időpontjában nem támogatott státusban elhelyezkedettek aránya 11,2%. A sikeres elhelyezkedők nagyobb arányban rendelkeznek szakképzettséggel és élnek kisebb településeken, mint állás nélkül maradt társaik.
- *A fekete foglalkoztatásban való érintettséget – mint az aktív eszközöktől való távolmaradás egyik lehetséges magyarázatát – a megkérdezettek csak kisebb hányada vállalta fel (élete során 23,8 %, jelenleg 6 %), akik viszont felvállalták, azoknak döntő többsége a kontrollcsoportból kerül ki.*

Az információs hálók, támogató rendszerek szerepe

Az álláskereső elhelyezkedésének esélyeit alapvetően meghatározza, hogy az érintettek milyen információs és támogató rendszert vehetnek/vesznek igénybe. Az informális kapcsolatok folyamatos kiüresedése feltételezhetően együtt jár a munkanélküliség tartósságával, s a célcsoport egyre határozottabban szorul a formális információforrásokra és kapcsolatokra.

- A leglátványosabb a kapcsolatrendszer átrendeződése a közfoglalkoztatásban résztvevők esetében. Míg a leghosszabb ideig betöltött állást 48,5 %-ban köszönhetik az informális kapcsolatrendszernek, a munkanélküliség előtti állást már csak 41,1 %-ban és a jelenlegi állásukat 24,9 %-ban az informális kapcsolatoknak.
- A minta egészére általában jellemző a passzív magatartás. A 2109 fős mintának alig fele (1022 fő) fordulna a Munkaügyi központhoz, hogy segítséget kérjen az elhelyezkedéshez. Még ennél is kevesebben keresnek fel a családsegítő központokat (104 fő) és a civil szervezeteket (75 fő).
- *A szolgáltatások ismerete, jelenléte a minta egészében korlátozott. Még a szolgáltatásokat legintenzívebben igénybe vevő csoport, a képzés által érintett csoport tagjainak is csak 26,8 %-a nyilatkozott úgy, hogy valamilyen szolgáltatást igénybe vesz az álláskereső során. A legkevésbé a kontrollcsoport tagjai élnek ezzel a lehetőséggel (a csoport tagjainak 10,7 %-a)*

- Úgy tűnik a kontrollcsoport tagjai nem csupán az aktív eszközökben nincsenek jelen, hanem az egyébként legtöbb esetben ingyenes elérhető szolgáltatásokat sem veszik igénybe.

Kimenetek, változások, hatások: „kemény- indikátorok”

Az aktív eszközök hatására bekövetkezett *státuszváltozást* három idődimenzióban vizsgáltuk.

- **Közvetlenül a beavatkozás zárását követően („kimeneti indikátor”)** a legnagyobb arányban a bértámogatásban résztvevők helyezkedtek el a támogatás nélkül a nyílt munkaerőpiacon. (72,4 %) A második helyen a képzést találjuk. (11,7%) A kontrollcsoport 5,1 %-os és a közfoglalkoztatásban résztvevők 4,8 %-os elhelyezkedési aránya a korábbiakban kifejtett tényeket erősíti: a legkedvezőtlenebb szocio-demográfiai mutatókkal rendelkező, a legkevésbé motivált és a legkevesebb lehetőséggel bíró két célcsoport közel azonos eséllyel indul a nyílt munkaerő-piaci alkalmazás felé.
- **A megfigyelés 12 hónapos intervallumában – a második idődimenzióban** – az aktív eszközök által érintett személyek 40,4 %-a elhelyezkedett. A szokásostól eltérő módon valamennyi legális elhelyezkedést mértünk. Így próbáltunk betekintést adni a „visszafoglalkoztatás” és a támogatott foglalkoztatások, aktív eszközök közötti mozgás világába.
- Az elhelyezkedés átlagos ideje az aktív eszközzel érintettek körében 2,1 hónap volt. A *képzést* befejezők **38,4 %-a** helyezkedett el, az elhelyezkedés átlagosan ideje **2,3. hónap**. A *bértámogatási programot* befejezők **80,6 %-a** helyezkedett el, az átlagos elhelyezkedési idő **0,5 hónap**. A *közfoglalkoztatásban* érintettek **32,1 %-a** helyezkedett el, az átlagos elhelyezkedési idő **2,8 hónap**.
- Az elhelyezkedés támogatott és nem támogatott formáját vizsgálva a legegységesebb a helyzet a bértámogatási programokban. Közel 80 %-os az elhelyezkedési arány a nyílt, támogatás nélküli munkaerőpiacon, s alig 1 % kerül a programot követő időszakban közfoglalkoztatásba. A képzést követően elhelyezkedőknek kétharmada (a 38,4 %-ból csak 24,4 %) kerül csak a nyílt munkaerőpiacra, s a további 1/3-nyi elhelyezkedő 2:1 arányban osztozik a bértámogatási program és a közfoglalkoztatási program között. A közfoglalkoztatásban résztvevők 6,1 %-a a nyílt munkaerő-piacon helyezkedik el.

A programok sikerességét *az eddigi monitoring vizsgálatok* többségében a program zárását követő **első hat hónapban elhelyezkedő résztvevők arányával** mérték. Bár mi a megfigyelés időkeretét ennél szélesebbre (12 hónap) vontuk, igyekeztünk **összevetni saját mérési eredményünket** az első hat hónapra vonatkozóan **a korábbi kutatások mérési eredményeivel**.

- Kutatásunkban a 6 hónapon belül elhelyezkedők aránya a képzésben résztvevők esetében 32,5%, a bértámogatásban résztvevők körében 77%, a közfoglalkoztatottaknál 22,5%.
- Az adatok *arról árulkodnak, hogy az alkalmazott eszközök hatékonysága – a munkaerő-piaci változásoktól és a külső környezeti feltételektől függetlenül – közel állandónak tűnik az elmúlt 13 évben.* Az eszközök módosítása, a célzás pontosítására irányuló törekvések nem hoztak lényeges javulást. A bértámogatásra és a közfoglalkoztatásra vonatkozó eredmények közel azonosak maradtak, a képzés esetében pedig a támogatás nélkül elhelyezkedők aránya csökkenést mutat.

A hatásvizsgálatok elhelyezkedésre vonatkozó kimeneti mutatói mellett annak is van jelentősége, hogy az aktív munkaerő-piaci eszköz milyen mértékig járult hozzá az érintettek *társadalmi státuszának megőrzéséhez*, esetleg emeléséhez. Ennek vizsgálatához a mintába került és a nyílt munkaerőpiacon *sikeresen elhelyezkedett személyek* beosztásának és munkaszerződésük jellegének változását vizsgáltuk.

- Összegzésként elmondhatjuk, hogy *a beavatkozásnak köszönhetően a képzési programban és a közfoglalkoztatási programban érintett csoportok státuszának megőrzését, sőt egy minimális mértékű emelkedését tapasztaltuk* az életút során. A *bértámogatási* programban résztvevők esetében alapvetően a *státusz stabilizálása* figyelhető meg. A *kontrollcsoportnál a státuszváltozás* szintén mutat kismértékű javulást, de *léptéke elmarad a képzés, vagy a közfoglalkoztatás* körében bekövetkezett változások *mögött*.
- A másik dimenzió, a munkaszerződés jellege terén azt tapasztaltuk, hogy mindenütt jelentősen megnőtt a határozott idejű munkaszerződések aránya. A *legstabilabbnak a bértámogatási programok* tűnnek, mert a programot követő foglalkoztatás során *itt a legmagasabb (közel 2/3) a határozatlan idejű szerződések aránya*, illetve a leghosszabb munkahelyhez képest csak 8,8 %-ot csökkent a stabil alkalmazás. A közfoglalkoztatásban résztvevők körében alig minden 10. munkavállalónak van esélye a stabil és tartós alkalmazásra.

Az aktív eszközben érintettek esetében – a fenti változásokon túl – minden csoportban érdemben nőtt a bérigény is a programban való részvétel következtében, míg a kontrollcsoport esetében nem történt érdemi változás.

A hatásvizsgálat „soft- indikátorai”

A mintába került személyek munkaerő-piaci és társadalmi státuszának változása mellett az *aktív eszközök hatással lehetnek az érintettek munkavállalói készségének, képességének fejlődésére, az énkép alakulására, a társadalmihasznosság-tudat fejlődésére, a társas kapcsolatok szélesedésére is*. Ezeknek a „soft-indikátoroknak” az elfogadottsága a hatásvizsgálatokban – mivel a mérésnek még nincsenek sztenderdjei – nem széleskörű. Ennek ellenére úgy ítéljük meg, célszerű egy rövid betekintés erejéig kísérletet tenni a munkaerő-piaci szempontból csupán „közvetettnek” tekintett hatások megismerésére.

- A programok hatásának szubjektív értékelését azok körében végeztük, akik aktív eszközben vettek részt és elhelyezkedtek. Ebből 31,7 % úgy ítélte meg, hogy a program nélkül is el tudott volna helyezkedni, míg 28,3 % szerint a program nélkül nem sikerült volna állást találni. Különösen a *képzésben* résztvevők érezték úgy, hogy a *programban tanultak kevésbé segítettek* a későbbi állás megtalálásában, míg a *program elhelyezkedéshez nyújtott hatását leginkább a közfoglalkoztatásban résztvevők ismerik el*.
- Az adatok tanulsága szerint a vizsgált programok *az érintettek körében jó néhány önmagukra vonatkozó jellemző, tényező esetében érdemi változást eredményeztek*. A *képzésben* és a *bértámogatásban* részt vevők közül az *átlagosnál jóval nagyobb arányban* vannak olyanok, akik az *elhelyezkedési esélyeik érdemi javulásáról* számoltak be. Azoknak, akik e tekintetben romlást éreztéltek, közel kétharmada a kontrollcsoportba tartozik.
- A kérdeztettek *önbizalmát* tekintve a változások hasonlóak: a *legnagyobb arányban a képzésben résztvevők esetében történt javulás (20,9 %)*.
- A *bértámogatásban* résztvevők körében vannak a *legkisebb arányban* olyanok, akiknek a *magáért való kiállása, illetve a munkára való motiváltsága* (mindkét esetben 12,9 %) érdemben *javult* a program időszaka alatt. A legnagyobb arányban *javulásról a szakmai, elméleti ismereteket tekintve* – nem meglepő módon – a *képzésben résztvevők* jeleztek. Így *jelenleg 60,9 %-uk értékeli jónak a programot*.
- A válaszadók véleménye szerint *a programok nem voltak túl hatékonyak az álláskeresésnél használható kapcsolatok számának* növelése tekintetében.
- Az aktív eszközök egyik jelentős hozadéka a személyiség és az *„én-érték” fejlődése*. Az aktív eszközökben résztvevők a programok szubjektív értékelése

során a leggyakrabban a *megbecsültség fontosságát, a hasznosság tudat növekedését említették*, és a program erényei között azt a lehetőséget is kiemelték, hogy aktívan hozzájárulhattak a családon belüli jövedelem növekedéséhez.

Érdekes megfigyelni, hogy a *kontrollcsoport* elhelyezkedett tagjai *sokkal pozitívabb változásról* számolnak be, mint az aktív eszközben érintett elhelyezkedő csoporttagok. Kiemelkedőek a jövedelem, a rendszeresség, a lehetséges munkaadók megismerése változók.

A kimenetet meghatározó tényezők

A kutatás célkitűzésének megfelelően kíváncsiak voltunk arra, hogy *valójában meghatározzák-e, és ha igen milyen mértékben a sikeres (vagyis nem támogatott státuszba történő) elhelyezkedést maguk az egyes aktív eszközök.*

A kérdés alapos megválaszolásához – első lépésként – azt szükséges elemezni, hogy *kontraszelektált-e*, és ha igen, milyen tényezők szerint és mennyire *az egyes eszközökbe történő belépés*. A logisztikus regresszióval nyert adatok tanulsága szerint igen:

- A *képzésbe kerülésben* érdemi szerepet játszik az érintett *lakóhelyének típusa*: a bekerülés az *egyéb városban élők* körében a legvalószínűbb. Az érintett *iskolai végzettsége* ugyancsak meghatározó: a képzés elsősorban a *gimnáziumban, illetve szakközépiskolában érettségizettekre célzott* eszköz. A kistérségi fejlettséget tekintve képzésben résztvevők a *közepesen* és a *jól fejlett térségekben* vannak jelen – a legfejletlenebb térséghez képest – jóval nagyobb eséllyel.
- A *bértámogatás* esetében az érintett *neme, iskolai végzettsége, egy főre jutó jövedelme* alapján szelektálódnak az érintettek, de a *kistérségük fejlettségének hatása* is szignifikáns. A *nők a férfiakhoz képest 1,8-szeres* valószínűséggel kerülnek bértámogatási programba, a *felsőfokú* szakképzést, technikumot *végzettek előnye a legmagasabb, 4,1-szeres*, míg a *főiskolát, egyetemet végzetteké 3,3-szeres* a legfeljebb nyolc általánost végzettekkel szemben a bekerülés során.
- A *közfoglalkoztatásban* való részvételre a *kérdezett lakóhelye, a kistérség fejlettsége, az érintett egy főre jutó jövedelme, iskolai végzettsége, etnikai hovatartozása és munkaéletút szerinti csoport-hovatartozása* egyaránt hatással van. *Roma emberek 1,8-szeres valószínűséggel lépnek be közfoglalkoztatásba a nem romákhoz képest*, a nagyvárosból közfoglalkoztatásba kerülés esélye kb. 1/7-e, egyéb városból közel fele a *községből* történő bekerülés valószínűségének. A

közfoglalkoztatás leginkább a legalacsonyabb végzettségűekre célzott és leginkább a legfejletlenebb térségekben jellemző.

- Az adatok azt jelzik, hogy a *községi munkanélküliekhez képest 3,3-szoros egy megyeszékhelyen élő ember esélye arra, hogy kontrollcsoportban kerüljön, 6,3-szoros egy a legfejlettebb térségben élők a legfejletlenebbhez képest, és 0,6-szoros egy nem roma embernek egy roma emberhez képest, és 0,6-szoros egy diplomásnak egy legfeljebb 8 általános végzetthez képest.*

Az adatokból tehát talán a kontrollcsoport „kiválasztódásának” elemzésekor érzékelhető a legjobban, hogy *az aktív eszközök – így vagy úgy – mégiscsak a halmozottan hátrányos helyzetű munkanélküli személyekre (bár azok különböző csoportjaira) céloznak.*

Az elemzés következő lépése annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy *vajon az egyes eszközök hozzájárulnak-e a nem támogatott státuszban történő elhelyezkedéshez.* A logisztikus regressziós eljárás segítségével a sikeres elhelyezkedést feltételezetten befolyásoló valamennyi tényező hatását külön-külön tudjuk vizsgálni:

- Az elemzés során azt tapasztaltuk, hogy mindössze két tényezőnek volt érdemi hatása az elhelyezkedési kimenetre: az első változó *a válaszadó eszközben való érintettsége* a beavatkozási időszakban, a második változó a *munkanélküliségben töltött idő aránya* a teljes munkaéletút-időhöz képest.
- A *kontrollcsoport*hoz képest a *képzésben résztvevők körében 1,63-szoros, a bértámogatásban* résztvevők körében pedig *23,96-szoros valószínűséggel* találunk nyílt munkaerőpiacon támogatás nélkül foglalkoztatott személyt a mérés időpontjában. A *közfoglalkoztatásban* résztvevők elhelyezkedési valószínűsége a kontrollcsoportnál is *érdemben kedvezőlenebb: 0,3-szoros.*

Mindezek összegzéseként elmondhatjuk: a kimenetet érdemben magyarázza, hogy az érintett milyen eszközben vesz részt (vagy nem vesz részt). Ez azt is jelenti, hogy a bemeneti különbségek hatásai nem önmagukban érvényesülnek, hanem az eszközbe való bekerüléssel összegződnek. Mindezen túl magának az eszközben történeteknek is érdemi hatása van a sikeres elhelyezkedésre.

1. Az aktív munkaerő-piaci programok értékelésének módszertani keretei

Az aktív munkaerő-piaci programok hatásának vizsgálata nemzetközi viszonylatban az eszközrendszer kiszélesedésével párhuzamosan a hetvenes években kezdődött. Az első átfogó, nagyhatású hatásvizsgálat Ashenfelter (1978) nevéhez kötődik, aki azt kutatta, milyen eredményt értek el az aktív eszközben résztvevők, összehasonlítva azzal a helyzettel, amit akkor értek volna el, ha nem vettek volna részt a programban. A szerző egyik lényeges megállapítása, hogy a résztvevők egy része a program nélkül is kilépett volna a munkanélküliségből. („Ashenfelter-horpadás”) A nyolcvanas években a hatásvizsgálatok körében további meghatározó művek születnek (Ashenfelter -Card 1985, Lalonde 1986). Az első kutatások alapvetően arra a kérdésre keresték a választ, hogy milyen hatással van az adott program a résztvevők nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatására, jövedelmére, munkahelymegtartására. Az ekkor született eredmények az egyes eszközökre vonatkozóan időnként egymásnak ellentmondóak voltak. Ennek okait illetően Hudomiet-Kézdi (2008) – akik az aktív munkaerő-piaci programok hatására vonatkozó nemzetközi irodalom széleskörű áttekintését végezték – arra a következtetésre jutottak, hogy az egymásnak ellentmondó eredmények háttérében főként módszertani hibák állnak. Ez a megállapítás arra irányítja a figyelmet, hogy a hatásvizsgálatok készítésénél a módszertani és adatkezelési kérdések kulcsfontosságúak. A szerzőpáros részletesen tárgyalja a – főként európai országokban alkalmazott – módszereket, kutatási eredményeket. Végül arra a következtetésre jutnak, hogy a módszertani szempontból megbízható vizsgálatok az esetek nagy részében elhanyagolható hatást mutatnak. Ebből következik, hogy megítélésük szerint az aktív munkaerő-piaci programok *általában nem váltják be a hozzájuk fűzött reményeket.*

Az egyes aktív munkaerő-piaci eszközök ugyanis nem általában, hanem *speciális célcsoport esetében, s meghatározott körülmények között vezetnek csupán eredményre* (Hudomiet-Kézdi 2008). Az eszközök megfelelő célzása tehát a kívánt eredmény eléréséhez elengedhetetlenül fontos.

Az aktív programok hatáselemzésére Magyarországon először 1992-1993-ban került sor, amikor ILO Japán Program kezdeményezésére három aktív program, a munkaerő-piaci képzés, a vállalkozás-indítási támogatás és a közhasznú munka résztvevőinek munkaerő-piaci helyzetét hasonlították egy aktív munkaerő-piaci program által nem érintett kontroll-

csoporthoz (Godfrey-Lázár-O'Leary 1993). A kontrollcsoport alkalmazásával, a tényleges állapot és a „tényellentétes” állapot vizsgálatának kidolgozásával a későbbiekben részletesebben Kézdi foglalkozik. Hangsúlyozza, hogy mivel az elhelyezkedést a vizsgált időtartam alatt számos tényező befolyásolja, célszerű a hatásvizsgálatoknál a külső tényezők hatásának kiszűrésére a kontrollcsoport alkalmazása. E módszerrel arra is rávilágíthatunk, hogy a résztvevők milyen eredményt értek volna el, ha nem vesznek részt a programban (Kézdi 2004).

Hasonló követéses felmérést végzett az Országos Munkaügyi Módszertani Központ 1997-ben, melynek keretében négy aktív eszköz résztvevőit és egy kontroll-csoportot vizsgáltak. E kutatás adatai alapján elsőként egy ún. nettó-hatástanulmány készült, amelyben az aktív programok munkaerő-piaci hatását a kontrollcsoporthoz viszonyítva mérték(O'Leary 1997).

Galasi és munkatársai az 1999-ben és a 2003-ban végzett vizsgálataikban arra hívják fel a figyelmet, hogy *a szelekciós torzítást is figyelembe kell venni* a vizsgálat során. Alapvetően meghatározó ugyanis, hogy milyen összetételű a programba belépő és a kontrollcsoportba felvett munkanélküliek köre, mert ez meghatározza a kimenetet (Galasi és mts. 1999, Galasi és mts. 2003). A kontrollcsoportot tehát célszerű nem általában, hanem a célcsoport bemeneti paradigmáihoz illesztve meghatározni. Az „illesztés” szükségességét mi sem bizonyítja jobban, mint a Galasi - Nagy (2005) által az aktív eszközök köréből 2002-2003-ban kikerült résztvevőkről készített vizsgálat, mely azt igazolja, hogy az iskolai végzettség meghatározóan befolyásolja az aktív eszközök sikerességét.

Az eltérő szocio-demográfiai mutatók kimenetet meghatározó szerepe mellett néhány kutató továbbra is *az aktív eszközök formájára helyezi a hangsúlyt*. Kluve kutatási eredményeire támaszkodva pl. azt a nézetet képviseli, hogy a lényegi különbségeket nem a munkaerő-piaci feltételek, s a célcsoport összetétele (vagyis nem a bemeneti különbségek szelekciós hatása) magyarázza, hanem hogy az érintettek milyen eszközben vesznek részt. Négy csoportot különböztet meg: képzési programok, elhelyezkedést ösztönző programok, főként bértámogatások, közfoglalkoztatási programok, és álláskeresési szolgáltatások. Az eredmények jelentős és egyértelmű eltérést mutatnak a négyféle program hatásában. A hagyományos képzési programok hatása pozitív, de szerény – állítja a szerző, míg a közfoglalkoztatási programokról inkább negatív hatásokat jelez (Kluve 2006).

Galasi-Nagy 2008-ban publikált tanulmányában a fentiekkel ellentétben nem az eszköz általában vett hatására, hanem a megfelelő célzásra hívja fel a figyelmet. Azt kutatják, milyen eséllyel lépnek be az egyes programokba az ÁFSZ 2005-ben regisztrált állományából

(szelekciós hatás). Megállapításuk szerint erős a képzés holt súly hatása, a bértámogatás célzása sokkal jobb, s a közfoglalkoztatással kapcsolatban itt is kedvezőtlen kép rajzolódik ki a hatást illetően, bár a célzás elvileg a célcsoport feltételeihez igazodik.

A magyar munkaerő-piaci szervezet 1994 óta vizsgálja a főbb aktív munkaerő-piaci programok hatékonyságát, eredményességét. A vizsgálat az e célra kifejlesztett monitoring-rendszerrel méri a befejezett munkaerő-piaci programok bruttó hatását. Többek között arra kérdez rá, hányan vettek részt ezekben a programokban, s közülük a program befejezése után 3 hónappal milyen arányban tudtak nem támogatott státuszban elhelyezkedni, vagy saját vállalkozásba kezdeni annak érdekében, hogy elkerüljék a munkanélküliséget. A program a résztvevők egyre nagyobb száma miatt annak vizsgálatára is kiterjedt, mibe kerül a program. A vizsgálat során az információk a monitoring rendszerben alapvetően két forrásból származtak: egyrészt a munkaügyi szervezetnél rendszeresen vezetett nyilvántartásokból nyerték ki a programokat befejezett személyek adatait, másfelől az így kinyert résztvevők címlistáit kigyűjtötték és három hónap elteltével postai úton kiküldött kérdőívvel keresték meg a programot befejezett személyeket. Nem vontak be valamennyi eszközt a hatásvizsgálatba, csupán a munkaerő-piaci képzést, a bértámogatást, a vállalkozói támogatást és a pályakezdő programokat érintette a vizsgálat.

A viszonylag széles körben alkalmazott közhasznú foglalkoztatást nem vonták be a hatásvizsgálatba. Feltételezzük azért, mert ennek elsődleges céljaként nem a tranzitív-hatást, hanem az átmeneti foglalkoztatást és jövedelem pótlást tűzték ki a program tervezői. A monitoring vizsgálatban alkalmazott kérdőívekben ugyanis a kérdések elsődlegesen arra irányultak, hogy az érintettnek sikerült-e a program befejezését követően elhelyezkedni, vagy munkahelyét megőrizni. A hazai monitoring vizsgálat sajátja volt továbbá, hogy a kérdőíveket a képzést befejezett munkanélküliek és a támogatott vállalkozók személyesen válaszolták meg, a többi eszköz esetében viszont a munkaadók szolgáltatták a programmal kapcsolatos információkat.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat 2009-től új informatikai rendszerre tért át, és új módszert vezetett be a monitoring vizsgálatok körében is. 2009-ig a bértámogatásban részesülő személyekről csak akkor tudtunk a program befejezését követően, ha az eredeti, támogatott munkahelyén dolgozott. 2009-től megváltozott a módszer és azokat is utoléri az APEH és az EMMA adatbázison keresztül, akik más helyen dolgoznak. A hivatalos követő vizsgálat csupán azokat keresi meg kérdőívvel, akik nem regisztrálták magukat munkanélküliként és

a foglalkoztatottakat nyilvántartó hivatalos adatbázisban sem szerepelnek. Az eszközök utánkövetésének módszerét is alapvetően megváltoztatták. A 3 hónapos követési idő helyett a 6 hónapos követési időre tértek át, s a hatásvizsgálatba bevont személyekre vonatkozó adatokat az adminisztratív nyilvántartásokból szerezték be. Kérdőívet csak abban az esetben küldenek a programot befejezett résztvevőknek, ha azok sem a munkaügyi rendszerben, sem a foglalkoztatottakat nyilvántartó rendszerben nem voltak elérhetőek. (Tajti 2010) Kétségtelen, hogy így a hatásvizsgálat és az utánkövetés olcsóbb, mert a résztvevőknek csak egy szűk köre kap kérdőívet, de ennek a módszernek az árnyoldala, hogy egy sor – az elhelyezkedés sikerét alapvetően meghatározó– információt, körülményt nem ismer meg a jelenlegi monitoring rendszer. Arra törekedve ugyanis, hogy rövid és akár elektronikus úton a támogatott álláskereső által is kitölthető kérdőív készüljön, a támogatással és az elhelyezkedéssel kapcsolatos háttér információk jelentős részéről lemondanak a kutatók. Csak azt tudják, hányan helyezkedtek el, milyen rövid idő alatt és a támogatás mibe került. Az új monitoring rendszerben egyelőre csak a bértámogatásban, a képzésben és a vállalkozóvá válás támogatását segítő programban érintettek kerültek be. A legnagyobb létszámot érintő közfoglalkoztatási programok ez alkalommal sem kerültek be a monitoring rendszerbe.

2. A kutatás során alkalmazott módszer szakmai- módszertani megalapozása, részletes leírása

2.1.) A vizsgálni kívánt aktív munkaerő-piaci eszközök

A vizsgálatba vont aktív eszközök köre az empirikus kutatás korlátozott keretei miatt nem terjedhet ki valamennyi aktív munkaerő-piaci eszközre és programra. Így *az adatfelvétel során arra a három eszközre koncentráltunk, melynek alkalmazása az elmúlt 10 évben a legtöbb személyt érintette az aktív munkaerő-piaci eszközök közül.* A közfoglalkoztatás jellegű támogatásokban 2009-ben 139 350 fő (közhasznú 20 507 fő, közmunka 15 596 fő, közcélú 103 247 fő) képzésben 73 275 fő, bértámogatásban 20 359 fő részesült az ÁFSZ adatai szerint (Tajti 2010:42) A legnagyobb érintettség mellett *a három eszköz az aktív eszközökre fordítható forrásokból is a legnagyobb támogatást élvezte.* 2009-ben az aktív eszközök finanszírozására rendelkezésre álló Munkaerő-piaci Alap Foglalkoztatási Alaprész decentralizált keretének 73,8 %-át fordították e három eszközre (Frey 2010). Mindezeket követően joggal merült fel a kérdés: milyen hatásfokkal működtek ezek az eszközök a közelmúltban.

A jelenlegi hatásvizsgálat középpontjába a fentieknek megfelelően a következő programok kerültek:

A./ közfoglalkoztatás:

- a.) közhasznú foglalkoztatás (*Jogszabályi háttér: A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló, 1991. évi IV. tv. 16/A .§-a és a 6/1996. (VII. 16.) MÜM rendelet 12. § szabályozza a közhasznú munkavégzés támogatás nyújtásának feltételeit.*)
- b.) közcélú foglalkoztatás (*Jogszabályi háttér: 1993. évi III. törvény 37/A. § (6) és (7) 75/2009. (IV.8.) Korm. Rendelet*)
- c.) közmunka program (*Jogszabályi háttér: 49/1999. (III. 26.) Korm. rendelet*)¹

B./ munkaerőpiaci képzés/átképzés, ezen belül is a foglalkoztatást elősegítő képzések támogatása (*Jogszabályi háttér: A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló, 1991. évi IV. tv. 14 .§-a és a 6/1996. (VII. 16.) MÜM rendelet 1. §*)

---

¹ Az aktív eszközök egyes formáira vonatkozó definíciót Tajti József: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2009-ben c. tanulmányából vettük át. Foglalkoztatási és Szociális Hivatal 2010. 35-36. old.

C./ bértámogatási program² (Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás *Jogszábai háttér: 1991. évi IV. tv. 16. § és 6/1996. (VII.16.) MüM r. 11.A §*)

2.2.) A hatásvizsgálat feltételei – összehasonlítható csoportok

A hatásvizsgálatok szokásos módszertanának megfelelően (lásd még bővebben: Bartus és mts. 2005) – a fenti aktív eszközök tekintetében – a jelen kutatás **három kérdéskör megválaszolására törekszik:**

- *van-e értékelhető különbség a fentebb kiválasztott eszközök által érintett csoportok, illetve a vizsgált eszközök által nem érintett kontrollcsoport elhelyezkedési mutatói között,*
- *milyen változások következtek be az érintettek esetében a beavatkozás hatására,*
- *valóban a beavatkozás hozta-e létre ezeket a változásokat, vagy valamilyen más hatásmechanizmus.*

A kérdések megválaszolása úgy lehetséges, ha az aktív eszközben érintettek mellett olyan csoportokat is megfigyelünk, akik esetében nem került sor beavatkozásra – **vagyis tényellentétes viszonyítási alapként (kontrollcsoportként)** vonjuk be őket a vizsgálatba.

Ebben az esetben – elméletileg – a kontrollcsoport jelképezi a „mi lett volna, ha” állapotot, azaz megmutatja, hogy milyen jellemzőkkel bírna a célcsoport, ha nem került volna sor az aktív eszközben való részvételre. A célcsoport és a kontrollcsoport állapotát összehasonlíthatjuk, és a kettő különbségét tekinthetjük a beavatkozás hatásának.

Mindez azonban a gyakorlatban meglehetősen nehéz. Elemzésünk és következtetéseink akkor lennének helyesek, ha teljes bizonyossággal tudnánk, hogy a beavatkozással érintett és a kontrollcsoport egyetlen egy szempontból különbözik egymástól: ez pedig maga az aktív eszközökben való részvétel, vagyis a beavatkozás ténye. Minden más szempontból a két csoport jellemzőinek teljesen azonosnak kellene lennie.

A hatásvizsgálat elvégzésekor a kutatók jellemzően két módszert alkalmaznak: az egyik magának a beavatkozással érintett csoportnak a beavatkozás előtti és utáni megkérdezése, a másik módszer a lehetséges érintetteknek a két csoport (célcsoport, kontrollcsoport) közötti randomizálással történő elosztása.

---

² A Foglalkoztatás-fejlesztési Főosztály munkatársaival egyeztetve elsődlegesen a korábbi DecFA által érintett bértámogatási programok.

Jelen kutatás esetében (a megrendelés, az időkorlát, illetve a feladat jellegéből adódóan) azonban ezen módszerek egyike sem volt alkalmazható³: ***kísérleti és kontrollcsoportként már létező csoportokat használhattunk (vagyis kvázi-kísérletet végeztünk).***

Ebben az esetben a két csoport összetétele – minden valószínűség szerint – eltéréseket mutat majd. Ahhoz, hogy a beavatkozások hatását mérni tudjuk, elemzésünkben – a fentieket figyelembe véve – a következőkre ***külön hangsúlyt*** kellett fektetnünk:

- minél pontosabban szükséges ismerni, hogy ***miben is különböznek egymástól a beavatkozásban érintett csoportok, valamint a kontrollcsoport*** a beavatkozás tényén kívül (vagyis: kik kerülnek az egyes csoportokba, milyen kontraszelektációs hatások működnek);
- ***feltételezéseket*** kell tennünk ***azon jellemzőkre*** vonatkozóan, amelyek a szándékosan alkalmazott ***beavatkozási formákon túl meghatározhatják a beavatkozások sikerességét*** és természetesen vizsgálnunk kell ezeket a feltételezéseket,
- amennyiben a csoportok közötti különbség jellege és a beavatkozás sikerességét meghatározó tényezők egybeesnek, szükséges kiiktatni ezen változók hatását abból a célból, hogy a ***beavatkozás nettó hatását*** mindinkább ***mérhetővé tegyünk***⁴.

Mindezeket figyelembe véve a jelen kutatásban 1041 fő a vizsgált aktív eszközök által érintett személyek száma, valamint 1068 fő a vizsgált beavatkozásokkal nem érintett személyek száma.

2.3.) A vizsgálati és kontrollcsoport kialakítása

A mintavétel során a ***válaszadók kiválasztása un. kétlépcsős rétegzett mintavételi eljárással történt.*** Ez egy ***véletlen mintavételi eljárás (Rudas 1998)***⁵, amelynek eredményei – a mintavétel tulajdonságaiból következően – elvileg ***alkalmasak a statisztikai általánosításra,*** vagyis a kutatásunk következtetéseit a célcsoport egészére (mind a kiválasztottak, mind a kirendeltségek viszonylatában) vonatkoztathatjuk.

---

³ Az időbeli összehasonlításra tettünk kísérletet– de mindez persze csak erős megszorításokkal értelmezhető. Lásd.: a vizsgálat időkereteire vonatkozó részt.

⁴ A nettó hatás mérésére tett kísérleteket lásd a 7. fejezetben!

⁵ Rudas Tamás (1998): *Hogyan olvassunk közvélemény-kutatókat?* Új Mandátum Kiadó, Budapest

Az eljárás a következő mintavételi szintekből állt:

1. szint: A vizsgálatba kerülő munkaügyi kirendeltségek kiválasztása

A mintavételi eljárás során a vizsgálatba vont *kistérségek kiválasztása* a következőképpen történt:

A./ Első lépésben a ***KSH kistérségek elmaradottságát/fejlettségét mérő komplex mutató alapján képzett kistérségi rangsort*** vettük alapul. A KSH a rangsor kialakításához szükséges mutató kiszámításához 31, gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, szociális, foglalkoztatási indikátort használt.⁶ A rangsor alapján öt kistérség csoport képződött, melyhez a KSH besorolása szerint egyenként 33-35 település tartozik. Az öt csoport öt fejlettségi szintet azonosít. A kutatás során törekedtünk valamennyi fejlettségi szint bevonására annak érdekében, hogy az eltérő fejlettségi szintek módosító hatását némiképp enyhítsük az aktív eszközök hatásának vizsgálata során. A mintavétel ***első rétegzési szempontja tehát a kistérségi csoportok fejlettségi szintje volt.***

B./ A mintavétel ***második szintje*** magának a ***kistérségeknek a kiválasztása*** volt. Az ***5 fejlettségi csoportban, csoportonként 3***, összesen 15 kirendeltség kiválasztása történt úgy, hogy minden csoportban a ***3 legjobb helyzetű kistérséget*** emeltük be a mintába⁷. A legjobb helyzetű kistérségek kiválasztását az indokolja, hogy elsődlegesen az aktív eszközök hatásosságát kívántuk mérni, s ehhez az eszközök számára legkedvezőbb „mozgásteret” kínáló kistérségek vizsgálatát kellett biztosítanunk. A csoportosítás lehetővé teszi, hogy az elemzés során 5 hasonló fejlettségi szintű almintával dolgozzunk, s láthatóvá tegyük mindazon gazdasági, társadalmi, szocio-demográfiai tényezők hatását, melyek a sikeres elhelyezkedést, az aktív eszközök hatását kistérségi szinten befolyásolhatják. Így hatásosabban koncentrálnánk az elemzés során az aktív eszközök elhelyezkedésre gyakorolt hatására.

C./ Mivel a mintába kerülő célcsoport esetében egyfelől biztosítanunk kellett az eszköz által való érintettséget, a kontrollcsoport esetében pedig az aktív eszköz hiányát, továbbá a hatásvizsgálat elemi szabályainak megfelelően az eszköz által való érintettséget követően legalább egy 6 hónapos időtartam elteltét, hogy a hatás valóban érvényesülhessen, s mérhetővé váljon, a mintaválasztás további szakaszában igénybe vettük a kiválasztott

---

⁶ A mintavétel alapjául szolgáló KSH dokumentumot az 1. sz. Részjelentés 1. sz. mellékleteként csatoltuk.

⁷ A 2., illetve a 4. fejlettségi csoportban pótkirendeltség (Hajdúnánás, Kunhegyes, valamint Zalaegerszeg) bevonására volt szükség, mert a mintába került kirendeltségek esetében a vizsgálat során olyan alacsony számú „Adatkezelési hozzájárulást” kaptunk a rendelkezésre álló adatgyűjtési időtartam alatt, amely nem tette lehetővé az eredetileg tervezett mintaarányok biztosítását.

kistérségekre vonatkozó munkaerő-piaci adatbázis információit. Hogy ez lehetővé váljon, a kiválasztott *kistérségekhez társítottuk az ott tevékenykedő munkaügyi kirendeltségeket*⁸, s a korábban már említett vizsgálati időintervallumra vonatkozóan *elvégeztettük a vizsgált eszközök által érintett, illetve nem érintett alapsokaság leválogatását.*

2. szint: A vizsgálati és a kontrollcsoport kialakítása, a munkanélküliek kiválasztása

A vizsgálat – a hatásvizsgálatok klasszikus szabályainak megfelelően – két minta (a célcsoport és a kontrollcsoport) összehasonlításán alapul. A *vizsgálati célcsoportba* ennek megfelelően a mi kutatásunk során azok a személyek tartoznak, akik *az általunk vizsgált aktív eszközökkel a kiválasztott időintervallumban érintettek voltak*, a *kontrollcsoportba* pedig azok, *akik vizsgált aktív eszközökkel a vizsgált időintervallumban nem voltak érintettek.*

A mintába került kirendeltségekben a *mintaválasztáshoz szükséges alapsokaság meghatározása* a következőképpen történt:

A./ 2009. november 15. és 2010. május 1. között a kiválasztott 15+3 kirendeltségre⁹ az ÁFSZ *leválogatta* a célcsoport és a kontrollcsoportba bekerülő személyek listáját, melyet megküldött az érintett kirendeltségek kapcsolattartóinak. Erre a leválogatásra egyfelől a célcsoportba és kontrollcsoportba kerülő személyek világos elkülöníthetősége, másfelől az adatkezelési szabályok betartása miatt volt szükség. Ezt követően a kiválasztott kirendeltségek munkatársai a listán szereplő és a kutatás előkészítésének 3 hónapos időtartama alatt a kirendeltségeken megforduló regisztrált munkanélkülit egy „*Adatkezelési nyilatkozat*” alkalmazásával megkérdezték arról, hogy hajlandók-e a kutatásban az őket megkereső kutatóknak a munkakereséssel kapcsolatos tapasztalataikról nyilatkozni. Az így elkészült és összegzett nyilatkozatok képezték mind a célcsoport, mind a kontrollcsoport esetében a mintaválasztás alapját.

B./ Azokban az esetekben, ahol a vizsgált időpontban a célcsoportba illetve a kontrollcsoportba tartozó *személyek már nem találhatók* az „*Adatkezelési nyilatkozat*” kitöltésekor *a kirendeltség ügyfélkörébe* (elhelyezkedés, kizárás, elköltözés stb. okok miatt) *és elérhetőnek sem bizonyultak*, a kikerültek kirendeltségi megoszlásának megfelelő módon strukturált minta alapján *postai megkérdezésre került sor az együttműködés szándékára vonatkozóan.* Ezzel is növelni kívántuk annak esélyét, hogy azok is bekerülhessenek a

---

⁸ A kiválasztott, mintába javasolt kistérségek és kirendeltségek listáját lásd a 2. sz. mellékletben.

⁹ A pótkirendeltség bevonásával 18 kirendeltségen.

mintába, akik az eszközök segítségével köszönhetően, vagy attól függetlenül a munkanélküliségből sikeres kimeneteket találtak. A levélben történő megkeresés (1541 személy megszólítása ebben a formában) **10 %-os visszaküldési aránnyal járt**. Az együttműködést így módon vállaló személyekkel tovább bővítettük a mintaválasztás alapját.

1. Táblázat: A mintaválasztás módszertana

Vizsgálati szintek	A kiválasztás módszere	
Területi egységek szűkítése	kistérségek	KSH rangsor
	térségcsoportok fejlettségi szint szerint	5 csoport, 3-3-legjobb kistérség
	kiválasztott kistérségek	kirendeltségek társítása
A célcsoport és a kontrollcsoport kiválasztása	ÁFSZ adatbázis	leválogatás a kiválasztott kirendeltségekre: célcsoport+ kontrollcsoport tagjainak listája a kiválasztott időintervallumban
	„Adatkezelési hozzájárulás” kitöltése random módszerrel	a kirendeltségeken nyilatkoznak az ügyfelek
	Mintaválasztás az „Adatkezelési hozzájárulások alapján”	az alapsokaság területi és státuszbeli (célcsoport, kontrollcsoport) arányainak figyelembevételével a végleges minta kialakítása.

C./ Az együttműködést vállalókat a kérdőívek lekérdezésekor – az információk érvényességének biztosítása érdekében – nem a munkaügyi kirendeltségeknek az alapsokaság tagjaival függő viszonyban lévő munkatársai, hanem **független kérdezőbiztosok keresték fel**, s kérdezték meg, amennyiben a válaszadó hajlandósága a megkerdezés időpontjában még biztosított volt.

D./ Mivel a válaszadói hajlandóság még az így előkészített kérdőíves kutatás esetében is – néhány kistérségben – igen alacsonynak bizonyult (kb. 50 %), illetve a minta szükséges korrekciója miatt (területi, ill. az eszközök szerinti reprezentativitás), a kérdezés folyamán a fentiekhez hasonló elvet követve három **pót-kirendeltség bevonására került sor**.

2. Táblázat: Területi fejlettségi szintek alapján tervezett és megvalósult kérdőívek aránya, száma (% és fő)

Területi fejlettségi szintek	Aktív eszköz		Kontrollcsoport		Összesen
	Tervezett	Megvalósult	Tervezett	Megvalósult	
Legfejlettebb (Budaörs, Vác, Érd)	6,2 % 62 fő	5,9 % 62 fő	18,8% 188 fő	16,8 % 180 fő	11,5 % 242 fő
Fejlett (Kőszeg, Debrecen, Tiszaújváros, Zalaegerszeg)	28,1% 281 fő	35,1 % 366 fő	40,2 % 402 fő	41,0 % 438 fő	38,1 % 804 fő
Közepesen fejlett (Győr, Lenti, Celldömölk)	7,0 % 70 fő	7,7 % 81 fő	9,8 % 98 fő	9,3 % 100 fő	8,6 % 181 fő
Alacsonyban fejlett (Enying, Pacsa, Kazincbarcika, Hajdúnánás)	32,7 % 327 fő	19,8 % 206 fő	18,9 % 189 fő	20,8 % 222 fő	20,3 % 428 fő
Legfejletlenebb (Balatonboglár, Kistelek, Tiszafüred, Kunhegyes)	28,4 % 284 fő	31,3 % 326 fő	12,3 % 123 fő	11,9 % 128 fő	21,5 % 454 fő
Összesen	1024 fő	1041 fő	1000 fő	1068 fő	2109 fő

2.4.) A vizsgálat időkeretei

A rendelkezésre álló időkereten belül elsődlegesen arra törekedtünk, hogy az aktív eszközben való érintettség és a hatásvizsgálat között – az ÁFSZ által 2009-től alkalmazott új monitoring vizsgálat szabályainak megfelelően, és az eredmények összehasonlíthatóságát szem előtt tartva – legalább 6 hónap legyen, de nem zártuk ki azokat a személyeket sem, akik esetében 6 hónapnál rövidebb, vagy hosszabb időtartam telt el a program zárását követően. A **rugalmasabb időkeretet** az magyarázza, hogy azt is **látni kívántuk, hogy az első 6 hónapon belüli illetve a 6 hónapon túli változások mennyire meghatározóak a későbbi sikeres kimenetekre. A mintaválasztáskor** ennek megfelelően nem egy konkrét időpontot, hanem egy időintervallumot vettünk alapul: a **2009. szeptember 01. – 2010. február 28. közötti időszakra fókuszáltunk**. Ebben az időkeretben határoztuk meg a **célcsoportot**, akik **ebben a hat hónapban a vizsgált aktív eszköz által érintettek voltak**, illetve itt választottuk ki a **kontrollcsoport** tagjait is azok köréből, **akik ebben az intervallumban a vizsgált eszközökben nem vettek részt**. A mérés során egy **12 hónapos intervallumot vizsgáltunk (2009.**

szeptember – 2010. augusztus¹⁰⁾), és arra kerestük a választ, hogyan alakul a munka világában való részvétele a mintába került személyeknek: hány hónapot töltöttek a nyílt munkaerőpiacon, támogatott státuszban, legális és illegális foglalkoztatásban, egyéb ellátásban, vagy ellátás nélkül.

A kérdőíves vizsgálat során a vizsgálat középpontjában álló 12 hónapos megfigyelési szakaszon belül, illetve azon túl ***négy idődimenzió mentén gyűjtöttünk a megkérdezettektől adatokat*** a munkaerő-piaci státuszra és az álláskeresés főbb sajátosságaira, állomásaira vonatkozóan. Vizsgáltuk:

(a.) a megkérdezettek életében a ***2008. augusztus 31.-ig terjedő időszakot***: milyen státuszból, milyen feltételekkel, milyen körülmények között kerül be a megkérdezett az aktív eszközbe, illetve a kontrollcsoportnak milyen jellemzőit tapasztaljuk az aktív eszközökben érintettekkel párhuzamosan, kutattuk a már bemenetkor érvényesülő szelekciót, a későbbi szelekciós hatás kiszűrése érdekében, s vizsgálni kívántuk a legális munkavállalást meghatározó egyéb tényezők jelenlétét (illegális gazdaságban való érintettség, foglalkozási karrier, mobilitási készség stb.),

(b.) ***kiemelten elemeztük a 2009. szeptember 1. és a 2010. február 28. közötti időszakot***, hogy pontosan elkülöníthető legyen a célcsoport és a kontrollcsoport érintettsége az egyes eszközök, esetlegesen igénybe vett támogató szolgáltatások által, melyek ugyancsak hatással lehettek a kimenetekre,

(c.) elemeztük továbbá ***a 2010. március 1.-től a kérdés időpontjáig (vagyis az első kb. 6 hónap során)*** bekövetkező, s a munkapályához kötődő eseményeket,

(d.) s végül a rákérdeztünk ***6. hónap elteltét követő időszakra***, vizsgáltuk a megkérdezett személy motiváltságát, jövőképét, esélyeit.

A négy idő-metszet többszörös összevetésre és részletes követésre ad lehetőséget.

Megismerhetjük a bemenet (a.) és a kimenet (c.) közötti státuszkülönbségen túl, a vizsgált 12 hónap egyes ciklusaiban bekövetkezett változásokat, azok időbeli ütemezését, szezonálisát, az aktív eszközök státuszkülönbségre gyakorolt hatásának időzítését, az eszközök közvetlen hatását.¹¹

---

¹⁰ A vizsgált 12 hónap során valamennyi elemzett beavatkozás befejeződött, így lehetőség nyílt a hatás elemzésére.

¹¹ Vizsgáltuk pl. a beosztásbeli különbségeket a megkérdezett életének leghosszabb időszakában, a bemenetkor, a programban és a kimenetet követően, melyből következtethetünk a státusz csökkenésére, emelkedésére, vagy stabilitására, illetve hasonló következtetéseket vonhatunk le pl. a szerzett jövedelemmel kapcsolatban is, közvetlen információkat kaphatunk az eszközt követő esetleges továbbfoglalkoztatásról.

A négy rögzített megfigyelési pont mellett további tetszőleges megfigyelési időpontokat, intervallumokat választhatunk, hiszen ismerjük minden megfigyelt személy elhelyezkedésének pontos idejét, s ennek megfelelően képesek vagyunk elemezni a 12 hónapon belül bármennyi hónapon belüli elhelyezkedés ütemét, jellegzetességét, ciklikusságát, s az esetleges egyéb tényezők (pl. évszakok, gazdasági- és politikai tényezők, jogszabályi változások stb.) egy éven belül megfigyelhető hatását.

A rugalmas időkeretben, illetve ***a négy időszakban való vizsgálódás tehát lehetőséget biztosít arra is, hogy a beavatkozással érintett csoportok esetében egyfajta előtte-utána összehasonlítást tegyünk, vagyis a hatások mérésének egy komplexebb módját alkalmazzunk.***

2.5.) A fő vizsgálati dimenziók, kérdések

Az aktív munkaerő-piaci eszközök hatásának vizsgálatok a legtöbb kutatás azt elemezte, milyen volt az eszköz hozzájárulása a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedéshez, ill. a munkahely megtartásához. A hatásvizsgálat azonban nem szűkülhet le csupán a nyílt munkaerőpiacon elhelyezkedettek arányának mérésére. Vannak ugyanis olyan munkaerő-piaci eszközök, amelyeknek nem a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés az elsődleges célja, hanem pl. az átmeneti foglalkoztatás/jövedelempótlás, a munkavégző képesség megőrzése, fejlesztése. Ezek a közvetett célok alapvetően segíthetik az aktív munkaerő-piaci eszközök közvetlen (nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés) céljainak megvalósulását. Ennek megfelelően egy hatásvizsgálat első lépéseként ***azt is vizsgálnunk kell, mi a program közvetlen és közvetett célja, a célnak megfelelőek-e az eszközök, milyen az eszköz célzása és a közvetlen hatások mellett milyen közvetett hatások érvényesülésével kell számolnunk.***

A kérdőíves hatásvizsgálat főbb kutatási dimenzióit ***négy alapvető szempont*** figyelembevételével állítottuk össze:

- a választott dimenziók mentén megismerhessük az ***egyes aktív eszközök hatásmechanizmusát,***
- az eredmény a ***munkaerő-mérleg felvétel*** főbb vizsgálati dimenzióival ***összevethető legyen,***
- a legfontosabb ***szocio-demográfiai mutatók*** mellett képet kapjunk a mintába került személyek ***foglalkozási életútjának főbb állomásairól, az álláskereséssel kapcsolatos tapasztalatairól,***

- megismerhessük a megkérdezettek *szubjektív értékelését* az eszközökkel és munkaerő-piaci szolgáltatásokkal kapcsolatban.

3. Táblázat: A kutatás főbb vizsgálati dimenziói

Kérdéscsoportok	Vizsgálati dimenziók	Dinamikus változók
Szocio- demográfiai mutatók	- nem (D1) - kor (D2) - családi állapot (D4) - iskolai végzettség (D5) - szakképzettség (D6, D7)	
Képzés, felnőttképzés	- képzések, tanfolyamok (D10)	(D10j= „trainfare-hatás” (D10i,j= közvetlen hatás)
Státuszváltozás	<i>Fordulópontok</i> - tanulói státusz vége (D7) - munkaéletút kezdete (D8) - státusz 2009. szept. 1. (V1) - program vége státusz (H2) - jelenlegi státusz (J1)	<i>Intervallumok</i> - intergenerációs mobilitás (D3) - státuszváltozások (E2) - státuszok előfordulása (E4) - státusz hossza 2009. szept. 1-ig (V2) - státuszok előfordulása 2009. szept. 1-től 2010. szept.-ig - státuszok előfordulása a (V3) program befejezése utáni 6 hónapban (H9)
Munkahely	- álláskeresés (E1) - az első munkahely legalitás (D9) - a leghosszabb munkahely jellemzői (E3) - a vizsgált időszak előtti utolsó munkahely jellemzői (V5) - a vizsgált időszak utáni munkahely/ek (H3, H4) - a jelenlegi munkahely jellemzői (J2)	
Atipikus munkák	- alternatív jövedelemszerzési formák (V4) - beavatkozás utáni nem legális elhelyezkedés (H7)	
Munkanélküliség	- leghosszabb munkanélküliség (időtartam) (E5) - eszköz és elhelyezkedés közötti idő (H5=legális, H8=nem legális)	D8-D7 = pályakezdő munkanélküliség
Támogató szolgáltatások	- intézmények (V6) - szolgáltatási formák (V7) - szolgáltatással kapcsolatos informáltság, tapasztalatok (V8) - a szolgáltatások hasznossága (V9)	

Kérdéscsoportok	Vizsgálati dimenziók	Dinamikus változók
Az aktív eszközök a képzés, a bértámogatás, a közfoglalkoztatás jellemzői	- időtartam (K1, B1, F1) - befejezés (K2,B2,F2) - információforrás (K3,B3,F3) - visszautasítás (K4, B4, B5, F4,F5) - kezdeményezés (K5, B6, F6) - státuszkonzisztencia (K6, B7, F7) - motiváltság (K7, B7a, B7b, F7a,F7b) - előfordulási gyakoriság (D10, V3, B8, F8) - az eszköz szubjektív értékelése (K10,K11,K12, B17, B18, F17, F18) - jövőbeli motiváció (K13,K14, B20, F20)	<i>Képzés:</i> - milyen végzettséget szerzett (K8) - a képzés szerkezete (K9)
		<i>Bértámogatás:</i> - a munkahely jellemzői (B9+F9) - a munkaadó motiváltsága (B10+F10) - státusz bővülés (B11,B12,B13+F11,F12,F13) - konfliktusok (B14,B15,B16+F14,F15,F16) - a munkaadó megítélése, elégedettség (B19, F19)
		<i>Közfoglalkoztatás:</i> - a munkahely jellemzői (B9+F9) - a munkaadó motiváltsága (B10+F10) - státusz bővülés (B11,B12,B13+F11,F12,F13) - konfliktusok (B14,B15, B16+F14,F15,F16)) - a munkaadó megítélése, elégedettség (B19, F19)
Aktív eszközök hatása	- objektív+szubjektív hatás (H1) - a beavatkozás utáni elhelyezkedés megítélése (H6)	
Távolmaradás	- feltételezett ok (T1)	
Álláskeresés	- elhelyezkedés sürgőssége (J3) - az álláskereső ténye (J4) - a hiányzó álláskereső intenzitás oka (J5) - az álláskereső módszere (J6) - a lehetőségek megítélése (J7) - az elhelyezkedéshez szükséges idő (J8) - a jövedelemigény (J9,J10,J11) - munkafeltételek elfogadása (J12, J13) - a munkavégzés előnye, hátránya (J14,J15)	
Akadályozó tényezők	- önértékelés (J16) - fogyatékoság, betegség fennállása (J17, J18, J19) - akadályozó családi körülmények (J21,J21) - általános akadályozó tényezők (J22)	
Háztartás	- létszám (Cs1) - aktivitás (Cs2) - anyagi helyzet megítélése (Cs3) - pénzügyi keretek (Cs4,Cs5) - bevételi források (Cs6)	

A rendelkezésre álló adatok alapján a változók csoportosítását követően az elemzés során arra kerestük a választ, hogy mi befolyásolja az alábbi közvetett és közvetlen hatások alakulását:

Közvetlen hatás:

a./ az elsődleges munkaerőpiacon ***támogatás nélkül elhelyezkedett személyek aránya*** (érintettség és eszközök szerint),

b./ az elhelyezkedettek ***munkaköri beosztásának változása*** (emelkedő, stabilizálódó, vagy süllyedő karrierpályák, az alkalmazás formája: határozott, határozatlan idejű, részmunkaidős stb.),

c./ az érintett célcsoport és kontrollcsoport ***jövedelmi helyzetének, jövedelemelvárásainak alakulása.***

Közvetett hatás:

a./ az ***életminőségben bekövetkezett változások*** (kapcsolatok változása, énképváltozás, időstruktúra változása), főként a megkérdezettek szubjektív visszajelzései alapján,

b./ a ***munkavállalói képességek terén bekövetkezett változások*** (iskolai végzettség, szakképzettség, beavatkozás utáni nem legális jövedelemszerzés, alternatív jövedelemszerzés

c./ a ***jövőbeni elhelyezkedésre vonatkozó aspirációk*** (álláskeresés intenzitása, álláskeresési technikák körében történt változás).

2.6.) Az adatfelvétel

Az adatfelvétel a fenti kiválasztás alapján képzett mintán kérdezőbiztosokkal ***többnyire a célcsoport otthonában*** készülő kérdőíves vizsgálattal történt. Az „Adatkezelési nyilatkozat” kitöltésekor lehetőséget biztosítottunk az álláskeresők számára, hogy a kérdés helyszíneként – személyes, családi, vagy egyéb ok miatt – a kirendeltséget jelöljék meg, így ***számos alkalommal*** előfordult a kérdés során, hogy az adatfelvétel ***a kirendeltségen egy erre elkülönített interjúszobában*** történt. Az információk érvényessége érdekében ebben az esetben is biztosítottuk a ***munkaerő-piaci intézményrendszerrel független státuszú kérdezőbiztos*** és az interjú lebonyolításának zavartalanságát.

Az adatfelvétel időpontja 2010. augusztus 15.- 2010. szeptember 30.¹²

2.7.) Az adatok feldolgozása

Az adatelemzés során – értelemszerűen – az ***adott kutatási kérdés megválaszolására a rendelkezésre álló változók mérési szintjének, jellegének figyelembevételével leginkább alkalmas módszereket alkalmaztuk.*** Ezek a módszerek az egyszerű megoszlásoktól egészen a

---

¹² A pótkirendeltségeken a mintakorrekciós kérdés október 15-ig zajlott.

különböző többváltozós eljárásokig (így a klaszterelemzésig, logisztikus regresszióig) terjedtek.

3. A célcsoport és a kontrollcsoport bemutatása: „bemeneti mutatók”

A véletlenszerűen választott megkérdezettek bemenetkor jellemző alapidemográfiai mutatói közötti különbség bizonyos mértékig visszatükrözi az egyes eszközökről már eddig is jól ismert képet, más vonatkozásban azonban új sajátosságokat tár fel.

A belépéskor tapasztalható különbségek alapvetően meghatározzák a kimeneti esélyeket, s nem hagyhatók figyelmen kívül a program nettó hatásának elemzésekor sem. Csak a bemeneti különbségek feltárását követően van lehetőség a program valódi hatásának feltárására, s csak így kerülhető el, hogy a vizsgálat során ne a már bemenetkor meglévő különbségek hatását mérjük.

Feltételezésünk szerint a program kezdete előtti mutatók alapvetően meghatározzák, hogy ki milyen eséllyel vesz célba egy-egy aktív munkaerő-piaci eszközt. Ezért célszerű a mintába került csoportok szocio-demográfiai mutatók szerinti elemzése.

3.1.) Nemek szerinti összetétel

A megkérdezettek 55,4%-a nő, 44,6%-a férfi. A nemek esetében továbbá elmondhatjuk, hogy *az aktív eszközben érintett nők aránya magasabb, mint a kontrollcsoporton belüli női arány.* A nők jelentősebb számú részvétele a piaci szektort érintő bértámogatási programban is meghatározó, mind a saját vizsgálatunk, mind az ÁFSZ monitoring vizsgálatának adatai alapján. Erre azért is célszerű hangsúlyt helyezni, mert a nők támogatás nélküli nyílt munkaerő-piaci részvételének aránya máig jelentősen alatta marad a férfiakénak.¹³ (Tajti 2009). Az *aktív eszközök* ennek megfelelően figyelemre méltó mértékig *hozzájárulnak/járulhatnak a női foglalkoztatás hátrányainak kiegyenlítéséhez.*

A mintánkban *a legkisebb mértékben* tapasztalható a *női jelenlét* a vizsgált eszközök közül a *közfoglalkoztatásban* és *a legnagyobb arányban* tapasztalható a vizsgált kistérségeken belül

---

¹³ Célszerű azt is megjegyezni, hogy a kutatás során a válaszadói hajlandóság a nők körében érzékelhetően magasabb volt, mint a férfiak körében. Részben ennek is köszönhető a helyenként tapasztalható nemek közötti arányeltérés. 53 % körüli érték helyett 57 % körüli a nők részvételi aránya a vizsgált aktív eszközökben az országos, monitoring vizsgálat során feltárt arányokhoz képest. Különösen szembetűnő kutatásunk során az eltérés a nők javára a bértámogatási programban, mely óvatosságra int a vizsgálati eredmények széleskörű általánosításakor.

a **bértámogatási programokban**. A végzett munka jellege a közfoglalkoztatási programok többségében tradicionálisan és döntően nem nőnek szervezett, erős fizikai igénybevételt jelentő kommunális feladat. Nőként ide nagyobb létszámban elhelyezkedni csak az utóbbi időben szélesedő személyes szolgáltatások terén nyílt lehetőség.

4. Táblázat: A célcsoport és a kontrollcsoport összetétele a legfontosabb szocio-demográfiai mutatók alapján (% , illetve átlag)

	Nem (%)		Életkor (átlag)	Település típusa (%)			Fejlettségi terület (átlag)	Családnagyság (átlag)	Az egyes programban résztvevők aránya (%)
	Nő	Férfi		Megyeszékhely	Egyéb város	Község			
Aktív eszközben részesült	57,1	42,9	37,0	20,1	44,1	35,8	2,6	3,4	49,4
Képzésben részesült	57,0	43,0	34,5	29,7	50,3	20,1	3,0	3,3	18,7
Bértámogatásban részesült	72,0	28,0	37,6	43,0	44,0	13,0	2,9	3,1	4,7
Közfoglalkoztatásban részesült	54,3	45,6	38,6	9,0	39,7	51,4	2,3	3,6	25,9
Kontrollcsoport	53,8	46,2	41,2	31,4	42,7	25,9	3,3	3,1	50,6
Összesen	55,4	44,6	39,1	25,8	43,4	30,8	2,98,	3,3	100

A mintának egyik alapvető sajátossága, hogy **nagyobb arányban vannak jelen a nőtlen férfiak (41%), mint a hajadon nők (22,3 %)**. Minden valószínűség szerint ebben jelentős szerepet játszik a nagyobb női részvétel a gyermekekkel kapcsolatos ellátásokban, de a különbség ennek ellenére szembetűnő.

3.2.) Kor szerinti összetétel

Az egyes eszközökben érintettek átlagos életkora lényegesen alacsonyabb (a különbség: 4,2 év), mint a kontrollcsoport tagjainak átlagéletkora. Ez az eredmény megerősíti a foglalkoztatással kapcsolatosan eddig ismert tényt: **az idősebb munkavállalók számára még a támogatott foglalkoztatási formák sem kellően nyitottak.** A képzés által érintett személyek átlagéletkora 6,7 évvel alacsonyabb, mint a kontrollcsoporté, a bértámogatásban résztvevők kicsivel idősebbek, mint a képzésben résztvevők, bár a kontrollcsoport átlagéletkorához mért távolság a bértámogatásban részesülők esetében még így is eléri a 3,6 évet. A kontrollcsoport átlagéletkorához legközelebb a közfoglalkoztatásban állók átlagéletkora volt (2,6 év a különbség), ami arra utal, hogy **az idősebb generációval szemben a legbefogadóbb az aktív eszközök közül a közfoglalkoztatási program,** de a kontrollcsoport idősebb tagjai még ide is a várható értékhez képest kisebb arányban kerülhetnek be.

5. Táblázat: Korcsoportos felbontás az érintettség alapján (%)

Érintettség	Korcsoportok				
	25 év vagy alatti	26-35 év közötti	36-45 év közötti	46-55 év alatti	56 év vagy feletti
Aktív eszközben részesült	21,8	26,4	25,5	21,2	5,1
Képzés	29,7	27,9	22,1	17,3	3,0
Bértámogatás	26,0	26,0	16,0	22,0	10,0
Közfoglalkoztatás	15,4	25,4	29,6	23,9	5,7
Kontrollcsoport	11,5	21,8	27,5	29,0	10,1

3.3.) A háztartás nagysága

Ha a megkérdezettek családnagysága alapján vizsgáljuk az egyes eszközökben való részvételt, akkor azt tapasztaljuk, hogy *a kontrollcsoportban szereplő személyek átlagos családnagysága kisebb, mint az aktív eszközben érintett személyeké* (aktív eszköz: 3,4 fő, kontroll: 3,1 fő). Az egyes eszközök között is jelentős eltérés van a családnagyság szerint: 3,1 fő a bértámogatásban résztvevők, 3,3 fő a képzésben résztvevők és 3,6 fő a közfoglalkoztatásban résztvevők átlagos családnagysága. *Az aktív eszközök célzása ebben a vonatkozásban tehát eredményesnek mondható, hiszen a népesebb családok tagjai nagyobb arányban vesznek részt aktív munkaerő-piaci eszközökben, mint a kevesebb családtagot számláló álláskereső.* Feltehetően ők motiváltabbak is a jövedelemszerzésre, mint az idősebb, kiskorú gyermekekkel már nem rendelkező háztartások álláskeresői. Másfelől azt is figyelembe kell vennünk, hogy a családnagyságot befolyásolja a családtagok korszerkezete. S a fentiekben azt láttuk, hogy a kontrollcsoport tagjai idősebbek, ennek megfelelően kevesebb kiskorú gyerek él már az ő esetükben a családokban. Mindez megerősíti hipotézisünket: a fiatal, kisgyermeket nevelő családok tagjai erősebben motiváltak a munkaerő-piaci programok igénybevételére, mint az idősebb korcsoportoz tartozó kontrollcsoport tagjai.

3.4.) A családi állapot szerinti összetétel

A családszerkezet szerinti elemzés is érdekes összefüggéseket mutat. *A közfoglalkoztatásban résztvevők és a kontrollcsoport körében tradicionálisabb a családszerkezet* (38,1 % ill. 39 % házas, házastárssal él), mint a többi eszköz által érintett csoportok körében. Ez feltehetően összefügg az idősebb generációhoz való tartozással, másrészt azzal, hogy nagyobb arányban élnek a tradicionális szerepeket jobban őrző, hátrányos helyzetű kistelepüléseken. *A képzés esetén a házas, házastárssal él típus alacsonyabb aránya (29,4%) még érthető is, hiszen azt*

látjuk, hogy ebben az eszközben **jelentős arányban** vesznek részt **fiatal független, családdal még nem rendelkező személyek (42,5%)**. Ez az arány csak egyfelől jelzi a fiatalabb életkort, másfelől azonban az urbanizált lakóközösségnek, és annak is van szerepe, hogy a családdal rendelkező, gyerekeket nevelő álláskeresők számára a képzésbe való bekapcsolódás, mint reális alternatíva még a megemelt képzési támogatások esetén is csak korlátozott mértékben jön számításba. A házasság csak 15%-ban kapcsolódik be a képzésbe, míg 27,9%-uk a közfoglalkoztatásban vesz részt. A család megélhetésének biztosítása a fiatalabb életkorban, a kisgyermekes családi életciklusban erősebben kötődik az aktív tevékenységekhez, mint az idősebb, többnyire gyermek nélkül élő háztartások tagjainak megélhetése. **Különösen erős a motiváltság a jövedelemszerzésre a gyermeküket egyedül nevelő nők esetében, ami a minta több mint harmadát teszi ki (36%). Feltehetőleg ez is befolyásolja az erősödő női részvételt az aktív munkaerő-piaci eszközök körében.**

3.5.) Iskolai végzettség

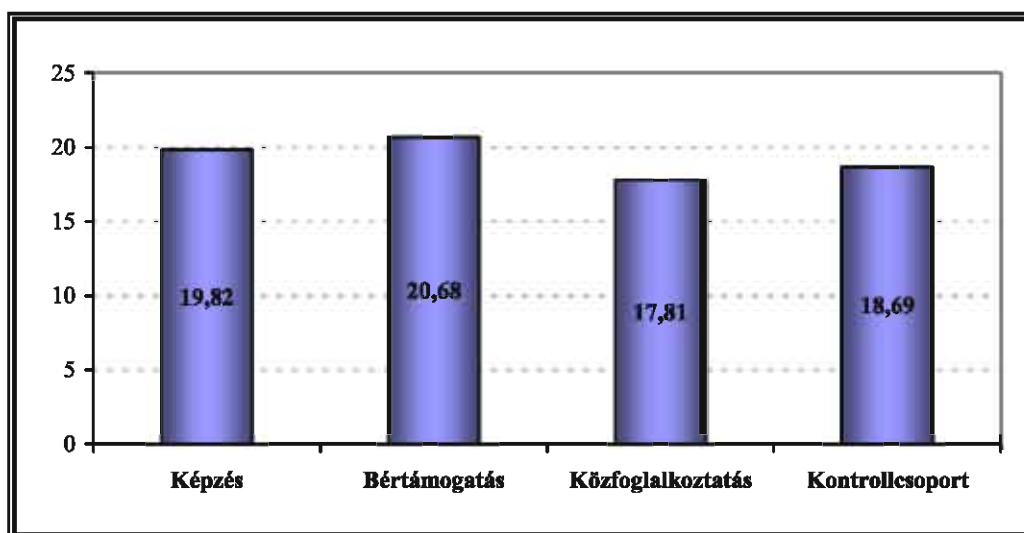
Az egyes eszközökben való érintettség és az iskolai végzettség szignifikáns összefüggést mutat.

Minél alacsonyabb a megkérdezettek iskolai végzettsége, annál nagyobb valószínűséggel kerülnek be a közfoglalkoztatási programba (közel felük – 44,4 % – alig fejezte be a nyolc általános iskolát, illetve ezen belül 6,7 %-nak nem is sikerült befejezni). A közfoglalkoztatott célcsoport közel harmadának szakmunkás végzettsége van (29,9%), de ezeknek a szakmáknak a munkaerő-piaci értéke alacsony, többsége a kevésbé keresett szakmák közé tartozik (gépész, varró, gépkezelő).

A közfoglalkoztatásban résztvevők iskolai karrierje a legrövidebb. Ők 18 éves koruk előtt befejezik tanulmányaikat. A 18 éves tankötelezettség előtti iskolaelhagyás nem feltétlenül a lemorzsolódásnak köszönhető, hanem az idősebb korosztályban még 16 éves korig terjedő tankötelezettségnek, amely lehetővé tette a 18 éves kor előtti kilépést az iskolapadból. A célcsoport többsége élt is ezzel a lehetőséggel.

Az iskolai karrier tekintetében a kontrollcsoport tagjai futják be a második legrövidebb pályát a vizsgált csoportok közül. A leghosszabb képzési idő az első munkavállalást megelőzően a képzési programban és a bértámogatási programban résztvevőkre jellemző.

1. ábra: Az iskolai pályafutás befejezésének átlagéletkorai státuszcsoporthoz lebontva (átlagértékek)

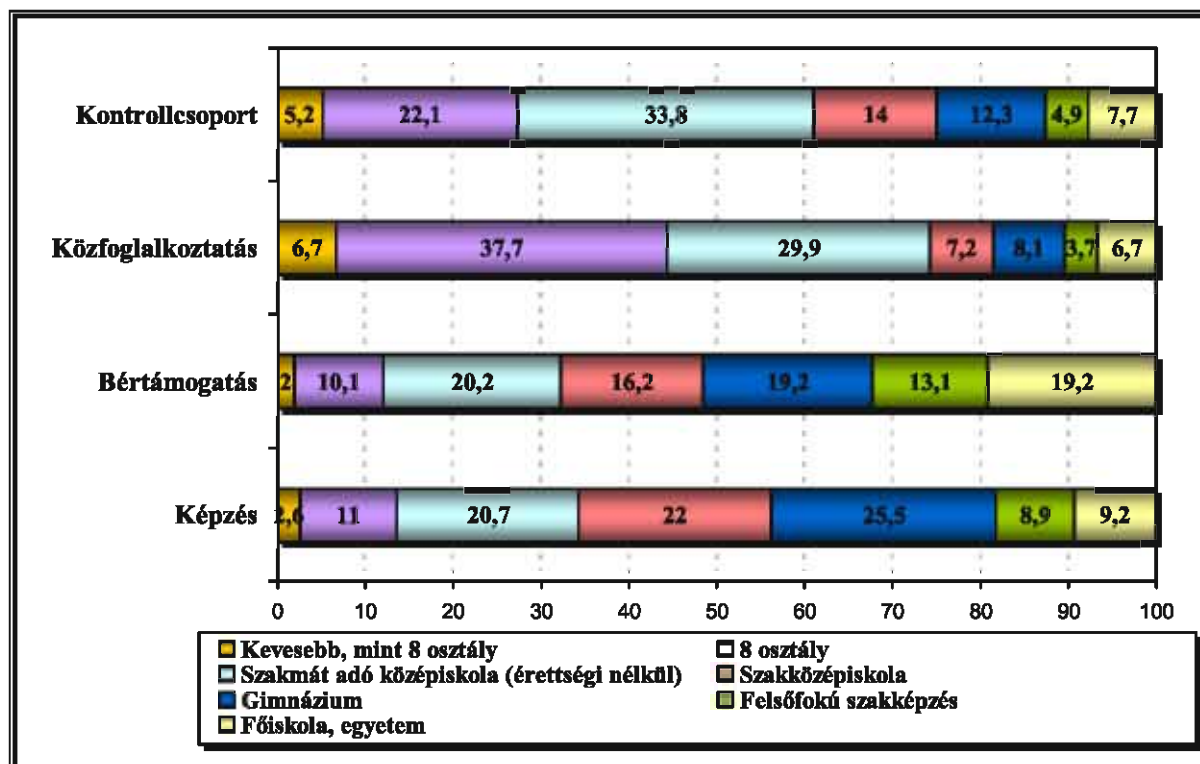

Az adatok arra utalnak, hogy *a képzettségi mutatók tekintetében nem a legjobb az aktív eszközök célzása, mert nem azokra fókuszálja a képzést, akiknek a legnagyobb hiányaik vannak* ebből az iskolai karrier egészét tekintve, hanem *azokra fókuszál, akik eleve jobb alapokkal, magasabb képzettségi mutatókkal rendelkeznek*¹⁴.

Míg a közfoglalkoztatásban résztvevők és a kontrollcsoport tagjai a meglévő szakmai képzettségüket zömében szakmunkásképzőben szerezték, a bértámogatásban és a képzésben résztvevők nagyobb hányada járt szakközépiskolába, s a szakmunkás bizonyítvány mellett érettségit is szereztek: a szaktudás mellett más, úgy tűnik a munkaerőpiacon jobban hasznosítható alapvető készségeket sajátítottak el.

¹⁴ A célzással kapcsolatban megoszlanak a vélemények a képzés esetében. Egyes szakértők szerint az eszköz hatékonysága akkor magasabb, ha magasabb képzettségi mutatókkal rendelkező célcsoport kerül bevonásra. Ugyanakkor a szerzők ebben az esetben csupán az eszköz bruttó hatás mértékével érvelnek. Más vélemények szerint a képzés célzása akkor jó, ha az a munka-erőpiaci elhelyezkedést akadályozó képzettségbeli, szaktudásbeli hiányokat számolja fel, esélyt biztosítva az elhelyezkedésre. Ez esetben a szerzők a nettó hatás eredményeivel érvelnek.

2. ábra: Iskolai végzettség megoszlása a státuszcsoportok alapján (%)

Az iskolai végzettség bemenetkor tapasztalható különbségeire felhívni a figyelmet azért is célszerű, mert ez alapvetően meghatározza – sok esetben programtól függetlenül – a kimenet esélyét. Pl. a Galasi és munkatársai által 2003-ban végzett kutatás is amellet érvel, hogy az *iskolai végzettség meghatározó módon befolyásolja a résztvevők sikerességét*. A legalacsonyabb iskolai végzettségű (8 általános vagy kevesebb) program-részvevőkhöz képest a szakmunkásképzőt végzetek 12 százalékkal nagyobb valószínűséggel helyezkedtek el. A szakközépiskolát végzetek és a felsőfokú végzettségűek előnye ennél kisebb (8% és 6%), a gimnáziumi végzettséggel rendelkezők pedig nem helyezkedtek el nagyobb valószínűséggel, mint a 8 osztályt vagy kevesebbet végzetek (Galasi-Lázár-Nagy 2003). Ezek az adatok sok tekintetben erősítik a Godfrey-Lázár-O’Leary (1993) tíz évvel korábbi kutatásának megállapítását, mely szerint a magasabb iskolai végzettségűek elhelyezkedésének esélyei (bruttó eredmény) valóban magasabbak az alacsony iskolai végzettségűek esélyeihez viszonyítva, azonban a nettó elhelyezkedési mutatók nem tükrözik vissza a kedvező képet.

3.6.) Lakóhely

A területi mutatók is az aktív munkaerő-piaci eszközök célzásának eredményességéről tanúskodnak. A hátrányosabb helyzetű kistérségek lakói nagyobb arányban vesznek részt aktív munkaerő-piaci eszközökben, mint a jobb mutatókkal rendelkező térségek álláskeresői.

A település típusok közötti megoszlás az egyes eszközökre vonatkozóan jellemző aránytalanságokat mutat. A közfoglalkoztatás dominánsan a kistelepülések aktív munkaerő-piaci eszköze, a bértámogatás a megyeszékhelyek és városok jellemző foglalkoztatási formája, míg a képzések több mint fele az egyéb városokban szerveződik. Az aktív eszközben való érintettség kistelepülésekre jellemző átlagon felüli aránya a közfoglalkoztatásba vont személyek magas számának és mintán belüli magas arányának köszönhető. Ez döntően a 2009. januárjában indult „Út a munkához” program széleskörű szervezésére vezethető vissza. Ezek a tapasztalatok felvetik a hozzáférhetőség kérdését: *a kistelepülések álláskeresői kisebb arányban férnek hozzá a bértámogatási programokhoz és a képzési lehetőségekhez, mint az egyéb mutatóik alapján indokolt lenne.* Ez annál is inkább figyelemre méltó, mert a bértámogatási programban még a közlekedési nehézségek sem jelenthetnek akadályt, szemben a városokra koncentráló képzésekkel, ahova a résztvevőknek naponta el kell jutni. A bértámogatási programban a foglalkoztatás akár településen belül is történhet.

3.7.) A megkérdezett státusza a programot megelőzően (bemeneti indikátorok)

Az elhelyezkedés valószínűségét jelentős mértékben befolyásolja, hogy a programokban résztvevők részesültek-e valamilyen *munkánélküli ellátásban*. Galasi és munkatársai vizsgálata szerint a program befejezése után a segélyben részesülők mintegy 40 százalékkal kisebb valószínűséggel helyezkedett el, mint a többiek (Galasi-Lázár-Nagy 2003).

A hatásvizsgálatot megelőző időszakban a legnagyobb arányban a kontrollcsoport tagjai dolgoztak nem támogatott munkahelyen (14,3 %). Az *aktív eszközben érintettek többsége* azonban *nem a nyílt munkaerőpiacról érkezik*, hanem már a korábbiakban is munkánélküliként jut jövedelemhez, vagy más aktív munkaerő-piaci eszközben vesz részt. A *képzésbe* belépők voltak a *legkedvezőtlenebb helyzetben*, mert itt a megkérdezettek 29,3 %-a ugyan regisztrált *munkánélküli volt, de nem részesült korábban ellátásban*, míg a

bértámogatásban lévők 26,3%-a és a közfoglalkoztatásban résztvevők 17,5%-a volt ilyen helyzetben. A táblázat adatainak összegzéseként elmondhatjuk, hogy eredményeink összecsengenek a Galasi és munkatársai eredményeivel. *A kontrollcsoport tagjai részesültek a legnagyobb mértékben bérjövdelemben, illetve inaktív támogatásban, illetve itt tapasztalható legkisebb mértékben a jövedelemhiány/jövedelembizonytalanság.*

6. Táblázat: A célcsoport és a kontrollcsoport munkaerő-piaci státusza a programba lépést megelőzően (%)

	Képzés	Bértámogatás	Közfoglalkoztatás	Kontrollcsoport (2010. március)
dolgozott, nem támogatott státuszban	4,4	6,1	3,0	14,3
dolgozott, támogatott státuszban	1,6	10,1	7,4	0,0
képzésben volt	2,9	0,0	0,4	0,0
munkanélküliként volt regisztrálva	88,4	82,9	88,1	71,4
ebből ellátás nélkül	29,3	26,3	17,5	0,0
egyéb inaktív volt	2,7	1,0	1,2	14,3

A *munkanélküliség hossza* is meghatározó lehet az aktív eszközökbe való belépéskor. Feltételezésünk szerint minél hosszabb idejű a megkérdezett leghosszabb ideig tartó munkanélkülisége, annál nagyobb a motiváció a programba való belépésre és annál kisebb az esélye az elhelyezkedésnek. A képzésben résztvevők leghosszabb munkanélkülisége átlagosan 18,2 hónapig tartott, a bértámogatási programba belépőké 14,7 hónapig, a közfoglalkoztatásban résztvevőké 34,9 hónapig és a kontrollcsoport tagjainak 27,2 hónapig. A hipotézisünknek megfelelően *a közfoglalkoztatásban résztvevők tűnnek a legmotiváltabbnak az aktív eszközbe való belépésre*, különösen úgy, hogy jelentős részüknek más ellátásra nincs is jogosultságuk. Másodikként a kontrollcsoport tagjai lennének a leginkább motiváltak, de a fenti táblázat alapján itt nincs olyan szorító az anyagi kényszer, mert többségük inaktív ellátásban részesül (és/vagy támaszkodhat házas társára).

3.8.) Akadályozó tényezők

A munkaerő-piaci sikerességet, a munkába állást jó néhány további tényező is akadályozhatja. A *válaszadók szubjektív értékelése alapján a megkérdezettek legalább egytizedére jellemzőek* a következők:

- *a munkaerő-piac jellemzőiből eredő tényezők*
  - túl sok a munkanélküli a környéken (53,1%)
  - kis faluban él, nincs munka (25,5%)
  - munkanélküliként nem szívesen veszik fel (13%)
- *a munkaerő-piaci földrajzi mobilitás „képtelensége”*
  - az ingázás túl drága (28,1%)
  - itt van a háza, nem tudná eladni (14,5%)

- nincs megfelelő tömegközlekedés (10,9%)
- **személyes tényezők, jellemzők**
  - olyan egészségügyi probléma, amely behatárolja, hogy milyen munkát tud elvállalni (22,1%)
  - túl öreg (19%)
  - olyan családi körülmény, amely behatárolja, hogy milyen munkát tud elvállalni (14,7%)
  - már régen / soha nem volt munkája, munkahelye (12,8%)
  - túl fiatal, tapasztalatlan (11,5%)
  - felügyeletre szoruló gyerek van (11,8%)
  - GYES/GYED alatt nem dolgozott (10,1%)

A kontrollcsoport, illetve az aktív eszközben érintett csoportok között az érintettség tekintetében számos esetben figyelhető meg érdemi eltérés.

A **kontrollcsoportos** válaszadók az aktív eszközökben érintett személyeknél lényegesen **nagyobb arányban élik meg hátrányként egészségügyi helyzetüket**, azt, hogy **túl idősek**, így nincs rájuk szükség a munkaerőpiacon, hogy **már régen nem volt munkahelyük és elavult a szakképzettségük**, és a **környezet elutasítását** is munkanélküliségük miatt.

A **közfoglalkoztatottak** körében a többi csoporthoz képest **lényegesen magasabb a származásuk miatt hátrányt szenvedők** aránya, valamint azok hányada, akik úgy érzik, hogy nincs pénzüik rendszeren felöltözni. Ebben a csoportban nyilvánulnak meg **legerősebben a lakóhelyből eredő akadályozottságok** is: az érintett válaszadók nagy aránya jelezte, hogy olyan kistélepülésen él, ahol nincs munka, nincs megfelelő tömegközlekedés, de ha lenne is, az ingázás túl drága, elköltözni azonban nem tudnak, mert ott van a házuk, amit nem tudnának eladni.

A **képzésben** résztvevők a többi csoporthoz képest **nagyobb arányban** érzékelik a **fiatalságukból**, tapasztalatlanságukból eredő munkaerő-piaci hátrányokat, amit az átlagosnál jobban erősít az is, hogy a **GYES/GYED időszaka alatt nem dolgoztak**.

7. Táblázat: Akadályozó tényezők megjelölése az eszközökben való érintettség szerint (%)

	Képzés	Bértámogatás	Közfoglalkoztatás	Kontrollcsoport
olyan egészségügyi probléma, amely behatárolja, hogy milyen munkát tud elvállalni	17,6	14,4	21,2	27,6
túl öreg	14,0	12,1	17,6	22,2
túl fiatal, tapasztalatlan	17,5	15,2	10,8	9,4
származás	3,4	1,0	12,9	4,7
nincs elég pénze rendszeren felöltözni	2,6	0,0	5,1	4,3
rendezetlenek a lakáskörülményei	1,3	0,0	3,7	3,9
már régen / soha nem volt munkája, munkahelye	10,6	14,1	9,2	15,4
szakképzettsége elavult	5,9	4,0	7,7	11,1
túl régi, megkopott a tudása	3,9	3,0	6,4	10,7
GYES/GYED alatt nem dolgozott	11,6	4,0	7,5	11,5
kis faluban él, nincs munka	20,9	13,1	38,8	21,6
az ingázás túl drága	26,4	16,2	34,0	27,0
nincs megfelelő tömegközlekedés	9,6	5,1	18,2	8,2
munkanélküliként nem szívesen veszik fel	10,9	4,0	10,3	15,9
túl sok a munkanélküli a környéken	53,8	29,6	53,6	54,7
itt van háza, nem tudná eladni	12,0	8,2	19,3	13,5

A *legjobb helyzetűek* a szubjektív megítélések tekintetében a *bértámogatásban érintettek*: körükben mind a lakóhely jellemzőiből, mind az egészségügyi állapotból eredő hátrányok nagyon kevésbé jellemzőek és a környezet elutasítását is az átlagosnál jóval kevésbé érzékelik.

3.9.) A munkaéletút alapján kirajzolódó csoportok a vizsgálatunkban résztvevők körében

Az egyes (általunk is vizsgált, vagy akár nem vizsgált) szocio-demográfiai jellemzők a való életben – nyilván – nem egymástól függetlenül, külön-külön fejtik ki hatásukat: sokkal inkább egymás hatását erősítve/gyengítve hoznak létre *tipikus munkaéletutakat*.

Az elemzés során kíváncsiak voltunk arra, hogy vajon a megkérdezett személyek körében valóban *megfigyelhetőek-e ilyen tipikusnak tekinthető életutak (vagyis: vannak-e „tipikus*

munkanélküli csoportok”), és ha igen, vajon *mutatnak-e összefüggést* a legfontosabb szocio-demográfiai változókkal. Ennek elemzését *k-középpontú klasztereljárással* végeztük úgy, hogy az egyes szóba jöhető aktív és inaktív státuszok munkaéletút-időn belüli arányát vontuk be az elemzésbe. Az így kialakult csoportok a vizsgált szocio-demográfiai változók tekintetében erősen differenciáltak mutatkoztak.

- A „*Családanyák*” (N=188)

A „*Családanyák*” elnevezésű csoport jellemzője, hogy tagjai a *munkaéletút átlagosan felében gyermekkel voltak otthon*, közel *negyedében* pedig *bejelentett munkahelyen* dolgoztak, illetve lényegesen kisebb arányban (átlagosan 8%) regisztrált munkanélküliként ellátásban részesültek.

Ebben a csoportban – nem meglepő módon – a nők aránya 99,5 %, átlagéletkoruk 38 év (45,7 % 35 év alatti, 35,1 %-a 36-45 év közötti). Döntő többségük (71,6%) családban él, de közel negyedük (23,1%) egyedül neveli gyermekét. Feltételezhetően ezzel van összefüggésben, hogy jelenleg az átlagosnál nagyobb mértékben vesznek részt a közfoglalkoztatásban (1/3-uk, miközben az összes megkérdezett átlaga 25 %). A csoport tagjainak 35 %-a 8 általános, vagy az alatti iskolai végzettséggel rendelkezik, közel 50 %-uknak nincs szakképzettsége. Körükben a romák aránya az átlagosnál magasabb, 16,8 %.

- A „*Fiatalok*” (N=93)

A csoport legfontosabb jellemzője, hogy tagjai rendkívül fiatalok: *átlagosan mindössze 24 évesek* (83,9%-uk 25 éves, vagy fiatalabb, 14%-uk 26-35 éves, vagyis 98%-uk 35 év alatti). Eddigi *munkaéletútjuk háromnegyedében ellátás nélküli regisztrált munkanélküliek* voltak (emellett: a teljes idő átlagosan 9%-ában bejelentetten, további 5%-ában AM kiskönyvvvel dolgoztak).

A csoport 51,6 % nő, 1/3-uk érettségizett, 1/3-uk diplomás, vagy felsőfokú szakképzettséggel rendelkezik; *62,4%-nak van szakképzettsége*. Az átlagosnál *nagyobb arányban vesznek részt képzési programban* (34,4%, miközben az átlagosan jellemző érték 20% az összes megkérdezett körében) vagy bértámogatási programban (7,5%, a teljes minta átlaga 4,8%). A csoport 82,8 %-a egyedülálló.

- A „*Túlélők*” (N=422)

A csoport legfontosabb jellemzője, hogy tagjai *sokféle státuszt próbáltak életük során (viszonylag rövidebb ideig)*. Így átlagosan a teljes aktív idejük 20%-ában bejelentett munkahelyen alkalmazottként, 10 %-ában nem bejelentett munkahelyen, 7%-ában AM

kiskönyvvvel, 7%-ában közfoglalkoztatásban dolgoztak. Közel egynegyedében regisztrált munkanélküliként ellátást kaptak, 7%-ában nem kaptak ellátást, 5%-ában vállalkozók voltak. A csoport 54,4%-a férfi, akik körében jelenleg **nagy a közfoglalkoztatásban való részvétel aránya** (40%, miközben az átlagos részvételi arány 25 %). A túlélők **átlagéletkora viszonylag alacsony**: 34 év (1/3-uk 25 éves és fiatalabb, 1/3-uk 26-35 éves, és 1/3-uk 36 éve feletti). Többségében egyedülállók (55,3%). A 8 általános iskolai végzettséggel, vagy kevesebbel rendelkezők aránya körükben közel 1/3, és **mindössze 51,7%-nak van szakképzettsége**. A „Túlélők” között a **romák aránya magas** (22,4%, szemben a minta 11,6%-os átlagával). Magasabb hányaduk rendelkezik erőteljes hátrányokkal: így pl. a volt állami gondozottak aránya körükben 5,1%, miközben a mintában 2,2 %.

- A „**Vesztesek**” (N=1002)

A „Vesztesek” jellemzője, hogy **életük legjelentősebb részét (átlagosan háromnegyedét) bejelentett munkahelyen dolgozták végig**, emellett teljes munkaidejük átlagosan 6-6%-ában gyermekkel voltak otthon, vagy regisztrált munkanélküliként ellátásból éltek.

Kicsit több mint felük nő (54,3%), 55,8%-uk családban él, **átlagosan 42 évesek** (a legnagyobb arányban 46-55 évesek vannak körükben, az ő arányuk 32,7%, 11%-uk pedig 56 éves, vagy idősebb; a csoport fele tehát 46 év feletti). **65,7%-uknak van** iskolarendszerben szerzett **szakmája**, 1/3-uk szakmunkásképzőt végzett.

A **kontrollcsoportosok 2/3-a a „Vesztesek” csoportjába tartozik**: a csoport a legkisebb arányban érintett az aktív munkaerő-piaci eszközök által. Körükben a romák aránya átlag alatti, 6,4 %.

A „**Vesztesekre**” az **aktív munkaerő-piaci eszköztár lényegesen kisebb mértékben fókuszál**, mint pl. a „Családanyákra”, vagy a „Fiatalokra”: a „Családanyák” 18%-a van képzésben, 5,3%-a bértámogatásban, 33%-a közfoglalkoztatásban, és 43,6%-a tartozik a kontrollcsoportba. A „**Vesztesek**” esetében a bértámogatottak és közfoglalkoztatottak aránya ennél érdemben alacsonyabb (4,4, illetve 18,2%), míg az **ellátás nélküliek aránya magasabb (57%)**. Az ellátás nélküliek hányada a „**Fiatalok**” körében alacsonyabb (40,9%) és **34,4%-uk képzésben** van. A „**Túlélők**” az átlagosnál lényegesen jobban képviseltetik magukat közfoglalkoztatásban (40%), és **lényegesen kisebb arányban vannak a kontrollcsoportban** (38,4%) – feltehetően közülük jó néhányan **nem regisztráltatják magukat**, ha ennek nem érzik a lehetőségek szélesedésében megnyilvánuló következményeit.

4. Eszközönkénti leírás

Az egyes eszközök jellemzése során ebben a fejezetben csupán azokra az elemekre térünk ki, melyek az egyes aktív eszközök működési sajátosságaiból következnek.

4.1.) Képzés

Kutatásunkban 394 fő képzésben érintett személyt kérdeztünk meg; ők az *aktív eszközben érintett minta 37,8%-át jelentik*, amely arány a kiválasztott kistérségekben megközelítőleg megegyezik a három aktív eszközben érintettek között a képzésben résztvevők arányával.

A *képzési/átképzési programok eredményességével* kapcsolatban az általunk ismert *hatásvizsgálatok számos kételyt fogalmaznak meg*. A nemzetközi hatástanulmányokat összegző Hudomiet-Kézdi tanulmány tanulsága szerint a képzések többsége zéró vagy gyenge pozitív hatást mutat. Különösen sikertelennek minősítik a szerző által összegzett tanulmányok a fiatalok számára kiírt képzési programokat. A szerzőpáros szerint ez nem olyan meglepő, hiszen a fejlődépszichológia és a készségek formálódásának szakirodalma alapján meglepő lenne, ha súlyos gyermekkori és fiatalkori mulasztásokat pótolhatná néhány hónapos felnőttkori képzés. (Hudomiet-Kézdi 2008) A képzésnek a hazai aktív munkaerő-piaci eszközök körében betöltött szerepét Frey Mária vizsgálta a 2001-2006 közötti időszakra vonatkozóan. Eredményei némiképp kedvezőbb képet mutatnak a Hudomiet-Kézdi által vázolt képhez képest. Igaz, a monitoring vizsgálat eredményeire támaszkodó megállapítás a program befejezését követő 3 hónap elteltével rögzíti az eredményeket, s a képzés hatása később is érvényesülhet, még így is pozitívnak mondható a kép. A képzésből kikerülő munkanélküliek elhelyezkedési aránya megközelíti az 50 %-ot (Frey 2007).

Saját mérésünk szerint az *elhelyezkedettek aránya 38,4 % volt*, s az *elhelyezkedés átlagos ideje* a képzést követően *2,3 hónap*. Először az első három hónapban a 38,4 %-ból 28,6%, további 4-6. hónapban a 38,4 %-ból 7,2%, míg a 6-9 hónapban 2,3% és a 10-12 hónapban 0,3% helyezkedett el. Mindezeket összegezve megállapíthatjuk, hogy *a képzés elhelyezkedést elősegítő hatása legerősebben az első három hónapban érvényesül, a további 3 hónapban még érezhető, s a képzés zárását követő fél év után elenyészővé válik*.

4.1.1.) A képzésbe kerülés sajátosságai és a képzés holt súly-hatása

A korábbi hatásvizsgálatok tanulsága szerint a képzésekbe nagy számban kerülhetnek be az átlagosnál könnyebben álláshoz jutó, piacképes tudással rendelkező emberek is, olyanok, akik nagy valószínűséggel e nélkül is foglalkoztathatók volnának (Frey 2007). A szakközépiskolában, technikumban végzetek aránya a képzésben résztvevők esetében 2009. I. felében is elérte a 44 %-ot, miközben a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező képzésbe bekerülők aránya 7,5 %-nál maradt (Tajti 2009). Mindezek – a szerzők megállapítása szerint – jelzik, hogy *a képzés nem a legmegfelelőbbben célzott aktív munkaerő-piaci eszköz. Nem a szakma nélküliek szakmához jutását segíti, hanem a már szakmával rendelkezők pályamódosításához járul hozzá.*

Ezt a megállapítást a *jelen kutatás adatai is alátámasztják*. A munkaerő-piaci képzés viszonylag szerény hatásainak hátterében – az adatok tanulsága szerint – nem a képzésbe kerülők kedvezőtlen összetétele, vagy súlyos gyermekkori és fiatalkori mulasztásaik hatása áll.

A *képzésbe került válaszadók 61,9 %-ának van iskolarendszerben megszerzett szakképesítése* (ez az arány a bértámogatottak esetében 68%, a közfoglalkoztatottak között 47,3 %). Az iskolarendszerben szerzett képzés során elsajátított első szakmában a megkérdezettek kicsit több mint egynegyede nem dolgozott soha, legjelentősebb részük (56,7 %) azonban hosszan távon is dolgozott az adott szakmában.

Körükben *nincsenek az átlagosnál többen* azok, akik *korábban* az iskolarendszer valamelyik szintjén *lemorzsolódtak* (ez a teljes minta 23,5 %-ra, míg a képzésben résztvevőknek 23,1 %-ra jellemző), azonban a *lemorzsolódás szintje* a többi csoporthoz képest *magasabb* (érdemben nagyobb arányban vannak, akik a felsőfokú képzésből, illetve szakképzésből morzsolódtak le).

Az adatokból egyértelműen kitűnik, hogy a képzésben résztvevők a többi csoportnál lényegesen *nagyobb arányban és számban* végeztek az életpályájuk korábbi szakaszaiban különböző – *nem iskolarendszerű – képzéseket*: két képzést 53,3 %, három képzést 26,6 %, négy képzést 10,2 %, öt képzést 4,4 %-uk végzett (míg a többi csoportnál valamennyi kategória esetében ennek az értéknek fele-harmada figyelhető meg).

Átképzési támogatásban 51,9 %-uk egyszer részesült, míg *kétszer vagy annál többször* 12,7 %-uk – az ő esetükben feltételezhetjük a „*trainfare-jelenség*”¹⁵ előfordulását.

4.1.2.) Motiváltság és a képzés kiválasztása

A válaszadók *döntő többsége (92,4 %) abban a képzésben vett részt, amelyben szeretett volna*. A képzés választásában a legfontosabb motivációnak az érdeklődést, illetve a munkaerő-piaci érvényesülés szándékát említették, de 60,4 %-uknál az is szerepet játszott, hogy pénzt kapott a részvételért.

8. Táblázat: A képzés kiválasztásában szerepet játszó tényezők (azok körében, akik azon a képzésen vettek részt, amelyen szerettek volna) (N= 364, %)

Tényezők	%
Érdekelte a képzés	86,0
Ez az a szakma, amivel el lehet helyezkedni	76,7
Pénzt kapott érte, megélhetést biztosított	60,5
Mindig is ezt szerette volna tanulni	43,4
Ismerősök is erre mentek	13,4
Családi javaslat	13,4
Nem indult más a településen	9,9
Kötelezte a munkaügyi központ	5,6

A nem iskolarendszerű képzésbe való bekerülést a célcsoport tagjai *döntően saját maguk kezdeményezték (65 %)*, 29,5 % esetében a munkaügyi szervezet kezdeményezésre történt a *programba lépés*, de elenyésző százalékban a barátoknak, családtagoknak is van szerepe abban, hogy az álláskereső képzésbe lépnek (1,4 %).

Feltételeztük, hogy ha a célcsoport tagjai a bekerülést maguk kezdeményezik, motiváltabbak a részvételre és az elhelyezkedésre, akkor a kimeneti mutatóik is kedvezőbbek lesznek: az adatok azonban némileg másról tanúskodnak. Azok körében, *akiknek a munkaügyi központ kezdeményezte a képzését, a jelenleg nem támogatottan dolgozók aránya 27,5 %*, míg azok körében, akik *maguk kezdeményezték 13,3 %* (ennek a háttérben feltételezhetően a munkaadókkal együttműködésben szervezett tanfolyamok hatása állhat).

¹⁵ A szakértők a „work-fare” és a „welfare” fogalom mintájára alkották a „trainfare” kifejezést, melynek lényege, hogy az egzisztencia biztosításához szükséges javakhoz az egymást követő képzési programok keretében biztosított képzési támogatás igénybevételével jutnak. (Jordan, B.1996)

4.1.3.) A képzések időtartama

A képzési programok 16,2%-a 0-3 hónapig, 27,5%-a 3-6 hónapig, 30,3%-a 6-9 hónapig, és 26%-a 9 hónapnál hosszabb ideig tartott. O'Leary (1998), valamint Hudomiet-Kézdi (2008) egyaránt azt találták, hogy *a képzési programok közül a rövidebb programok (1-6 hónap) sokkal jobban szerepeltek a hosszabbaknál: ezt a jelen kutatás eredményei is megerősítik.* Azoknak, akiknek a *képzése 3 hónapnál rövidebb ideig tartott 25,4 %-a*, akiknek *3-6 hónapig 26,7 %-a*, akiknek *6-9 hónapig 14,4%-a*, akiknek *9 hónapnál tovább 10 %-a dolgozik nem támogatott státuszban jelenleg.* (Ezt a hatást még inkább erősíti az, hogy a magasabb végzettségű érintetteknek jellemzőbben kínálnak hosszabb – különösképpen 6-9 hónapos – képzéseket. Ez alól egy kivétel volt: a szakmunkások esetében a 9 hónapnál hosszabb képzések aránya az átlagosnál érdemben magasabb volt.)

4.1.4.) A tanult szakmák köre

A munkaerő-piaci képzések közel *ötödére* az jellemző, hogy nem klasszikus értelemben vett új szakmára készít fel, hanem *olyan készségeket, képességeket fejleszt, amelyek javíthatják a sikeres elhelyezkedés valószínűségét* (így: nyelvtanfolyam, számítástechnikai képzések, jogosítvány megszerzésére irányuló képzések, egyéb kompetenciafejlesztő képzések). A képzések között legnagyobb arányban jelenleg is a különböző számítástechnikai irányultságú képzések (az előbbieket mellett a szakmára felkészítő jellegűek is, pl. szoftverfejlesztő), a nyelvi képzések, az ügyintézői képzések, eladói képzések, hegesztő-forgácsoló képzések, valamint a szociális gondozási irányú képzések fordulnak elő.

A képzésben résztvevők *túlnyomó többsége (77,7 %) OKJ-s végzettséget*, 6,4 %-uk szakmát adó oklevelet (de nem OKJ-s végzettséget), 11,5 %-uk speciális végzettséget tanúsító oklevelet (ECDL, nyelvvizsgálóval záruló tanfolyam, nem hivatásos jogosítvány, stb.), 2,1 %-uk egyéb tanfolyami végzettséget szerzett, emellett a képzésből 2,3 %-uk morzsolódott le.

Az adatok tanulsága szerint *a későbbi elhelyezkedés sikeressége nem különbözik érdemben a különböző képzéstípusok esetében* (ez alól egyetlen kivétel van: a speciális végzettségről szóló oklevél hatása a többi csoportnál lényegesen alacsonyabb).

4.1.5.) A képzések megítélése:

A képzések *megítélése* az érintettek körében *nem túl kedvező: 44,5 %-uk úgy vélekedik, hogy a képzés nélkül is el tudott volna helyezkedni ugyanilyen feltételek mellett* (ez az érték a többi csoportban 20,9-27,8 % között mozog).

Kétharmaduk szerint legalább közepesen nehéz elhelyezkedni ezzel a képzéssel; ugyancsak kétharmaduk jelezte, hogy a képzés ideje alatt nem került kapcsolatba lehetséges munkaadókkal, közel háromnegyedük esetében esély sem volt arra, hogy a képzés zárását követően a gyakorlati helyen dolgozhasson. Jóval *kedvezőbben ítélték* meg azonban a képzés *saját életükben történő használhatóságát*: kétharmaduk inkább vagy nagyon használhatónak véli a megszerzett tudást.

Talán ennek is köszönhető, hogy *kétharmaduk szívesen részt venne még munkaerő-piaci képzésen*: 26,7 %-uk még egy, 39,1 %-uk akár több tanfolyamon is. A tervezett tanfolyamok között a nyelvi, számítógépes, mérlegképes könyvelői, gépkezelői tanfolyamok a legnépszerűbbek.

4.1.6.) A „képzetségnövekedési-hatás” érvényesülése

Az elhelyezkedési hatást torzíthatja, hogy a résztvevők a program vélt pozitív hatása miatt másmilyen, nagyobb presztízsű munkát keresnek, mint azt a program nélkül tennék. Az adatok tanulsága szerint *a képzésben résztvevők körében specializáltan „képzetségnövekedési hatás” (skill enhancement effect) nem mutatható ki. A jövődő munkahellyel kapcsolatos elvárásaik – így például a bérigény tekintetében, vagy a tekintetben, hogy elvállalnának-e olyan munkát, ahol egyáltalán nem jelentik be – érdemben változtak (növekedtek), azonban ez – különböző mértékben – a többi aktív eszközzel érintett csoportban is megfigyelhető volt (vagyis úgy tűnik: sokkal inkább a beavatkozásnak, a velük való foglalkozásnak van ilyen hatása.* (Erről a tanulmány hatásokkal foglalkozó részében részletesebben szót ejtünk).

4.2.) Bértámogatás

A kutatás során a bértámogatásnak azt a formáját vizsgáltuk, amelyhez a Munkaerőpiaci-Alap Foglalkoztatási Alaprészének decentralizált kerete nyújt támogatást. A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (Ft.) a kezdetek óta biztosítja és szabályozza a tartósan munka nélkül lévők bértámogatási programjának működését. A foglalkoztatást elősegítő aktív munkaerő-piaci eszközök körében a *bértámogatási program elsődleges célja, hogy nyílt munkaerő-piacra segítse az álláskeresőt, majd hozzájáruljon a támogatás nélküli továbbfoglalkoztatásához.*

Jelen kutatásban a *bértámogatásban* résztvevő válaszadók az *aktív eszközzel érintett minta* **9,6 %-át** teszik ki.

A saját mérésünk szerint a bértámogatásban érintettek *több mint 1/3-ának (38 %)* a *támogatott foglalkoztatás ideje 6 hónapig* tartott, *2/3 6-12 hónap közötti* időt töltött a programban. Az *átlag* foglalkoztatási idő **8,3 hónap** volt.¹⁶ Nem csupán a *részvételi aránya magasabb a nőknek* a bértámogatási programban a férfiakhoz viszonyítva, hanem a *foglalkoztatás átlagos ideje is hosszabb*. A férfiak átlagosan 7,8 hónapig, a nők 8,5 hónapig dolgoznak a bértámogatási programban. A leggyakrabban alkalmazott foglalkoztatási időtartam (módusz) 9 hónap volt.

A monitoring rendszerben végzett *követéses vizsgálatok az elmúlt években igen kedvező képet mutattak az eszköz működéséről*. A 2001-2006 közötti időszakot vizsgálva pl. Frey kimutatta, hogy a támogatott foglalkoztatásból kikerülők 60–65 %-a a kötelező továbbfoglalkoztatási idő lejárta után három hónappal is ugyanannál a munkáltatónál állt munkában (Frey 2007). Ebben az elemzésben – miután a monitoring vizsgálat alanyai a támogatásban részesülő foglalkoztatók voltak – azok nem is jelennek meg a statisztikában, akik a vizsgált időpontban a nyílt munkaerőpiacon, de nem a támogatásban részesült munkaadónál dolgoznak. A 2009-től megváltozott monitoring rendszerben – amikor a megkérdezett a korábban támogatásban részesülő munkavállaló lett és nem a munkaadó – az év első felében a *bértámogatás befejezését (illetve a továbbfoglalkoztatási kötelezettséget) követő 6. hónap végén a programot befejezettek több mint háromnegyede (75,6 %-a) dolgozott* (Tajti 2009).

Hatásvizsgálatunkban a programba került 100 bértámogatott személy közül 93 befejezte a programot, 7 esetben megszakadt a támogatott foglalkoztatás. A félbe maradt programok közül 2 esetben az ok, hogy keveset fizettek, 2 esetben konfliktus alakult ki a munkaadóval, 3 esetben pedig a támogatás időtartama alatt megszűnt/tönkrement a cég. A programot befejezettek továbbfoglalkoztatási aránya az országos monitoring adatokhoz hasonló eredményt mutat. *A programban résztvevők 77 %-a helyezkedett el nem támogatott*

---

¹⁶ Az ÁFSZ által szervezett monitoring vizsgálatban az előző évek során a bértámogatási programok hatékonyságának vizsgálatakor a munkaadókat szólították meg. Jelen kutatásunk kifejezetten a résztvevőket kívánta bevonni a kérdőíves vizsgálatba. Ennek azonban az a hátránya, hogy a résztvevők nem minden alkalommal tudták pontosan elkülöníteni a támogatási program egyes szakaszait. Így nehezen tettek különbséget a támogatási szakasz és a továbbfoglalkoztatási szakasz között, jóllehet a program hatékonyságának vizsgálatakor a kérdőívben megfogalmazott kérdésünk egyértelműen a program befejezését követő helyzetre, vagyis a továbbfoglalkoztatás utáni időszakra kérdezett rá.

státuszban a program befejezését követő 6. hónapon belül. Az elhelyezkedők 72,4 %-át azonnal foglalkoztatták, a többiek néhány hónapon belül tudtak elhelyezkedni.

A magas elhelyezkedési arányszámot több tényező is magyarázza. Egyfelől a bértámogatási programban résztvevők képzettségbeli mutatói valamennyi célcsoporthoz mérten kedvezőbbek. Lényegesen magasabb a felsőfokú végzettségűek aránya, mint a másik két aktív munkaerő-piaci programban. Ugyancsak kedvezőbb képet mutatnak a területi dimenziók is a másik két aktív eszközhöz viszonyítva. A bértámogatási program többnyire közép- és nagyvárosi jelenség, s ez a tény a továbbfoglalkoztatás esélyeit is növeli. A területi sajátosságok további vetülete, hogy a kistérségek fejlettségi mutatóit vizsgálva a bértámogatást a legkedvezőbb helyzetben lévő és a közepesen fejlett kistérségek alkalmazzák nagyobb mértékben, s ennek megfelelő sikerrel. Mindezek összegzéséként a bértámogatás foglalkoztatásra gyakorolt hatását célszerű tovább vizsgálni, hiszen a kedvező bemeneti feltételek önmagukban is magyarázhatják a mért sikeres kimeneteket. Mennyi a valódi hatása a bértámogatási programnak? Valóban ennyi esetben születik új munkahely és bővül a foglalkoztatásba vontak köre?

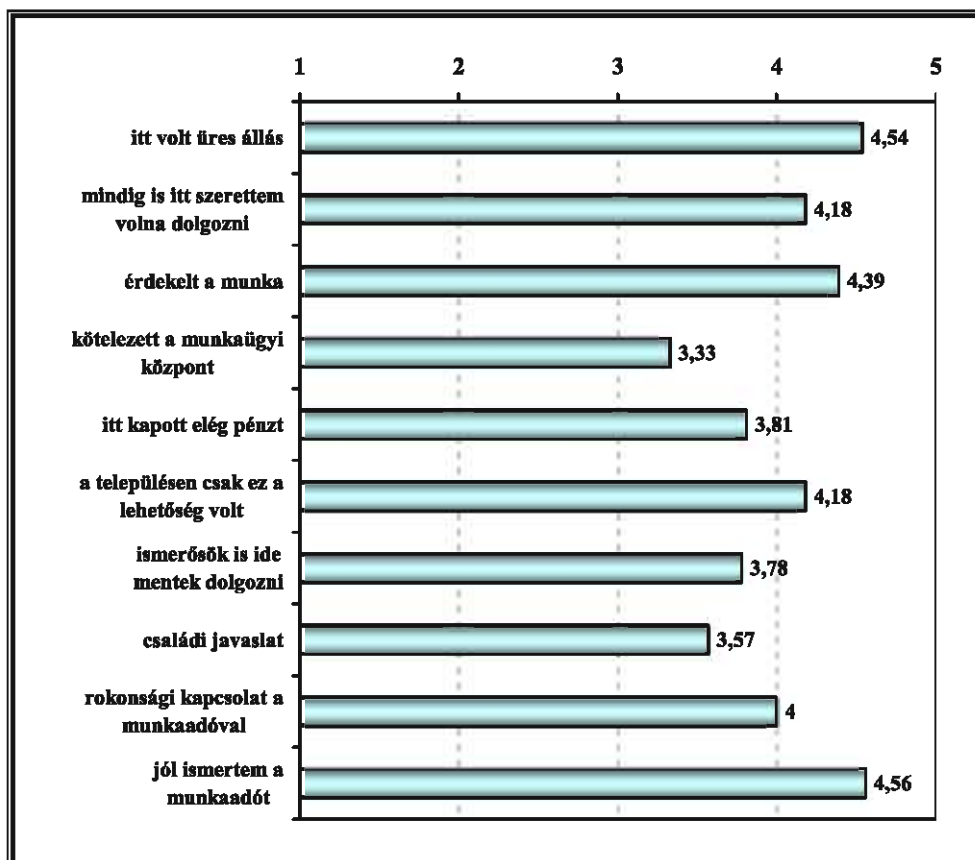
4.2.1.) A bértámogatási program helyettesítő hatása

A bértámogatással kapcsolatban – az interjúk és a programszervezőktől hallott információk alapján – ***sok esetben megfogalmazódott a kritika: nem teremt új munkahelyeket, csak a meglévő létszámot forgatja vissza támogatással a plusz jövedelem érdekében.*** Különösen felerősödött ez a vélemény akkor, amikor az alkalmi munkavállalói kiskönyvvvel való foglalkoztatás változása miatt a munkaadók egy része – a változásoktól féltve – bértámogatási programra kívánta áttenni a korábban alkalmi munkavállalói kiskönyvvvel foglalkoztatott dolgozókat.¹⁷ Az adatgyűjtés során többször említésre került, hogy egész brigádok (pl. varrodák) „visszafoglalkoztatására” került sor. Ennek ellenőrzésére a kutatás során rákérdeztünk, hogy a megkérdezett alkalmazásakor egyedül, vagy másokkal került támogatott munkahelyére. A válaszadók szerint ***77 %-uk egyedül, 23 %-uk másokkal került jelenlegi munkahelyére.***

---

¹⁷ A változás 2010-ben jelentősen megnövelte az érdeklődést a bértámogatási programok iránt. Pl. a Debreceni Kirendeltségen 2009-ben 181 személy, míg 2010-ben 510 személy került be a bértámogatási programba.

3. ábra: Az egyes tényezők milyen mértékben határozták meg a válaszadó döntését a munkahely választásakor (átlagértékek)

Nagyon erős az összefüggés a csoportos visszafoglalkoztatás és a munkaadók támogatás nélküli foglalkoztatási hajlandósága között. A csoportosan alkalmazottak 74 %-át akkor is alkalmazta volna a munkaadó, ha nem kapott volna bértámogatást, miközben az egyénileg foglalkoztatottak között ez az arány 48 % volt. A csoportosan alkalmazott 23 %-nyi bértámogatásban részesülő személy 74 %-a, vagyis összesen a valamennyi e programban érintettek közel 1/5-e biztosan nem bővítette a foglalkoztatottak körét. A támogatott foglalkoztatás létrejöttében a megkérdezettek szerint a legnagyobb jelentősége annak volt, hogy a foglalkoztatásba kerülők milyen mértékben ismerték a munkaadót.

A „helyettesítő-hatás”, vagy a feltételezett „visszafoglalkoztatás” nagyságát további változók alkalmazásával is mértük. Egyfelől fontosnak tartottuk megkérdezni, hogy kitől hallott a résztvevő a lehetőségéről. A bértámogatás keretében foglalkoztatott megkérdezettek 54 %-a munkaügyi kirendeltségen hallott a bértámogatásról, míg az esetek 23 %-ban maga a munkaadó informálta a résztvevőt. Kétséges, hogy a visszafoglalkoztatás lehet-e nagy mértékű, ha az álláskereső a munkaügyi központban hall először a lehetőségéről. A második kérdésünk a visszafoglalkoztatás arányainak mérésekor, hogy ki kezdeményezte a

foglalkoztatást. A munkaügyi kirendeltség kezdeményezte 20 % és közvetlenül a munkaadó kezdeményezte a foglalkoztatást 23 % esetében, míg 53 % esetében az álláskereső saját maga kezdeményezte a foglalkoztatást (Közöttük 9 olyan személy van, aki második alkalommal van bértámogatásban.)

Tehát *23 % esetében informálta és 23,4 % esetében kezdeményezte a munkaadó a foglalkoztatást*, de összességében csak *9,3 % vesz részt másodszor bértámogatási programban*. Igaz, *a megkérdezettek 16,3 %-a már másodszor és 3,1 %-a harmadszor dolgozik ugyanazon a munkahelyen*. Vagyis *8 % esetében biztosan „visszaforgatásról”* beszélhetünk, amikor ismétlődik a bértámogatási programban való részvétel. *Közel 20 % esetében feltételezhetjük továbbá, hogy korábbi dolgozó visszafoglalkoztatására került sor a bértámogatási program keretében*. 16,3 % esetében igazolható, hogy a megkérdezett két alkalommal dolgozott ugyanazon a helyen és legalább egyszer bértámogatási programban dolgozott. Vagyis *a visszaforgatás jelensége a bértámogatási programban lévők 16-20 %-a esetében joggal feltételezhető*.

4.2.2.) A bértámogatási program „holtsúly- hatása”

A bértámogatási program hozzájárulása a foglalkoztatás bővítéséhez sokat vitatott téma. A monitoring jelentések is rákérdeztek a munkaadókhöz kiküldött kérdőívekben arra, létrehozta volna az új munkahelyet akkor is, ha a támogatást nem vehették volna igénybe. A „holtsúly-hatás” a monitoring vizsgálat szerint az egyes években közel azonos mértékű volt.

9. Táblázat: A foglalkoztatáshoz nyújtott bértámogatás szerepének megítélése a munkáltatók körében (%)

A támogatás nélkül:	2001	2002	2003	2004	2005
... is alkalmazta volna a munkanélkülit	24,2	19,3	20,3	20,2	19,5
... kevesebb munkanélkülit alkalmazott volna	13,1	12,6	9,4	9,1	9,4
... halasztotta volna a felvételt	39,7	41,7	42,5	43,8	41,9
... senkit nem alkalmazott volna	23,0	26,2	27,7	26,9	29,2

Forrás: A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal monitoring vizsgálatának adatai alapján. Frey 2007.

A válaszadók szerint a *munkáltatók 20–25 %-a akkor is létrehozta volna az új státuszt, ha nem kapta volna meg a támogatást*. Ez esetben a támogatás fölöslegesnek tűnő plusz kiadásnak minősül, s rontja a bértámogatás tiszta foglalkoztatás bővítő hatását.

Vizsgálatunkban nem a munkaadót, hanem a bértámogatás keretében alkalmazott munkavállalót kérdeztük meg ugyanezre vonatkozóan. A kérdés felvetését az indokolta, hogy 2009 januárjától a monitoring vizsgálatok is a munkavállalótól gyűjtenek információkat a bértámogatással kapcsolatban. Az eredmények a „holtsúly-hatást” illetően messze túlmutatnak a munkáltatók „optimizmusán”. A *munkavállalók 52,9 %-a szerint a munkaadó*

támogatás nélkül is alkalmazta volna őket és csak 47,1 %-a kételkedett abban, hogy itt dolgozhatott volna támogatás nélkül.

A „*holtsúly-hatást*” más dimenziók mentén vizsgálva az találjuk, hogy az *esetek 70 %-ban az álláskereső első alkalommal és bértámogatási keretben kerültek új munkahelyükre*. Feltételezhetnénk, hogy itt a státuszok bővüléséről van szó, melyhez a bértámogatási programot vették igénybe a munkaadók. Nem zárhatjuk ki azonban annak lehetőségét, hogy az alkalmazást megelőzően elbocsátották a most betöltendő státuszon korábban dolgozó személyt. A megkérdezettek megítélése szerint az első alkalommal ezen a munkahelyen dolgozók 8,9 %-a olyan státuszba lépett, amelyet az ő belépését megelőzően olyan személy töltött be, akit az ő érkezése előtt bocsátottak el. A második alkalommal belépők esetében is találunk egy ilyen személyt. Mindezeknek eredményeként elmondhatjuk, hogy *a bértámogatással kialakított státuszok 60-65 %-a esetében feltételezhetjük csupán a státuszok bővülését a támogatott munkahelyen*.

Összegezve a fentieket a megkérdezettek szerint *a bértámogatási program „holtsúly hatása” 35-40 %*. A „holtsúly-hatás” széleskörű érvényesülésére azért is célszerű figyelni, mert 2009. I. félévében a bértámogatás átlagos fajlagos költsége 853,2 ezer forint/fő volt, míg a képzésé 173,2 ezer forint (Tajti 2009: 17).

Hudomiet-Kézdi 2008-ban publikált tanulmánya – melyben az aktív eszközök hatásának mérésére irányuló kísérleteket kívánták összefoglalni – is kitér arra, hogy a bértámogatási programnak a nemzetközi tapasztalatok szerint erős nem kívánatos hatása van. Ők elsődlegesen a „*kiszorítási-hatást*” említik. Megállapítják, hogy az Egyesült Államokban futó bértámogatási programok inkább sikeresnek, az Észak-Európában futók inkább sikertelennek mondhatók, míg Nyugat-Európában és a poszt-kommunista országokban nagyon vegyes a kép (Hudomiet-Kézdi 2008). Kutatási eredményeink visszatükrözik a szerzők megállapítását. *Bár a bértámogatási program foglalkoztatási hatása a többi aktív munkaerő-piaci eszközzel szemben igen jónak mondható, de az eredményeket alapvetően módosítja a program erős „helyettesítő”, illetve „holtsúly- hatása”*. Ha az *eredményeket módosítjuk* a helyettesítő és a holtsúly hatással, *a bértámogatási program alig valamivel kedvezőbb képet mutat, mint a képzés kimenete*, de a közfoglalkoztatáshoz képest még így is jóval kedvezőbb a kép. Igaz, a bértámogatási programban résztvevők szocio-demográfiai mutatói is lényegesen kedvezőbbek, mint a közfoglalkoztatási programban résztvevők.

Lechner és Steiger szerint (id. Hudomiet-Kézdi 2008) gyakori, hogy a bértámogatási programok a nők helyzetét jobban javítják, mint a férfiakét, de ennek oka nem egyértelmű. A

hatás különösen nagy volt a hosszú ideje munkanélküliek esetén, akiknél a bértámogatási program 13 százalékponttal növelte a foglalkoztatás valószínűségét másfél évvel a program befejezését követően. A rövid ideje munkanélküliek esetén a becsült hatás nem volt szignifikáns. (Lechner-Steiger 2002)

Vizsgálatunk szerint a bértámogatásba kerülők átlagosan 9,7 hónap munkanélküliség után léptek be a programba. A szociális segélyben részesülők a programba kerülést megelőzően átlagosan 23 hónapig voltak munkanélküliek, a regisztrált ellátás nélküliek közül bekerülők 10 hónap munkanélküliség után jöttek a támogatott foglalkoztatásba. A legrövidebb időt, 1 hónapot a képzésből érkezők töltötték munka nélkül. Azok, akik 0-3 hónap közötti időt töltöttek a beavatkozást megelőzően munka nélkül, szignifikánsan nagyobb sikerrel léptek ki a programból a nem támogatott státuszok irányába, mint a hosszabb ideje munka nélkül lévők. **Itt a bértámogatási program is a rövidebb ideig munka nélkül lévők foglalkoztatását segíti elő**, szemben a fenti, hosszú távú hatás előnyeit elemző tanulmánnyal.

Bár férfiak és nők 28-72 %-os arányban vettek részt az általunk vizsgált bértámogatási programban, **a férfiak nagyobb arányban vélik úgy, hogy támogatás nélkül is alkalmazták volna őket** (61 %), mint a nők (50 %). Elvárásaikat a tények is igazolják: a résztvevő férfiak 74,1 %-át foglalkoztatják a program befejezését követően támogatás nélkül, míg a nők 68,1 %-át, s regisztrált munkanélküliként ellátásban részesül a férfiak 7,4 %-a program befejezését követően, míg a nők 12,5 %-a tartozik ebbe a csoportba. Összegzésként elmondhatjuk, hogy a nemzetközi vizsgálatok eredményével szemben **bár a bértámogatási programokban a nők érintettsége nagyobb, a férfiak esélyei kedvezőbbek a továbbfoglalkoztatást illetően**.

4.3.) Közfoglalkoztatás

Az „Út a munkához” program résztvevői közül az ÁFSZ által 2009-ben nyilvántartott 279 300 főből 139 350 fő (49,9 %) vett részt közfoglalkoztatásban a 2009. évben. A program nagyságrendje indokolja az eszköz céljára, hatékonyságára irányuló kérdéseket. (Tajti 2010). Kutatásunkban 547 fő közfoglalkoztatottat kérdeztünk meg, ők az aktív eszközzel érintett minta 52,5 %-át jelentik.

A közfoglalkoztatási programok esetében három – a munkavállaló szempontjából sok tekintetben hasonló – eszköz elemzésére tettünk kísérletet. Bár a kérdőíves kutatás esetében törekedtünk arra, hogy a három eszközt pontosan elkülönítsük egymástól, sok esetben erre nem nyílt lehetőség.

10. Táblázat: Közmunka, közcélú és közhasznú programok (2004-2009)

	Közmunka	Közcélú munka	Közhasznú munka
	Érintett létszám/ Fő		
2004	7 264	53 975	63 998
2005	17 242	52 808	79 429
2006	35 173	45 467	66 403
2007	22 769	48 234	63 098
2008	17 071	47 190	63 100
2009	14 436	104 407	20 507

Forrás: FSZH adatai

A kutatás kezdetét érintő 2009-es évben egyébként is az egyes közfoglalkoztatási formák közötti jelentős átcsoportosítás tanúi lehettünk a rendelkezésre álló forrás és az érintett létszám terén. Az „Út a munkához” program 2009. évi bevezetésével a munkaügyi központok által működtetett közhasznú foglalkoztatás forrásainak nagy részét átcsoportosították az önkormányzatoknak a közcélú foglalkoztatás megszervezésére. A közhasznú foglalkoztatás érintett létszámának, jelentőségének csökkenése alapvetően erre vezethető vissza. **2009-től így a közcélú foglalkoztatás lett a legnagyobb létszámot befogadó támogatott munkaerő-piaci eszköz.**

A közfoglalkoztatási programok, mint minden más aktív munkaerő-piaci program esetében a sikerességet, **hatást annak fényében lehet vizsgálni, hogy mi a program célja.** Abban az esetben ugyanis, ha a közfoglalkoztatás közvetlen célja a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedésre való felkészítés és nyílt munkaerőpiacra való átmenet biztosítása, az eszközt igen alacsony hatékonyságúnak kell minősítenünk, hiszen alig 1 % az eddigi kutatások során a program zárását követően az elhelyezkedők aránya. (Igaz, az eddigi vizsgálatok az aktív eszközök eredményességét kutató monitoring vizsgálatok adataira támaszkodnak, s ebben az esetben csak az ugyanazon munkaadónál elhelyezkedett munkavállalók továbbfoglalkoztatásának regisztrálására nyílt lehetőség.)

A közcélú foglalkoztatás céljairól a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló **1993. évi III. törvény** (Szt.) 36. §-a rendelkezik. A közcélú munkát a települési önkormányzat az aktív korú, nem foglalkoztatott személyek munkaerő-piaci helyzetének javítása érdekében szervezi. Az „Út a munkához” program tájékoztatója szerint a program célja, hogy **”komplex intézkedések sorozatával kívánja elérni azt, hogy a munkára képes, tartós munkanélküli személyek a korábbiaknál fokozottabb mértékben vegyenek részt valamely közfoglalkoztatási formában, annak érdekében, hogy rendszeres jövedelemhez jussanak.”** (Tájékoztató ... 2009)

Ebben az esetben szó sincs nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedésről, csak a támogatott foglalkoztatásba való bevonás kiszélesítéséről. *Az eredményességet alapvetően az érintettek számának növekedése jelentené*, amelyet a fenti táblázat önmagában is igazol.

A közhasznú foglalkoztatás céljáról, a támogatás nyújtásának feltételeiről, a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. tv. 16/A. §-a és a 6/1996. (VII. 16.) MŰM rendelet 12. §-a szól. Ennek megfelelően *a közhasznú foglalkoztatás célja a munkaerő-piaci feszültségek csökkentése, az átmeneti vagy tartós elhelyezkedési gondokkal küzdő munkanélküliek munkába helyezésének elősegítése* oly módon, hogy a lakosságot vagy települést érintő feladat ellátására, vagy közhasznú tevékenység folytatására vonja be. A közhasznú foglalkoztatást szabályozó jogszabályok tehát a célokra vonatkozóan összetettebb elvárásokat fogalmaznak meg. Az így létrehozott státuszok célja, hogy:

- gyarapítsa a munkaügyi központok által felkínált állások számát,
- tegye lehetővé a munkavállalási hajlandóság tesztelését,
- juttassa átmeneti jövedelemhez a munkanélküli ellátásra jogosult személyeket,
- biztosítsa a nyugdíjjogosultsághoz szükséges munkaviszony megszerzését azoknak
- személyeknek, akiknek erre más mód nem kínálkozik,
- s teremtsen átmeneti munkaalkalmat és jövedelemszerzési lehetőséget azoknak, akiknek a nyílt munkaerőpiacon erre nincs esély.

A megfogalmazott elvárások között számos célcsoport és kimenet fogalmazódik meg, de *a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés itt sem közvetlen elvárás.*

A közmunka keretében történő foglalkoztatást a 49/1999. III.26. Korm. rendelet szabályozza, s a legvilágosabb a célokat, és elvárásokat fogalmazza meg a programmal kapcsolatban a közfoglalkoztatási programok közül: „a munkanélküliség csökkentésére alkalmas fejlesztési, felújítási, különösen infrastrukturális és környezetvédelmi, továbbá az elmaradott térségek felzárkóztatását célzó közfeladatok ellátásának ösztönzése, az álláskeresők és az ellátásból már kiszorultak számára szervezett foglalkoztatási programokkal.” Elsődleges cél tehát a közfeladat ellátása, s az ellátásból kiszorultak támogatott foglalkoztatásba vonása.

A három közfoglalkoztatási program célrendszerét összefoglalva elmondhatjuk, hogy nyílt munkaerő-piaci kimenetet egyetlen esetben sem fogalmaz meg explicit módon a célok között. Ennek megfelelően a hatásvizsgálat esetén csak egyik vizsgálati szempont lehet a nyílt munkaerő-piaci kiment sikerességének elemzése. További – a fent megjelölt célokkal

összhangban lévő – hatások elemzése éppúgy jelezheti a programmal szemben támasztott elvárások sikerességét, a program hatékonyságát.

Mindezek függvényében a *közfoglalkoztatási programok kimeneti indikátorait az összetett cél érvényesülésének függvényében állítottuk össze*. Ennek megfelelően vizsgáljuk a támogatás nélküli foglalkoztatásba való továbblépés arányát, az érintettek életminőségének, munkaerő-piaci helyzetének javulását, a közfoglalkoztatási programokban résztvevők státuszának alakulását (emelkedő, süllyedő, stabil), a munkavégző képesség szinten tartására, esetleg javulására mutató eredményeket.

4.3.1.) A foglalkoztatási formák és a nemek aránya

A mintából 547 fő vett részt közfoglalkoztatásban. A közfoglalkoztatás egyes formáinak (közmunka, közcélú, közhasznú foglalkoztatás) megkülönböztetésére tett kísérletünk a megkérdezettek körében nem bizonyult teljes mértékben sikeresnek. Az érintettek a legtöbb esetben a „köz munkás” megnevezést alkalmazták. Csak ismételt kérdésre sikerült feltárni a foglalkoztatás pontosabb kereteit.

A közcélú foglalkoztatásban a közfoglalkoztatottak 47,9 %-a vett részt.¹⁸ A közfoglalkoztatási formák közül egyedül a közcélú foglalkoztatás esetében jelentős a nők aránya (62,1 %), minden más formánál közel kiegyenlített módon jelennek meg a nők és férfiak a programban.¹⁹ A második legnagyobb arányban érintett program a közmunka volt. Itt a részvétel aránya 26 %²⁰, míg közhasznú foglalkoztatásban a közfoglalkoztatásban érintettek 15%-a volt. A közhasznú foglalkoztatásban érintett és a mintába került személyek aránya igazodik az eszközben érintettek számának utóbbi évben tapasztalt nagyarányú csökkenéséhez. A megkérdezett közfoglalkoztatottak 11,2 %-a nem tudta megnevezni, hogy pontosan mely program keretében került sor a foglalkoztatására.

A *közfoglalkoztatásban részesülők demográfiai összetétele, iskolai végzettség* szerinti megoszlása – mint már a korábbi fejezetekben is jeleztük – a regisztrált munkanélkülieknél

---

¹⁸ Ez alatta marad a közcélú foglalkoztatás közfoglalkoztatáson belüli országos arányának (74,1 %). Az elemzés során részletesen nem térünk ki az eszközönkénti bemutatásra, csupán átfogóan jellemzzük a közfoglalkoztatást. (Tajti 2010)

¹⁹ A megkérdezettek körében a mintában tapasztalható, az országos átlagnál magasabb női részvételi arányt elsődlegesen a válaszadói hajlandóság magyarázza. A férfiak körében lényegesen magasabb volt a válaszmegtagadók aránya, mint a nők körében. (A nők 41,5%, a férfiak 58,5 %-os arányban vettek részt 2009-ben a közfoglalkoztatási programokban.)

²⁰ Mivel az egyes eszközökben való részvétel a megkérdezettek visszajelzése alapján került rögzítésre, az országostól eltérő magas arányt (11,2 % az országos arány) az is magyarázhatja, hogy a megkérdezettek önmagukat „köz munkásként” azonosítják még a közcélú foglalkoztatásban is. Erre többek között az is utal, hogy a közhasznú foglalkoztatásban résztvevők aránya országosan és a mi mintánkban csaknem azonos. Saját minta 15 %, országos minta 15,5 %. (Tajti 2010)

jóval *kedvezőlenebb*. Körükben az *idősebb, iskolázatlanabb csoportok* jelentősen *felülreprezentáltak*. Többek között e jellemzőknek is köszönhető, hogy a közfoglalkoztatásban végzett *munka jellege többnyire kommunális feladat*. A monitoring vizsgálat tanulsága szerint 2001-2006 között 77-80 %-ban (Frey 2007), a saját vizsgálatunk szerint *78,1 %-ban végeznek fizikai munkát főleg kommunális területen* a programban résztvevők. Bár a nemzetközi tanulmányok felhívják a figyelmet arra, hogy társadalmi szempontból problémát jelenthet az egyébként is kirekesztett csoportok részvétele az alacsony státuszúnak tartott közfoglalkoztatásban, hiszen ez nem segíti a kitörést, a munkavállalói készségek javulását, a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedést, és konzerválhatja a hierarchikus társadalmi viszonyokat (Hudomiet- Kézdi 2008). Az említett problémák az elmúlt évek során született számos tanulmányban dokumentálásra kerültek, s számos alternatív modell vált ismertté, ennek ellenére *az utóbbi 20 évben a programban végzett tevékenység jellege alapvetően nem változott*.

4.3.2.) Motiváltság a foglalkoztatásban való részvételre

A program hatékonyságát kedvezően befolyásolja, ha a programban résztvevők azonosulni tudnak a program céljaival, motiváltak az együttműködésre. Míg a képzési program esetében 65 %-a, a *közfoglalkoztatási program esetében 54,9 %-a*, a bértámogatási program esetében a megkérdezettek 53,2 %-a jelezte, hogy a *programba való belépést saját maga kezdeményezte*. A közfoglalkoztatási programban az esetek 27,9 %-ban a munkaügyi kirendeltség szólította meg a munkanélkülieket. A bértámogatási programban ez az eseteknek csak 20,2 %-ra jellemző. A közfoglalkoztatás esetében a bértámogatáshoz képest lényegesen kisebb arányban fordul elő, hogy közvetlenül a munkaadó hívja a megkérdezettet dolgozni (4,4 %, míg a bértámogatási programban 23,4 %). *A közfoglalkoztatási programban lényegesen nagyobb arányban van jelen a kényszer elem, mint a bértámogatási programban, s ez hatással van a program kimenetére is*. Az alacsony motiváltság nyilvánvalóan a végzett munka jellegével is összefügg: az alacsony presztízsű kommunális feladatok túlsúlya, s az alternatív jövedelemszerzési formák léte, s a kontrollcsoport mellett a közfoglalkoztatásban érintettekre koncentráltsága hozzájárul a közfoglalkoztatásban tapasztalható korlátozott kezdeményező kedvhez. A kötelezés hatásának megítélése a szakirodalomban ellentmondásos formában van jelen. Jespersen és munkatársai pl. a Dániában végzett vizsgálataik alapján azt állítják, hogy a kötelezés javítja a program kimenetelét (Jespersen és mts. 2004). Feltételezhetően ez azzal is összefüggésben van, hogy

Dániában a kevésbé motivált személyeknek is jobbák a képzettségi mutatóik, s ennek megfelelően a nyílt munkaerő-piaci esélyeik is kedvezőbbek, mint nálunk. A kötelezés tehát önmagában, az elhelyezkedés feltételeinek biztosítása nélkül nem biztos, hogy jobb eredményt hoz.

Az alacsony szintű motiváltságot jellemzi még *a közfoglalkoztatás „körbenforgó” jellege* is. A minta közel *egyharmada rendszeresen (több mint 2 alkalommal) vesz részt a közfoglalkoztatási programokban. Különösen a férfiakra jellemző, hogy háromnál több alkalommal, csaknem szezonális munkaként forog vissza rendszeresen az évnek egy meghatározott szakaszában a közfoglalkoztatásba.* A minta 3,6 %-a 10 alkalommal, vagy annál többször is volt közfoglalkoztatásban. *A megkérdezettek átlagosan 2,78 alkalommal vesznek részt közfoglalkoztatásban. A férfiak átlagosan 3,2, a nők 2,4 alkalommal kerültek bevonásra a programba.*

11. Táblázat: Közfoglalkoztatásban való részvételi alkalmak száma nemi lebontásban (%)

Neme	Közfoglalkoztatásban részt vett alkalmak száma										
	1. alk.	2. alk.	3. alk.	4. alk.	5. alk.	6. alk.	7. alk.	8. alk.	9. alk.	10. alk.	11 és több
Férfiak	43,3	21,6	6,6	8,8	5,7	3,5	1,3	1,3	1,8	1,3	6,1
Nők	48,4	22,5	9,1	4,0	5,1	4,4	1,8	2,5	0,7	0,7	0,8
Összesen	46,0	22,1	8,0	6,2	5,4	4,0	1,6	2,0	1,2	1,0	2,6

A program „körbenforgó” jellegével azonosulva a közfoglalkoztatásban résztvevők *80,4 %-a tervezi*, hogy a későbbiek során *még több alkalommal vesz részt* hasonló foglalkoztatási formában. A résztvevőknek csupán 7,8 %-a nyilatkozott úgy, hogy még egy alkalommal tervezi a részvételt és *11,9 % nem tervezi a közfoglalkoztatásban való részvételt a későbbiekben.*

Főleg *a 8 általános iskolai végzettséggel, vagy azzal sem rendelkező férfiak számítanak erre a foglalkoztatási formára* a későbbiekben, bár a szakmunkás végzettségűek több mint fele is el tudná képzelni, hogy még több alkalommal közfoglalkoztatásban dolgozik. *A nők esetében a szakmával, vagy érettségivel rendelkezők több mint háromnegyede* számít arra, hogy akár több alkalommal is dolgozik közfoglalkoztatásban. *A közfoglalkoztatás nemekre gyakorolt differenciált hatása mindenképpen figyelemre méltó. A szakmával nem rendelkező, képzetlen férfiak és a középfokon képzett nők jövőbeli aspirációi a közfoglalkoztatással kapcsolatban* több tényezőre is visszavezethetők. Egyfelől a kommunális területen végzett fizikai munkák köre nem nyitott az alacsony képzettséggel rendelkező nők számára. A közfoglalkoztatás a korábbi években is meghatározó módon „férfimunka” volt. Másfelől a

közcélú foglalkoztatás kiszélesítésével és a közszféra személyre szóló szolgáltatásainak (oktatás, egészségügy, szociális ellátás stb.) közfoglalkoztatásba való beemelésével lehetőség nyílt a nők – de már a középfokú végzettséggel rendelkező nők - részvételére is a közfoglalkoztatásban. Mindezek eredményeként *hipotézisként megfogalmazhatjuk, hogy egyfelől nagyon lassan formálódik a közfoglalkoztatásnak az a szegmense, ahol az alacsony képzettségű férfiakhoz hasonlóan az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező nők foglalkoztatására is sor kerülhet*, pedig erre nagy szükség van, hiszen mint láttuk, a munkanélküli nők körében is magas a 8 osztállyal, vagy még azzal sem rendelkezők aránya (30,8%, míg a férfiak esetében 25,9%). A számukra megszervezendő szakmai képzésekig célszerű lenne ezt a réteget is nagyobb arányban bevonni az átmeneti foglalkoztatási formákba. Másfelől, ha a megkérdezett nők közel harmada semmilyen szakmai végzettséggel nem rendelkezik, *szükségszerű lenne nem egyszerűen csak támogatott foglalkoztatásba vonni ezeket a nőket, hanem a támogatott foglalkoztatást képzéssel kombinált programok keretében szervezni*, hogy az eszközök hatékonyabban segítsék a célcsoport munkaerő-piaci esélyeinek növekedését. Ez utóbbira annál is inkább szükség lenne, mert a nők többsége 36-55 éves kor között kerül be az álláskereső körébe, s ebben az életkorban az elmaradt képességek kizárólag képzési rendszerben történő megszerzésére nem sok esély van, hiszen mint korábban említettük, közel 1/3-uk gyermekét egyedül neveli, tehát jövedelemre mindenképpen szüksége van.

A közfoglalkoztatásban részt vett *25 év alatti személyek lényegesen optimistábbak a nyílt munkaerő-piaci elhelyezés lehetőségével kapcsolatban*, mint a 26 év fölötti generáció, amely sokkal inkább el tudja képzelni a közfoglalkoztatásban való többszöri részvételt, mint a 25 év alatti generáció tagjai. *A korral párhuzamosan nő a beletörődés a nyílt munkaerő-piaci alkalmazást helyettesítő közfoglalkoztatásba.*

4.3.3.) A területi különbségek hatása a közfoglalkoztatásra

A közfoglalkoztatási formákban *a foglalkoztatás átlagos időtartama jelentős mértékben összefügg a területi fejlettséggel*. A legjobb helyzetű kistérségben 8,6 hónap, a közepesen fejlett térségben 8,4 hónap és a legrosszabb helyzetű térségben 7,9 hónap volt a foglalkoztatás átlagos ideje. A foglalkoztatás idejét valószínű az is befolyásolta, hogy ugyanazon keretben hány személy alkalmazását kell megvalósítani. *A foglalkoztatás átlagos ideje az elmúlt egy évben jelentősen megváltozott*. Növekedéséhez nagymértékben hozzájárult a 2009 januárjában bevezetett „Út a munkához program”. Ezt megelőzően a közhasznú foglalkoztatás

átlagos időtartama 2008-ban 3,7 hónap volt, a közcélú foglalkoztatás átlagos foglalkoztatási idejét szakértők 30 és 90 nap között becsülik, s a közmunka átlagos időtartama a tavalyi évben 4,5 hónap volt (Tajti 2008, Csoba 2009).

A foglalkoztatás területi különbségeit vizsgálva az ötös skálán készített fejlettségi mutatók szerinti elemzés némi meglepetéssel szolgál. *Az összefüggés a területi fejlettség és a foglalkoztatás átlagos ideje között nem lineáris: a második legjobb és a második legrosszabb helyen tart a foglalkoztatás a legrövidebb ideig. A férfiaknál 6,8 hónap, a nőknél 7,7 hónap a foglalkoztatás átlagos ideje.*

A *foglalkoztatás idejét alapvetően meghatározza, hogy milyen munkakörben* kerül sor az alkalmazásra. Míg a nem adminisztratív szellemi foglalkozásúak alkalmazásának átlagos ideje 9,7 hónap, az adminisztratív szellemiek 8,5 hónap és a fizikai beosztásban dolgozók 6,9 hónap támogatott időt vehettek igénybe. A bértámogatásban részesülők esetében az adminisztratív munkakörben 8,6 hónap, fizikai munkakörben pedig 8,5 hónap volt a támogatás átlagos ideje.

4.3.4.) A „visszafoglalkoztatás” mértéke

A támogatott foglalkoztatás hatását lényegesen csökkenti, ha az álláskereső „forog” a státuszon. Ez nem valódi kimenetet jelent, csupán „parkolást” a támogatott státuszban.

A *visszafoglalkoztatás* mértéke több alkalommal kérdésként merült fel a bértámogatási programok esetén is, s nyilvánvaló jelenség a közfoglalkoztatásban érintettek körében.

12. Táblázat: Hány alkalommal dolgozott/dolgozik a különböző munkahely-típusokon (%)

Munkahely típusa	1 alk.	2 alk.	3 alk.	4 vagy több alk.
a leghosszabb ideig tartó munkahelyén	88,8	6,5	1,7	-
a legutolsó munkahelyén	84,8	6,6	2,5	6,1
a bértámogatási programot szervező munkahelyen	87,0	13,0	-	-
a közfoglalkoztatást szervező munkahelyen	55,5	16,5	7,7	20,3
a jelenlegi munkahelyén	72,3	14,6	4,0	8,1

A *legmagasabb arányú visszafoglalkoztatást a közfoglalkoztatási programokban tapasztaljuk. Itt a munkanélkülieknek csaknem fele több alkalommal is dolgozik ugyanazon a munkahelyen.* A ciklikus foglalkoztatás eredménye, hogy a munkavállaló munkahelyként kezeli a támogatott foglalkoztatásban visszafoglalkoztató munkaadót, s ez korlátozza a kezdeményezéseit más irányba való kilépésre. A *jelenlegi munkahely esetében is az érintettek közel harmada (27,7 %) többedik alkalommal* dolgozott már ezen a munkahelyen.

A szezonális foglalkoztatás, a munka peremén való egyensúlyozás, a nyílt munkaerőpiacon a státusz stabilizálásának nehézsége húzódhat az adatok mögött. A pontos okok még tisztázásra várnak.

A közfoglalkoztatás és a bértámogatás háttérében jellemző különbségek jól láthatóak az alábbi számokból is:

13. Táblázat: A megkérdezett véleménye a támogatott foglalkoztatásba kerülve, melyek a legfontosabb jellemzők (%)

Véleménye, tapasztalata szerint...	Közhasznú foglalkoztatás		Bértámogatás	
	igen	nem	igen	nem
...akkor is alkalmazta volna a munkaadója, ha nem kap támogatást a foglalkoztatáshoz?	21,0	79,0	52,9	47,1
...a támogatott munkahelyen egyedül foglalkoztatták-e?	23,3	76,7	77,0	23,0
...elbocsátottak-e valakit a munkahelyről, hogy Önt felvegyék?	68,3	31,7	8,9	91,1
...az Ön felvétele új munkakör létrejöttével járt-e?	15,4	84,6	30,3	69,7
...a munkatársaknak volt-a tudomása arról, hogy Önt támogatással alkalmazták?	90,9	9,1	63,8	36,2
...származott-e ebből konfliktusa?	4,8	95,2	0,0	100,0
...volt-e különbség a támogatásban részesülők és az állandó alkalmazottak között?	36,2	63,8	10,5	89,5

4.3.5.) A kimenetek

A kimeneteket vizsgálva szignifikáns összefüggést találunk a kimenet és az életkor között. *A 25 év alatti fiataloknál erős tranzitív hatást tapasztalunk. 36-45 éves kor közöttiek esetében, bár a legnagyobb arányban vannak jelen az eszközben, a korcsoport „parkoltatása”, átmeneti jövedelemhez juttatása a jellemző. A 45 év fölöttiek pedig alig jutnak be a programba, s az eszköz az elhelyezkedést a legkevésbé segíti.*

*A nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés esélye annak arányában nő, ahogyan az alkalmazó jogi státusza távolodik az önkormányzati közegetől. A 4,6 %-os²¹ átlagos elhelyezkedési ráta az önkormányzatnál való foglalkoztatás esetében csak 3,2 % volt, az önkormányzat intézményeiben, illetve a non-profit szervezeteknél való munkavégzés esetében már 5,2%-ra emelkedett. Ha önkormányzati, vagy állami vállalatnál történt a foglalkoztatás, a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés esélye 7,6 %-ra nőtt és **ha önkormányzati, vagy állami***

²¹ Hasonló átvételi arányszámról számol be a közzsférával kapcsolatban egy 2000-ben készült fővárosi mintára épülő vizsgálat is. Itt a korábbi közhasznú munkahely által átvettek aránya 4% volt. A szerzők szerint ennek a viszonylag alacsony átvételi arálynak az egyik oka a közzsférában fennálló létszámpstop, a másik oka a munkahelyek - támogatás elvesztése miatti - ellenérdekltsége volt. (Orsovai et. mts 2000)

nagyvállalatnál történt az alkalmazás, a későbbi támogatás nélküli foglalkoztatás mértéke elérte a 16,7 %-ot.

A közhasznú foglalkoztatás piaci, fél-piaci viszonyok között lényegesen nagyobb esélyt ad a támogatás nélküli elhelyezkedésre, mint a közszféra, ahol főleg az átmeneti foglalkoztatás/jövedelempótlás érvényesül, és nem a tranzitív hatás.

Azok, akik a program végeztével a nyílt munkaerőpiacon elhelyezkedtek, s a *megkérdezés időpontjában is dolgoztak*, jelentős arányban *nem tartják olyan stabilnak az alkalmazásukat, hogy lehetőségként ne számolnának a közfoglalkoztatással*. A jelenleg foglalkoztatottak 50 %-a tartja elképzelhetőnek, hogy még több alkalommal is fog dolgozni közfoglalkoztatásban, s csak 40,9 %-a nyilatkozott úgy, hogy nem tervezi a későbbiekben a közfoglalkoztatásban való részvételt, vagyis kellően stabilnak tekinti státuszát.

14. Táblázat: A jelenlegi státusz befolyásoló hatása a közfoglalkoztatással kapcsolatos jövőbeni tervek (%)

Jelenlegi státusz	Közfoglalkoztatásban való részvétel a jövőben			
	Igen, több alkalommal	Igen, egy alkalommal	Nem tervezem	Összesen
Dolgozik támogatás nélkül	50,0	9,1	40,9	100,0
Dolgozik támogatással	80,9	9,8	9,3	100,0
Munkanélküli	82,6	6,4	11,0	100,0
Egyéb inaktív	33,3	0,0	66,7	100,0
Átlagérték	80,2	7,8	11,9	100,0

A jelenleg támogatással foglalkoztatottak és a munkanélküliek közel azonos arányban tartják elképzelhetőnek a több alkalommal való belépést a közfoglalkoztatásba. *A közfoglalkoztatásból inaktív státuszba kerülők többsége a közeljövőre vonatkozó véleménye alapján nem motivált a támogatott foglalkoztatásba való belépésre. Úgy tűnik, a közfoglalkoztatás és az inaktív ellátásban való részesülés a megkérdezettek szerint nem alternatívái egymásnak, hanem kölcsönösen kizárják egymást.* Ha már sikerült inaktív ellátást szerezni, nem kívánnak visszalépni a közfoglalkoztatásba. A közfoglalkoztatásnak nincs akkora húzó ereje sem jövedelmi különbség, sem presztízs, sem egyéb tekintetben, hogy az inaktív ellátásban részesülőket is motiválja a munka világába való visszalépésre.

Erős összefüggés tapasztalható, abban a vonatkozásban is, hogy az érintett személy *hány alkalommal vett részt a programban és hogy sikerült-e elhelyezkedni. 5-6 alkalomnál több esetben történő közfoglalkoztatást követően már alig van esély a nyílt munkaerő-piaci kimenetre.* Függőség alakul ki és nincs kezdeményező magatartás.

15. Táblázat: A programban való részvétel száma és a program befejezését követő státusz (%)

Jelenlegi státusz	Közfoglalkoztatásban való részvételi alkalmak száma		
	1 alkalommal (N=230)	2 alkalommal (N=111)	3 alkalommal (N=40)
Nem támogatott státuszban dolgozik	6,1	3,6	2,5
Támogatott státuszban dolgozik	33,5	41,4	40,0
Munkanélküli	59,1	55,0	57,5
Egyéb inaktív	1,3	1,3	0,0

A közfoglalkoztatásban való részvétel számának növekedésével csökken a munkavégzésre vonatkozó motiváltság.

Ha a résztvevő első alkalommal dolgozik közfoglalkoztatási programban, akkor 71,2 % a fizikai munkakörben alkalmazottak aránya. Ha több alkalommal vesz részt a foglalkoztatásban, magasabb a fizikai munkakörben foglalkoztatottak aránya. Jobban rögzül a minta az alkalmak számának növekedésével.

Akik egy alkalommal vettek részt közfoglalkoztatásban, azok 72,8 %-a tudja elképzelni, hogy több alkalommal is fog még közfoglalkoztatásban dolgozni, akik 2 alkalommal dolgoztak, azok 76,9 %-a és akik már három alkalommal dolgoztak, azok 92,5 %-a nyilatkozott úgy, hogy még több alkalommal fog közfoglalkoztatásban dolgozni. *A harmadik és azt követő alkalmak során kialakul a közfoglalkoztatás csapdahelyzete, a „beragadási hatás” vagy „locking-in effect, amikor az érintett olyan helyzetbe ragad, amely az elhelyezkedés szempontjából kedvezőtlenebb a kiinduló helyzetnél.* (Hudomiet-Kézdi 2008, Scharle 2009)

Ugyanennek a jelenségnek a másik oldalát vizsgálva megerősödik az a hipotézisünk, hogy *a harmadik alkalommal zárul be a csapda a közfoglalkoztatottakra.* Azok ugyanis, akik még csak 1 alkalommal dolgoztak 17,8 %-ban utasítják vissza a közfoglalkoztatásban való további részvétel tervezését, akik 2 alkalommal dolgoztak ebben a formában, azok 13,9 %-a, és akik 3 alkalommal dolgoztak, azoknak csak 5 %-a nyilatkozott úgy, hogy nem tervezi a közfoglalkoztatásban való újabb részvételt. *Azok tehát, akik a munkanélküliség periódusának, a „közfoglalkoztatási karriernek” elején járnak és még nem a segély meghosszabbításának eszközeként veszik igénybe a támogatott foglalkoztatást, erőteljesebben utasítják el a kedvezőtlenebb kimeneteket ígérő közfoglalkoztatást, mint azok, akik már szocializálódtak a túlélésnek, az átmeneti jövedelemszerzésnek erre a formájára.*

5. A hatásokat befolyásoló további tényezők - az aktív eszközben érintettek és a kontrollcsoport összevetése

Az aktív munkaerő-piaci programok hatásvizsgálata során a programban résztvevők és a programban nem résztvevők közötti különbségeket (is) keressük, s időről-időre feltételezzük, hogy e különbség a program hatásának tulajdonítható. E különbségek alaposabb feltárására vállalkozik a tanulmány jelen fejezete.

5.1.) A távolmaradás indoklása és egyéb akadályok

5.1.1.) A távolmaradás, passzivitás indoklása

A kontrollcsoporttal kapcsolatban a kutatás során fontosnak tartottuk annak vizsgálatát, hogy a megkérdezettek miért nem kerültek be az elemzett aktív eszközök által érintettek körébe. Elsőként azt vizsgáltuk, **miért nem akartak a megkérdezettek bekapcsolódni az elemzett eszközökbe?** A válaszadók közvetlen érveit összesítve megállapíthatjuk, hogy a távolmaradás legjellemzőbb oka a megkérdezettek szerint az, hogy az „eszközgazdák” **nem ajánlottak fel részvételi lehetőséget** (50,5 %). Csak kismértékű az eltérés az érv felvetésekor a férfiak (46,22 %) és a nők (53,8 %) között. A passzív „kivárási” magatartás mindkét nemre és általában minden korosztályra közel azonos arányban jellemző. A 36-55 év közöttiek passzivitása némiképp erősebb, mint a 35 évesnél fiatalabbaké.

Az **aktív eszközökben való részvételt** ugyanakkor **csak korlátozott mértékben kezdeményezték az „eszközgazdák”**. A képzés esetében 65 %-ban, a bértámogatás esetében 67,2 %-ban és a közfoglalkoztatás esetében 54,9 %-ban a résztvevők saját maguk kezdeményezték az eszközben való részvételt. Valamennyi eszköz esetében 1/3-alatt marad a hivatalos kezdeményezés aránya az „eszközgazdák” részéről. A **passzív magatartásnak** tehát feltehetőleg **más oka van**. Feltételeztük, hogy az **okok között jelentős szerepet** foglal el, hogy a **válaszadó nem is akar elhelyezkedni**.

A legális munkával nem rendelkező megkérdezettek közül 311 fő nem keres munkát. (156 fő a célcsoportból és 155 a kontrollcsoportból). **114 főnek van nem bejelentett állása**, tehát az álláskeresőket nyíltan elutasítók legalább harmada érintett a fekete gazdaságban.

Ebből 50 esetben a célcsoport tagjai dolgoznak és 64 esetben a kontrollcsoport tagjai végeznek folyamatosan nem bejelentett munkát. A kérdéses során tudomásunkra jutott

információk alapján okkal feltételezzük, hogy ennél lényegesen magasabb a nem bejelentett munkával rendelkezők száma, de a kérdezés során ennyien „vállalták be” a feketemunkát.

A „munkát nem keresők” arányaiban – mint a fenti számok is mutatják- nem találtunk jelentős különbséget az aktív eszközben érintettek és a kontrollcsoport között. A minőségi különbségek, vagyis az álláskereső elutasításának indoklásában már vannak eltérések a két vizsgált csoport között. A kontrollcsoport tagjai nagyobb arányban hivatkoznak a passzív magatartás igazolásakor az egészségügyi helyzetükre, a családi akadályozó tényezőkre és határozottabban érvényesül a lemondás, a helyzet elfogadása körükben. Az aktív eszközben érintettek között nagyobb arányban vannak a „közfoglalkoztatás csapdájában” lévő, akik várnak a következő „behívásra”. Addig is több-kevesebb rendszerességgel a fekete gazdaságban egészítik ki jövedelmüket.

16. Táblázat: Miért nem keres állást? (fő)

Mert...	Aktív eszköz (N=183 fő)	Kontroll- csoport (N=166 fő)
... van nem bejelentett munkája	64	50
... tanul	13	5
... családi akadályozó körülmény van (pl.: nem tudná kire hagyni valamely családtagját)	6	20
... egészségügyi akadály van	6	30
... kiábrándultság, lemondás (úgysem vennék fel sehová, minden protekció, elege van stb.)	14	23
... úgysem találna annyi pénzért, amennyiért megérné elhelyezkedni...	6	10
... éppen két közmunka közötti idejét tölti, segílyt kap	17	2
... vár egy előzetesen megbeszél munkára indulására.	13	11
... egyéb, éspedig:	29	44

A kontrollcsoport tagjainak 26,1%-a határozottan megfogalmazta, hogy nem csupán a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatásban, hanem az aktív munkaerő-piaci programokban sem kíván részt venni, s az esetleges megkeresést is visszautasította volna. Az esetek egy részében nem indokolták a távolmaradást. Ahol mégis találunk indoklást, ott a következő tényezők szerepeltek:

17. Táblázat: A kontrollcsoport távolmaradásának indokai
(a kontrollcsoport %-ában)

Távolmaradás indokai:	%
Segítséget kellett volna keresni a gyerekefelügyelethez	5,3
Kevesebb ideje jutott volna a családra	5,0
Felügyelet nélkül maradtak volna a gyerekek	4,6
Más településre kellett volna eljárni	4,6
Kevesebb szabadideje maradt volna	4,1
A munkába járás naponta több mint 2 órát vett volna igénybe	2,9
Nem kapott volna segílyt	2,9
Kimaradt volna az alkalmi munkából	2,5

A távolmaradást magyarázó egyes *tényezők nem azonos súllyal szerepeltek a nők és a férfiak esetében*. A megkérdezettek a kiválasztott tényezőket a következő arányban választották:

18. Táblázat: A távolmaradás tényezői százalékos megoszlásban nemek szerinti lebontásban a férfiakra fókuszálva (a kontrollcsoport %-ában)

Távolmaradási tényező	Nemek szerint	
	Férfiak	Nők
Csökkenett volna a bevétele	2,4	1,7
Nem kapott volna segílyt	3,3	2,6
Kimaradt volna az alkalmi munkából	3,7	1,5
„... mert nem és kész”	9,5	7,4
Egyszerűen csak nem akart	20,6	15,5
Nem ajánlottak fel részvételi lehetőséget	51,2	50,0

A szociális segíly, az álláskereső támogatás, illetve az egyéb passzív ellátás mellett a férfiak 5,5 %-a nyíltan vállalt anyagi előnyöket remélt a „nem részvételtől”. A további 26,1 %-nyi, visszautasítást nem indokoló távolmaradók egy jelentős része esetében is erős összefüggés tapasztalható a passzív ellátásban illetve a fekete gazdaságban való részvétel és a távolmaradás között. *A visszautasítást nem indokoló távolmaradók közel negyede ugyanis a megkérdezés időpontjában nem bejelentve dolgozott, ezért nem volt sürgős számára az elhelyezkedés*. Egy másik kérdés kapcsán a várható érték kétszeresénél, illetve annál is magasabb értéknél találjuk itt azoknak a válaszadóknak a számát is, akik ebből a csoportból egyáltalán nem, vagy nem sürgősen akarnak elhelyezkedni.

A nők indokai, mint a fentiek is mutatják alapvetően két tényező köré csoportosulnak. Egyfelől a gyermekek elhelyezésével kapcsolatos nehézségek, másfelől a családi szerepek jelentenek akadályt. A felügyelet nélkül maradt gyerekek, illetve az elmaradó házimunka és az azzal járó költségnövekedés és konfliktusok komoly visszatartó erőt jelentenek. Bár nem jelentős mértékben, de azonos súllyal szerepelt nők és férfiak esetében a távolmaradást

magyarázó tényezők között, hogy nem kaptak volna segílyt, ha részt vesznek egy aktív eszközben.

19. Táblázat: A távolmaradás tényezői százalékos megoszlásban nemek szerinti lebontásban a nőkre fókuszálva (a kontrollcsoport %-ában)

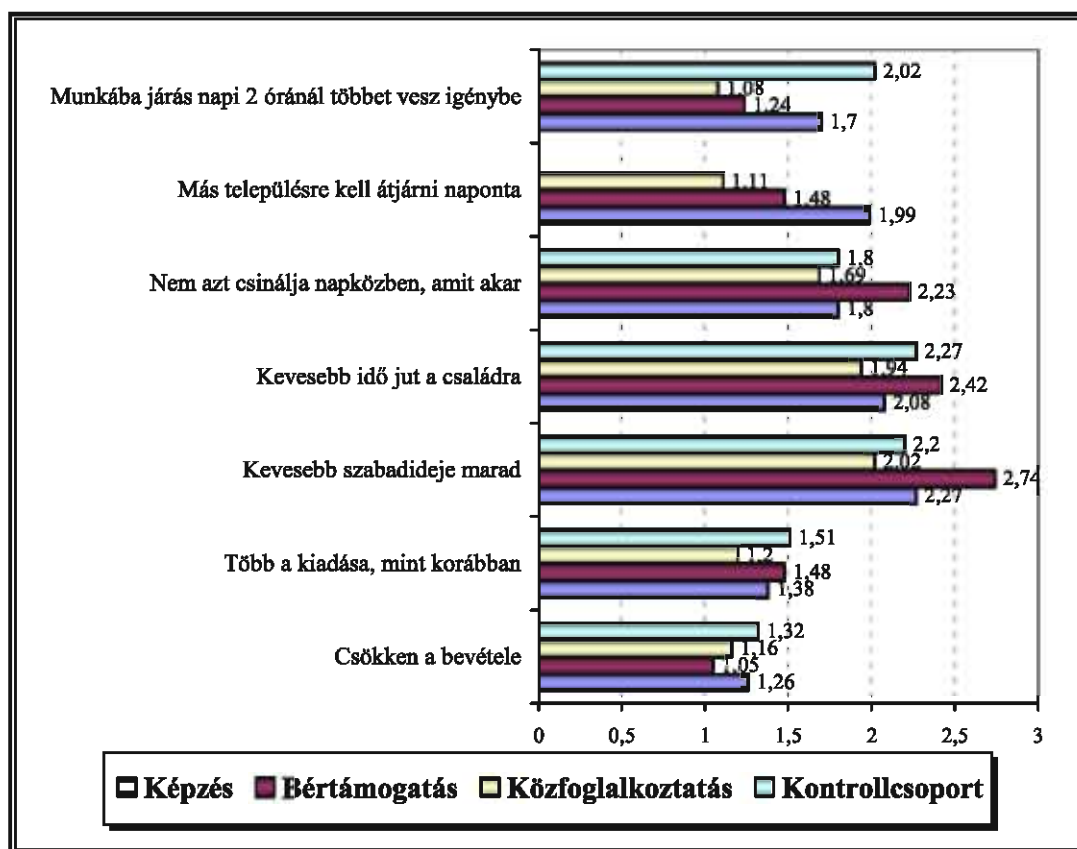
Távolmaradás tényezői	Nem szerint	
	Férfiak	Nők
Kevesebb szabadidő maradt volna	3,5	4,6
Felügyelet nélkül maradtak volna a gyerekek	0,7	7,9
Segítséget kellett volna keresni a gyerekfelügyelethez	1,1	8,9
Kevesebb idő jutott volna a családra	1,8	7,8
Többe került volna az élet a családnak	0,9	2,6
Több lett volna a családban a vita, a veszekedés	0,9	1,1
Több lett volna a kiadása, mint korábban	1,8	3,0
A munkába járás napi 2 óránál többet vett volna igénybe	1,8	3,9

A távolmaradást magyarázó tényezőkről összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a férfiakat alapvetően a jövedelemszerzés bizonytalansága, alacsonyabb szintje tartotta vissza az aktív eszközökben való részvételtől, míg a nőket a gyermekek felügyeletével kapcsolatos kötelezettségek, a munkavállalással kapcsolatosan megnövekedett kiadásoktól való félelem, a kötöttebb időfelhasználás és a nagyobb teljesítményelvárás ténye. A képzésben, bértámogatásban és közfoglalkoztatásban részt vett válaszadók is hasonló szempontokat emeltek ki az aktív eszközben való részvétel hátrányaként.

A más településre való átjárást és a program részvétele miatti bevételkiesést különösen a képzésben résztvevők nehezményezték. A közfoglalkoztatásban résztvevők szintén a bevételkiesést tartották a legmeghatározóbb hátránynak, amit a programba való bekapcsolódás miatt el kellett szenvedniük. A bértámogatásban résztvevők a kevesebb szabadidőt, a családra fordítható idő csökkenését és a kiadások növekedését említették problémaként.

A kontrollcsoport távolmaradást indokoló érvei a bértámogatásban részesülők által a programok hátrányaként felsorolt érvekhez állnak a legközelebb. Itt is a kieső szabadidő, a kiesett segély és a több mint 2 óra munkába járási idő távoltartó ereje volt szignifikáns összefüggésben a távolmaradással.

4. ábra: A munkavállalás során fellépő hátrányok (átlagértékek)

A **jelenlegi elhelyezkedést akadályozó tényezők**, vagy önfelmentő technikák tekintetében jelentős különbség tapasztalható az aktív eszközben résztvevők és a kontrollcsoport tagjai között. Első közelítésben az adatok elemzésekor szembetűnik, hogy az aktív eszköz által érintettek „bevallásabbak”, a **kontrollcsoport tagjai** pedig tartózkodóbbak, **a leendő munkával szemben szigorúbb követelményeket** fogalmaznak meg, feltételeket állítanak. A **kontrollcsoport** tagjai nagyobb **arányban utasítanak el a köztéren végzett munkát** (71,2 %, aktív 58,9%), **az egészségre ártalmas munkát** (68,4 %, aktív 64,9 %), **s kevésbé fogadnák el a 12 órás műszakot** (55,7 %, aktív 60,1 %), **és a több műszakos munkarendet** (52,9 %, aktív 55,9%). Érdekes módon nincs nagy különbség a két csoport között abban a tekinteten, hogy mindkét csoport közel 2/3-a el tudná fogadni, ha a fizetése egy részét zsebbe kapná, ha részmunkaidőben, vagy távmunkában otthon kellene dolgozni. Sőt, közel 60%-a megvenné a munkaruhát és munkaeszközt is, hogy dolgozhasson. Közel ugyanilyen arányban (70 % fölött) utasítanak el a nem bejelentett állást, a felajánlott munkát, ha nem vehetik ki szabadságot, ha nem mehetnek táppénzre és ha a túlórákat nem fizetik ki.

5.1.2.) A fekete gazdaságban való részvétel

A megkérdezettek **23,8 %-a** (497 fő) *dolgozott már életében „feketén”*. Az eddigi adatok alapján nem látszik lényeges különbség a célcsoport és a kontrollcsoport között. Alig valamivel tűnik nagyobbak a kontrollcsoport részvételi aránya a fekete gazdaságban, mint a célcsoport esetében. Ha azonban az *egyes eszközök szerinti bontásban elemezzük a fekete gazdaságban való érintettséget* (mind az alkalmazotti, mind a nem bejelentett mezőgazdasági termelői jogviszonyra kiterjesztve) az eddigi munkapálya során, akkor jelentős eltéréseket tapasztalunk. *A legkisebb arányban a bértámogatásban résztvevők kapcsolódtak be* az eddigiek során hosszabb-rövidebb ideig a fekete gazdaságba (**19,2 %**), ezt követően a *képzésben résztvevőket* találjuk (**21,5 %**), majd a *kontrollcsoport tagjait* (**25,7 %**), s a *legnagyobb az érintettsége a közfoglalkoztatásban* résztvevőknek, ahol *bevallottan 27,3 %* életében fordult elő a fekete gazdaságból való jövedelemszerzés. *Mindezek eredményeként megállapíthatjuk, hogy a legnagyobb visszatartó ereje a nem legális jövedelemszerzésnek a közfoglalkoztatásban és a kontrollcsoport körében van.*

Az életpálya során való érintettség mellett a vizsgált intervallumban való érintettségre is rákérdeztünk. *A program befejezését követően 6 hónapon belül* az eszközben *érintettek átlagosan 7,7 %-a* kapcsolódott be a fekete gazdaságba. A közfoglalkoztatásban érintettek **9,3 %-a**, a képzésben érintettek **4,9 %-a** és a bértámogatásban érintettek **2,7 %-a** volt jelen rövidebb-hosszabb ideig a fekete gazdaságban. Itt a kontrollcsoportot, mint eszközben nem érintettet nem tudtuk kérdezni, de az egy éves megfigyelési ciklus végén már rájuk is vonatkozott a kérdés: dolgoznak-e az adott pillanatban nem bejelentett formában.

A kérdés időpontjában, a megfigyelési ciklus végén **1858 fő (94 %)** nem érintett a fekete gazdaságban, **65 fő (3,3 %)** folyamatosan dolgozik, **52 fő (2,6 %)** alkalmoszerűen kapcsolódik be a nem legális jövedelemszerzésbe. Bár a fekete gazdaságban érintettek aránya alacsony (**6 %**), mégis érdemes megjegyezni, hogy a folyamatosan fekete foglalkoztatásban érintett **65 főből 40 fő** a kontrollcsoportéhoz és **14 fő** a közfoglalkoztatási programhoz tartozik, míg a fekete foglalkoztatásban alkalmoszerűen résztvevő **52 főből 36** a kontrollcsoportéhoz és **11 fő** a közfoglalkoztatási programban érintett csoportéhoz tartozik. Mindezen tendenciát összegezve megállapíthatjuk, hogy *a fekete foglalkoztatásban való érintettséget a megkérdezettek az eseteknek csak kisebb hányada vállalta fel (élete során 23,8 %, jelenleg 6 %), akik viszont felvállalták, azoknak döntő többsége a kontrollcsoportból kerül ki.*

5.2.) Az elhelyezkedést segítő tényezők hatása

Az álláskereső elhelyezkedésének esélyeit a fent tárgyalt tényezők mellett alapvetően meghatározza, hogy az érintettek milyen információs és támogató rendszert vehetnek, vesznek igénybe a munkavállalással kapcsolatos problémák megoldásakor, s ezek milyen hatékony technikákat alakítanak ki a továbblépésre.

5.2.1.) Az informálság és a szolgáltatások igénybevétele

Elsőként azt vizsgáltuk, hogy az *érintettek milyen információs és támogató rendszerre támaszkodva indulhatnak az álláskeresésre*. Feltételeztük, hogy abban az esetben, ha sikeres az álláskereső, szélesebb támogató rendszer és az elhelyezkedést támogató szolgáltatások köre áll rendelkezésre. Mivel a vizsgálatunk során több idődimenziót is elemeztünk, lehetőségünk nyílt, hogy összevegyük a formális és informális hálózatok szerepét, és ezek változását a munkaéletút különböző fázisaiban. Megnéztük, hogy a megkérdezettek kinek a segítségével találták életük leghosszabb ideig jellemző állását, a munkanélküliségüket megelőző állást, és amennyiben foglalkoztatottak, a jelenlegi állásukhoz milyen információs és kapcsolatrendszer mentén jutottak. Feltételeztük, hogy az informális rendszerek jelentősége a célcsoport esetében is nagyobb, mint a formális rendszereké, hiszen számos elemzés utal arra, hogy az állásba kerülés sikeressége 2/3-3/4 arányban az informális hálózatoknak, kapcsolatoknak köszönhető.

20. Táblázat Kinek a segítségével talált munkát? (az adott csoport %-ában)

Kinek a segítségével...	Leghosszabb munkahely				Legutolsó munkahely				Jelenlegi munkahely			
	Képzés	Bértám.	Közf.	Kont.	Képzés	Bértám.	Közf.	Kont.	Képzés	Bértám.	Közf.	Kont.
Barátok, ismerősök	31,8	35,5	33,5	35,9	33,9	42,4	31,4	40,1	24,3	34,8	19,7	29,5
Régi munkatársak	1,4	-	1,4	2,2	1,2	1,2	0,4	2,5	4,5	0,0	1,3	10,8
Volt iskolatársak	1,1	3,2	0,2	1,8	1,2	0,0	0,8	0,7	0,9	0,0	0,0	0,6
Családtagok, rokonok	12,9	14,0	13,2	16,0	8,9	8,2	8,0	11,1	11,7	4,3	3,5	6,0
Szomszédok	0,3	-	0,4	0,7	0,3	1,2	0,6	1,2	0,9	-	0,4	0,6
Újsághirdetés	12,6	11,8	6,8	9,1	16,7	12,9	6,4	10,6	7,2	1,4	0,9	6,6
Internet	2,0	-	0,2	0,7	3,6	2,4	1,2	2,0	2,7	-	0,9	1,2
Munkaügyi szervezet	5,7	10,8	10,6	4,3	5,7	8,2	25,6	7,4	27,0	17,4	45,6	18,1
Magán közvetítő	1,7	-	0,8	0,7	1,8	-	0,6	0,6	3,6	-	0,0	0,6
Közvetlen munkaadó	23,5	17,2	26,9	22,4	21,7	20,0	21,4	16,9	14,4	37,7	19,7	20,5
Családsegítő szolgálat	-	-	-	0,2	-	-	0,2	0,2	-	-	0,4	0,6
Egyéb	6,9	7,5	6,2	6,1	5,1	3,5	3,4	6,6	2,7	4,3	7,5	4,8
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0

Mint a fenti táblázat is jelzi, *a munkavállalók életük leghosszabb ideig tartó munkahelyét döntően a barátok ismerősök, illetve a családtagok segítségével szereztek*. A „gyenge

kötésű” kapcsolatok szélesebb körből hozták be az információt az álláslehetőségekkel kapcsolatban, mint akár a családtagok. Jelentős a munkaadó közvetlen szerepe is, feltehetően az idősebb generáció életében, amely még megélte a munkaerőhiányt és a toborzás korszakát. Az idő múlásával, s a munkaerőpiac átalakulásával ezek az informális kapcsolatok folyamatosan elveszítik jelentőségüket, s helyüket mind nagyobb mértékben a formális kapcsolatok veszik át. **A barátok, ismerősök szerepe a jelenlegi állás megszerzésében jelentősen csökken, egyedül a bértámogatásban való részvétel esetében nő**, ezzel is erősítve az eszköz személyekhez, kapcsolatokhoz kötődő jellegét. A bértámogatás esetében nincs is más kapcsolat az állástaláláskor, mint a barátok és családtagok, akiknek az esetek 52 %-ában köszönhetik a munkanélküliség előtti legutolsó és az esetek 50 %-ában a jelenlegi állást. Az esetek másik felében pedig a közvetlen munkaadó (20,5 %) illetve a munkaügyi szervezet játszik szerepet. A régi munkatársak szerepe helyenként erősödni látszik, a gyenge, de széles körben lévő kapcsolati hálók eredményesebbek, mint a korábbi szorosra fűzött kapcsolatok. A munkaadóknál való közvetlen jelentkezés, érdeklődés felértékelődött, bár nem feltétlenül vezet sikerre és számos konfliktus forrása. A magánközvetítés szerepe a célcsoport körében elenyésző, akárcsak a volt iskolatársaké.

A leglátványosabb a kapcsolatrendszer átrendeződése a közfoglalkoztatásban résztvevők esetében. Míg a leghosszabb ideig betöltött állást 48,5 %-ban köszönhetik az informális kapcsolatrendszernek, a munkanélküliség előtti állást már csak 41,1 %-ban és a jelenlegi állásukat 24,9 %-ban az informális kapcsolatoknak. Az informális kapcsolatok folyamatos kiüresedése feltételezhetően együtt jár a munkanélküliség tartósságával, s a célcsoport egyre határozottabban szorul a formális információforrásokra és kapcsolatokra. **A funkcióvesztés az informális kapcsolatok keretében a kontrollcsoportnál is megfigyelhető.** A leghosszabb státuszt 56,6%, a legutolsó 55,6 % és a jelenlegit 47,6 %-os mértékben köszönhetik az informális kapcsolatrendszernek.

Az informális kapcsolatok szerepének visszaszorulásával egyre jelentősebbé válnak az álláskeresés során a formális kapcsolatok. Kérdésként merült fel, hogy ezek a formális kapcsolatok milyen jellegű segítséget nyújtanak, és milyen arányban veszik igénybe a célcsoport és a kontrollcsoport tagjai. Végül soron arra kerestük a választ, hogy **van-e összefüggés az elhelyezkedést segítő szolgáltatások igénybevétele és a kimenet között?**

Elsőként a szolgáltatások ismertségét vizsgáltuk. Feltételeztük ugyanis, hogy a szolgáltatások alacsony arányú igénybevétele csak részben magyarázza az információhiányt.

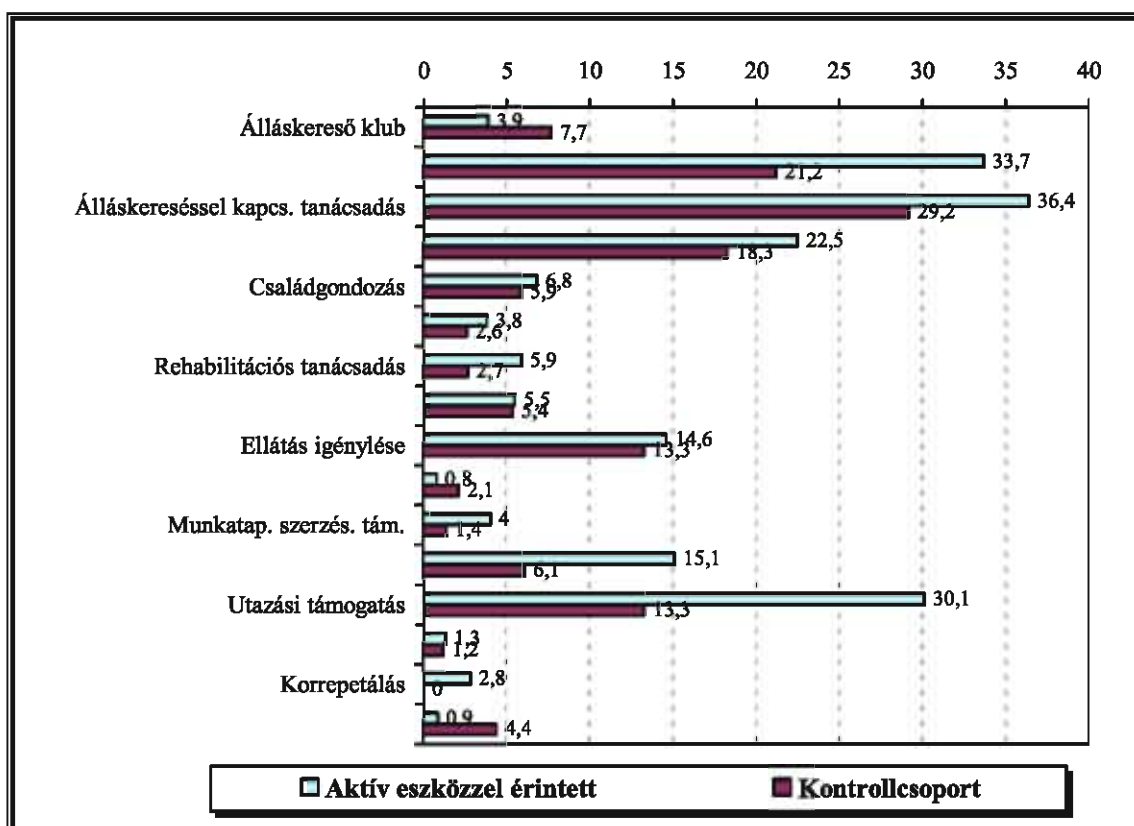
A szolgáltatásoknak meglehetősen széles körét igyekeztünk számba venni, hogy az álláskeresés során elérhető formális eszközöket minél teljesebb mértékben feltárjuk. Összességében elmondhatjuk, hogy **a szolgáltatások ismerete, jelenléte a minta egészében korlátozott.** Még **a szolgáltatásokat legintenzívebben igénybe vevő csoport, a képzés** által érintett csoport tagjainak is csak **26,8 %-a** nyilatkozott úgy, hogy valamilyen **szolgáltatást igénybe vesz** az álláskeresés során. **A legkevésbé a kontrollcsoport tagjai élnek ezzel a lehetőséggel (a csoport tagjainak 10,7 %-a)** A bértámogatásban részesülők célcsoportjából 11,3 %, míg a közfoglalkoztatás által érintettek 16,8 %-a nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt év során igénybevett valamilyen álláskeresést támogató szolgáltatást. Úgy tűnik a kontrollcsoport tagjai nem csupán az aktív eszközökben nincsenek jelen, hanem az egyébként legtöbb esetben ingyenes és elérhető szolgáltatásokat sem veszik igénybe.

Az egyes igénybe vehető szolgáltatási, támogatási formákról viszonylag elfogadható informáltsággal rendelkeznek az álláskeresők. A legkisebb mértékű az ismertsége a munkatapasztalat szerzési támogatásnak (13,6 %), a gyermekelhelyezéssel kapcsolatos támogatási formáknak (16,8 %), a felzárkóztató szakmai felkészítésnek (18,2 %), a rehabilitációs tanácsadásnak (20,1 %) és az életvezetési tanácsadásnak (21,4 %). **A megkérdezettek több mint fele ismeri a képzést (81,5 %), a munkaközvetítést (69,6 %), az álláskereséssel kapcsolatos tanácsadást (65,9 %), a közfoglalkoztatásban való részvétel lehetőségét (65,7 %) és a Start kártyákat (57,3 %).**

Az aktív eszközben érintettek a kontrollcsoportéhoz viszonyítva szignifikánsan **több ismerettel** rendelkeznek az álláskeresési tanácsadásról, az álláskeresési tréningről, az életvezetési tanácsadásról, a Start kártyáról és az utazási költségtámogatásról a saját maguk által is igénybe vett aktív eszközön túl. **Az aktív eszközzel érintettek aktivitása tehát az egyes szolgáltatások igénybevételeit illetően általában magasabb, mint a kontrollcsoporté. Az aktív eszközökbe való bevonáshoz úgy tűnik, hogy a szolgáltatások igénybevétele is társul.** A szolgáltatások együttjárása a jellemző.

5. ábra: A célcsoport és a kontrollcsoport által igénybe vett támogatások, szolgáltatások

2009. szeptember és 2010. augusztus között
(az adott csoport %-a)

Az aktív eszközben érintettek lényegesen nagyobb arányban vesznek részt az utazási költségtámogatásban, a munkaközvetítésben, a szakmai felkészítésben, álláskereséssel kapcsolatos tanácsadásban és a néhány napig tartó tréningfoglalkozásokon. A néhány hétig tartó álláskereső klubban azonban a kontrollcsoport részvétele a nagyobb.

A szolgáltatások korlátozott kiterjedtségére utal azonban, hogy a gyermekelhelyezést segítő támogatási formák, az adósságkezelés, családgondozás, mentális szolgáltatások terén alapvetően nincs különbség a két csoport között. A foglalkoztathatóság javítására irányuló szolgáltatások igénybevétele és az elsődleges munkaerőpiacon támogatás nélkül való elhelyezkedés sikeressége között csupán néhány esetben találtunk érdemi összefüggést:

- az *utazási költségtámogatás* esetében (az igénybe vevők 18,5 %-a dolgozik támogatás nélkül, akik nem veszik igénybe, azoknak 13,3 %-a)
- a *Start kártya igénybevételekor* (az igénybevevők 47 %-a dolgozik támogatás nélkül, akik nem veszik igénybe, azok 12 %-a),

- a *szakmai felkészülés támogatását* igénybevevők körében (akik igénybe veszik, azoknak 28,6 %-a dolgozik a nyílt munkaerőpiacon, akik nem azoknak 13,3 %-a)
- a *munkatapasztalat-szerző támogatás* esetében (az igénybe vevők 25 %-a a nyílt és 33,3 %-a a támogatott munkapiacon dolgozik, míg azok, akik nem veszik igénybe csak 17,4 %-ban ill. 16,7 %-ban jutnak be a nyílt és a támogatott munkák piacára).
- a *munkaközvetítést* igénybe vevők pedig nagyobb eséllyel kerülnek be a támogatott munkák körébe (20,5 %), mint akik ezt a szolgáltatást nem veszik igénybe (a támogatott munkákba ez esetben csak az érintettek 12 %-a kerül be).

A további szolgáltatásokkal kapcsolatban kimutatható közvetlen hatást az elhelyezkedésre nem tapasztaltunk.

5.2.2.) Az álláskeresőkkal kapcsolatot tartó szolgáltatók

A szolgáltatások igénybevétele a korábbi kapcsolatok által meghatározott. A *képzésben és a bértámogatásban résztvevők többsége a szolgáltatásokat a munkaügyi szervezetnél veszi igénybe*. A *közfoglalkoztatásban* résztvevők – mivel itt az érintettek egy jelentős köre közcélú foglalkoztatásba került bevonásra – az *önkormányzatnál*, illetve az önkormányzatok által fenntartott *családsegítő szolgáltatásoknál* veszi igénybe a szolgáltatást. A *kontrollcsoport* kismértékben kötődik az önkormányzatok által biztosított szolgáltatásokhoz. *Döntően* azonban e csoport tagjai is a *munkaerő-piaci intézményrendszerhez* fordulnak a szolgáltatások igénybevételekor. A családsegítő szolgálatoknak és a civil szervezeteknek jelenleg elenyésző szerep jut az álláskereső foglalkoztathatóságának javítása terén. A kontrollcsoport több intézmény szolgáltatását veszi igénybe az álláskereső során, mint a képzésben és a bértámogatásban résztvevők, bár a segítségkérés kiterjedtsége így is nagymértékben korlátozott.

21. Táblázat: Az álláskeresőkkal kapcsolatot tartó szolgáltatók (%)

Szolgáltatók	Képzés	Bértámogatás	Közfoglalkoztatás	Kontroll
Munkaügyi szerv	97,1	100,0	68,1	87,6
Önkormányzat	0,9	-	23,1	7,9
Családsegítő szolgálat	0,9	-	5,3	0,9
Civil szervezet	0,9		1,1	1,8
Egyéb	-	-	2,2	1,8

A családsegítő szolgálat csak a kontroll csoportnál és a közfoglalkoztatottaknál jelenik meg szolgáltatóként. Ez utóbbi esetében is a közcélú foglalkoztatásban résztvevőknél tapasztalható

számottevő kapcsolat. A kapcsolattartók körének áttekintése is megerősíti korábbi felvetésünket: *a formális szereplők részvételi jelentősége nő az informális kapcsolati háló leépülésével, kiüresedésével.* A munkaerő-piaci eszközök, szolgáltatások mentén épülő kapcsolati háló mellett a régi informális szereplők jelentősége csökken. A barátok, ismerősök vagy maguk is érintettek (munkanélküliek) vagy nem igazodnak el jól a rendszerben. *Az eszközökkel gazdálkodó formális struktúrák szerepe, felelőssége folyamatosan növekszik az álláskereső életében.*

5.2.3.) Az álláskereső során alkalmazott technikák

A célcsoport és a kontrollcsoport motiváltságát tekintve jelentős különbséget tapasztalunk. *A célcsoport elhelyezkedési szándéka – az adatok tanulsága szerint – erősebb, és az elhelyezkedés sürgősségére vonatkozó kijelentései is határozottan motiváltabb képet mutatnak, mint a kontrollcsoport esetében.*

22. Táblázat: Mennyire sürgős az elhelyezkedés? (az adott csoport %-ában)

A kérdezett státusza a vizsgált időszakban	Egyáltalán nem	Inkább nem	Közepesen	Inkább igen	Nagyon	Összesen
Aktív eszközben érintett	2,6	1,7	6,1	11,8	77,8	100,0
Kontrollcsoport	4,7	2,7	12,6	11,5	68,5	100,0

A kontrollcsoportban az álláskereső intenzitása lényegesen alatta marad az eszközök által érintettek esetében tapasztalhatónak. Kérdés, hogy ez ok, vagy eredmény a folyamatban. Elképzelhető ugyanis, hogy a motiváltabb szereplők kerülnek be az aktív eszközökbe, s a kontrollcsoportnak kialakulnak olyan túlélési stratégiái, amelyek nem teszik sürgőssé az elhelyezkedést. Másfelől ugyanakkor a kontrollcsoport kedvezőtlen szocio-demográfiai összetétele miatt eleve kisebb eséllyel indul az álláskereső során, s ez a többször megélt kudarc teszi passzívvá a csoport tagjait. Az álláskeresővel kapcsolatos motiváltság, illetve motivátlanság megjelenik a célcsoport és kontrollcsoport összevetése során *az álláskereső által alkalmazott technikák* tükrében is.

Első közelítésben a minta egészére jellemző a passzív magatartás csaknem minden vonatkozásban. A 2109 fős *mintának alig fele* (1022 fő) *fordulna a munkaügyi központhoz*, hogy segítséget kérjen az elhelyezkedéshez. Még ennél is kevesebben keresnek fel a családsegítő központokat (104 fő) és a civil szervezeteket (75 fő). Az eddigi ismereteinkhez képest némiképp eltérő tapasztalat, hogy *a nők kevésbé támaszkodnak az ismerősökre, családtagokra, rokonokra az álláskereső során*, mint a férfiak. Különösen nagy a távolság a bértámogatási programban résztvevők esetében a nemek álláskereső magatartásában. A

bértámogatásban részesülő férfiak 44,1 %-a mondta, hogy **megkérdezné a családtagokat, rokonokat, míg a nőknek csak 26,1 %-a**. Hasonló módon alacsonyabb arányban keresnek fel közvetlenül a munkaadót is. Míg a bértámogatásban részesülő férfiak esetében ez 48,1 %-ban képzelhető el az álláskeresés során, a közfoglalkoztatásban résztvevők esetében 37,4 %-ban, addig a nők esetében a bértámogatásban részesülőknél csak 21,7 %, a közfoglalkoztatásban részesülőknél 28,5%. Mintha ez a tény is azt erősítené, hogy a férfiak esetében erősebb társadalmi elvárás fogalmazódik meg az aktív, kezdeményező álláskeresési magatartás felé, mint a nők esetében. Az álláskeresés során a **legpasszívabb magatartási formákat a közfoglalkoztatásban** részesülők esetében tapasztalunk: a **férfiak 30,5 %-a, a nők 26,8 %-a nem tenne semmit az álláskeresés során, csupán az önkormányzatra várna, hogy az felajánl majd valamit**. A kontrollcsoport férfi tagjai ezt csak 8,4 %-ban, nőtagjai 12,1 %-ban tartják elképzelhető magatartásnak. Az általuk preferált álláskeresési modell a fentiek tekintetében a képzésben és a bértámogatásban részesülőkhöz állt közelebb. De a kontrollcsoport tagjai sem fordulnának nagy arányban közvetlenül a munkaadóhoz. E tekintetben csupán a képzésben résztvevők maradnak a kontrollcsoport mögött. A kontrollcsoport inkább az újsághirdetések olvasására és a barátok, ismerősök információira támaszkodik. **Az eszközökkel érintettekkel való összevetésben a legkisebb mértékben a kontrollcsoport tagjai a munkaerő-piaci intézményrendszerrel várják a megoldást**. Vagy passzívan kívárnak, vagy a tágabb informális kapcsolatrendszer mentén- barátok, ismerősök révén próbálnak elhelyezkedni. Az aktív eszközben részesülőknek erősebbek az álláskeresés során a segítő szervezetekkel szemben az elvárásai, mint a kontrollcsoport tagjainak.

6. Kimenetek, változások, hatások

6.1.) Státuszbeli különbségek a célcsoport és a kontrollcsoport között

A hatásvizsgálatok meghatározó mutatója a megkérdezettek munkaerő-piaci státuszának változása. Bár a státuszváltozást sok tekintetben az aktív eszköz hatásán túl további tényezők is jelentősen befolyásolják (bemeneti különbségek, területi hátrányok, munkaerő-piaci mutatók), először ettől eltekintve vetjük össze az eszközök által érintett csoportok esetében és a kontrollcsoport körében bekövetkezett változásokat. Az egyszerűbb áttekinthetőség kedvéért a kérdezés során alkalmazott változókat összevontuk. Így a dolgozott, nem támogatott státuszban találjuk a bejelentett munkahelyen legálisan dolgozó személyeket, a bejelentett östermelőket és a vállalkozókat. A támogatott státuszban dolgozókhoz soroltuk a bértámogatásban és közfoglalkoztatásban résztvevőket. A munkanélküliek között nem tettünk különbséget ellátásban részesülő és nem részesülő regisztrált munkanélküliek között, mert nem a jövedelmi helyzetre, hanem a munkához való viszonyára voltunk kíváncsiak. S végül minden további személyt az inaktív csoportba soroltunk (gyes, gyed, rokkantnyugdíjas, ápolási díjon lévő, egyéb inaktív)

6.1.1.) Státusz közvetlenül a beavatkozás zárását követően – „kimeneti indikátor”

Közvetlenül a beavatkozás zárását követően a legnagyobb arányban a bértámogatásban résztvevők helyezkedtek el támogatás nélkül a nyílt munkaerőpiacon (72,4 %). Ez a tény még akkor is fennáll, ha a fenti arányokat csökkentjük az eszköz leírásánál kifejtett „visszaforgatási” aránnyal, ahol nem születik új munkahely, csak az alkalmazott jogviszonya változik meg ugyanazon a munkahelyen. A nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés sikerességét figyelembe véve *második helyen a képzést találjuk (11,7 %).* Az általunk mért elhelyezkedési mutatók lényegesen alacsonyabbak a közvetlen kimenetet illetően, mint a monitoring vizsgálatok adatai, amelyek a 3. ill. a 6. havi elhelyezkedési mutatókat teszik közzé, s 30-40 % körüli elhelyezkedési arányokról szólnak. Érdeemes tehát megfigyelni, hogy a program befejezését követően a hónapok múlásával hogyan változik a képzés foglalkoztatási hatása, hiszen a saját mérésünk – mint arra korábban már utaltunk- is azt igazolja, hogy a hatás nem közvetlenül érvényesül, s a képzési program befejezését követően az átlagos elhelyezkedési idő 2,3 hónap.

23. Táblázat: A célcsoport és a kontrollcsoport státusza a beavatkozást követően (N, aktív eszközösök=839, kontrollcsoportosok=1061) (%)

Státusz	Képzés	Bértámogatás	Közfoglalkoztatás	Kontrollcsoport (2010. március) ²²
Dolgozott, nem támogatott státuszban	11,7	72,4	4,8	5,1
Dolgozott, támogatott státuszban	3,5	0,0	6,8	0,9
Képzésben volt	0,3	0,0	0,8	0,2
Munkanélküli volt	82,8	25,5	86,7	89,1
Egyéb inaktív volt	1,8	2,0	1,1	4,7

A *kontrollcsoport 5,1 %-os és a közfoglalkoztatásban résztvevők 4,8 %-os azonnali elhelyezkedési aránya* a korábbiakban kifejtett tényeket erősíti: a legkedvezőtlenebb szocio-demográfiai mutatókkal rendelkező, a legkevésbé motivált és a legkevesebb lehetőséggel bíró *két célcsoport közel azonos eséllyel indul a nyílt munkaerő-piaci alkalmazás felé*. A közfoglalkoztatásban résztvevők monitoring vizsgálatokból ismert 1% körüli arányánál magasabb elhelyezkedési rátát főként a 2009-ben kiszélesedő közcélú foglalkoztatás és a foglalkoztatói körbe vont szereplők körének szélesítése magyarázza. Kisebb részben az eredmények javulásához hozzájárul az alkalmi munkavállalói kiskönyvvvel való foglalkoztatás és a közfoglalkoztatás közötti „ingázók” egy részének véglegesítése az alkalmi munkavállalást érintő jogszabályok változását követően.

6.1.2.) A státusz alakulása a vizsgált 12 hónapban

A kutatás során kialakított és a monitoring vizsgálat módszertanától némiképp eltérő módszer lehetővé tette, hogy megfigyeljük, hogyan alakul a célcsoport és a kontrollcsoport munkaerő-piaci státusza a program zárását követő hónapokban. Ebben a vonatkozásban elsőként arra voltunk kíváncsiak, hogy a beavatkozás zárását követően mennyi idő telt el, amíg a mintába került személy először „hivatalosan” elhelyezkedett

Előljáróban és összegzésként célszerű megállapítani, hogy *a megfigyelt időintervallum alatt az aktív eszközök által érintett személyek 40,4 %-a elhelyezkedett. Az elhelyezkedés átlagos ideje 2,1 hónap* volt. A *képzés* után *átlagosan 2,3 hónapra* találtak munkát, akik elhelyezkedtek, a *bértámogatás* esetében az elhelyezkedéshez szükséges átlagos idő *0,5 hónap*, a *közfoglalkoztatásban* résztvevők esetében *2,8 hónap* kellett az elhelyezkedéshez. A

²² A kontrollcsoport esetében a feltüntetett dátum a kutatás által vizsgált beavatkozási időszakot követő első hónapot jelöli, míg az eszköz által érintett csoportok esetében a táblázat a beavatkozás zárását követő első hónap történéseit rögzíti. Ezt tekintettük összehasonlításra alkalmas „eszmei kimeneti időpontnak”.

nem bejelentett státuszokhoz rövidebb idő kellett a képzés (1,59 hó) és a közfoglalkoztatás (1,85 hó) esetében. A bértámogatás esetében viszont valamivel hosszabb az átlagos várakozási idő (1,25 hó).

24. Táblázat: Az elhelyezkedők aránya a megfigyelt időszakban (%)

	Még nem helyezkedett el (illetve: n.v.)	Ha elhelyezkedett: mennyi idő telt el, míg először „hivatalosan” elhelyezkedett? (ez tartalmazza a nem támogatott elhelyezkedést, a közfoglalkoztatást, a bértámogatást, a vállalkozóvá válást és az őstermelői státuszt is)			
		0-3 hónap	4-6 hónap	7-9 hónap	10-12 hónap
Képzés	60,2 (+1,4%)	28,6	7,2	2,3	0,3
Bértámogatás	19,4%	75,5	3,0	2,0	0,0
Közfoglalkoztatás	62,1% (+5,9%)	21,1	8,2	2,1	0,8
Aktív eszközzel érintettek összesen	56,3% (+ 3,3%)	30,6	7,2	2,2	0,5

Mint a korábbiakból is kiderült a *nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedésre gyakorolt legközvetlenebb hatása az aktív eszközöknek az első három hónapban tapasztalható. Az első félévben az elhelyezkedés döntő többsége megtörténik.* A 7-9. hónap között valamennyi eszköznél csaknem azonos mértékű, alacsony arányú pozitív kimenettel találkozunk, s *az eszközök hatása a 10. hónaptól kezdve már alig mérhető mennyiségben érzékelhető.*

Az egyes eszközökben érintettek elhelyezkedési arányait első körben valamennyi legális (támogatott, vagy nyílt munkaerőpiacon támogatás nélkül létesített) státusz esetében vizsgáltuk. Az egyes eszközök között tapasztalható különbség az elhelyezkedés arányát és ütemét figyelembe véve a következőképpen alakult:

- a *képzést* befejezők **38,4 %-a** helyezkedett el. Az elhelyezkedés átlagosan ideje **2,3. hónap,**
- a *bértámogatási programot* befejezők **80,6 %-a** helyezkedett el. Az átlagos elhelyezkedési idő **0,5 hónap,**
- a *közfoglalkoztatásban* érintettek **32,1 %-a** helyezkedett el. Az átlagos elhelyezkedési idő **2,8 hónap.**

Az általunk mért eredmények sok szempontból hasonlóságot mutatnak a 2009. év I. felében az ÁFSZ által végzett monitoring vizsgálatok eredményeivel, ahol a bértámogatásban részesülők 75,6 %-a dolgozott a program zárását követő 6. hónapban, és a képzési programban érintettek 41,6 %-a ált munkaviszonyban a program zárását követő 6. hónapban. (Tajti 2009.15.) A legnagyobb különbség a közfoglalkoztatásban érintettek vonatkozásán

tapasztalható a saját vizsgálati eredmény és a monitoring vizsgálatban kapott eredmények között. Ennek valószínűleg az az oka, hogy *mi minden, az eszköz zárását követő és a megfigyelési intervallumban tapasztalható legális elhelyezkedést mértünk. Így próbáltunk betekintést kapni a „visszafoglalkoztatás” és a támogatott foglalkoztatások, aktív eszközök közötti mozgás világába.*

25. Táblázat: Az első "hivatalos elhelyezkedés" státusza a megfigyelés teljes időtartamára vonatkozóan (%)

	Még nem helyezkedett el (illetve: nincs válasz)	Ha elhelyezkedett: milyen státuszba került, amikor először „hivatalosan” elhelyezkedett?			
		nem támogatott, nyílt munkaerő-piaci státuszba került	vállalkozóvá vált	közfoglalkoztatásban vett részt	bértámogatási programba került
Képzés	60,2 (+2,5)	24,4	0,3	4,3	8,3
Bértámogatás	19,4 (+1)	78,6	0,0	1,0	0,0
Közfoglalkoztatás	62,1 (+6,6)	6,1	0,0	24,2	1,0
Aktív eszközzel érintettek összesen	56,3 (+ 4,4)	22,1	0,1	13,2	3,9

Az elhelyezkedés formáját vizsgálva a legegységesebb helyzet továbbra is a *bértámogatásban részesülők* esetében tapasztalható. A *közel 80 %-os elhelyezkedési arány a nyílt, támogatás nélküli munkaerőpiacon valósul meg.* Alig 1 % kerül a programot követő időszakban közfoglalkoztatásba. Lényegesen bonyolultabb a kép a *képzést* befejezők esetében, mert ott *többirányú a kimenet* a programot követő időszakban. Az elhelyezkedőknek *kétharmada* (a 38,4 %-ból csak 24,4 %) kerül csak a *nyílt munkaerőpiacra*, s a további 1/3-nyi elhelyezkedő, képzést befejezett célcsoporttag 2:1 arányban osztozik a bértámogatási program és a közfoglalkoztatási program keretei között. Természetesen értelmezhető ez a folyamat pozitív összefüggésben is, hiszen a bértámogatásban való elhelyezkedéshez nagy valószínűséggel a képzésben való részvétel, a szakképzettség volt az előfeltétel. Ugyanakkor azt is meg kell jegyeznünk, hogy az eszközök egymásra épülésének következményeként magasabb fajlagos költséggel kell számolnunk a képzésben résztvevők esetében a nyílt munkaerőpiacra vezető úton, s a sikeresként regisztrált kimenetek közel 10 %-a esetében ez az út a közfoglalkoztatáshoz vezet, ahol sikerről csak erős megszorításokkal szólhatunk.

A *közfoglalkoztatásban résztvevők* kimeneteit elemezve a **6,1 %-os nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedési mutató lényegesen kedvezőbb képet mutat**, mint az eszközről az eddigi kimenetek alapján formált kép volt. Ezen túl arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a *közfoglalkoztatásban érintettek közel negyede* a megfigyelt egy éves időtartam alatt *visszaforgott* a közfoglalkoztatás rendszerébe, ami az eszköz „csapdaként” való működésére vonatkozó hipotézisünket erősíti.

A közfoglalkoztatásban résztvevőkre vonatkozóan még egy fontos összefüggés figyelhető meg a támogatott munkakörbe kerülők elhelyezkedési ütemének elemzésekor. Előzetesen célszerű megjegyezni, hogy az ilyen mélységű elemzést a rendelkezésre álló és a vizsgálat szempontjából figyelembe vehető kevés elemszám miatt (támogatott munkakörben elhelyezkedők száma korábban közfoglalkoztatással érintve 95 fő, képzéssel érintve 38 fő, bértámogatással érintve 3 fő) csak korlátozott érvényességgel végezhetünk, de az elemzés során kirajzolódó tendencia miatt mégis kísérletet teszünk – ha korlátozott érvényességgel is – a jelenség bemutatására.

26. Táblázat: A támogatottan dolgozók aránya a valamennyi legálisan elhelyezkedőkön belül, annak függvényében, hogy az elhelyezkedés az eszköz zárását követően hányadik hónapban történt (% , illetve fő)

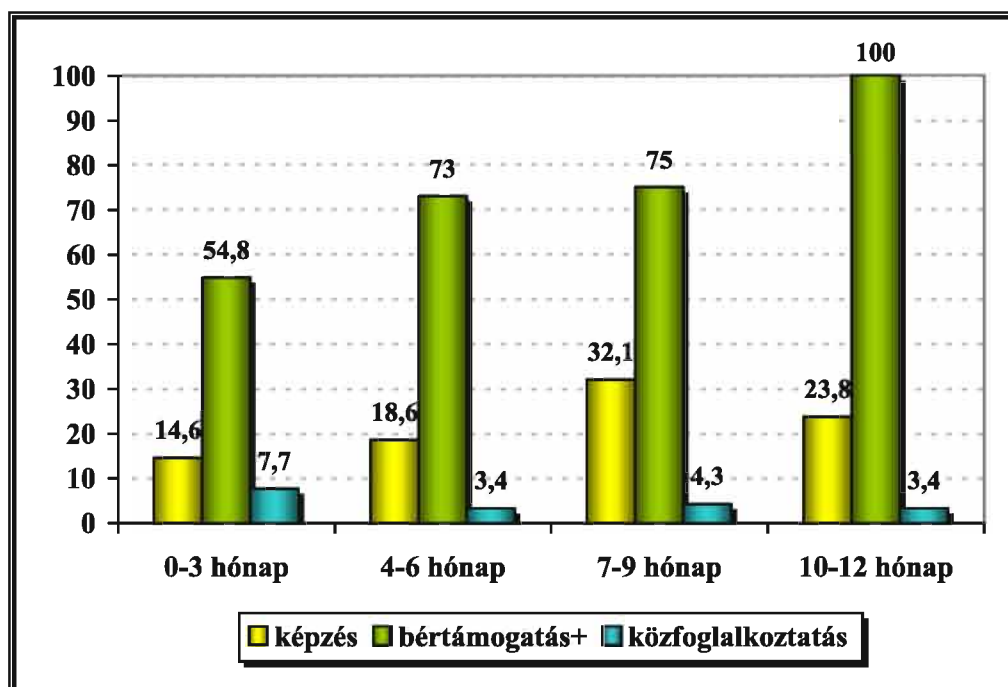
	A beavatkozás után közvetlenül	0-3 hónap	4-6 hónap	7-9 hónap	10-12 hónap
Képzés	3,5	13,2 (20 fő)	11,3 (11 fő)	5,1 (4 fő)	14,3 (3 fő)
Bértámogatás	0	0	3 fő	0	0
Közfoglalkoztatás	6,8	11,6 (21 fő)	23,3 (20 fő)	35,9 (33 fő)	37,9 (11 fő)

A képzés és a bértámogatás esetében nem mutatkozik az a nyilvánvaló összefüggés, ami a *közfoglalkoztatás* esetében: a program befejezését követően *minél később kerül be az érintett személy a foglalkoztatásba, annál nagyobb valószínűséggel csak a támogatott foglalkoztatásba kerülhet vissza*. A több mint 10 hónapja befejeződött közfoglalkoztatási programok esetében a 10-12. hónapban munkába lépőknek 37,9 %-a támogatott foglalkoztatásba lép, míg ugyanez a százalék az első három hónapban csak 11,6 %.

Az elhelyezkedés időzítésével kapcsolatban további vizsgálatokat folytattunk. Míg az előzőekben a legálisan elhelyezkedettek, illetve a támogatással elhelyezkedettek munkába lépésének ütemét követtük, a következőkben csupán *a támogatás nélkül elhelyezkedettek munkába lépésének időbeli megoszlására* fókuszálunk. Arra szeretnénk volna választ kapni, hogy a beavatkozás zárását követő hónapokban az érintettek közül hány százalék dolgozik nem

támogatott munkahelyen. A módszerrel egyfelől arra is rávilágíthatunk, hogy az egyes eszközök melyik hónapban fejtik ki legkedvezőbb hatásukat a munkába állásra, illetve következtethetünk a munkahelymegtartás sikerességére is.

6. ábra: A támogatás nélküli munkába kerülés üteme (N, aktív eszközök=833)

Az ábrán az látható, hogy milyen arányban dolgoznak azok, akiknek az aktív eszközben való részvétele a mérés időpontjához képest 0-3 hónapja, 4-6 hónapja, 7-9 hónapja, illetve 10-12 hónapja fejeződött be²³.

Adataink szerint *a képzés esetében a zárást követő a 7-9 hónap között a legmagasabb a korábban érintettek részvétele a nyílt munkaerőpiacon* és az azt követő hónapokban már csökkenni látszik ez az érték. A *közfoglalkoztatás esetében* a munkában való résztvevők aránya az *első három hónapban a legmagasabb* – bár az összes eszköz között még így is a legalacsonyabb értékekkel találkozunk –, tartós alkalmazásra és további aránynövekedésre a későbbi hónapokban a nyílt munkaerőpiacon nem számíthatunk. A legkedvezőbb hatása a bértámogatási programnak van a vizsgált időtartam alatt, hiszen azok, akiknek már 12 hónapja lezárult a támogatási program, csaknem teljes arányban jelen vannak a nyílt munkaerőpiacon.²⁴

²³ Így pl. azok között, akiknek a képzése 0-3 hónapja fejeződött be, jelenleg 14,6%-a dolgozik, akiknek 4-6 hónapja fejeződött be, azoknak 18,6%-a dolgozik és így tovább.

²⁴ A bértámogatási programban résztvevők esetében az eredmények az alacsony elemszám miatt fenntartással kezelendők.

Az általunk alkalmazott módszer másfelől alkalmas arra, hogy a megfigyelt személyekre jellemző munkavégzéssel kapcsolatos tendenciákat folyamatszerűen kövessük. Nemcsak a belépéseket tudjuk regisztrálni, hanem az egyes időszakaszokban bent lévő foglalkoztatottak számát és arányát is láthatjuk.

Az adatok egyértelműen jelzik, hogy a „késleltetett kimeneti hatás miatt” a képzési, illetve a bértámogatási programok esetében a hatásvizsgálatok készítőiknek célszerű tágabb időintervallumot vizsgálni. Természetesen itt azzal is számolnunk kell, hogy a bértámogatási programok átlagos foglalkoztatási ideje hosszabb, mint a másik két vizsgált eszköz átlagos ideje, s a továbbfoglalkoztatási kötelezettséggel számolva lehet, hogy itt a ciklikusságot csak egy 12 hónapnál tágabb időkeretben lehetne tetten érni.

A közfoglalkoztatási program esetében nyilvánvaló, hogy a program zárását követően egy-két hónapig még foglalkoztatják az eszközben érintettek egy részét, majd a 3. hónapot követően az eszköz foglalkoztatási hatása megfelelődik. Mindezekkel összefüggésben érdekességként elmondhatjuk, hogy *a program befejezése után 6 hónapon belül leginkább a közfoglalkoztatásban résztvevőknek alakult ki „túlélési stratégiája”*: 23,5 % dolgozott rövidebb-hosszabb ideig az árnyékgazdaságban.

A programok sikerességét az eddigi monitoring vizsgálatok többségében az első hat hónapban elhelyezkedő résztvevők arányával mérték. Bár mi a megfigyelés időkeretét ennél szélesebbre (12 hónap) vontuk, igyekeztünk összevetni saját mérési eredményünket az első hat hónapra vonatkozóan a korábbi kutatások mérési eredményével. A Galasi-Lázár-Nagy (1997) által - az Országos Munkaügyi Módszertani Központ közel ötezer fős adatbázisának felhasználásával 1997-ben- készített elemzés eredménye az *első hat hónapon belül elhelyezkedők arányára* vonatkozóan több tekintetben hasonlóságot mutat a saját mintavételes eljárás során kapott eredményeinkkel.

27. Táblázat: A 6 hónapon belül elhelyezkedők aránya a két kutatásban (%)

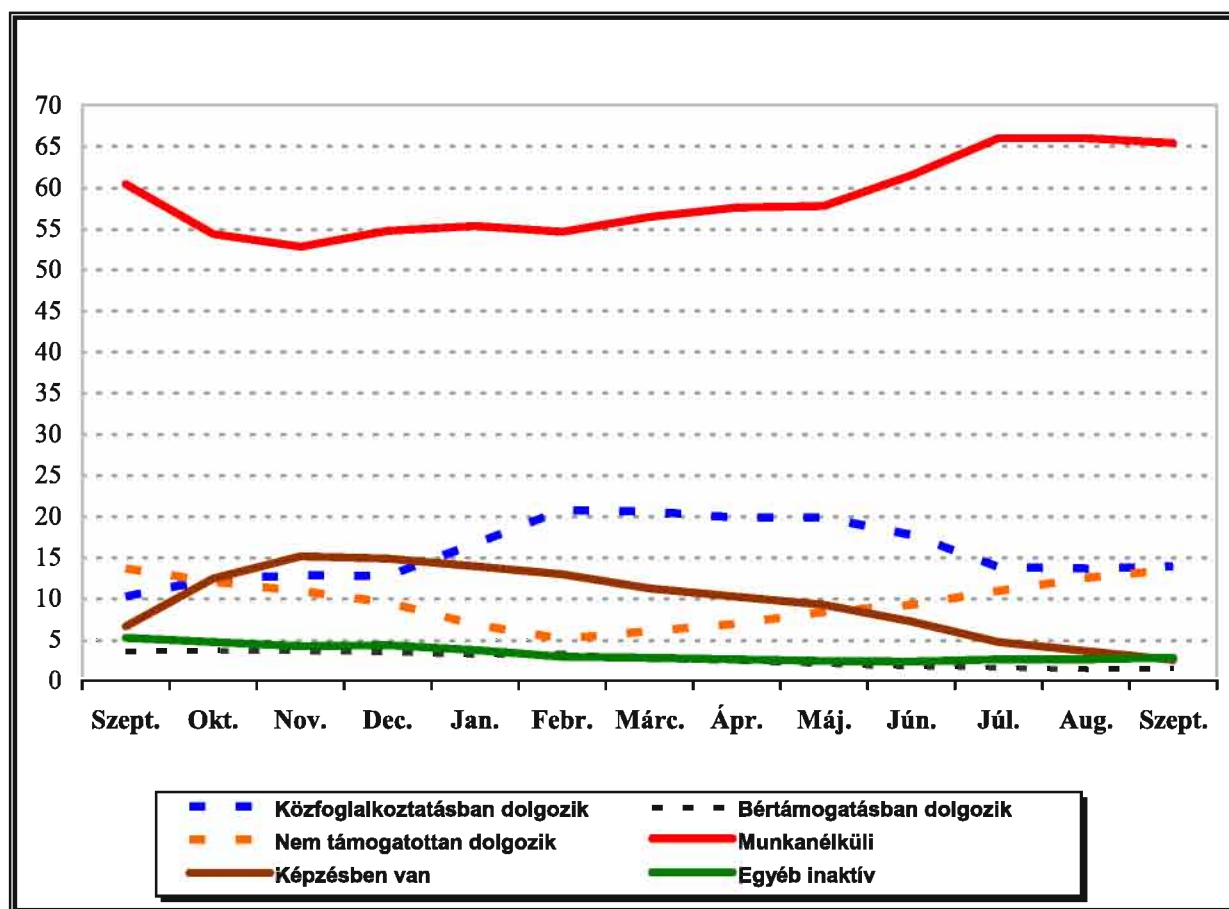
Aktív eszközök	1997	2010
Képzés	45,0	32,5
Bértámogatás	71,0	77,0
Közfoglalkoztatás	25,0	22,5

Az adatok közötti hasonlóság, figyelembe véve a két kutatás módszertani különbözőségeit (az egyik egy teljeskörű adatbázis másodelemzése, a másik egy mintavételes eljárás adatainak elemzése) mindenképpen figyelemre méltó és egymást erősítő információ. Ugyanakkor

némiképp arról is árulkodik, hogy az alkalmazott eszközök hatékonysága – a munkaerő-piaci változásoktól és a külső környezeti feltételektől függetlenül – állandónak tűnik az elmúlt 13 évben. Az eszközök módosítása, a célzás pontosítására irányuló törekvések nem hoztak lényeges javulást a hatékonyság terén. A bértámogatásra és a közfoglalkoztatásra vonatkozó eredmények közel azonosak maradtak, a képzés esetében pedig a támogatás nélkül elhelyezkedők aránya csökkenést mutat.

Az alábbi grafikon mindezeket túl az alkalmazott eszközök szezonálisára világít rá. Az ábrán jól kirajzolódik a téli hónapok nem támogatott státuszainak csökkenése, a közfoglalkoztatás tavaszi indulása, s a képzés téli évszakokra való pozicionálása, s az alkalmazott aktív eszközök munkanélküliség csökkentő hatása.

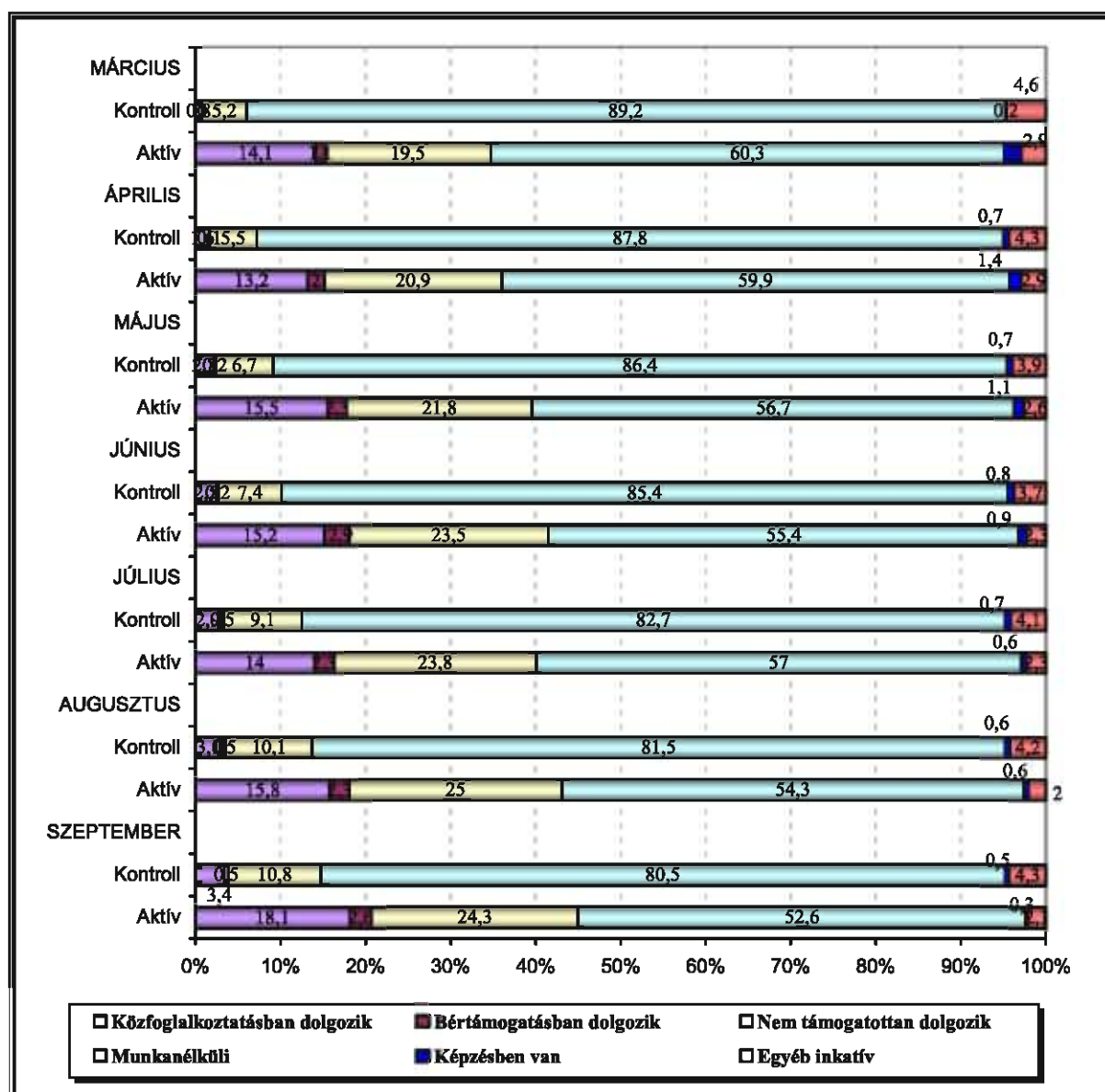
7. ábra: A válaszadók státuszainak százalékos megoszlása az egyes hónapokban (%)

A 8. számú grafikonon a 12 hónapos megfigyelési ciklus második 6 hónapját látjuk, ahol a kontrollcsoportban résztvevők számára is lehetőség nyílt az aktív eszközökbe való bekapcsolódásra, hiszen az érintettség kizárása a vizsgált aktív eszközökkel kapcsolatban a kontrollcsoport esetében csak az első 6 hónapra volt feltétel. A grafikon készítésével az volt a célunk, hogy dokumentáljuk: *azok, akik korábban voltak aktív eszközben érintve még a*

megfigyelési ciklus második – rövidnek mondható – szakaszában is nagyobb valószínűséggel kerülnek be újra aktív eszközbe, mint azok, akik a kontrollcsoport részét képezik. A korábban aktív eszközben érintettek figyelemre méltó arányban újra ott vannak a bértámogatási programban, a képzésben és közfoglalkoztatásban.

8. ábra: 2010. március és 2010 szeptembere közötti megoszlás az érintettek és nem érintettek csoportjára lebontva (az adott csoport %-ában)

Bár lehet, hogy nem ugyanabba az eszközbe forognak vissza, de nagyobb százalékban használják a munkaerőpiac, illetve az intézményrendszer kínálta lehetőségeket, mint a kontrollcsoport tagjai. Az ábráról jól leolvasható, hogy a nem támogatott státuszban való elhelyezkedés mértéke is lényegesen alatta marad a korábban aktív eszközben érintettek nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedése mögött. Végül észrevehető az a különbség is, hogy a

kontrollcsoport a munkanélküliség megoldására nagyobb mértékben választja az inaktív státuszok irányába való elmozdulást, mint a korábban aktív eszközzel érintett célcsoportok tagjai.

6.1.3.) A jelenlegi státusz: a megfigyelés 12. hónapja

Az aktív eszközben érintettek és a kontrollcsoport jelenlegi státusza (a megfigyelés 12. hónapjában érvényes státusz) is az aktív eszközben érintettek kedvezőbb helyzetét jelzi. A támogatás nélküli munkahelyen dolgozók aránya 19,2 %, szemben a kontrollcsoportban tapasztalható 11,3 %-kal. Munkanélküliként van nyilvántartva az aktív eszköz által érintettek 62,9 %-a, míg a kontrollcsoport 80 %-a.

Alapvető eltérés tapasztalható azonban az aktív eszközök által *érintettek és a kontrollcsoport támogatott státuszban való részvételét vizsgálva*. Míg a kontrollcsoportban a jelenlegi státusz szerint csak 4,1 %, addig a célcsoport esetében 15 % van bent a támogatott eszközök körében. A célcsoport esetében ez utóbbi személyek a megfigyelés időtartama alatt már második alkalommal vannak bent a támogatott foglalkoztatásban (többnyire közfoglalkoztatásban).

A kontrollcsoport tagjai azok közül kerültek ki, akik a vizsgált 12 hónap első 6 hónapjában az elemzett aktív munkaerő-piaci eszközök által nem voltak érintve. A második 6 hónapban azonban itt is megvolt az esély arra, hogy bekerüljenek támogatott foglalkoztatásba, vagy képzésbe. A képzésbe és a bértámogatási programba azonban a kontrollcsoportnak csak 0,6%-a került be, s a közfoglalkoztatásba való bevonás is mindössze 3,5 %-ban történt meg. Ugyanakkor a vizsgált időszak végén szignifikánsan nagyobb arányban vannak jelen a szociális ellátásban (kontrollcsoport 33,6 %, célcsoport 19,6 %), és a munkanélküli ellátásban (kontrollcsoport 23,4 %, célcsoport 20,1 %), illetve csaknem kétszer akkora a célcsoportéhoz képest az egyéb inaktív státuszban lévők aránya is (kontrollcsoport 4,1 %, célcsoport 2,1 %).

6.2.) Hatások az aktivitáson túl - a társadalmi státusz változása

A hatásvizsgálatok fontos – nyílt munkaerő-piaci kimenetre vonatkozó – mutatói mellett annak is érdemi jelentősége van, hogy az *aktív munkaerő-piaci eszköz milyen mértékig járult hozzá az érintett társadalmi státuszának megőrzéséhez, esetleg emeléséhez*. Ennek vizsgálatához a mintába került és a nyílt munkaerőpiacon sikeresen elhelyezkedett személyek beosztásának és a munkaszerződéseik jellegének változását elemeztük.

6.2.1.) A végzett munka során betöltött munkakör, beosztás

A mintába került személyek beosztásának változását négy (illetve a kontrollcsoport esetében három) időpontban vizsgáltuk. Megkérdeztük, hogy milyen beosztásban dolgozott élete leghosszabb munkahelyén, a munkanélküliséget megelőző utolsó munkahelyén, a támogatott munkahelyén és végül a jelenlegi munkahelyén.

28. Táblázat: A nyílt munkaerőpiacon elhelyezkedett személyek beosztásának változása (az adott csoport %-ában)

		Leghosszabb munkahely	Legutolsó munkahely	Támogatott munkahely	Jelenlegi munkahely
Önálló vállalkozó	képzés	3,7	3,2	n.a.	3,6
	bértámogatás	3,2	3,5	0,0	1,4
	közfoglalkoztatás	1,9	2,0	0,6	1,7
	kontrollcsoport	3,8	6,0	n.a.	4,7
Vezető, főnök	képzés	1,7	2,1	n.a.	3,6
	bértámogatás	3,2	2,4	3,1	2,8
	közfoglalkoztatás	0,4	0,2	0,1	1,3
	kontrollcsoport	1,5	1,1	n.a.	0,6
„Kisfőnök” (művezető, szalagvezető, brigádvezető, boltvezető, stb.)	képzés	7,4	6,2	n.a.	0,9
	bértámogatás	11,7	8,2	9,4	8,3
	közfoglalkoztatás	3,2	2,8	1,3	1,3
	kontrollcsoport	5,6	3,9	n.a.	4,1
Beosztott szellemi, nem adminisztratív munkakörben	képzés	11,7	10,9	n.a.	17
	bértámogatás	12,8	12,9	18,8	15,3
	közfoglalkoztatás	6,5	7,1	9,0	10,4
	kontrollcsoport	8,2	8,5	n.a.	13,0
Beosztott szellemi adminisztratív munkakörben	képzés	16,0	14,1	n.a.	19,6
	bértámogatás	20,2	20,0	18,8	19,4
	közfoglalkoztatás	7,3	6,5	10,3	11,7
	kontrollcsoport	10,8	8,2	n.a.	10,1
Beosztott fizikai	képzés	59,4	63,5	n.a.	55,4
	bértámogatás	48,9	52,9	50,0	52,8
	közfoglalkoztatás	80,7	81,4	78,1	73,6
	kontrollcsoport	70,2	72,3	n.a.	67,5

Az adatok tanulsága szerint a vizsgált aktív eszközök közül a *képzési program* gyakorolja a *legkedvezőbb hatást* a résztvevők munkaerő-piaci státuszára. Nem csupán azért, mert a megszerzett új szakmával kedvezőbbnek tűnik az elhelyezkedés, hanem mert a munkába lépést követően az egyes időpontokban *egyértelmű státuszelmozdulást tapasztalunk a szellemi pályák irányába*: nő a vezető, főnök, valamint a nem adminisztratív munkakörben dolgozó beosztott szellemi munkakörök aránya, miközben a fizikai „kisfőnökök” aránya, és a beosztott fizikai munkakörök aránya radikálisan lecsökken.

A **bértámogatási programban** résztvevőknél gyakorlatilag **nincs lényeges változás**. Ez összefüggésben lehet a „visszafoglalkoztatási hipotézissel”, s azzal, hogy a bértámogatásban eleve jobb képzettségű (szakképzettséggel rendelkező) személyek kerültek alkalmazásra alapvetően szakmai munkakörökben, s ezek megtartása az elsődleges cél.

A **közfoglalkoztatási programban** a beosztott fizikai munkakörben foglalkoztatottak aránya valamennyire csökken, s **kismértékű elmozdulás** tapasztalható a **szakképzett** munkakörök és a **beosztott szellemi munkakörök** irányába. Ez a közfoglalkoztatás szélesedésével, a személyre szóló szolgáltatások körének bevonásával, s e munkakörökben a szakképzettebb nők alkalmazásával van összefüggésben.

A **kontrollcsoport** esetében – a bértámogatáshoz hasonlóan – **nem történtek érdemi változások**. Ebben a csoportban meglehetősen magas a beosztott fizikai munkások aránya: csak a közfoglalkoztatásban résztvevők előzik meg a kontrollcsoportot ebben a vonatkozásban.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a képzési és a közfoglalkoztatási programban is vizsgált csoportok státuszának megőrzését, sőt egy minimális mértékű emelkedését tapasztaltuk. Ehhez viszonyítva a státuszok tekintetében elenyésző a változás a bértámogatási programban, illetve a kontrollcsoport esetében, ahol alapvetően a státusz stabilizálását tapasztaltuk.

6.2.2.) A munkaszerződés jellege

A mintába került személyek **munkaszerződésének jellegét**, annak változását is négy (illetve a kontrollcsoport esetében három) időpontban vizsgáltuk. Azt kérdeztük, hogy milyen szerződéssel alkalmazták élete leghosszabb munkahelyén, a munkanélküliséget megelőző utolsó munkahelyen, a támogatott munkahelyen és végül a jelenlegi munkahelyén. Bár rákérdeztünk a munkavégzés időtartamára is (részmunkaidő- teljes munkaidő), a legjellemzőbb információkat a határozott-határozatlan idejű munkaszerződések megoszlásával kapcsolatban kaptuk az egyes csoportokban és időpontokban. A határozatlan idejű munkaszerződés értelme az utóbbi időben sokat változott, s már nem jelenti olyan stabilan a tartós foglalkoztatásra, a kiszámítható és biztos jövőre vonatkoztatott ígéretet, de a munkavállalók számára még ma is rangot jelent, ha a munkaadó nem néhány hónapra tesz ígéretet a foglalkoztatásra, hanem jó munkavégzés esetén tartósan számol a munkavállalóval.

29. Táblázat: Határozott - határozatlan idejű alkalmazás a jelenleg dolgozók között (az adott csoportba tartozó elhelyezkedettek %-ában)

		Képzés (N a jelenleg dolgozóknál = 113)	Bértámogatás (N a jelenleg dolgozóknál = 71)	Közfoglalkoztatás (N a jelenleg dolgozóknál = 232)	Kontrollcsoport (2010. március) (N a jelenleg dolgozóknál = 170)
Határozott	leghosszabb munkahely	15,0	20,9	30,5	13,8
	támogatott munkahely		40,8		
	jelenlegi munkahely	45,5	35,2	89,7	44,6
Határozatlan	leghosszabb munkahely	77,7	73,6	65,3	82,1
	támogatott munkahely		59,2		
	jelenlegi munkahely	54,5	64,8	10,3	55,4
Nem volt szerződése	leghosszabb munkahely	7,2	5,5	4,2	4,0
	támogatott munkahely				
	jelenlegi munkahely				

A leghosszabb munkahelyhez képest – feltehetően a gazdasági változásoknak, de nem utolsósorban az esetleges bértámogatási programoknak köszönhetően – mindenütt jelentősen megnőtt a határozott idejű munkaszerződések aránya. Nyilvánvalóan ebben az esetben nem a támogatott időszakra vonatkozó szerződés állt az érdeklődésünk középpontjában, hanem a leghosszabb és a jelenlegi szerződés közötti különbség. Mindazon túl, hogy a kettő közötti eltérés egyfelől jelzi a munka világának általános bizonytalanságát, másfelől az egyes eszközökből való kimenet feltételezett stabilitására is következtetni enged. A *stabilitás fenntartásában a bértámogatási programok* tűnnek a *leghatékonyabbnak*, mert a *kimenetnél* itt a *legmagasabb a határozatlan idejű szerződések aránya*, illetve a leghosszabb munkahelyhez képest csak 8,8 %-ot csökkent a stabil alkalmazás. A *képzési programból* kikerülők élvezhetik a második legnagyobb arányban a legstabilabbnak tűnő munkahelyet. Itt azonban már 23,2 %-ot csökken a határozatlan idejű szerződések aránya, de a *foglalkoztatásba lépőknek valamivel több, mint felét még így is határozatlan idejű munkaszerződéssel alkalmazták jelenleg* a nyílt munkaerőpiacon. A kontrollcsoportnál már romlanak a pozíciók (26,7 %-kal csökken a határozatlan idejű munkaszerződéssel

alkalmazottak aránya), de a *legkedvezőtlenebb helyzetben* a közfoglalkoztatásban résztvevők vannak, *akik esetében 55 %-kal csökkent a határozatlan idejű szerződéssel dolgozók aránya, s csak alig minden 10. munkavállalónak van esélye a stabil és tartós alkalmazásra.*

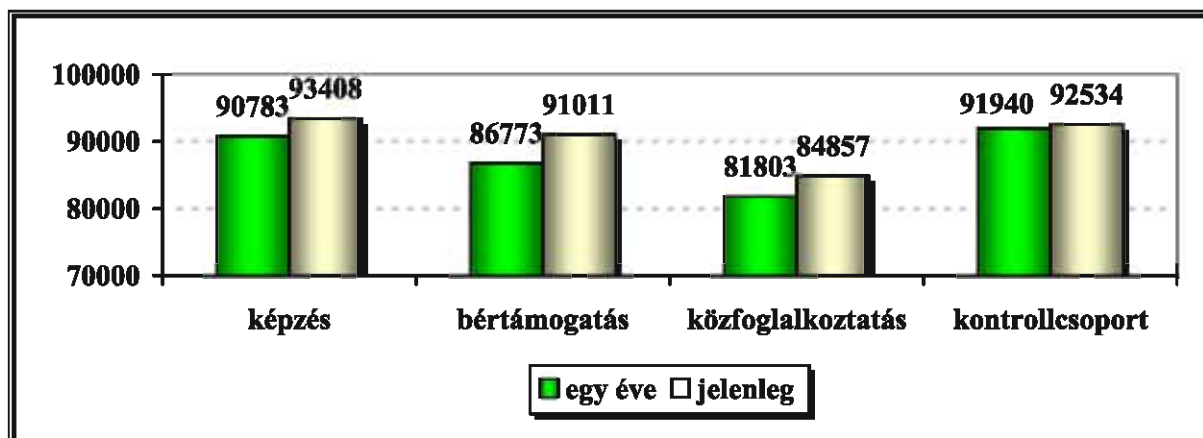
Az aktív eszközökből kilépők között a munkaszerződések jellegét figyelembe véve csak a bértámogatásban érintettek vannak stabilabb helyzetben, mint a kontrollcsoport tagjai közül a nyílt munkaerőpiacra lépők. A képzésben a kontrollcsoportéhoz hasonlóan csaknem fele-fele arányban találjuk a stabil helyzetűeket és a peremen kapaszkodó, belátható időn belül a munkanélküliségbe visszazuhanókat. A közfoglalkoztatásból kikerülőknél pedig csak az igen szerencsés 10 %-a tud továbblépni, a 90 % újra és újra visszacsúszik a nyílt munkaerőpiacról a munkanélküliségbe, vagy a támogatott státuszok világába, míg végül a kiemelkedés reményéről is lemond, s tovább nem próbálkozik a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedéssel.

6.3.) A bérigény alakulása a vizsgált időszakban

A munkaerő-piaci elhelyezkedést segítő eszközökre vonatkozó hatásvizsgálatokban nagyon gyakran megállapítják, hogy a programban való részvétel eredményeként megnő az érintettek bérigénye, és később az elhelyezkedés után a munkabérük is magasabb a korábbiaknál. A bérigény növekedését azonban jó néhány szerző az eredményességet gátló hatásként veszi számba.

Vizsgálatunkban *az aktív eszközben érintettek esetében érdemben nőtt a bérigény a programban való részvétel következtében, míg a kontrollcsoport esetében nem történt érdemi változás.* A növekedés mértéke a három aktív eszközzel érintett csoportban eltérő: a legalacsonyabb a képzésben résztvevők körében (átlagosan 2625 Ft), míg a közfoglalkoztatottak esetében 3054, a bértámogatottaknál 4238 Ft.

9. ábra: Bérigények változása (átlagértékek)

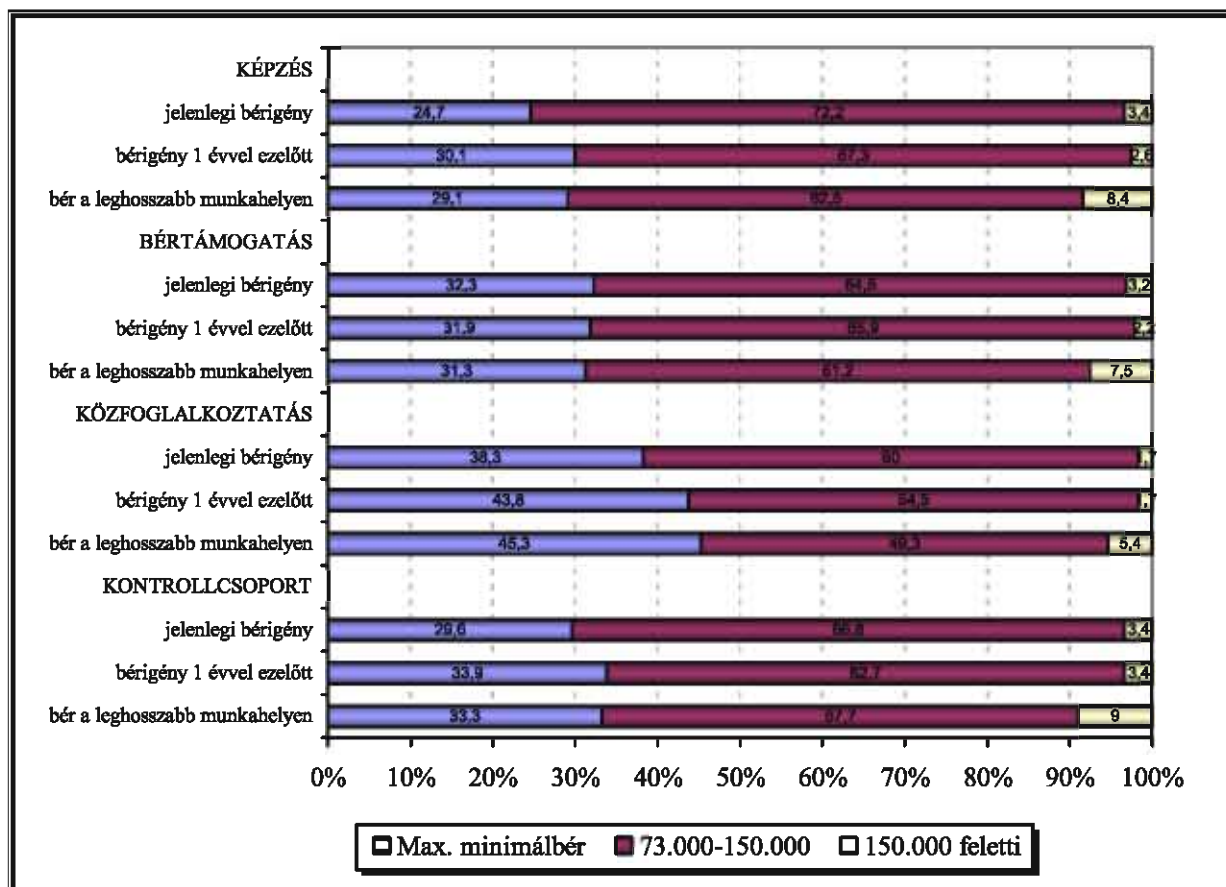

A bérigény változásának tendenciái jobban megérthetőek akkor, ha az egy évvel korábbi és a jelenlegi igényeket csoportokba rendezve, valamint a leghosszabb munkahely (mai bérhelyzetre átszámított) béréhez viszonyítva vizsgáljuk.

Az adatokból jól látható, hogy a *bértámogatási programban résztvevők összetétele* a leghosszabb munkahelyen elért bére, az egy évvel ezelőtti és a jelenlegi bérigénye szempontjából *alig különbözõ*. Ennek oka lehet az, hogy õk folyamatos kapcsolatban vannak a nyílt munkaerõpiaccal, ez pedig segíti, hogy a bérükkel kapcsolatos elvárásokat az ott szerzett tapasztalatokhoz igazítsák (és ez megakadályozhatja a nagyobb ugrásokat is). Ezt a feltételezést az is alátámasztja, hogy a kontrollcsoport bérigénye leginkább a bértámogatásban lévõkéhez hasonlatos.

A *közfoglalkoztatásban*, illetve a *képzésben* résztvevõk körében a programban való részvétel során jelentõs változás történt: jelenleg mindkét csoportban *érdemben tõbben jeleznek a minimálbért meghaladó bérigényt*. Mindemellett a közfoglalkoztatásban részt vett emberek között a legmagasabb a legfeljebb minimálbért igénylõk aránya: jelenleg 38,3 %, míg a képzésesek körében 24,7 %.

10. ábra: Státuszcsoporthoz tartozók jövedelemvárásai (leghosszabb munkahelyen, 1 évvel ezelőtti bérigénye, valamint a jelenlegi bérigénye) (az adott csoportba tartozók %-ában)

Mindezeket tekintve érdekes kérdés, hogy a gyakorlatban milyen hatással voltak a vizsgált programok a valós, megszerzett jövedelemre. Erre vonatkozóan két csoport esetében rendelkezünk információkkal: a bértámogatottaknál, illetve a közfoglalkoztatottaknál egyaránt megkérdeztük a támogatási időszak alatti bérüket, valamint azok körében, akik közülük elhelyezkedtek a jelenlegi munkahelyen megszerzett bérüket is.

Az adatok tanulsága szerint a támogatási időszak alatt a bértámogatásban részesülők 69,4 %; a közfoglalkoztatottak 95,9 %-a kapott legfeljebb minimálbért. *A bértámogatásosok körében a jelenlegi bér nem tér el érdemben a támogatási időszakban megszerzett bértől* (ez nyilván nem meglepő, hiszen jelentős részük jelenleg is ugyanannál a munkáltatónál dolgozik). A közfoglalkoztatottak esetében ugyan kismértékű elmozdulás történt e tekintetben, de érdemi részük jelenleg is minimálbér körüli összegért dolgozik.

30. Táblázat: A támogatott időszakban és a jelenlegi bérek megoszlásai az érintettség szerinti csoportokban (az adott csoportba tartozó %-ában)

		Képzés (N a jelenleg dolgozóknál = 113)	Bértámogatás (N a jelenleg dolgozóknál = 71)	Közfoglalkoz- tatás (N a jelenleg dolgozóknál = 232)	Kontroll- csoport (2010. március) (N a jelenleg dolgozóknál = 170)
Bér a támogatási időszakban	Max. minimálbér		69,4	95,9	
	73 000 – 150 000 Ft között		30,6	4,1	
	150 000 Ft felett		0,0	0,0	
Bér jelenleg (a nem támogatott státuszban dolgozók körében)	Max. minimálbér	69,0%	70,4%	91,8%	68,2%
	73 000 – 150 000 Ft között	31,0%	29,6%	7,8%	30,0%
	150 000 Ft felett	0,0%	0,0%	0,4%	1,8%

Érdekes összefüggéseket mutat az elemzés, ha a négy csoportban a jelenlegi státusz és a bérigény összefüggéseit vizsgáljuk. Azt találjuk, hogy *csak a közfoglalkoztatottak esetében van érdemi különbség a jelenlegi státusz szerinti csoportok között a bérigény tekintetében*: az a legalacsonyabb a jelenleg inaktívak, a legmagasabb a jelenleg támogatás nélkül dolgozók körében (77 500 Ft, illetve 97 591 Ft); a *többi csoport esetében az eltérő jelenlegi státusz nem jár együtt eltérő bérigénnyel*.

6.4.) A hatásvizsgálat „soft-indikátorai”

A mintába került személyek munkaerő-piaci és társadalmi státuszának változása mellett az *aktív eszközök hatással lehetnek az érintettek munkavállalói készségének, képességének fejlődésére, az énkép alakulására, a társadalmi hasznosság tudat fejlődésére, a társas kapcsolatok szélesedésére*. Ezeknek a „soft-indikátoroknak” az elfogadottsága a hatásvizsgálatokban még korántsem olyan széles körű, mint amilyen szerepe lehet az álláskereső sikerességében, az álláskereső biztonságérzetének, motivációinak, s eredményeinek alakításában. A „soft-indikátorok” *alkalmazását széles körű vita kíséri*, hiszen itt nem az elsődleges, hanem a közvetett hatások mérésére kerül a sor. Sok esetben nem a változásokat, hanem a *megkérdozettek változáshoz való viszonyát mérik*. Magának a *mérésnek a standardizálása is várat még magára*. Mindezen fenntartások ellenére úgy ítéljük meg, célszerű egy rövid betekintés erejéig kísérletet tenni a munkaerő-piaci szempontból csupán „közvetettnek” tekintett hatások megismerésére.

Elsőként a programok megítélésre, majd az életminőségre gyakorolt hatásra kérdezzük rá, s végül az én-érték fejlődésére gyakorolt hatást vizsgáljuk.

6.4.1.) A programok hatásának megítélése

A program hatásának szubjektív értékelését nyilvánvalóan csak azok körében végeztük, akik maguk is részt vettek a programban, s elhelyezkedtek. Ebből 31,7 % úgy ítélte meg, hogy a program nélkül is el tudott volna helyezkedni, míg 28,3 % szerint a program nélkül nem sikerült volna állást találni. Különösen a *képzésben* résztvevők érezték úgy, hogy a *programban tanultak kevésbé segítettek* a későbbi állás megtalálásában, majd a bértámogatásban résztvevők 27,8 %-a vélte úgy, hogy támogatás nélkül is el tudott volna helyezkedni (ez újabb adalék a bértámogatási programok holtsúly hatásának igazolásához). A *program elhelyezkedéshez nyújtott hatását leginkább a közfoglalkoztatásban résztvevők ismerik el (!)*, igaz, itt is csak az érintettek 30 %-a nyilatkozott úgy, hogy a program nélkül nem tudott volna elhelyezkedni. Amennyiben ez igaz, úgy még a közfoglalkoztatásban résztvevőknek 2/3-a is úgy „utazik a közfoglalkoztatási programon”, hogy saját bevallása szerint is lenne más lehetősége is. A program hatásával kapcsolatban a legszkeptikusabban a képzésben résztvevők nyilatkoztak, akiknek csak 26,3 %-a vélte úgy, hogy a program nélkül nem tudtak volna elhelyezkedni.

31. Táblázat: Az elhelyezkedés esélyeinek szubjektív megítélése - volt-e a programnak hatása azokra, akik bármikor elhelyezkedtek (az adott csoportba tartozó elhelyezkedettek %-ában)

Mít gondol, ha nem vesz részt a ...programban, akkor is el tudott volna helyezkedni a bejelentett állásában? (Több válasz is lehetséges!)	Beavatkozás típusa			Az aktív eszközben érintettek %-ában
	Képzés (N=137)	Bértámogatás (N=79)	Közfoglalkoztatás (N=134)	
Igen, az elhelyezkedésem egyáltalán nem függött a programtól	44,5	27,8	20,9	31,7
Igen, de szerintem több időbe került volna	8,8	5,1	9,7	8,3
Igen, de alacsonyabb / kedvezőtlenebb munkakörben	3,6	0,0	0,0	1,4
Igen, de alacsonyabb fizetésért	2,9	0,0	1,5	1,7
Igen, de kedvezőtlenebb munkakörülmények között	0,7	0,0	0,7	0,6
Igen, de távolabb a lakóhelyemtől	1,5	0,0	0,7	0,9
Igen, sokkal hamarabb elhelyezkedtem volna, mint így	2,2	0,0	2,2	0,9
Nem tudtam volna elhelyezkedni a program nélkül	26,3	27,8	30,6	28,3

Az *aktív munkaerő-piaci eszközök elhelyezkedést segítő hatását a résztvevők* a fenti adatok alapján *igen alacsony hatásfokúnak minősítik*. Az egyes eszközöket követően sikeresen kilépők, elhelyezkedők közel $\frac{3}{4}$ -e szerint az elhelyezkedésük akkor is sikeres lett volna, ha nem vesznek részt a programban. Ezek után joggal merül fel a kérdés: akkor miért is jöttek, mit is kaptak a programtól? A nagyon kritikus résztvevői kör milyen tekintetben ismeri el a program pozitív hatását, ha a közvetlen kimeneti mutatók tekintetében a program hatására vonatkozóan ennyire szkeptikusan nyilatkozik?

6.4.2.) Változások a válaszadók saját magukról, lehetőségeikről alkotott megítélésében

A munkaerő-piaci programok hatásai között lényegesen ritkábban vizsgálják azokat a változásokat, amelyek a programok hatására az érintettek életminőségében, önmagukról alkotott képében bekövetkeztek. Ezek a változások márpedig – mind az egyén, mind a környezet számára – éppen olyan fontosak lehetnek, mint a státuszban, jövedelmi viszonyokban bekövetkezett elmozdulások.

A válaszok tanulsága szerint a vizsgált programok *az érintettek körében jó néhány önmagukra vonatkozó jellemző, tényező esetében érdemi változás eredményeztek* (vagyis: a kontrollcsoport esetében megfigyelhetőtől érdemben eltérő növekedés/csökkenés volt jellemző).

A *képzésben* és a *bértámogatásban* részt vevők közül az *átlagosnál jóval nagyobb arányban* vannak olyanok, akik az *elhelyezkedési esélyeik érdemi javulásáról* számoltak be a program időszakában (19,3, illetve 16,3 %) (de mindezt – mint az előbb láthattuk – nem feltétlenül kötik össze a program hatásával). Azoknak, akik e tekintetben romlást érzékeltek, közel kétharmada a *kontrollcsoportba* tartozik (az aktív eszközben nem részesülők *30,5 %-a e tekintetben rosszabbnak ítéli jelenlegi helyzetét az egy évvel korábbinál*).

A kérdezettek *önbizalmát* tekintve a változások hasonlóak: a *legnagyobb arányban a képzésesek esetében történt javulás (20,9 %)*. A másik három csoportban a javulást érzékelők aránya közel azonos (13,3-14,3 %), azonban a kontrollcsoport tagjai körében a romlást érzékelők aránya 3-4-szerese a másik két csoporténak.

A *bértámogatásban* résztvevők körében vannak a *legkisebb arányban* olyanok, akiknek a *magáért való kiállása, illetve a munkára való motiváltsága* (mindkét esetben 12,9 %) érdemben *javult* a program időszaka alatt. Ez összefüggésben lehet azzal, hogy a bértámogatási programmal érintettek nagyon gyakran már ismert munkaadóhoz, munkahelyre

kerülnek, és a státuszuk is hosszabb távú és biztosabb a többi csoporthoz képest: vagyis **kevésbé élnek át olyan helyzeteket, amikor a fenti jellemző, motiváltság érdemben növekszik.**

A legnagyobb arányban **javulásról a szakmai, elméleti ismereteket tekintve** – nem meglepő módon – a **képzésben résztvevők** jeleztek. Így **jelenleg 60,9 %-uk értékeli jónak** ezt (ugyanaz az arány a közfoglalkoztatottak esetében 46%, a kontrollcsoport tagjai körében pedig 51,2 %).

A válaszadók véleménye szerint **a programok nem voltak túl hatékonyak az álláskeresésnél használható kapcsolatok számának** növelése tekintetében: mindössze a képzésben résztvevők esetében nagyobb a növekedést érzékelők aránya érdemben az átlagostól és a többi csoporttól (de itt is mindössze 14 %), a kontrollcsoport tagjai esetében pedig a romlással szembesülők vannak egy kicsit többen a többi csoport átlagához képest (8,7 %).

A programok hatása az alábbi területeken nem volt kimutatható (vagyis az esetleges változás mértéke és iránya az aktív eszközben érintettek és a kontrollcsoport között nem volt érdemben eltérő):

- külső megjelenés
- szűkebb családi kapcsolatok
- baráti, ismerősi kapcsolatok
- képesség hivatalos ügy intézésére
- képesség mások segítésére
- képesség mások figyelmes meghallgatására
- képesség napirend betartására
- képesség határidők betartására
- képesség korábban tett ígéret megőrtására
- képesség a pénz beosztására

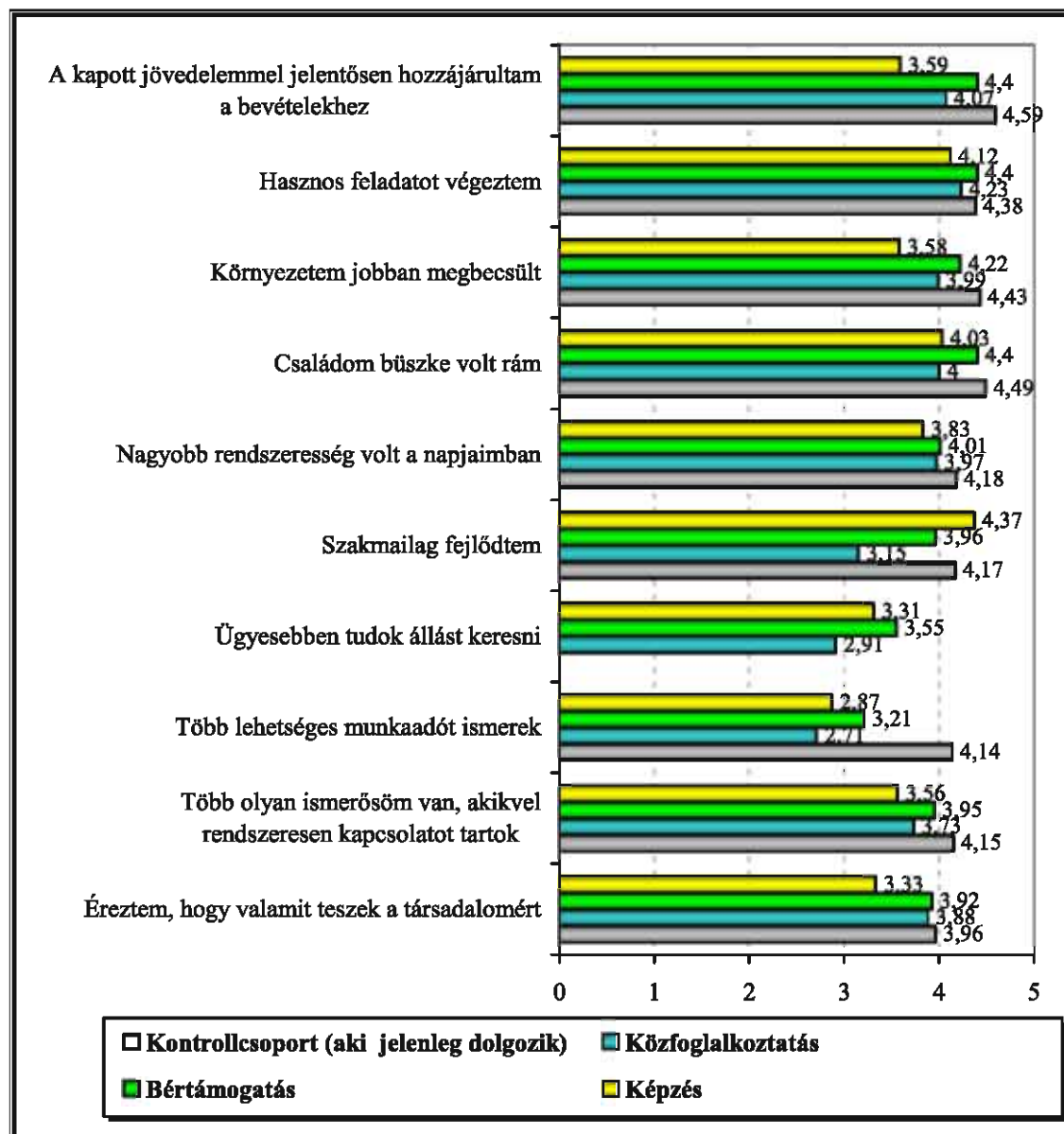
Úgy véljük, hogy ez az eredmény szoros összefüggésben lehet mind a mérés tárgyával, mind a jellegével: e területeken egyrészt nem állnak rendelkezésre standard, bemért, jól működő mérőeszközök, másrészt egy időpontban kérdeztük az egy évvel azelőtti / programban való részvétel előtti, illetve a jelenlegi jellemzőket. Ez utóbbi pedig akkor is nehezítő tényező, ha jól megfogható, átgondolható kérdésekről van szó; ilyen – kognitívan nehezebben megítélhető – tényezők esetében pedig különösen így van. **Az alkalmas, standardizált mérőeszköz kialakítása mindenképpen elsőrendű jövőbeli feladat e „soft” tényezők tekintetében.**

6.4.3.) Az „én-érték” fejlődése

Az aktív eszközök egyik jelentős hozadéka lehet a munkavállaláshoz csak közvetett módon hozzájáruló, viszont a személyiségbe annál erőteljesebben beépülő „*én-érték*” *fejlődés*. Az aktív eszközökben résztvevők a programok szubjektív értékelése során a leggyakrabban a *megbecsültség fontosságát*, a *hasznosság tudat növekedését* említették, és a program erényei között azt a lehetőséget is kiemelték, hogy *aktívan hozzájárulhattak a családon belüli jövedelem növekedéséhez*.

A *képzés szakmai fejlődés dimenziója emelkedik ki* az általános tendenciából. *Elmaradnak* az átlagok a többi csoporthoz képest a kapott *jövedelem* a háztartás bevételeire gyakorolt *hatásával*, a környezet *megbecsültségével*, illetve az érzettel, mely szerint tesznek a társadalomért. Átlagosan alacsonyabbra értékelik a képzési program alatt megismerhető lehetséges munkaadók számát is. A *legpozitívabb megítélése* a résztvevők részéről a *bértámogatási programnak van*. Az ötös skálán 4,4-es átlagot kapott a végzett feladat hasznossága, a *család megbecsülése* és a családi *jövedelem növekedése*. A szalmi fejlődést értékelik alacsonyabb átlagértékkel a bértámogatási programban szereplők, mint a többi csoport tagjai. Tőlük már csak a *közfoglalkoztatásban részt vevők* látják rosszabbnak a helyzetet ezzel a tényezővel kapcsolatban. A *legkevésbé elismert eredmények* náluk mutatkoztak meg. A résztvevők úgy ítélték meg, hogy a program *nem hoz* igazi társadalmi *megbecsülést*, nem járul hozzá a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedéshez és *nem bővíti* a kívánt mértékben a munkavállaló *kapcsolatrendszerét*. A hasznosság, a társadalomért tett munka és a környezet megbecsülése változók kaptak viszonylag magas értékeket e célcsoport részéről.

11. ábra: Az aktív eszközben érintett és a kontrollcsoport értékelése a munkavállalás során fellépő pozitív tényezőkről (átlagértékek)

A *kontrollcsoport* tagjai közül azoknak a véleménye van feltüntetve, akik jelenleg dolgoznak. Érdekes megfigyelés, hogy *sokkal pozitívabb a változás* átlagosan, mint az aktív eszközben érintett csoportoknál. *Kiemelkedő a jövedelem, a rendszeresség, a lehetséges munkaadók megismerése*, valamint náluk a legmagasabb az átlag az *új baráti kapcsolatok kialakulásánál*. Nincs érzékelhető különbség a négy csoport között a hasznosság szempontjából.

7. Mégis: mi határozza meg a kimenetet?

A kutatás célkitűzésének megfelelően kíváncsiak voltunk arra, hogy *valójában meghatározzák-e, és ha igen milyen mértékben a sikeres (vagyis nem támogatott státuszba történő) elhelyezkedést maguk az egyes aktív eszközök.*

A kérdés alapos megválaszolásához – első lépésként – azt szükséges elemezni, hogy *kontraszelektált-e*, és ha igen, milyen tényezők szerint és mennyire *az egyes eszközökre történő belépés*. Az elemzéshez ún. *logisztikus regressziós eljárást* alkalmaztunk²⁵. Eredményeink lehetőséget adnak annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy a *gyakorlatban „kikre célzottak”* az egyes eszközök.

Az adatok tanulsága szerint *képzésbe kerülésben* érdemi szerepet játszik az érintett *lakóhelyének típusa*: az *egyéb városban élők* körében – a *községben élőkhez képest* – *1,7-szeres valószínűséggel* találunk olyan embereket, akik részt vettek a képzésben (e tekintetben a *megyeszékhelyen élők helyzete nem különbözik érdemben* a községi lakosokétól). Az érintett *iskolai végzettsége* ugyancsak szerepet játszott: a képzés – az adatokból úgy tűnik – elsősorban a *gimnáziumban, illetve szakközépiskolában érettségizettekre célzott* eszköz: az előbbi csoport esetében 1,83, az utóbbi esetében 1,49-szeres valószínűséggel találunk képzésben résztvevőket a legmagasabb végzettségűekhez képest. A legfeljebb 8 általános végzettséghez képest ezek az arányok 3,04, illetve 3,74-szeresek. A kistérségi fejlettséget tekintve képzésben résztvevők a *közepesen és a jól fejlett térségekben* vannak jelen – a legfejletlenebb térséghez képest – jóval nagyobb eséllyel (2, illetve 1,65-szörös).

A *bértámogatás* esetében az érintett *neme, iskolai végzettsége, egy főre jutó jövedelme* alapján szelektálódnak az érintettek, de a *kistérségük fejlettségének hatása* is szignifikáns. A *nők a férfiakhoz képest 1,8-szeres* valószínűséggel kerülnek bértámogatási programba, a *felsőfokú szakképzést, technikumot végzettek előnye a legmagasabb*, 4,1-szeres, míg a *főiskolát, egyetemet végzetteké 3,3-szeres* a legfeljebb nyolc általánost végzettekkel szemben a bekerülés során.

A *közfoglalkoztatásban* való részvételre a *kérdezett lakóhelye, a kistérség fejlettsége, az érintett egy főre jutó jövedelme, iskolai végzettsége, etnikai hovatartozása és munkaéletút szerinti csoport-hovatartozása* egyaránt hatással van. *Roma emberek 1,8-szeres*

---

²⁵ Az eljárás a vizsgált változón kívüli többi változó hatását kontroll alatt tartva képes megmutatni az egyes tényezők valós hatásait a függő változó értékére. Persze nem terjedhet ki mindazon tényezők hatásainak vizsgálatára, melyeket nem vontunk be a modellbe, viszont a bevont változók hatásán keresztül hathatnak.

valószínűséggel lépnek be közfoglalkoztatásba a nem romákhoz képest, a nagyvárosból közfoglalkoztatásba kerülés esélye kb. 1/7-e, egyéb városból közel fele a községből történő bekerülés valószínűségének. A közfoglalkoztatás leginkább a legalacsonyabb végzettségűekre célzott és leginkább a legfejletlenebb térségekben jellemző. A kevésbé fejlett és a fejlett térségekben a legfejletlenebbhez képes közel 0,5-szeres a részvétel esélye, a másik két csoportnál ennél is érdemben kevesebb.

Az adatok azt jelzik, hogy a községi munkanélküliekhez képest 3,3-szoros egy megyeszékhelyen élő ember esélye arra, hogy kontrollcsoportban kerüljön (vagyis: a beavatkozási időszakban ellátás nélküli legyen), 6,3-szoros egy a legfejlettebb térségben élőknek a legfejletlenebbhez képest, és 0,6-szoros egy nem roma embernek egy roma emberhez képest, és 0,6-szoros egy diplomásnak egy legfeljebb 8 általános végzettségű emberhez képest. Az adatokból tehát talán a kontrollcsoport „kiválasztódásának” elemzésekor érzékelhető a legjobban, hogy az aktív eszközök – így vagy úgy – mégiscsak a halmozottan hátrányos helyzetű munkanélküli emberekre (bár azok különböző csoportjaira) céloznak.

Az elemzés következő lépése annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy vajon az egyes eszközök hozzájárulnak-e a nem támogatott státuszban történő elhelyezkedéshez. A logisztikus regressziós eljárás segítségével a sikeres elhelyezkedést feltételezetten befolyásoló valamennyi tényező hatását külön-külön tudjuk vizsgálni. E tényezők sorában csupán egy, ám a kutatás szempontjából meghatározó lehet, hogy részt vett-e, és ha igen, milyen aktív eszközben a vizsgált személy. A módszer lehetőséget biztosít arra, hogy egy kiemelt változó sikeres elhelyezkedésre gyakorolt hatását vizsgáljuk a többi tényező kizárásával. Így lehetőséget kapunk az egyes aktív munkaerő-piaci eszközök valódi hatásának feltárására is.

A komplex modellbe – magyarázó változóként – a következő változókat vontuk be:

- a kérdezett státusza a beavatkozási időszakban (az aktív eszköz típusa, illetve kontrollcsoport)
- a kérdezett lakóhelyének típusa
- a kérdezett neme
- a kérdezett életkora
- a kérdezett iskolai végzettsége
- a kérdezett a kérdezőbiztos megítélése szerint roma-e
- a kistérség fejlettségi szintje
- a lakóhely településének típusa
- a munkanélküliségben töltött idő aránya a teljes munkaéletútidőhöz képest

- a kérdézt csoport-hovatartozása a munkaéletút jellege alapján (lásd később).

Az elemzés során azt tapasztaltuk, hogy mindössze két változónak volt érdemi hatása az elhelyezkedési kimenetre: az első változó a *kérdézt eszközben való érintettsége* a beavatkozási időszakban, a második változó a *munkanélküliségben töltött idő aránya* a teljes munkaéletútidőhöz képest. A modellben szignifikáns hatást mutató változók további elemzésével azt látjuk, hogy a *kontrollcsoport*hoz képest a *képzésben résztvevők körében 1,63-szoros*, a *bértámogatásban* résztvevők körében pedig *23,96-szoros valószínűséggel* találunk *nyílt munkaerőpiacon támogatás nélkül foglalkoztatott személyt*. A *közfoglalkoztatásban* résztvevők elhelyezkedési valószínűsége a kontrollcsoportnál is *érdemben kedvezőtlenebb*: 0,3-szoros.

A *munkanélküliségben töltött idő arányának növekedésével fordítottan arányos az elhelyezkedés valószínűsége*.

Ezek az eredmények egybevágóak Galasi-Lázár-Nagy 2003-as kutatási eredményeivel, illetve Kluge eredményeivel is: *a kimenetet érdemben magyarázza, hogy az érintett milyen eszközben vesz részt (vagy nem vesz részt)*. Ez azt is jelenti, hogy a *bemeneti különbségek hatásai nem önmagukban érvényesülnek, hanem az eszközbe való bekerüléssel összegződnek*. Mindezen túl magának az eszközben törtéteknek is érdemi hatása van a *sikerés elhelyezkedésre*.

Irodalomjegyzék

- Ashenfelter, O. (1978): "Estimating the effect of training programs on earnings," *Review of Economics and Statistics*, 6 (1): 47–57.
- Ashenfelter, O. – David C. (1985): "Using the longitudinal structure of earnings to estimate the effect of training programs," *Review of Economics and Statistics*, 67 (4): 648–660.
- Bartus T. et. al (2005): A fejlesztéspolitikai intézkedések társadalmi hatásainak vizsgálata NFH-TÁRKI, Budapest
- Betcherman, G. - Daysal, N. M. - Pagés, C. (2008): Do Employment Subsidies Work? Evidence from Regionally Targeted Subsidies in Turkey. IZA Discussion Papers No. 3508
- Bódis L.-Galasi P.- Nagy Gy. (2005): Munkanélküli-ellátás és hatásvizsgálatai Magyarországon. Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2005
- Bondonio, D. - Greenbaum, R. T. (2004): Do Business Investment Incentives Promote Employment in Declining Areas? Evidence from EU Objective-2 Regions. International Center for Economic Research, Working Paper 22. (Letöltve: 2010. október 17.)
<http://www.icer.it/docs/wp2004/Bondonio-Greenbaum22-04.pdf>
- Bondonio, D. (2002): Evaluating the Employment Impact of Business Incentive Programs in EU Disadvantaged Areas. A case from Northern Italy. P.O.L.I.S. department's Working Papers 27.
- Caliendo, Marco és Koeinig, Sabine (2005): Some Practical Guidance for the Implementation of Propensity Score Matching. (Letöltve 2010.11.06)
<http://repec.iza.org/dp1588.pdf>
- Card, D.–Kluge, J.–Weber, A. (2009): Active Labor Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis. The Austrian Center for Labor Economics and the Analysis of the Welfare State. Working Paper No. 0902
- Centre for Strategy & Evaluation Service (2006): Study on Measuring Employment Effects. June 2006.
- Dávid J.– Tajti J.(2004): A szociális és munkanélküli ellátó rendszerek összehangolása, a térségi réteg-specifikus foglalkoztatási programok munkaerő-piaci hatásainak elemzése (Letöltve 2010. 11.03.)
http://www.ofa.hu/index.php?WG_NODE=WebPageReader&WG_OID=PAGfa9959790d415b838
- Forslund, A.–Johansson, P.–Lindqvist, L. (2004): Employment Subsidies – A Fast Lane From Unemployment to Work? IFAU Working Paper, 2004:18
- Frey Mária (szerk) (2008) A foglalkoztatáspolitikai aktív eszközei hatásának elemzése 2001-

2006. Kutatási összefoglaló, SZMI, Budapest, 2008. január
- Frey M.(2007) Az aktív munkaerőpiaci eszközök működésének értékelése 2001-2006 között és változásai 2007-ben.
www.econ.core.hu/file/download//frey.pdf
- Frey M. (2010): A foglalkoztatási törvényben rögzített és az ÁFSZ által működtetett, továbbá az ezeken kívül szabályozott és bonyolított aktív munkaerő-piaci eszközök értékelése a 2004-2009. közötti időszakban, Kézirat
- Galasi P. (2003): Job training of Hungarian higher-education graduates. Budapest Working Papers of the Labour Market, No. 2003/5
- Galasi, Péter, Lázár György és Nagy Gyula (1999): „Az aktív munkaerő-piaci programok sikerességét meghatározó tényezők,” Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek 1999/4.
- Galasi Péter–Lázár György–Nagy Gyula (2003): Az aktív foglalkoztatáspolitikai programok eredményességét meghatározó tényezők, OFA Kht., Budapest.
- Galasi Péter – Nagy Gyula (2005): Az aktív programokban résztvevők állásba lépési esélyei és az aktív programok időtartamát meghatározó tényezők a Monitoring adatállománya alapján, BCE Emberi erőforrások tanszék, 2005, Budapest
- Galasi P., Hudomiet P., Kézdi G., Nagy Gy. (2007): A munkaerőpiaci programok hatásvizsgálata, kutatási jelentés, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, 2007. június.
- Galasi Péter – Nagy Gyula (2008): Az aktív munkaerő-piaci programok célzása: a szociális segélyben részesülő munkanélküliek bekerülési esélyei: képzés, bértámogatás, közhasznú munka Budapesti Munkagazdaságtani füzetek 2008/7 MTA-KTI 2008
- Girma, S. - Görg, H. - Strobl, E. - Walsh, F. (2008):Creating jobs through public subsidies: An empirical analysis. *Labour Economics*, Elsevier, vol. 15(6), pages 1179-1199, December.
- Godfrey, Martin, György Lázár, and Christopher O'Leary. 1993. *Report on a Survey of Unemployment and Active Labour Market Programmes in Hungary*. The International Labour Office/Japan project (October).
- Hudomiet P. – Kézdi G. (2008): Az aktív munkaerő-piaci programok nemzetközi tapasztalatai. *Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás*, 2008/1. sz.
- Jordan, B.: *A theory of poverty and social exclusion* Polity Press, Cambridge 1996
- Kertesi G. (1999): Utazási költségek és hatásuk az ingázási döntésekre. *Közgazdasági Szemle*, 8. sz.
- Kézdi Gábor (2004): Az aktív foglalkoztatáspolitikai programok hatásvizsgálatának módszertani kérdései, Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, 2004/2.
- Kluve, J. (2006): The Effectiveness of European Active Labor Market Policy. IZA Discussion Papers, No. 2018

- Kluve, J., D. Card, M. Fertig, M. Góra, L. Jacobi, P. Jensen, R. Leetmaa, L. Nima, E. Patacchini, S. Schaffner, C.M. Schmidt, B. van der Klaauw and A. Weber (2005), Study on the effectiveness of ALMPs, report prepared for the European Commission, DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Essen.
- Köllő J. (2006): A napi ingázás költségei és a helyi munkanélküliség – Újabb számítások és számpéldák, Budapest Munkagazdasági Füzetek, 1, MTA KTI, <http://econ.core.hu/publikációk>
- Köllő J. (2007): A foglalkoztatás hosszú távú alakulására gyakorolt hatás, In: Az Új Magyarország Fejlesztési Terv Operatív Programjainak horizontális ex-ante értékelése, (Letöltve: 2010. október 22.) http://www.tarki.hu/hu/research/development/hea_elemzesek_20070321_2.%20fejezet.pdf,
- Köllő J. (2008): Foglalkoztatáspolitikai eszközök az érettségivel nem rendelkezők munkaerő-piaci helyzetének javítására. *Kormányzás, Közpénzügyek, Szabályozás* 2008/1. 49-62.
- Köllő J. (2009): Miért nem keresnek állást a magyar munkanélküliek? Hipotézisek az Európai Munkaerőfelvétel alapján *Közgazdaságtudományi Egyetem Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek* 2009/3.
- Kvedras, V. (2009): Methods for Evaluating Structural Fund Employment Effects Methodological alternatives and the empirical case of Lithuania. (Letöltve: 2010 november 7.) http://www.esparama.lt/ES_Paramam/angliskas_medis/programming_for_2007_2013_tree/about_the_programming/files/Evaluation_Conference_2009/1.2.5_Kvedaras_Impact_employment_Lithuania_260309.pdf
- LaLonde, R. J. (1986): "Evaluating the econometric evaluations of training programs with experimental data." *American Economic Review*, 76 (4): 604–620.
- O'Leary, C. J. (1998): "Evaluating the Effectiveness of Active Labor Programs in Hungary", *Upjohn Institute Technical Report*, No. 98–013
- Orsovai Sz.-Palotai I.-Pálinkó É. (2000): A közhasznú munka "haszna" (Letöltve 2010. 06.25.) http://www.ofa.hu/index.php?WG_NODE=WebPageReader&WG_OID=PAGfa9959790d415b838
- Ours, Jan C. (2000): "Do Active Labor Market Policies Help Unemployed Workers to Find and Keep Regular Jobs?", *IZA Discussion Paper series* No. 121
- Rosenbaum, P.R.-Rubin, D.B. (1983): „The Central Role of the Propensity Score in Observational Studies for Causal Effects." *Biometrika*. 70:41-55.
- Tajti J. (2009): A 2009. évben befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékelése Gyorsjelentés Foglalkoztatási és Szociális Hivatal

Készült a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal Statisztikai és Elemzési Főosztályán
http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_AFSZ_A_foglalkoztataspolitikai_eszkozok_mukod

Tajti J. (2010): Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2009-ben
Készült a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal Statisztikai és Elemzési Főosztályán

Melléklet

1. számú melléklet

A mintavételben érintett kistérségek - kirendeltségek

A kiválasztott kistérségek – mint a módszertani javaslatunk is tartalmazta – a KSH területi besorolásához igazodik.

	Kistérség	Munkaügyi kirendeltség
I. csoport (4,62-3,57) 34 kistérség (4,61- 4,32)	Budaörs	Budaörs KMR
	Dunakeszi	Vác KMR
	Érd	Érd KMR
II. csoport (3,56-3,1) 34 kistérség (3,56-3,47)	Kőszeg	Kőszeg NyDR
	Debrecen	Debrecen ÉAR
	Tiszaújváros	Tiszaújváros ÉAR
	Zalaegerszeg	Zalaegerszeg-Keszthely DDR
III. csoport (3,09-2,63) 39 kistérség (3,09-3,01)	Pannonhalma	Győr NyDR
	Lenti	Lenti NyDR
	Celdömölk	Celdömölk NYDR
IV. csoport (2,62-2,19) 34 kistérség (2,62-2,57)	Enying	Enying KDR
	Pacsa	Zalaegerszeg-Keszthely DDR
	Kazincbarcika	Kazincbarcika ÉMR
	Hajdúnánás	Hajdúnánás ÉAR
V. csoport (2,18-2,13) 33 kistérség (2,13-2,17)	Lengyeltóti	Balatonboglári DDR
	Kistelek	Kistelek DAR
	Tiszafüred	Tiszafüred ÉAR

2. számú melléklet

A kistérségek elmaradottságát/fejlettségét mérő komplex mutató kiszámításánál használt adatok köre és vonatkozási éve, a 67/2007. (VI.28.) OGY határozat 3. sz. melléklete alapján (Központi Statisztikai Hivatal)

I. Gazdasági mutatók:

1. A működő gazdasági szervezetek 1000 lakosra jutó száma, db, 2004
2. A kereskedelmi és magán szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 1000 lakosra jutó száma, éj, 2005
3. A kiskereskedelmi boltok 1000 lakosra jutó száma, db, 2005
4. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottakból, %, 2001
5. A szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottakból, %, 2001
6. A működő gazdasági szervezetek számának változása, %, 1999-2004
7. Az önkormányzatok helyi adóbevétele egy lakosra, Ft, 2005
8. A tudományos kutatók, fejlesztők 1000 lakosra jutó száma, db, 2005

II. Infrastrukturális mutatók:

1. A közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya, %, 2005
2. Az egy km vízvezeték-hálózatra jutó zárt csatornahálózat hossza, méter, 2005
3. A vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma a lakásállomány százalékában, %, 2005
4. A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya, %, 2005
5. A hétköznapi elérés mutatója, perc, 2007
6. A telefon-főállomások (ISDN-nel együtt) 1000 lakosra jutó száma, db, 2005
7. A kábeltelevízió előfizetőinek 1000 lakosra jutó száma, db, 2005
8. A szélessávú internet előfizetők 1000 lakosra jutó száma, fő, 2006
9. A gyorsforgalmi csomópontok elérés mutatója, perc, 2007

III. Társadalmi mutatók:

1. Az épített 3-X szobás lakások aránya az időszak végi lakásállományból, %, 2000-2005
2. A személygépkocsik kor szerint súlyozott 1000 lakosra jutó száma, db, 2005
3. Vándorlási különbözet; időszak közepi 1000 fő népességre jutó évi átlag, fő, 2000-2005
4. Halálozási ráta (az 1000 lakosra jutó halálozások száma), db, 2005
5. Az egy állandó lakosra jutó szja-alapot képező jövedelem, Ft, 2005
6. Urbanitás/ruralitás indexe (az adott kistérség népességének hány %-a él 120 fő/km²-nél nagyobb népsűrűségű településen), %, 2007

IV. Szociális mutatók:

1. Fiatalodási index (a 15 évesnél fiatalabbak a 60-X népesség százalékában), %, 2005
2. A foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, %, 2001
3. A 18-X éves, legalább középfiskolai érettségivel rendelkezők aránya, %, 2001

4. Az önkormányzatok által rendszeres szociális segélyben részesítettek évi átlagos száma 1000 lakosra, fő, 2005
5. A rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesítettek aránya a 0-24 éves népességből, %, 2005

V. Foglalkoztatási mutatók:

1. Nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes korú népességből, %, 2006 átlaga
2. Tartósan - legalább 12 hónapja folyamatosan - nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes népességből, %. 2006 átlaga
3. Aktivitási ráta, %, 2001

3. számú melléklet

ADATKEZELÉSI HOZZÁJÁRULÁS

Alulírott.....(név).....(szül.idő)
.....(lakcím),.....(telefonszám)

jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy az Állami Foglalkoztatási Szolgálat megbízásából készülő kutatási programban való részételt vállalom. Hozzájárulok ahhoz, hogy az álláskereséssel kapcsolatos, a munkaerőpiaci intézményrendszerben nyilvántartott adataimat a kutatók rendelkezésére bocsássák, és tapasztalataimat a kutatásban résztvevő szakemberek megismerjék egy velem előzetesen egyeztetett időpontban megvalósuló beszélgetés során. .

Tudomásul veszem, hogy:

- adataim szolgáltatása önkéntes,
- hogy a kutatás során a kutatóknak átadott adataim csupán statisztikai szintű feldolgozásra kerülnek,
- a rám vonatkozó adatokat a kutatók kizárólag a kutatás céljára, a jogszabályban meghatározott feltételek között és módon kezelik,
- tájékoztatást kérhetek személyes adataim kezeléséről,
- az adatkezeléssel kapcsolatos jogaim megsértésekor bírósághoz fordulhatok.

Kérem, hogy a beszélgetésre lehetőleg a:

- lakóhelyemen, a megadott címen,
- tartózkodási helyemen, a következő címen: .....
- a munkaügyi kirendeltségen kerüljön sor.

Kérem, jelölje aláhúzással, hogy a beszélgetés lebonyolítására a fentiek közül melyik helyszín tűnik az Ön számára a legkedvezőbbnek!

Kelt: , 2010. május hó. ....nap

.....
a nyilatkozó aláírása

AZ ÜGYINTÉZŐ TÖLTI KI!

A nyilatkozó ügyfél 2009. szeptember 1. és 2010. február 28 között a következő aktív munkaerő-piaci eszköz(ök)ben volt érintett:

- a.) munkaerő-piaci képzés/átképzés
- b.) bértámogatási program
- c.) közhasznú foglalkoztatás
- d.) közcélú foglalkoztatás
- e.) közmunka program
- f.) egyéb aktív eszköz, munkaerő-piaci program
- g.) a nyilatkozó a tanácsadáson túl más aktív eszközben nem volt érintett

Kérem aláhúzással jelölje, a nyilatkozóra vonatkozó megfelelő választ!

4. számú melléklet

A kérdőív

Consulting'95 Bt.

4031 Debrecen, Könyves Tóth Kálmán út 6/D.
Tel.: 06 52 512 900/22349,
Mobil: +36 (30) 248 2855, Fax: 06 52 512 749
E-mail: csoba.judit@dragon.unideb.hu

Kérdőív sorszáma:

A kérdés kistérsége:

Kérdés ideje (hónap, nap):

Kérdező:

Aktív eszközök, munkaerőpiaci programok kontrollcsoportos, többváltozós értékelése

TÁMOP 3.2

*A kutatásban való részvétel, a kérdőív kitöltése önkéntes!
A kérdőívben megadott információkat név nélkül, kizárólag kutatási célokra használjuk fel,
harmadik személynek nem adjuk át!*

1. A kérdés helyszíne:

1 – munkaügyi központ

2 – lakás

3 – egyéb hely

2. A kért lakóhely (tartózkodási helye, ha van) (település): *(Kérdező, kérem írja be, majd jelölje!):* .....

1 – megyeszékhely / megyei jogú város

2 – egyéb város

3 – község

3. A kért státusza a vizsgálati időszakban: *(Kérdező, kérem, a címlista alapján jelölje!)*

1 – képzés

2 – bértámogatás

3 – közfoglalkoztatás *(Kérdezőbiztos! Ha a címlistából nem derül ki, hogy melyik az alábbi három közül, kódolja 3-ként!)*

31 – közhasznú munka

32 – közcélú munka

33 – közmunka

4 – a vizsgált eszközök által nem érintett (kontrollcsoport)

DEMOGRÁFIAI KÉRDÉSEK

Kérdező! Kérem, mindenkitől kérdezze!

D1. Az Ön neme: 1 – férfi 2 – nő 0 – nt 99 - nv

D2. Az Ön születési éve: 19..... 0 – nt 99 - nv

D3. Mi volt az Ön édesapjának/ nevelőapjának (akivel gyermekkorá legnagyobb részét töltötte) legmagasabb befejezett iskolai végzettsége? És amikor Ön 14 éves volt, mivel foglalkozott az Ön édesapja / nevelőapja ? ... 0 – nem tudja 99 – nincs válasz *(Kérdező, ha 14 éves korában már nem élt az édesapja / nevelőapja a 2-4. oszlopokba rögzítsen 99-et!)*

	1. legmagasabb befejezett iskolai végzettsége (Kód: D5a. kérdésben)	2. gazdasági aktivitása (Kód: L)*	3. foglalkozása (Kérdező, kérem, írja be!)	(Kód: D)*
a.) apjának/ nevelőapjának				
b.) anyjának/ nevelőanyjának				

* Kérdező! A kód a kérdőív utolsó előtti oldalán található!

D4. Mi az Ön családi állapota?

1 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa 6 – elvált, nincs élettársa
 2 – nőtlen, hajadon, élettárssal él 7 – elvált, élettárssal él
 3 – házas, házastárssal él 8 – özvegy, nincs élettársa
 4 – házas, más élettárssal él 9 – özvegy, élettárssal él
 5 – házas, de külön élnek, nincs élettársa 0 – nem tudja 99 – nincs válasz

D5. Az Ön iskolai végzettségére vonatkozó kérdések következnek: *(Kérdező! Minden kérdés esetén karikázza be a megfelelő válasz számát!)*

a.) Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?	b.) Van-e olyan iskola, amit elkezdett, de nem fejezett be? Ha több is volt: a legmagasabb szintűt jelölje!	c.) Van-e olyan iskolarendszerű képzés, amelyet jelenleg végez?	d.) Szándékában állt-e/áll-e továbbtanulni? Ha igen: milyen szinten?
1 – nem járt iskolába	1 – nincs ilyen	1 – nincs ilyen	1 – nem akar
2 – kevesebb, mint 8 osztály			2 – szándékában áll, de nem tudja mit.
3 – 8 általános	3	3	3
4 – szakmunkásképző	4	4	4
5 – szakiskola	5	5	5
6 – szakközépiskola	6	6	6
7 – gimnázium	7	7	7
8 – felsőfokú szakképzés, technikum	8	8	8
9 – főiskola	9	9	9
10 – egyetem	10	10	10
0 – nem tudja 99 – nincs válasz	0 – nem tudja 99 – nincs válasz	0 – nem tudja 99 – nincs válasz	0 – nem tudja 99 – nincs válasz

D5b2. Amennyiben van olyan iskola, amelyet elkezdett, de nem fejezett be:

Mi volt az elsődleges oka annak, hogy kimaradt? (Kérdező! Karikázza be a megfelelő válasz számát! Egy válasz lehetséges!)

1 – anyagi ok	2 – családi kötelezettségek (rokon ápolása stb.)
3 – magatartási problémák	4 – tanulmányi problémák
5 – párkapcsolat	6 – terhesség
7 – feleslegesnek tűnt	8 – nem érdekelt, nem akartam
9 – betegség, baleset	10 – dolgozni akart
11 – átment másik iskolába	12 – egyéb, éspedig:
- 0 – nem tudja   99 – nincs válasz   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

D6. Amennyiben szakképzettséget szerzett:

Milyen szakképzés(ke)t szerzett Ön iskolarendszerű képzésben? Dolgozott-e valaha ebben/ezekben a szakmákban? (Kérdezőbiztos! Figyelem, itt csak az iskolarendszerű képzésben szerzett képesítéseket rögzítjük, a többi képesítést a D10-es kérdésben kérdezzük!)

Kérem, hogy valamennyi megszerzett szakképzettséget jelölje és kódolja, így pl. a felsőfokú, főiskolai, egyetemi végzettségekhez kötődő szakképzettségeket is!

(0 – nem tudja   99 – nincs válasz   üres – nem vonatkozik rá a kérdés)

	a.) Képesítés, szakma neve	b.) (Kód: B)	c.) Dolgozott vagy dolgozik vele/benne? 1 – (még) nem 2 – alkalmanként, előfordul / előfordult 3 – hosszabb távon (is) jellemző (volt)
D6.1			
D6.2			
D6.3			
D6.4			

D7. Hány éves volt, amikor befejezte/félbehagyta tanulmányait?

..... éves

0 – nem tudja

99 – nincs válasz

D8. Az iskolai tanulmányai befejezése/félbehagyása után mennyi idővel állt először munkába? (Bármilyen állásról lehet szó!)

.....hónappal

99 – nem tudja, nincs válasz

(Kérdező, ha pályakezdő munkanélkülről van szó (tehát még nem volt munkahelye), írjon 999-et!)

D9. Ez az állás:

- 1 - bejelentett állás volt
2 – nem bejelentett állás volt

0 – nem tudja

99 – nincs válasz

üres – nem vonatkozik rá a kérdés

D10. Milyen egyéb képzésen, tanfolyamon vett részt élete során? Kérjük, soroljon fel minden elkezdett képzést, tanfolyamot!

Minden oszlopnál: 0 – nem tudja 99 – nincs válasz üres – nem vonatkozik rá a kérdés

a.)	b.)	c.)	d.)	e.)	f.)	g.)	h.)	i.)	j.)
Képesítés, szakma, tanúsítvány neve (kérem írja be, majd kódolja!) (Kód: B+K)	Milyen végzettséget adott (volna) a képzés? 1 – OKJ-s 2 – szakmát adó oklevél, de nem OKJ-s (pl. hiv. jogosítvány) 3 – mestervizsga (mesteroklevél) 4 – speciális tanúsítványt adó végzettségek (ECDL, nyelvvizsgával záruló tanfolyam, jogosítvány, ha nem hivatásos) 5 – egyéb tanfolyami végzettség..... 6 – nem szerzett végzettséget	Elvégezte-e a képzést? 1 – nem végezte el 2 – folyamatban van 3 – elvégezte	Hogyan került a képzésbe? 1 – munkaügyi központon keresztül 2 – munkaadó által 3 – saját, privát szervezés 4 – a képző intézmény kezdeményezésére 5 – egyéb	Mi volt az elsődleges oka a részvételének? 1 - elhelyezkedéshez, munka megtartásához szükséges / előnyös 2 - kötelezte a munkaadó 3 - kötelezte a munkaügyi központ 4 - anyagi kényszer (képzési támogatást kapott) 5 - hobbi, érdeklődés 6 - családi javaslat 7 - „élethez kell” 8 - egyéb	A képzés időtartama: 1 - egy hétnél kevesebb 2 - 1-4 hét 3 - 1-6 hónap között 4 - 6 hónaptól - 12 hónapig 5 - 12 hónapnál hosszabb	Hogyan történt a részvételének finanszírozása? 1 – teljesen ingyenes volt, ő nem vállalt anyagi ráfordítást 2 – nagyobb részben ingyenes volt, de ő is vállalt ráfordítást 3 – nagyobb részben ő finanszírozta 4 – teljes mértékben ő finanszírozta	Részesült-e a képzés ideje alatt átképzési támogatásban? 1 – igen 2 – nem	Származott-e előnye a tanfolyam elvégzéséből? Több választ lehet! 1 – igen, az álláskereső során 2 – igen, a munkavégzés során 4 – igen, a hétköznapokban 8 – nem, semmi 16 – nem tudom, még friss a végzettség ADDITÍV KÓDOLÁS	Dolgozott vagy dolgozik-e vele/benne? 1 – (még) nem 2 – alkalmanként előfordul / előfordult 3 – hosszabb távon (is) jellemző volt / jellemző 4 – nem értelmezhető a kérdés (pl.,B” jogos.)
D10.1									
D10.2									
D10.3									
D10.4									

(Kérdező! Minden egyéb végzettséghez tartozó képzést egyenként kérdezzem és rögzítsen soronként! A megfelelő válaszok számát írja a megfelelő sor cellájába! A folyamatban lévő képzéseket is rögzítse!) (Pl.: OKJ-s szakma, nyelvtanfolyam, jogosítvány – A/B/C/D, ELO, ECDL, talpmasszázs, tenyérjós tanfolyam, stb.)

MUNKAÉLETÚT 2009 SZEPTEMBERÉIG

Kérdező! Kérem, mindenkitől kérdezze!

Kérdező, kérem, olvassa fel ezt a mondatot a válaszadóknak:

„Kedves Válaszadó! Arra kérem, most gondoljon az első álláskeresésétől 2009 szeptemberéig (vagyis az egy évvel ezelőttig) tartó időszakra!”

E1. Hány éves korában keresett legelőször állást? (Bármilyen állás lehet, tehát olyan is, amelyet iskola mellett, nyári szünetben, stb. végzett!)

..... évesen 0 – nem tudja 99 – nincs válasz

(Kérdezőbiztos! Arra vagyunk kíváncsiak, hogy – megközelítőleg – hány éve tart az érintett munkaéletútja, kérem, kódolja ezt is:

E1a. .... év)

E2. Az első álláskereséstől a 2009. szeptemberéig tartó időszakban előfordult-e, hogy

Ön: (Kérdező! Csak 2009 szeptemberéig számoljon, akkor is, ha egyes kategóriák „azóta is fennálltak”!)

		a.) Előfordult-e, hogy Ön: 1 – igen 2 – nem 99 – nem tudja, nincs válasz	b.) Ha igen: hány alkalommal fordult elő? (alkalom) (ha nem: 0!) 99 – nem tudja, nincs válasz	c.) Ha igen: összesen (nagyjából) mennyi ideig? (hónap) (ha nem: 0!) 99 – nem tudja, nincs válasz
E2.1	bejelentett munkahelyen, alkalmazottként dolgozott			
E2.2	saját vállalkozásban, bejelentve dolgozott			
E2.3	őstermelőként dolgozott			
E2.4	alkalmi munkavállalói kiskönyvvvel dolgozott			
E2.5	bértámogatási programban dolgozott			
E2.6	közfoglalkoztatásban dolgozott			
E2.7	nem bejelentve dolgozott			
E2.8	nem bejelentve gazdálkodott			
E2.9	külföldön, távol volt, ott dolgozott			

E3. Az első munkakereséstől a 2009 szeptemberéig tartó időszakban melyik volt a leghosszabb munkahelye? (Kérdezőbiztos! Ha többször is dolgozott egy munkahelyen – pl. közmunkásként –, akkor azt a munkahelyet kérdezze, ahol időben összesen a leghosszabb ideig dolgozott, akkor is, ha belenyúlik a 2009 szeptembere utáni időszakba! Figyelem! A bejelentett és nem bejelentett munkahelyekre egyaránt vonatkozik a kérdés! Ha nem volt még soha munkahelye, hagyja üresen!)

E3.1	Milyen szervezet, intézmény volt a munkaadója? (Kód: A)	Kód:
E3.2	Főként milyen területen tevékenykedett a szervezet? (Kód: B)	Kód:
E3.3	Mi volt az Ön foglalkozása, munkaköre (ha több is volt: az utolsó)? (Kérdezőbiztos, írja be, majd kódolja: C)	Kód:

Aktív eszközök, munkaerő-piaci programok...

E3.4	Mi volt az Ön beosztása? (Kód: D)	Kód:
E3.5	Hány alkalommal dolgozott ezen a munkahelyen összesen?	Alkalom:
E3.6	Mennyi ideig dolgozott ott összesen?	Hónap:
E3.7	Milyen módon, kinek a segítségével találta ezt a munkát? (E)	Kód:
E3.8	Jellemzően hogyan alakult a munkaideje? (F)	Kód:
E3.9	Jellemzően hol volt a munkavégzés helye? (G)	Kód:
E3.10	Jellemzően milyen volt a munkaszerződése? (H)	Kód:
E3.11	A munkaszerződése – az ott töltött idő túlnyomó részében - határozott vagy határozatlan idejű volt-e?	1 – határozott 2 – határozatlan 3 – nem volt munkaszerződése
E3.12	Kérem becsülje meg, hogy az utolsó munkakörében „mai árfolyamon nézve” mennyi pénzt kapott kézhez? (Ha nem tudja / nem mondja meg: 99)	Ft:
E3.13	Ez a munkaviszonya mikor szűnt meg?	Év:
E3.14	Ez a munkaviszonya hogyan szűnt meg? (I)	Kód:

E4. Előfordult-e, hogy Ön: *Kérdező! Csak 2009 szeptemberéig számoljon, akkor is, ha egyes kategóriák „azóta is fennálltak”! Minden oszlopnál: 99 – nem tudja, nincs válasz*

		a.) Előfordult-e? 1 – igen 2 – nem	b.)Ha igen: hány alkalommal? (alkalom) (ha nem fordult elő: 0!)	c.) Ha igen: összesen (nagyjából) mennyi ideig? (hónap) (ha nem fordult elő: 0!)
E4.1	gyerekekkel otthon volt (GYES, GYED, GYET, stb.)			
E4.2	hosszabb ideig beteg volt és ezért nem dolgozott (tartós táppénz)			
E4.3	rokkantnyugdíjas volt			
E4.4	sorkatona volt			
E4.5	tanulmányai miatt nem dolgozott			
E4.6	ösztöndíjjal külföldön, távol volt			
E4.7	büntetését töltötte			
E4.8	ápolási díjat kapott			
E4.9	háztartásbeli volt			
E4.10	regisztrált munkanélküli volt, de nem kapott pénzbeli ellátást			
E4.11	regisztrált munkanélküli volt, pénzbeli ellátásban részesült*			
E4.12	munkanélküli volt, de nem volt regisztrálva („csak úgy van”)			
E4.13	egyéb ok, éspedig:			

(*köznyelv: „munkanélküli vagy szociális segílyt kapott”)

E5. Amennyiben volt munkanélküli:

Mennyi ideig tartott (mennyi ideje tart) a leghosszabb összefüggő munkanélküliségének időszaka? (Kérdezőbiztos! Ha 2009 szeptembere után is tartott, a végéig, ha most is tart, 2010 augusztusáig számolja!)

..... hónap

Ebből regisztrált időszak: ..... hónap

99 – nem tudja, nincs válasz   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

MUNKAÉLETÚT 2009 SZEPTEMBERÉTŐL MAIG

Kérdező! Kérem, mindenkitől kérdezze!

Kérdező, kérem, olvassa fel ezt a mondatot a válaszadóknak:

„Kedves Válaszadó! A következő kérdések elsősorban a 2009 szeptemberétől mostanáig tartó időszakra vonatkoznak. Arra kérem, gondoljon vissza erre az időszakra!”

V1. Milyen volt az Ön gazdasági aktivitása (hivatalosan) 2009. szeptember 1-én? *Kérdező! Kérem, olvassa fel a J-jelű kódokat!*

Kód (J): .....

V2. Mióta állt fenn ez a státusza 2009 szeptemberében? *Kérdező! Arra kérem, ha a válaszadó regisztrált munkanélküli (tehát az előbbi kód: 6-9), akkor azt rögzítse, hogy a regisztrált munkanélküliség állapota mióta tart! Minden más esetben a kérdés egyértelmű!*

..... hónapja

V3. Arra kérem, gondolja át, hogy 2009 szeptembere óta milyen változások következtek be álláskeresőként az Ön életében! Mi volt az Ön gazdasági aktivitása (hivatalosan) 2009 októberében?

		A hivatalos gazdasági aktivitását tekintve Ön... <i>(Kérdezőbiztos, kód: J. Azt a státuszt kódolja, amely a hónap legnagyobb részében jellemző volt!)</i>	Kérdezőbiztos, kérem, jelölje, amikor a kért valamely általunk vizsgált aktív eszközben vett részt! Írjon: <i>1-est a képzés, 2 – es a bértámogatás, 30-ast a közfoglalkoztatás, 31-est a közhasznú 32-est a közcélú 33-ast a közmunka (Kérdezőbiztos! Ha a megkérdezett nem tudja melyik a három közül, kódolja 30-ként!) hónapjai mellé! A többi hónapot hagyja ki!</i>
V3.1	2009. szeptember		
V3.2	2009. október		
V3.3	2009. november		
V3.4	2009. december		
V3.5	2010. január		
V3.6	2010. február		

		A státuszát tekintve Ön... <i>(Kérdezőbiztos, kód: J. Azt a státuszt kódolja, amely a hónap legnagyobb részében jellemző volt!)</i>	Kérdezőbiztos, kérem, jelölje, amikor a kértelt valamely általunk vizsgált aktív eszközben vett részt! Írjon: <i>1-est a képzés, 2 – es a bértámogatás, 30-ast a közfoglalkoztatás, 31-est a közhasznú 32-est a közcélú 33-ast a közmunka (Kérdezőbiztos! Ha a megkérdezt nem tudja melyik a három közül, kódolja 30-ként!) hónapjai mellé! A többi hónapot hagyja üresen!</i>
V3.7	2010. március		
V3.8	2010. április		
V3.9	2010. május		
V3.10	2010. június		
V3.11	2010. július		
V3.12	2010. augusztus		
V3.13	2010. szeptember		

V4. Az elmúlt egy évben, amikor munkanélküli volt, vállalt-e ilyen jellegű munkákat?
(Kérdező! Soronként karikázza be a megfelelő válasz számát!)

		1 – (közel) folyamatosan 2 – évente több hónapot 3 – ritkábban 4 – soha 0 – nem tudja 99 – nem válaszol
V4.1	munkavállalás alkalmi munkavállalói kiskönyvvel	1 2 3 4 0 99
V4.2	nem bejelentett mezőgazdasági munka (napszám)	1 2 3 4 0 99
V4.3	más, nem bejelentett munka	1 2 3 4 0 99
V4.4	gazdálkodás önellátásra	1 2 3 4 0 99
V4.5	gazdálkodás eladásra	1 2 3 4 0 99
V4.6	külföldi munka	1 2 3 4 0 99

V5. Mi volt a (2009. szeptember – 2010. február közötti) munkanélkülisége előtti utolsó munkahelye? (Kérdezőbiztos! Bármilyen munkahely – tehát közmunka, nem bejelentett munkahely is – lehet.)

V5.1	Milyen szervezet, intézmény volt a munkaadója? (Kód: A)	Kód:
V5.2	Főként milyen területen tevékenykedett a szervezet? (Kód: B)	Kód:
V5.3	Mi volt az Ön foglalkozása, munkaköre (ha több is volt: az utolsó)? (Kérdezőbiztos, írja be, majd kódolja: C)	Kód:
V5.4	Mi volt az Ön beosztása? (Kód: D)	Kód:
V5.5	Hány alkalommal dolgozott ezen a munkahelyen összesen?	Alkalom:
V5.6	Mennyi ideig dolgozott ott összesen?	Hónap:
V5.7	Milyen módon, kinek a segítségével találta ezt a munkát? (E)	Kód:
V5.8	Jellemzően milyen volt a munkaszerződése? (H)	Kód:
V5.9	Utoljára hogyan szűnt meg a munkaviszonya ezen a munkahelyen? (I)	Kód:

V6. Most azokról az intézményekről, szolgáltatásokról kérdezem, amelyekkel az álláskeresés során kapcsolatba kerülhetett: (Kérdező, kérem soronként kérdezze!)

	Volt-e kapcsolata 2009 szeptembere előtt? 1 – igen 2 – nem 0 – nt 99 – nv	Ha igen: hány alkalommal? (alkalom) ha nem volt: üres	Volt-e kapcsolata 2009 szeptembere után? 1 – igen 2 – nem 0 – nt 99 – nv	Ha igen: 2009 szeptembere után összesen (nagyjából) mennyi ideig? (hónap, ha még most is: 99) ha nem: üres	Ha igen: kapcsolattartás rendszeressége 1- hetente 2- havonta többször 3- havonta 4- néhány havonta 5- félévente 6- évente (egy alkalommal) 0 – nt 99 – nv ha nem: üres
1. ... a munkaügyi kirendeltséggel					
2. ... az önkormányzati irodával					
3. ... a családsegítő szolgálattal					
4. ... civil (segítő) szervezettel					
5. ... egyéb szervezettel:.....					

V7. Tudna-e említeni néhány olyan segítséget, amelyet az előbbi intézményektől annak érdekében kapott, hogy újra munkába álljon? (Pénzügyi ellátásokon kívül!) Kitől kapta? (Kérdező! Írja be a megfelelő választ!)

	Szolgáltatás megnevezése (A)	Kitől kapta? (B)
V7.1		
V7.2		

V8. Az alábbiakban különböző szolgáltatásokról szeretnék néhány kérdést feltenni:

(Kérdező, soronként kérdezzen!)

Szolgáltatás megnevezése		a.) Hallott-e róla? 1 - igen 2 - nem 0 - nt. 99 - nv. <i>Kérdező, amiről nem hallott, ott b.), c.), d.) üres!</i>	b.) Részesült-e a szolgáltatásban 2009 szeptembere után? 1 - igen 2 - nem -> <i>ugrás a d.)-re</i> 0 - nt. 99 - nv. ha nem ismeri: üres	c.) Ki szervezte? 1 - munkaügyi kp. 2 - önkormányzat 3 - családsegítő 4 - civil szervezet 5 - egyéb 0-nt 99-nv ha nem ismeri: üres ha nem részesült: üres	d.) Előfordult-e, hogy szeretett volna részt venni a szolgáltatásban, de nem sikerült? 1 - Igen, mert ő nem tudott részt venni 2 - Igen, mert a szolgáltató elutasította a részvételét 3 - Nem fordult elő ilyen 0 - nt. 99 - nv.
V8.1	Álláskereséssel kapcsolatos tanácsadás				
V8.2	Álláskeresési tréning (néhány nap)				
V8.3	Álláskereső klub (néhány hét)				
V8.4	Munkaközvetítés				
V8.5	Családgondozás				
V8.6	Szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadás				
V8.7	Rehabilitációs tanácsadás				
V8.8	Tanfolyam, képzés				
V8.9	Adósságkezelés				
V8.10	Segítség valamilyen ellátás megigényléséhez				
V8.11	Vállalkozóvá válási támogatás				
V8.12	Munkatapasztalat-szerzési támogatás				
V8.13	Közfoglalkoztatásban részvétel				
V8.14	Start kártya				
V8.15	Bértámogatás				
V8.16	Utazási költségtám.				
V8.17	Gyermekelhelyezéssel kapcsolatos támogatás				
V8.18	Felzárkóztatás, szakmai felkészítés (korrepetálás)				
V8.19	Egyéb szolgáltatás				

V9. Amennyiben igénybe vette a fenti szolgáltatások valamelyikét: Hogyan ítéli meg: a jövődő elhelyezkedése szempontjából mennyire bizonyultak hasznosnak az egyes szolgáltatások? Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon: adjon 1-est, ha egyáltalán nem volt hasznos, 5-öst, ha nagyon hasznos volt az adott szolgáltatás!

Kérdőbiztos, csak azokat kérdezze, amelyeket kapta 2009. szeptember után! Amelyiket nem kapta, kérem, hagyja üresen!

	Szolgáltatás megnevezése	egyáltalán nem					nagyon	0 / 99
V9.1	Álláskereséssel kapcsolatos tanácsadás	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.2	Álláskeresési tréning (néhány nap)	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.3	Álláskereső klub (néhány hét)	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.4	Munkaközvetítés	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.5	Családgondozás	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.6	Szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadás	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.7	Rehabilitációs tanácsadás	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.8	Tanfolyam, képzés	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.9	Adósságkezelés	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.10	Segítség valamilyen ellátás megigényléséhez	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.11	Vállalkozóvá válási támogatás	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.12	Munkatapasztalat-szerzési támogatás	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.13	Közfoglalkoztatásban részvétel	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.14	Start kártya	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.15	Bértámogatás <i>(Kérdező! A jövődő munkavállalás / karrier szempontjából kérdezze!)</i>	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.16	Utazási költségtámogatás	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.17	Gyermekelhelyezéssel kapcsolatos támogatás	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.18	Felzárkóztatás, szakmai felkészítés (korrepetálás)	1	2	3	4	5	0 / 99	
V9.19	Egyéb szolgáltatás	1	2	3	4	5	0 / 99	

KÉRDÉSEK A MUNKAERŐPIACI KÉPZÉSRŐL

Kérdező! Kérem, csak attól kérdezze, aki 2009. szeptember – 2010. február között (is) zajló képzésben vett részt!

Kérdező! Kérem, nézze meg a V3-as táblázatot! Arról a képzésről kérdezzen, amelyik a vizsgálati időszakban zajlott! Amennyiben több képzés is esett az adott időszakra, kérdezzen arról, amelyik a vizsgált ciklusban befejeződött!

A korábbiakban említette, hogy az elmúlt év során a ..... (Kérdező! Kérem, helyettesítse be!) képzésben vett részt.

K1a. Mikor kezdődött a képzés?

év: .....hónap: ..... 0 – nt 99 – nv

K1b. Hány hónapig tart(ott) a képzés?

.....hónapig 0 – nt 99 – nv

K1c. Milyen szakmát tanult?

.....

(Kérdező! Kérem írja be a választ, majd kódolja! (Kód:B+K))

K2a. Elvégezte Ön ezt a képzést?

1 – igen 2 – nem, még folyamatban van
3 – nem végezte el 0 – nt 99 – nv

K2b. Amennyiben a K2-es kérdésnél a válaszkód 3-as (nem fejezte be):

Mi volt az elsődleges oka annak, hogy kimaradt? *(Kérdező! Karikázza be a megfelelő válasz számát! Egy válasz lehetséges!)*

1 – anyagi ok	2 – családi kötelezettségek (rokon ápolása stb.)
3 – magatartási problémák	4 – tanulmányi problémák
5 – párkapcsolat	6 – terhesség
7 – feleslegesnek tűnt	8 – nem érdekelte, nem akarta
9 – betegség, baleset	10 – dolgozni akart
11 – átment másik képzésbe	12 – egyéb, éspedig:
0 – nt 99 – nv	üres – nem vonatkozik rá a kérdés

K3. Kitől hallott erről a lehetőségről? Több válasz lehetséges!

1 – Barátok	2 – Régi munkatársak
3 – Volt iskolatársak	4 – Háztartás tagjai (szűkebb család)
5 – Tágabb rokonság	6 – Szomszédok
7 – Más személyes ismerősök	8 – Alkalmi ismerősök
9 – Újsághirdetés	10 – Internet
11 – Munkaügyi kirendeltség, szolgáltató központ	12 – Közvetlen munkaadó
13 – Családsegítő szolgálat	14 – Civil segítők, szervezetek
15 – Egyéb forrásból:.....	
0 – nt 99 – nv	

K4a. Előfordult-e már, hogy visszautasította az Önnek felajánlott képzést?

1 – korábban nem ajánlottak fel képzést
2 – nem fordult elő, mindig elvállaltam
3 – igen, felajánlották, de egyszer visszautasítottam
4 – igen, felajánlották, de több alkalommal visszautasítottam: ..... alkalommal
0 – nt 99 – nv

K4b. Ha igen, miért?

K4c. Előfordult-e már, hogy az Ön jelentkezését utasították vissza?

- 1 – korábban nem jelentkeztem
 2 – jelentkeztem korábban is, de nem fordult elő, hogy visszautasítottak
 3 – igen, egyszer visszautasítottak
 4 – igen, több alkalommal visszautasítottak: ..... alkalommal   0 – nt   99 – nv

K4d. Ha igen, miért?

K5. A képzésben való részvételt ki kezdeményezte?

más javasolta:..... (Kód: K3)

- 16 – én, saját szervezés   0 – nt   99 – nv

K6. Ezen a képzésen kívánt-e részt venni?

- 1 – igen   2 – nem   0 – nt   99 – nv

K7a. Ha igen, miért pont ezen kívánt részt venni? Meghatározták-e a döntését az alábbi tényezők? Ha igen: milyen mértékben? Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon!

Kérdő, kérem, soronként rögzítse!	a.) Meghatározó volt-e? 1 – igen 2 – nem				b.) Ha az a.)-ban igen: Egyáltalán nem Nagyon						
	1 – ez az a szakma, amivel el lehet helyezkedni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0
2 – mindig is ezt szeretne volna tanulni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
3 – érdekelte ez a képzés	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
4 – kötelezte a munkaügyi központ / önkorm.	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
5 – pénz kapott érte - megélhetést biztosított	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
6 – nem indult más a településen	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
7 – ismerősök is erre mentek	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
8 – családi javaslat	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
9 – egyéb, éspedig:.....	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99

K7b. Ha nem olyan képzésen vett/vesz részt, amelyet eredetileg szeretett volna, miért vállalta el, hogy részt vesz ezen a képzésen? Meghatározták-e a döntését az alábbi tényezők? Ha igen: milyen mértékben? Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon!

Kérdő, kérem, soronként rögzítse!	a.) Meghatározó volt-e? 1 – igen 2 – nem				b.) Ha az a.)-ban igen: Egyáltalán nem Nagyon						
	1 – nem volt hely a képzésen, melyre jelentkezni akart	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0
2 – nem indult a képzés, melyre menni szeretett volna	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
3 – nem volt elég az iskolai végzettsége ahhoz a képzéshez, amelyre szeretett volna menni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
4 – nem voltak meg a kapcsolatai hozzá	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
5 – mert nagyon kellett a pénz, képzési támogatás	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
6 – ez volt ingyenes	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
7 – a munkaügyi k. javaslatára ment erre a képzésre	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
8 – ez indult helyben, nem akart ingázn	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
9 – ezzel az elhelyezkedés nagyobb esélyű	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
10 – ismerősök is erre mentek	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
11 – egyéb, éspedig:.....	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99

K8. Milyen végzettséget szerzett a képzés alatt?

- 1 – OKJ-s
 2 – szakmát adó oklevél, de nem OKJ-s (pl. hivatásos jogosítvány)
 3 – mestervizsga (mesteroklevél)
 4 – speciális tanúsítványt adó végzettségek (ECDL, nyelvvizsgával záruló tanfolyam, jogosítvány, ha nem hivatásos)
 5- egyéb tanfolyami végzettség:.....
 6 – nem szerzett végzettséget
 0 – nt   99 – nv

K9. Hogyan alakult az elméleti és gyakorlati órák százalékos megoszlása a képzés alatt?
 (Kérdező! Írja be a megfelelő százalékot! Összesen 100% legyen!)

- 1 – Elmélet: ..... %   2 – Gyakorlat:.....% 99 – nt, nv

K10. Mi a véleménye a képzésről? Kérem, értékelje a képzést az alábbi szempontok szerint az iskolában szokásos módon! 1-től 5-ig osztályozzon! Kérdezőbiztos! Ha nem fordult elő, vagy nem vonatkozik rá, akkor a kód: 99!

	Mennyire elégedett a ...	Egyáltalán nem elégedett					Nagyon elégedett	
		1	2	3	4	5	0	99
K10.1	... képzésről nyújtott előzetes tájékoztatás pontosságával?	1	2	3	4	5	0	99
K10.2	... képzés eredményes elvégzéséhez biztosított szolgáltatásokkal (pl. korrepetálás)?	1	2	3	4	5	0	99
K10.3	... gyakorlóléhelyek felszereltségével?	1	2	3	4	5	0	99
K10.4	... az egyéni adottságok figyelembe vételével?	1	2	3	4	5	0	99
K10.5	... az elhelyezkedéshez a képzés végén nyújtott támogatással?	1	2	3	4	5	0	99

K11. Változtatna-e valamin, ha Ön szervezné ezt a képzést?

- 1 – nem változtatnék
 2 – változtatnék, méghozzá:.....   0 – nt   99 – nv

K12. Ön szerint... Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon!

	Ön szerint...	Egyáltalán nem					Nagyon	
		1	2	3	4	5	0	99
K12.1	... ezzel a képzéssel mennyire lehet könnyen elhelyezkedni?	1	2	3	4	5	0	99
K12.2	... a képzés alatt kapcsolatba kerültek-e lehetséges munkaadókkal?	1	2	3	4	5	0	99
K12.3	... volt-e arra esély, hogy a gyakorlati helyen dolgozhasson, miután elvégezte a képzést?	1	2	3	4	5	0	99
K12.4	... a saját életében mennyire használható az a tudás, amelyet a képzés során elsajátított?	1	2	3	4	5	0	99

K13. Tervezi-e még, hogy a jövőben részt vesz egy következő képzésen?

- 1 – igen, akár több tanfolyamon, képzésen is   2 – igen, még egy képzésen
 3 – nem, felesleges   4 – nem
 0 – nt   99 – nv

K14. Ha igen, mit szeretne még elvégezni?

.....
 0 – nt   99 – nv   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

KÉRDÉSEK A BÉRTÁMOGATÁSRÓL

Kérdező! Kérem, csak attól kérdezze, aki 2009. szeptember – 2010. február között bértámogatásban vett részt!

Kérdező! Kérem, nézze meg a V3-as táblázatot! Arról a bértámogatásról kérdezzen, amelyik a vizsgálati időszakban zajlott!

A korábbiakban említette, hogy az elmúlt év során bértámogatásban/támogatott foglalkoztatásban vett részt!

B1a. Mikor kezdődött a támogatott munkaviszony?

év: .....hónap: ..... 0 – nt 99 – nv

B1b. Hány hónapig tart(ott)?

.....hónapig 0 – nt 99 – nv

B2a. Befejeződött-e már a támogatott keretben történő alkalmazása?

1 – igen, a tervezett időben fejeződött be 2 – igen, egyéb okból megszakadt
3 – nem, még folyamatban van 0 – nt 99 – nv

B2b. Amennyiben a B2a-s kérdésnél a válaszkód 2-es (nem fejezte be):

Mi volt az elsődleges oka annak, hogy megszakadt a támogatott munkaviszonya?

(Kérdező! Karikázza be a megfelelő válasz számát! Egy válasz lehetséges!)

1 – anyagi ok: keveset fizettek	2 – családi kötelezettségek (rokon ápolása stb.)
3 – magatartási problémák	4 – konfliktusok a munkaadóval
5 – konfliktusok a kollégákkal	6 – párkapcsolat
6 – terhesség	8 – nem érdekelte, nem akarta ilyen munkát
9 – betegség, baleset	10 – tanulni akart
11 – átment másik munkahelyre	12 – megszűnt/tönkrement a cég
13 – nem támogatott státuszba ment át a korábban támogatott munkahelyén	
14 – egyéb, éspedig:	

0 – nem tudja 99 – nincs válasz üres – nem vonatkozik rá a kérdés

B3. Kitől hallott erről a lehetőségről? Több válasz lehetséges!

1 – barátok	2 – régi munkatársak
3 – volt iskolatársak	4 – háztartás tagjai (szűkebb család)
5 – tágabb rokonság	6 – szomszédok
7 – más személyes ismerősök	8 – alkalmi ismerősök
9 – újsághirdetés	10 – Internet
11 – munkaügyi kirendeltség, szolgáltató központ	12 – közvetlen munkaadó
13 – családsegítő szolgálat	14 – civil segítők, szervezetek
15 – egyéb forrásból:.....	

0 – nt 99 – nv

B4a. Előfordult-e már, hogy visszautasította az Önnek felajánlott támogatott munkaviszonyt?

- 1 – korábban nem ajánlottak fel ilyen munkát
2 – nem fordult elő, mindig elvállaltam
3 – igen, felajánlották, de egyszer visszautasítottam
4 – igen, felajánlották, de több alkalommal visszautasítottam: ..... alkalommal
0 – nt 99 – nv

B4b. Ha igen, miért?

.....

B5a. Előfordult-e már, hogy az Ön jelentkezését utasították vissza?

- 1 – korábban nem jelentkeztem
 2 – jelentkeztem korábban is, de nem fordult elő, hogy visszautasítottak
 3 – igen, egyszer visszautasítottak
 4 – igen, több alkalommal visszautasítottak: ..... alkalommal   0 – nt   99 – nv

B5b. Ha igen, miért?

.....

B6. A támogatott munkaviszonyban való részvételt ki kezdeményezte?

- más javasolta:..... (Kód: B3)   16 – én, saját szervezés   0 – nt   99 – nv

B7. A támogatott munkaviszonyban ezen a munkahelyen kívánt dolgozni?

- 1 – igen   2 – nem   0 – nt   99 – nv

B7a. Ha igen, miért pont itt? Meghatározták-e a döntését az alábbi tényezők? Ha igen: milyen mértékben? Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon!

Kérdező, kérem, soronként rögzítse!	a.) Meghatározó volt-e? 1 – igen 2 – nem				b.) Ha az a.)-ban igen: Egyáltalán nem Nagyon						
	1 – itt volt üres állás, ahol el lehetett helyezkedni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0
2 – mindig is itt szerettem volna dolgozni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
3 – érdekelt/tetszett a munka, amit végezni kellett	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
4 – kötelezett a munkaügyi központ/önkormányzat	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
5 – itt kapott annyi pénzt, ami a megélhetést biztosítja	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
6 – csak ez a lehetőség volt a településen	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
7 – ismerősök is ide mentek dolgozni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
8 – családi javaslat	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
9 – rokonsági kapcsolatban álltam a munkáltatóval	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
10 – jól ismertem a munkáltatót	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
11 – egyéb, éspedig:.....	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99

B7b. Ha nem, akkor ennek ellenére miért vállalta el ezt a munkát? Meghatározták-e a döntését az alábbi tényezők? Ha igen: milyen mértékben? Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon!

Kérdező, kérem, soronként rögzítse!	a.) Meghatározó volt-e? 1 – igen 2 – nem				b.) Ha az a.)-ban igen: Egyáltalán nem Nagyon						
	1 –nem volt szabad állás azon a helyen, ahol dolgozna	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0
2 – a munkaadó nem kapott támogatást ott, ahova menni szeretett volna	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
3 – nem volt elég a végzettsége/szakmai tapasztalata ahhoz a munkához, amit végezni szeretett volna	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
4 – nem voltak meg a kapcsolatai hozzá	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
5 – kellett a pénz, el kellett vállalnia a lehetőséget	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
6 – ezt jobban megfizetik	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
7 – a munkaügyi központ javaslatára ment ide	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
8 – ez volt helyben, nem akart ingázni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
9 – itt a továbbfoglalkoztatás esélye nagyobb	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
10 – ismerősök is itt dolgoznak	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
11 – egyéb, éspedig:.....	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99

B8. Összesen hány alkalommal vett részt bértámogatott foglalkoztatásban? (Kérdező! Írja be a megfelelő választ!)

..... alkalommal
0 – nt   99 – nv

B9. Most a munkahelyéről kérdezem:

B9.1	Milyen szervezet, intézmény (volt) a munkaadója? (Kód: A)	Kód:
B9.2	Főként milyen területen tevékenykedik a szervezet? (Kód: B)	Kód:
B9.3	Mi (volt) az Ön foglalkozása, munkaköre? (Kérdezőbiztos, írja be, majd kódolja: C)	Kód:
B9.4	Mi (volt) az Ön beosztása? (Kód: D)	Kód:
B9.5	Hány alkalommal dolgozott ezen a munkahelyen összesen?	Alkalm:
B9.6	Hogyan alakul(t) a munkaideje? (F)	Kód:
B9.7	Hol van/volt a munkavégzés helye? (G)	Kód:
B9.8	Milyen (volt) a munkaszerződése? (H)	Kód:
B9.9	A szerződése határozott vagy határozatlan idejű (volt)-e?	1 – határozott 2 – határozatlan
B9.10	Mennyi (volt) a nettó havi jövedelme (amit kézhez kap)?	1 – minimálbér (körüli összeg) 2 – max. 150 000 Ft 3 – 150 000 Ft felett
B9.11	Egy ilyen munkakörben mennyi lenne az Ön véleménye szerint a megfelelő nettó havi bér (amit kézhez kap)?	Ft:

B10. A véleménye szerint akkor is alkalmazta volna a munkaadója, ha nem kapott volna bértámogatást Ön után?

1 – igen, akkor is, ha nem kapott volna   2 – nem
0 – nt   99 – nv

B11. A támogatott munkahelyre egyedül vagy másokkal együtt került felvételre?

1 – egyedül   2 – másokkal   0 – nt   99 – nv

B12. Tudomása szerint elbocsátottak-e valakit annak érdekében, hogy Önt felvehessék?

1 – igen (valakinek a helyére vették fel)   2 – nem
0 – nt   99 – nv

B13. Az Ön felvétele új munkakör létrejöttével járt-e?

1 – új munkakörrel járt   2 – nem járt új munkakörrel   0 – nt   99 – nv

B14. A munkatársainak volt-e tudomása arról, hogy Önt bértámogatással alkalmazták?

1 – igen   2 – nem   0 – nt   99 – nv

B15a. Ha igen, származott-e ebből bármilyen konfliktusa?

1 – igen   2 – nem
0 – nt   99 – nv   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

B15b. Ha igen, mi történt?

.....

B16. Volt-e különbség a juttatások terén a bértámogatásban részesülők és az állandó alkalmazottak között?

1 – igen   2 – nem   0 – nt   99 – nv   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

B16a. Ha igen, akkor pontosan mi volt a különbség?

.....

.....

B17. Mi a véleménye a támogatott foglalkoztatásról? Kérem, értékelje a foglalkoztatást az alábbi szempontok szerint az iskolában szokásos módon!

	Mennyire elégedett...	Egyáltalán nem elégedett					Nagyon elégedett		
		1	2	3	4	5	0	99	
B17.1	... a támogatott foglalkoztatásról nyújtott előzetes tájékoztatás pontosságával?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.2	... a munkavégzésre való előzetes felkészítéssel (betanítás)?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.3	... a munkahely felszereltségével?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.4	... a főnöke vezetési módszereivel?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.5	... a munkavégzés szervezettségével?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.6	... az egyéni adottságok figyelembe vételével?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.7	... munkamegtartást segítő szolgáltatásokkal (pl. gyerekelhelyezés, adósságkezelés, konfliktuskezelés)	1	2	3	4	5	0	99	
B17.8	... a jövedelemmel?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.9	... a munkaidővel/műszakbeosztással?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.10	... a munka érdekességével?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.11	... a munka nehézségével?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.12	... az előrelépés esélyével?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.13	... a teljesítmény-elvárással?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.14	... a munkatársakkal való kapcsolatával?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.15	az elhelyezkedéshez nyújtott segítséggel a támogatott foglalkoztatás végén?	1	2	3	4	5	0	99	
B17.16	... a végzett munka megbecsültségével?								

B18. Változtatna-e valamin, ha Ön szervezné a támogatott foglalkoztatást?

1 – nem változtatnék

2 – változtatnék, méghozzá:.....

0 – nt   99 – nv   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

B19. Véleménye szerint...

		Egyáltalán nem					Nagyon		
		1	2	3	4	5	0	99	
B19.1	... az Önt alkalmazó munkahely gazdasági szempontból mennyire stabil?	1	2	3	4	5	0	99	
B19.2	...több lehetséges munkaadót ismer a támogatott foglalkoztatást követően?	1	2	3	4	5	0	99	
B19.3	... van-e/volt-e arra esély, hogy a támogatott foglalkoztatást követően továbbfoglalkoztassák?	1	2	3	4	5	0	99	
B19.4	... a végzett munkához viszonyítva megfelelő a fizetése?	1	2	3	4	5	0	99	

B20. Tervezi-e, hogy a jövőben részt vesz bértámogatott foglalkoztatásban?

1 – igen, akár több alkalommal is

2 – igen, még egy alkalommal

3 – nem

0 – nt   99 – nv

KÉRDÉSEK A KÖZFoglalkoztatásról

Kérdező! Kérem, csak attól kérdezze, aki 2009. szeptember – 2010. február között (is) közfoglalkoztatásban vett részt!

Kérdező! Kérem, nézze meg a V3-as táblázatot! Arról a közfoglalkoztatásról kérdezzen, amelyik a vizsgálati időszakban zajlott! Amennyiben több esetben is részt vett közfoglalkoztatásban az adott időszakban, kérdezzen arról, amelyik a vizsgált ciklusban befejeződött!

A korábbiakban említette, hogy az elmúlt év során közfoglalkoztatásban vett részt.

F1a. Mikor kezdődött a közfoglalkoztatás?

év: .....hónap: ..... 0 – nt 99 – nv

F1b. Hány hónapig tart(ott)?

.....hónapig 0 – nt 99 – nv

F2. Befejeződött-e már a közfoglalkoztatási keretben történő alkalmazása?

1 – igen, a tervezett időben fejeződött be 2 – igen, egyéb okból megszakadt
3 – nem, még folyamatban van
0 – nt 99 – nv

F2a. Amennyiben az F2-es kérdésnél a válaszkód 2-es (nem fejezte be):

Mi volt az elsődleges oka annak, hogy megszakadt a munkaviszonya?

1 – anyagi ok: keveset fizettek 2 – családi kötelezettségek (rokon ápolása stb.)
3 – magatartási problémák 4 – konfliktusok a munkaadóval
5 – konfliktusok a kollégákkal 6 – párkapcsolat
6 – terhesség 8 – nem érdekelt, nem akartam ilyen munkát
9 – betegség, baleset 10 – tanulni akart
11 – átment másik munkahelyre 12 – megszűnt/tönkrement a cég
13 – nem támogatott státuszba ment át a korábban támogatott munkahelyén
14 – egyéb, éspedig:

0 – nem tudja 99 – nincs válasz üres – nem vonatkozik rá a kérdés

F3. Kitől hallott erről a lehetőségről? Több válasz lehetséges!

1 – barátok 2 – régi munkatársak
3 – volt iskolatársak 4 – háztartás tagjai (szűkebb család)
5 – tágabb rokonság 6 – szomszédok
7 - más személyes ismerősök 8 – alkalmi ismerősök
9 – újsághirdetés 10 – Internet
11 – munkaügyi kirendeltség, szolgáltató központ 12 – közvetlen munkaadó
13 – családsegítő szolgálat 14 – civil segítők, szervezetek
15 – egyéb forrásból:.....

0 – nem tudja 99 – nincs válasz

F4. Előfordult-e már, hogy visszautasította az Önnek felajánlott közfoglalkoztatást?

1 – korábban nem ajánlottak fel ilyen munkát
2 – nem fordult elő, mindig elvállaltam
3 – igen, felajánlották, de egyszer visszautasítottam
4 – igen, felajánlották, de több alkalommal visszautasítottam..... alkalom
0 – nem tudja 99 – nincs válasz üres – nem vonatkozik rá a kérdés

F4a. Ha igen, miért?

.....

F5. Előfordult-e már, hogy az Ön jelentkezését utasították vissza?

- 1 – korábban nem jelentkeztem
 2 – jelentkeztem korábban is, de nem fordult elő, hogy visszautasítottak
 3 – igen, egyszer visszautasítottak
 4 – igen, több alkalommal visszautasítottak: ..... alkalommal
 0 – nt   99 – nv

F5a. Ha igen, miért?

.....

F6. A közfoglalkoztatásban való részvételt ki kezdeményezte?

más javasolta:..... (Kód: F3)

- 16 – én, saját szervezés
 0 – nt   99 – nv

F7. A közfoglalkoztatás rendszerén belül ezen a munkahelyen kívánt dolgozni?

- 1 – igen   2 – nem

0 – nt   99 – nv

F7a. Ha igen: Miért pont itt kívánt dolgozni? Meghatározták-e a döntését az alábbi tényezők? Ha igen: milyen mértékben? Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon!

Kérdező, kérem, soronként rögzítse!	a.) Meghatározó volt-e?				b.) Ha az a.)-ban igen:						
	1 – igen	2 – nem	0	99	Egyáltalán nem		Nagyon				
1 – itt volt üres állás, ahol el lehetett helyezkedni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
2 – mindig is itt szerettem volna dolgozni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
3 – érdekelt ez a munka/tetszett a munka, amit végezni kellett	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
4 – kötelezte a munkaügyi k. /önkormányzat	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
5 – itt kap annyi pénzt, ami a megélhetést biztosítja	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
6 – csak ez a lehetőség volt a településen	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
7 – ismerősök is ide mentek dolgozni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
8 – családi javaslat	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
9 – jól ismerte a munkáltatót	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
10 – rokonsági kapcsolatban áll a munkáltatóval	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
11- egyéb ok:.....	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99

F7b. Ha nem, akkor ennek ellenére miért vállalta el ezt a munkát? Milyen mértékben határozta meg a döntését az alábbi tényezők? Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon!

Kérdező, kérem, soronként rögzítse!	a.) Meghatározó volt-e? 1 – igen 2 – nem				b.) Ha az a.)-ban igen: Egyáltalán nem Nagyon						
	1 – nem volt szabad állás azon a munkahelyen, ahol dolgozna	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0
2 – a munkaadó nem kapott támogatást ott, ahova menni szeretett volna	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
3 – nem volt elég a végzettsége/szakmai tapasztalata ahhoz a munkához, amit végezni szeretett volna	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
4 – nem voltak meg a kapcsolatai hozzá	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
5 – mert nagyon kellett a pénz, és el kellett vállalni a munkát	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
6 – ezt jól megfizetik	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
7 – a munkaügyi központ dolgozói javaslatára ment erre a munkahelyre	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
8 – ez volt helyben, nem akart ingázni	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
9 – itt a továbbfoglalkoztatás esélye nagyobb	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
10 – ismerősök is itt dolgoznak	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
11 – máshová már nem vennék fel	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99
12 – egyéb, éspedig:	1	2	0	99	1	2	3	4	5	0	99

F8. Összesen hány alkalommal vett részt közfoglalkoztatásban?

..... alkalommal

0 – nt   99 – nv

F9. Most a támogatott munkahelyéről kérdezem:

F9.1	Milyen szervezet, intézmény (volt) a munkaadója? 1 – önkormányzat – közigazgatás 2 – önkormányzati intézmény (iskola, szoc. int. stb.) 3 – önkormányzati vagy állami vállalat (500 főig) 4 – önkormányzati vagy állami nagyvállalat (501 főtől) 5 – nonprofit szervezet – közhasznú foglalkoztatás 0 – nt 99 – nv	Kód:
F9.2	Főként milyen területen tevékenykedik a szervezet? (Kód: B)	Kód:
F9.3	Mi (volt) az Ön foglalkozása, munkaköre? (Kérdezőbiztos, írja be, majd kódolja: C)	Kód:
F9.4	Mi (volt) az Ön beosztása? (Kód: D)	Kód:
F9.5	Hány alkalommal dolgozott ezen a munkahelyen összesen?	Alkalom:
F9.6	Hogyan alakul(t) a munkaideje? (F)	Kód:
F9.7	Hol van/volt a munkavégzés helye? (G)	Kód:
F9.8	Mennyi (volt) a havi nettó jövedelme (amit kézhez kap)?	1 – minimálbér (körüli összeg) 2 – max. 150 000 Ft 3 – 150 000 Ft felett

Mennyire elégedett...		Egyáltalán nem elégedett				Nagyon elégedett			
F17.7	... munkamegtartást segítő szolgáltatásokkal (pl. gyerekelhelyezés, adósságkezelés, konfliktuskezelés)	1	2	3	4	5	0	99	
F17.8	... a jövedelemmel?	1	2	3	4	5	0	99	
F17.9	... a munkaidővel/műszakbeosztással?	1	2	3	4	5	0	99	
F17.10	... a munka érdekességével?	1	2	3	4	5	0	99	
F17.11	.... a munka nehézségével?	1	2	3	4	5	0	99	
F17.12	... az előrejutás esélyével?	1	2	3	4	5	0	99	
F17.13	... a teljesítmény-elvárással?	1	2	3	4	5	0	99	
F17.14	... a munkatársakkal való kapcsolatával?	1	2	3	4	5	0	99	
F17.15	az elhelyezkedéshez nyújtott segítséggel a támogatott foglalkoztatás végén?	1	2	3	4	5	0	99	
F17.16	... a végzett munka megbecsültségével?								

F18. Változtatna-e valamin, ha Ön szervezné a közfoglalkoztatást?

1 – nem változtatnék

2 – változtatnék, mégpedig:.....

0 – nt   99 – nv   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

F19. Véleménye szerint... Kérem, értékelje ebben az esetben is az iskolában szokásos módon!

		Egyáltalán nem elégedett				Nagyon elégedett			
F19.1	... az Önt alkalmazó munkahely gazdasági szempontból mennyire stabil?	1	2	3	4	5	0	99	
F19.2	...több lehetséges munkaadót ismer a támogatott foglalkoztatást követően?	1	2	3	4	5	0	99	
F19.3	... van-e/volt-e arra esély, hogy a támogatott foglalkoztatást követően továbbfoglalkoztassák?	1	2	3	4	5	0	99	
F19.4	... a végzett munkához viszonyítva megfelelő a fizetése?	1	2	3	4	5	0	99	

F20. Tervezi-e, hogy a jövőben részt vesz közfoglalkoztatásban?

1 – igen, akár több alkalommal is   2 – igen, még egy alkalommal

3 – nem

0 – nt   99 – nv   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

AZ AKTÍV ESZKÖZBEN VALÓ RÉSZVÉTELT KÖVETŐ HELYZET

Kérdező! Kérem, CSAK AZ AKTÍV ESZKÖZBEN érintett válaszadóktól kérdezze!

H1. Egy munkaügyi programban való részvételnek számtalan előnye és hátránya lehet. Az alábbi vélemények milyen mértékben érvényesek Önre: mit tapasztalt a ..... programban (Kérdező, kérem helyettesítse be az aktív eszköz nevét!) való részvétele során? Kérem, osztályozzon az iskolában megszokott módon!

A .... program(ban való részvétel) során / miatt...		Egyáltalán nem			Nagyon jellemző		
		1	2	3	4	5	0 99
H1.1	... kapott jövedelemmel jelentősen hozzájárulhattam a család bevételeihez.	1	2	3	4	5	0 99
H1.2	... hasznos feladatot végeztem.	1	2	3	4	5	0 99
H1.3	... a környezetem jobban megbecsült.	1	2	3	4	5	0 99
H1.4	... családom büszke volt rám.	1	2	3	4	5	0 99
H1.5	... a korábbiaknál nagyobb rendszeresség volt a napjaimban.	1	2	3	4	5	0 99
H1.6	... szakmailag fejlődtem.	1	2	3	4	5	0 99
H1.7	... ügyesebben tudok állást keresni, ha ez szükséges.	1	2	3	4	5	0 99
H1.8	... több lehetséges munkaadót ismerek.	1	2	3	4	5	0 99
H1.9	... több olyan ismerősöm, barátom van, akivel rendszeresen kapcsolatot tartok.	1	2	3	4	5	0 99
H1.10	... éreztem, hogy teszek valamit a társadalomért.	1	2	3	4	5	0 99

A .... program(ban való részvétel) során / miatt...		Egyáltalán nem			Nagyon jellemző		
		1	2	3	4	5	0 99
H1.11	... nem tudtam a háztájit művelni.	1	2	3	4	5	0 99
H1.12	... csökkent a bevétel.	1	2	3	4	5	0 99
H1.13	... kimaradtam az alkalmi munkából (pl. napszám)	1	2	3	4	5	0 99
H1.14	... nem kaptam segílyt.	1	2	3	4	5	0 99
H1.15	... több volt a kiadásom, mint korábban.						
H1.16	... felügyelet nélkül maradtak a gyerekeim.	1	2	3	4	5	0 99
H1.17	... segítséget kellett keresnem, hogy megoldjam a gyerekek / más gondozásra szoruló családtagok felügyeletét.	1	2	3	4	5	0 99
H1.18	... többbe került az élet a családnak (nem volt időm főzni).	1	2	3	4	5	0 99
H1.19	... több volt a családban a vita, veszekedés.	1	2	3	4	5	0 99
H1.20	... kevesebb szabadidőm maradt.	1	2	3	4	5	0 99
H1.21	... kevesebb időm jutott a családomra.	1	2	3	4	5	0 99
H1.22	... nem azt csináltam napközben, amit akarok.	1	2	3	4	5	0 99
H1.23	... több hétre távol kellett lennem a családtól/ az otthonomtól.	1	2	3	4	5	0 99
H1.24	... más településre kellett naponta átjárnom.	1	2	3	4	5	0 99
H1.25	... a munkába járás (oda-vissza) napi 2 óránál többet vett igénybe.	1	2	3	4	5	0 99

H2. Amikor vége lett a .....programnak (Kérdező! Helyettesítse be az aktív eszközt!) mi történt Önnel? Mi lett az Ön gazdasági aktivitása hivatalosan?

(Kérdező, kérem, olvassa fel a J-jelű kódokat!)

Kód (J): ..... (Kérdező, ha még nincs vége a 2009 szeptember és 2010 február között (is) zajló, általunk vizsgált beavatkozásnak, írjon 19-est és ugorjon a J1-es kérdésre!)

H3. Amennyiben akkor nem helyezkedett el:

Később el tudott-e helyezkedni bejelentett munkahelyen?

1 – igen   2 – nem   0 – nem tudja   9 - nincs válasz   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

H4. Amennyiben igen, ez(ek) a munkahely(ek):

	Kód
1. munkahely	
2. munkahely	
3. munkahely	

Kérdezőbiztos! Kódok:

1 –közfoglalkoztatásban   2 –bértámogatási programban
 3 –nem támogatott státuszban, bejelentett munkahelyen alkalmazottként   4 –bejelentve, saját vállalkozásban
 5 –bejelentve, őstermelőként   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

H5. Amennyiben a beavatkozás után bármikor elhelyezkedett:

Mennyi idő telt el a képzésben/bértámogatásban/közfoglalkoztatásban való részvétel és a bejelentett elhelyezkedés között?

..... hónap (Kérdező! Amennyiben azonnal elhelyezkedett, írjon 0-t. Ha nem helyezkedett el, hagyja üresen!)

H6. Amennyiben a beavatkozás után bármikor elhelyezkedett:

Mit gondol, ha nem vesz részt a képzésben/bértámogatásban/közfoglalkoztatásban, akkor is el tudott volna a bejelentett állásban helyezkedni? Több válasz is lehetséges!

1 – igen, az elhelyezkedésem egyáltalán nem függött a programtól
 2 – igen, de szerintem több időbe került volna
 3 – igen, de alacsonyabb/kedvezőtlenebb munkakörben
 4 – igen, de alacsonyabb fizetésért
 5 – igen, de kedvezőtlenebb munkakörülmények között
 6 – igen, de távolabb a lakóhelyemtől
 7 – igen, sokkal hamarabb elhelyezkedtem volna, mint így
 8 – nem
 0 – nem tudja   9 - nincs válasz   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

H7. A program után elhelyezkedett-e Ön nem bejelentve? (Kérdező! Itt arra vagyunk kíváncsiak, ha huzamosabb ideig, rendszeresen, átlagosan napi több órában dolgozott valahol.)

1 – igen   2 – nem   0 – nem tudja   9 - nincs válasz

H8. Amennyiben igen:

Mennyi idő telt el a képzésben/bértámogatásban/közfoglalkoztatásban való részvétel és a nem bejelentett elhelyezkedés között?

.....hónap (Kérdező! Amennyiben azonnal elhelyezkedett, írjon 0-t. Ha nem helyezkedett el, hagyja üresen!)

H9. A program befejezését követő hat hónapon belül előfordult-e, hogy Ön:

		1 – előfordult	2 – nem fordult elő
H9.1	munkát vállalt alkalmi munkavállalói kiskönyvvvel		
H9.2	nem bejelentett mezőgazdasági munkát (napszám) végzett		
H9.3	más, nem bejelentett munkát végzett		
H9.4	gazdálkodott önellátásra		
H9.5	gazdálkodott eladásra		
H9.6	külföldön dolgozott nem bejelentve		

„A TÁVOLMARADÁS OKA”

Kérdező! Kérem, CSAK A KONTROLLCSOPORTOS válaszadóktól kérdezze!

T1. Mit gondol: mi lehet az oka annak, hogy Ön 2009 szeptembere és 2010 februárja között nem vett részt / nem jelentkezett az általunk vizsgált eszközökbe, tehát nem volt közfoglalkoztatott, nem vett részt képzésben, illetve bértámogatásban? (Kérdező, kérem, „nyitva” kérdezzen!)

.....
 .....

Kérdező, kérem, az alábbiakban kódolja a választ!

Kérem, mérlegelje, hogy az alább felsorolt tényezők milyen mértékben járultak hozzá, hogy Kérem, osztályozzon az iskolában megszokott módon!

Nem vett részt aktív eszközben, mert		1 – választotta	2 – nem választotta
T1.1	... nem tudta volna a háztájit művelni.	1	2
T1.2	... csökkent volna a bevétele.	1	2
T1.3	... kimaradt volna az alkalmi munkából (pl. napszám)	1	2
T1.4	... nem kapott volna segílyt.	1	2
T1.5	... kevesebb szabadideje maradt volna.	1	2
T1.6	... felügyelet nélkül maradtak volna a gyerekei.	1	2
T1.7	... segítséget kellett volna keresnie, hogy megoldja a gyerekek / más gondozásra szoruló családtagok felügyeletét.	1	2
T1.8	... kevesebb ideje jutott volna a családra.	1	2
T1.9	... többbe került volna az élet a családnak (pl. nem lett volna ideje főzni).	1	2
T1.10	... több lett volna a családban a vita, veszekedés.	1	2
T1.11	... több lett volna a kiadása, mint korábban.	1	2
T1.12	... nem azt csinálta volna napközben, amit akart.	1	2
T1.13	... több hétre távol kellett volna lennie a családtól / az otthonától.	1	2
T1.14	... más településre kellett volna naponta átjárnia.	1	2
T1.15	... a munkába járás (oda-vissza) napi 2 óránál többet vett volna igénybe.	1	2
T1.16	... nem ajánlották fel a részvétel lehetőségét.	1	2
T1.17	... egyszerűen csak nem akarta.	1	2
T1.18	... „mert nem és kész...”	1	2

JELENLEGI HELYZET

Kérdező! Kérem, minden válaszadótól kérdezze!

J1. Jelenleg mi az Ön gazdasági aktivitása?

(Kérdező, kérem, olvassa fel a J-jelű kódokat!)

Kód (J): .....

J2. Amennyiben dolgozik: (Kérdezőbiztos! Bármilyen „hivatalos” munkahely – tehát pl. közmunka is – lehet!)

J2.1	Milyen szervezet, intézmény a munkaadója? (Kód: A)	Kód:
J2.2	Főként milyen területen tevékenykedik a szervezet? (Kód: B)	Kód:
J2.3	Mi az Ön foglalkozása, munkaköre? (Kérdezőbiztos, írja be, majd kódolja: C)	Kód:
J2.4	Mi az Ön beosztása? (Kód: D)	Kód:
J2.5	Hányadik alkalommal dolgozik ezen a munkahelyen?	Alkalom:
J2.6	Milyen módon, kinek a segítségével találta ezt a munkát? (E)	Kód:
J2.7	Kérdező, aki nem vett részt aktív eszközben, attól ne kérdezze! Mit gondol: abban, hogy sikerült itt munkába állnia, a ..... (Kérdező! Helyettesítse be az aktív eszközt!) szerepet játszott-e?	1 – igen 2 – nem 3 – nem volt aktív eszközben
J2.8	Mit gondol: abban, hogy sikerült itt munkába állnia, a munkaügyi központ (egyéb) szolgáltatása(i) szerepet játszott(ak)-e?	1 – igen 2 – nem
J2.9	Hogyan alakul a munkaideje? (F)	Kód:
J2.10	Hol van a munkavégzés helye? (G)	Kód:
J2.11	Milyen a munkaszerződése? (H)	Kód:
J2.12	A munkaszerződése határozott vagy határozatlan idejű-e?	1 – határozott 2 – határozatlan
J2.13	Mennyi a havi nettó jövedelme (amit kézhez kap)?	1 – minimálbér (körüli összeg) 2 – max. 150 000 Ft 3 – 150 000 Ft felett
J2.14	Egy ilyen munkakörben mennyi lenne az Ön véleménye szerint a megfelelő havi nettó bér (amit kézhez kap)?	Ft:

Ha nem dolgozik:

J3. Mennyire sürgős Önnek, hogy elhelyezkedjen? Kérem, értékeljen az iskolában szokásos módon: adjon 1-est, ha egyáltalán nem sürgős, 5-öst, ha nagyon sürgős az Ön számára a munkavállalás!

0 – nem tudja   1   2   3   4   5
9 – nincs válasz   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

J4. Keres-e Ön jelenleg munkát?

1 – igen   2 – nem   0 – nem tudja   99 – nem válaszol   üres – nem vonatkozik rá a kérdés

J5. Ha nem keres: Miért nem? (Kérdezőbiztos! Ne sorolja fel a lehetséges alternatívákat, „nyitott kérdésként kérdezzen”, de soronként kódoljon!)

mert...		1 – választotta 2 – nem választotta 0 – nem tudja 99 – nem válaszol üres – nem vonatkozik rá a kérdés (dolgozik, keres)			
J5.1	... van nem bejelentett munkája	1	2	0	99
J5.2	... tanul	1	2	0	99
J5.3	... családi akadályozó körülmény van (pl: nem tudná kire hagyni valamely családtagját)	1	2	0	99
J5.4	... egészségügyi akadálya van	1	2	0	99
J5.5	... kiábrándultság, lemondás (úgysem vennék fel sehová, minden protekció, elege van stb.)	1	2	0	99
J5.6	... úgysem találna annyi pénzért, amennyiért megérné elhelyezkedni...	1	2	0	99
J5.7	... éppen két közmunka közötti idejét tölti, segélyt kap	1	2	0	99
J5.8	... vár egy előzetesen megbeszélt munka indulására.	1	2	0	99
J5.9	... egyéb, éspedig:	1	2	0	99

Figyelem! Mindenkitől kérdezzen!

Kérdező, kérem, olvassa fel ezt a mondatot a válaszadóknak: „Kérem, néhány kérdés erejéig képzelje el, hogy Ön most állást keres!”

J6. Milyen módon, kinek a segítségével próbál(na) munkát találni? Hol nézne utána, kiket kérdezne meg? (Kérdező, kérem, ne sorolja fel a lehetséges válaszokat! Karikázza, amit a válaszadó magától említ!) Kérem, a „b.)” kérdést azokban az esetekben tegye fel, amelyeket a kérdezett említett!

		a.) 1 – említette 2 – nem említette 0 – nem tudja 99 –nem válaszol				b.) Ha említette: Hány ilyen személyt/ intézményt ismer?
J6.1	Barátokat, ismerősöket kérdezgetne	1	2	0	99	
J6.2	Régi munkatársakat, volt iskolatársakat kérdezgetne	1	2	0	99	
J6.3	Családtagokat, rokonokat kérdezgetne	1	2	0	99	
J6.4	Szomszédokat kérdezgetne	1	2	0	99	
J6.5	Újsághirdetéseket, internetes hirdetéseket figyelne, azokra jelentkezne	1	2	0	99	
J6.6	Hirdetéseket adna fel újságban, interneten	1	2	0	99	
J6.7	Munkaügyi kirendeltséget keresne fel	1	2	0	99	
J6.8	Munkaügyi kirendeltség ajánlatát várná	1	2	0	99	
J6.9	Magán-munkaközvetítőket keresne fel	1	2	0	99	
J6.10	Közvetlenül a munkaadókat keresné fel	1	2	0	99	
J6.11	Családsegítő szolgálatot keresne fel	1	2	0	99	
J6.12	Önkormányzat ajánlatát várná	1	2	0	99	
J6.13	Civil szervezeteket keresne fel	1	2	0	99	
J6.14	Nem tenne semmit, várná, hogy történjen valami	1	2	0	99	
J6.15	egyéb, éspedig:	1	2	0	99	

J12.5	Táppénzre nem mehet, különben elbocsátják.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.6	A túlórárt nem fizetik ki.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.7	A munkaruhát, munkaeszközt hozni kell.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.8	Veszélyes vagy egészségre ártalmas munkát kell végezni.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.9	Köztéren kommunális munkát kell végezni.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.10	Nem tartják be az előírt szüneteket.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.11	Táv munkában kell dolgozni a saját otthonában.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.12	Részmunkaidőben kell dolgozni, arányosan kevesebb bérért.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.13	12 órás munkaidőben kell dolgozni.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.14	Több műszakban kell dolgozni.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.15	El kell költöznie más településre.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.16	Naponta több órát kell ingázni.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.17	Több napig / hétig nem látja a családját.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99
J12.18	A munkahelyen el kell fogadni a huzamosabb idejű külföldi munkavégzést.	1	2	3	0	99	1	2	3	0	99

J13. Mennyi időt lenne hajlandó naponta oda-vissza (összesen!) munkába járni (gyalog vagy utazni) a napi munkavégzés miatt? (Kérdező! Írja be a választ! A „bármennyit” kerülni kell!)

..... percet   1 – bármennyit   0 – nem tudja   99 – nem válaszol   999 – semennyit

J14. Miként vélekedik (aki nem dolgozik),/mit tapasztalt (aki dolgozik): milyen előnyökkel, illetve hátrányokkal járt/járna a munkába állása?

Előnyök:

.....
 .....

Hátrányok:

.....
 .....

J15. A munkavállalás kapcsán többféle előnyt, illetve hátrányt szoktak említeni az emberek. Az alábbi vélemények milyen mértékben érvényesek Önre? Mit tapasztal (ha dolgozik) / mit tapasztalt (amikor dolgozott, ha most nem dolgozik)? Kérem, osztályozzon az iskolában megszokott módon!

A munkavállalás során előny, hogy		Egyáltalán nem			Nagyon jellemző		
J15.1	... a kapott jövedelemmel jelentősen hozzájárulhatok a család bevételeihez.	1	2	3	4	5	0 99
J15.2	... hasznos feladatot végzek	1	2	3	4	5	0 99
J15.3	... a környezetem jobban megbecsül.	1	2	3	4	5	0 99
J15.4	... a családom büszke rám.	1	2	3	4	5	0 99
J15.5	... a korábnál nagyobb rendszeresség van a napjaimban.	1	2	3	4	5	0 99
J15.6	... szakmailag fejlődök.	1	2	3	4	5	0 99
J15.7	... több lehetséges munkaadót ismerek, szélesedik a kapcsolatrendszerem.	1	2	3	4	5	0 99
J15.8	... több olyan ismerősöm, barátom van, akivel rendszeresen kapcsolatot tartok.	1	2	3	4	5	0 99
J15.9	... érzem, hogy teszek valamit a társadalomért.	1	2	3	4	5	0 99

A munkavállalás során hátrány, hogy		Egyáltalán nem			Nagyon jellemző		
		1	2	3	4	5	0 99
J15.10	... nem tudom a háztájit művelni.	1	2	3	4	5	0 99
J15.11	... csökken a bevételem.	1	2	3	4	5	0 99
J15.12	... kimaradok az alkalmi munkából (pl. napszám)	1	2	3	4	5	0 99
J15.13	... nem kapok segílyt.	1	2	3	4	5	0 99
J15.14	... kevesebb szabadidőm marad.	1	2	3	4	5	0 99
J15.15	... felügyelet nélkül marad(nak) a gyereke(i)m.	1	2	3	4	5	0 99
J15.16	... kevesebb időm jut a családomra.	1	2	3	4	5	0 99
J15.17	... többbe kerül az élet a családnak (nincs időm főzni).	1	2	3	4	5	0 99
J15.18	... több a családban a vita, veszekedés.	1	2	3	4	5	0 99
J15.19	... több a kiadásom, mint korábban.	1	2	3	4	5	0 99
J15.20	... nem azt csinálom napközben, amit akarok.	1	2	3	4	5	0 99
J15.21	... több hétre távol kell lennem a családtól/ az otthonomtól.	1	2	3	4	5	0 99

J16. Milyennek értékeli:

		... jelenleg az Ön:				... ahhoz képest mielőtt részt vett a .....-ben (aktív eszköz neve) /az egy évvel ezelőtti helyzetéhez képest (aki nem vett részt aktív eszközben)			
		1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
		1 – rossz 2 – átlagos 3 – jó 0 – nem tudja 99 –nem válaszol				1 – rosszabb, mint korábban 2 – ugyanolyan, nem változott 3 – jobb, mint korábban 0 – nem tudja 99 –nem válaszol			
J16.1	... az elhelyezkedési esélyeit?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.2	.... önbizalmát?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.3	... magáért való kiállítását?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.4	... motiváltságát a munkavállalásra?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.5	....szakmai, elméleti ismereteit?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.6	... külső megjelenését?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.7	... szűkebb családi kapcsolatait?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.8	... baráti, ismerősi kapcsolatait?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.9	... kapcsolatait, amelyeket segítségül tud hívni, ha állást keres?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.10	...képességét hivatalos ügyek intézésére?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.11	... képességét mások segítésére?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.12	... képességét mások figyelmes meghallgatására?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99
J16.13	... képességét a napirendje kialakítására?	1	2	3	0 99	1	2	3	0 99

J22. Jellemzők-e Önre a következő tényezők? Ha igen: korlátozza-e Önt abban, hogy munkát találjon? Ha igen: milyen mértékben korlátozza? Kérem, osztályozzon az iskolában szokásos módon! (Kérdezőbiztos! Amennyiben a megkérdezett nem tud, vagy nem akar válaszolni, kérem, írjon 0-t, vagy 99-est!)

		Fennáll-e? 1 – igen 2 – nem 0 – nem tudja 99 – nincs válasz	Ha igen: milyen mértékben korlátozza? 1 – egyáltalán nem 2 3 4 5 – nagyon 0 – nt 99 – nv
J22.1	állami gondozott (volt)		1 2 3 4 5 0 99
J22.2	szenvedélybetegsége miatt (ha már gyógyult is)		1 2 3 4 5 0 99
J22.3	mert nő/férfi		1 2 3 4 5 0 99
J22.4	büntetve volt, priusza van		1 2 3 4 5 0 99
J22.5	túl öreg		1 2 3 4 5 0 99
J22.6	túl fiatal, tapasztalatlan		1 2 3 4 5 0 99
J22.7	származása miatt (pl. örmény, roma, stb.)		1 2 3 4 5 0 99
J22.8	nem elég vonzó a megjelenése (pl. túlsúlyos)		1 2 3 4 5 0 99
J22.9	nincs elég pénze rendszeren felöltözni, „kinézni”		1 2 3 4 5 0 99
J22.10	rendezetlenek a lakáskörülményei		1 2 3 4 5 0 99
J22.11	felügyeletre szoruló gyermeke van		1 2 3 4 5 0 99
J22.12	nincs vagy túl messze van a gyermekek napközbeni ellátását biztosító intézmény		1 2 3 4 5 0 99
J22.13	munkavállalás mellett nem lehet odaérni a gyerekért az óvodába, iskolába		1 2 3 4 5 0 99
J22.14	gyerekét egyedül nevelő		1 2 3 4 5 0 99
J22.15	ápolásra szoruló családtagja van		1 2 3 4 5 0 99
J22.16	beköltözött, idegen, gyengék a helyi kapcsolatai		1 2 3 4 5 0 99
J22.17	már régen / soha nem volt munkája, munkahelye, munkatapasztalata		1 2 3 4 5 0 99
J22.18	a szakképzettsége elavult, olyan munkahely, munkakör már nincs is		1 2 3 4 5 0 99
J22.19	túl régi, megkopott a tudása		1 2 3 4 5 0 99
J22.20	GYES, GYED alatt nem dolgozott		1 2 3 4 5 0 99
J22.21	kis faluban él, ott nincs munka		1 2 3 4 5 0 99
J22.22	az ingázás túl drága		1 2 3 4 5 0 99
J22.23	nincs megfelelő tömegközlekedés az ingázáshoz		1 2 3 4 5 0 99
J22.24	nincsenek teljesen rendben az iratai, papírjai, van, ami elveszett, lejárt		1 2 3 4 5 0 99
J22.25	munkanélkülként nem szívesen veszik fel		1 2 3 4 5 0 99
J22.26	túl sok a munkanélküli a környéken		1 2 3 4 5 0 99
J22.27	itt van a háza, nem tudná eladni		1 2 3 4 5 0 99
J22.28	élettárs, házastárs nem akarja, hogy dolgozzon		1 2 3 4 5 0 99
J22.29	egyéb:		1 2 3 4 5 0 99

HÁZTARTÁS

Kérdező! Kérem, minden válaszadótól kérdezze!

CS1. Jelenleg hányan élnek egy háztartásban? *(Kérdező! Írja be a választ!)*

(Egy háztartás: azok az együtt élő személyek, akik közösen állják életvezetési költségeiket.)

..... fő

0 – nem tudja 99 – nincs válasz

CS2. Mivel foglalkoznak a háztartás tagjai? Hány olyan személy van a háztartásban, aki...? *(Kérdező! Írd be a megfelelő választ!)*

		fő
CS2.1	bölcsődés	
CS2.2	óvodás	
CS2.3	általános iskolás	
CS2.4	középiskolai tanuló	
CS2.5	főiskolás/technikumba/felsőfokú továbbképzésbe jár (nappali)	
CS2.6	egyetemista (nappali tagozat)	
CS2.7	otthon lévő 18 év alatti gyerek	
CS2.8	dolgozik, bejelentett munkahelyen alkalmazottként	
CS2.9	dolgozik, saját vállalkozásban	
CS2.10	dolgozik, őstermelő	
CS2.11	dolgozik, közfoglalkoztatásban	
CS2.12	dolgozik, nem bejelentett gazdálkodó	
CS2.13	regisztrált munkanélküli (álláskereső/RSZS/RÁT)	
CS2.14	GYES/GYED/GYET/TGYÁS	
CS2.15	GYES/GYED/GYET/TGYÁS és dolgozik	
CS2.16	nyugdíjas	
CS2.17	nyugdíjas és dolgozik	
CS2.18	rokkantnyugdíjas	
CS2.19	rokkantnyugdíjas és dolgozik	
CS2.20	ápolási díjon van	
CS2.21	háztartásbeli	
CS2.22	egyéb hivatalosan inaktív (tartós táppénz stb.)	
CS2.23	„csak úgy van” - nincs bejelentett munkája, sehol nincs regisztrálva (18+)	

CS3. Az Önök háztartásának jelenlegi anyagi helyzete az ország háztartásainak többségéhez képest... *(Kérdező! Karikázza be a megfelelő válasz számát!)*

1 – sokkal jobb

2 – jobb

3 – olyan, mint a többségé

4 – rosszabb

5 – sokkal rosszabb

0 – nem tudja 99 – nem válaszol

CS4. Véleménye szerint egy olyan háztartásnak, mint az Önöké, havonta hány forintra lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen? (Kérdező! 1000 forintra kerekítsen!)

.....Ft/hó
0 – nem tudja 99 – nem válaszol

CS5. Ehhez képest mennyiből gazdálkodnak? (A kérdés a háztartásra vonatkozik!)
(Kérdező! 1000 forintra kerekítsen! Pl.: 40 345 Ft helyett 40 000 Ft)

.....Ft/hó
0 – nem tudja 99 – nem válaszol

CS6. Arra kérjük, az alábbiakban vegye sorra, hogy milyen bevételi forrásokkal rendelkezik az Ön(ök) háztartása? (Kérdező! Karikázza be a megfelelő válasz számát!)

		1 – választotta	2 – nem választotta	0 – nem tudja	99 – nem válaszol
CS6.1	munkaszerződésből származó rendszeres fizetés	1	2	0	9
CS6.2	rendszeres fizetés munkaszerződés nélkül (nem bejelentve)	1	2	0	9
CS6.3	közfoglalkoztatásból származó jövedelem	1	2	0	9
CS6.4	saját vállalkozásból (akár mezőgazdaság!) befolyó jövedelem	1	2	0	9
CS6.5	bejelentett alkalmi munkavállalásból származó bevételek	1	2	0	9
CS6.6	nem bejelentett alkalmi munkavállalásból származó jövedelem	1	2	0	9
CS6.7	saját területen végzett, mezőgazdasági termelésből származó jövedelem (hivatalos vállalkozás nem idetartozik! Leginkább: háztáji/gyümölcsös/3 disznó/pálinkafőzés stb.)	1	2	0	9
CS6.8	álláskeresői (munkanélküli) segély, járadék	1	2	0	9
CS6.9	rendelkezésre állási támogatás (RÁT)	1	2	0	9
CS6.10	rendszeres szociális segély (RSZS)	1	2	0	9
CS6.11	nyugdíj, rokkantnyugdíj	1	2	0	9
CS6.12	GYES, GYED, GYET, TGYÁS	1	2	0	9
CS6.13	családi pótlék	1	2	0	9
CS6.14	ápolási díj	1	2	0	9
CS6.15	árvaellátás, özvegyi nyugdíj	1	2	0	9
CS6.16	rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény	1	2	0	9
CS6.17	családtól kapott segítség	1	2	0	9
CS6.18	tanulmányi ösztöndíj	1	2	0	9
CS6.19	egyéb, éspedig:	1	2	0	9

Köszönjük a válaszait!

Kérdőbiztos!

Arra kérem, hogy a V1. – V4.; K1b., B1b; F1b kérdések alapján - az interjú befejezése után - Ön válaszoljon a következő kérdésekre!

1. Mi volt a válaszadó státusza: (Kód: J!)

2009 decemberében: .....

2010 márciusában: .....

2010 augusztusában: .....

2. Milyen beavatkozásban vett részt a válaszadó a 2009. szeptember és 2010. február közötti időszakban?

1 – képzés

2 – bértámogatás

3 – közfoglalkoztatás 31 – közhasznú munka 32 – közcélú munka 33 - közmunka
(Kérdőbiztos! Ha a megkérdezett nem tudja, melyik a három közül, kódolja 30-asként!)

4 – nem vett részt aktív eszközben (kontrollcsoport)

3. A 2009. szeptember – 2010. február között zajló beavatkozás megkezdésekor mennyi ideje volt munkanélküli a válaszadó? (Amennyiben nem vett részt aktív eszközben, úgy 2010. márciusához viszonyítson!)

..... hónapja

4. Mi volt a válaszadó státusza közvetlenül a 2009. szeptember – 2010. február között zajló beavatkozás (bértámogatás, közfoglalkoztatás, képzés) előtt? (Kód: J)

..... (üres, ha nem volt beavatkozás)

5. Hány hónapig tartott a 2009. szeptember – 2010. február között zajló beavatkozás (bértámogatás, közfoglalkoztatás, képzés)? Ha ez a beavatkozás most is tart, 2010 augusztus végéig számolja!

..... hónap (üres, ha nem volt beavatkozás)

6. A 2009. szeptember – 2010. február között zajló beavatkozás (bértámogatás, közfoglalkoztatás, képzés) zárása óta mennyi idő telt el (2010 augusztusáig)?

..... hónap (ha jelenleg is tart: 99; üres, ha nem volt beavatkozás)

7. Mi volt a válaszadó státusza közvetlenül a 2009. szeptember – 2010. február között zajló beavatkozás (bértámogatás, közfoglalkoztatás, képzés) után? (Kód: J)

..... (üres, ha nem volt beavatkozás vagy ha nem ért még véget)

8. A 2009. szeptember – 2010. február között zajló beavatkozás zárását követően mennyi idő telt el, amíg a válaszadó először „hivatalosan” elhelyezkedett?

..... hónap (ha még most sem helyezkedett el hivatalosan: 99; üres, ha nem volt beavatkozás)

Amennyiben elhelyezkedett: milyen státuszba került?

1 – közfoglalkoztatásban vett részt

2 – státusz bértámogatási programban

3 – nem támogatott, nyílt munkaerőpiaci, alkalmazotti státusz

4 – státusz saját vállalkozásban

5 – östermelő, bejelentett státusz

9. Kérem, összegezze, hogy a fent elemzett beavatkozás (bértámogatás, közfoglalkoztatás, képzés) előtt és után milyen státuszok, milyen időtartamban fordultak elő 2009 szeptembere óta (az elmúlt 12 hónapban)!

	a.) ... beavatkozás kezdete előtt végezte ... hónapig	b.) ... beavatkozás lezárulta után végezte ... hónapig	c.)Összesen végezte az elmúlt 12 hónapban (hónap) <i>FIGYELEM! A beavatkozási időszak kivételével!</i>
1 - dolgozott, közfoglalkoztatásban (a vizsgált beavatkozáson kívül!)			
2 - dolgozott, bértámogatási programban (a vizsgált beavatkozáson kívül!)			
3 - dolgozott, nem támogatott státuszban, bejelentett munkahelyen, alkalmazottként			
4 - dolgozott bejelentve, saját vállalkozásban			
5 - dolgozott bejelentve, östermelőként			
6 – regisztrált munkanélküli volt, de nem kapott pénzügyi ellátást			
7 – regisztrált munkanélküli volt, álláskeresők ellátásában részesült (köznyelv: „munkanélküli segélyt kapott”)			
8 – regisztrált munkanélküli volt, szociális ellátásban részesült (köznyelv: „szociális segélyt kapott” – RÁT, RSZS)			
9 – regisztrált munkanélküliként képzésben volt (a vizsgált beavatkozáson kívül!)			
10 – nem regisztrált munkanélküli volt			
11 – tanuló volt, iskolarendszerű képzésben volt (nem regisztrált munkanélküliként)			
12 – gyermekkel volt otthon			
13 – rehabilitációs járadékos/ rokkantnyugdíjas volt			
14 – hosszabb ideje beteg/sérült volt, tartós táppénzen volt			
15 – ápolási díjon volt			
16 – háztartásbeli volt			
17 – büntetését töltötte			
18 – egyéb - hivatalosan inaktív volt:			

10. A válaszadó az Ön megítélése szerint:

1 – roma

2 – nem roma

3 – nem tudom megítélni

KÓDOK

A – Munkaadó (szektor) 1 – mikrovállalkozás (1-3 fő foglalkoztatott) 2 – kisvállalkozás (4-20 fő foglalkoztatott) 3 – középvállalkozás (21-500 fő foglalkoztatott) 4 – piaci nagyvállalat (501 fő vagy több foglalkoztatott) 5 – önkormányzat – közigazgatás 6 – önkormányzati vagy állami vagy civil fenntartású intézmény (iskola, szoc. int. stb.) 7 – önkormányzat/állami vállalat – közfoglalkoztatás 8 – önkormányzati vagy állami vállalat (500 főig) 9 – önkormányzati vagy állami nagyvállalat (501 fő vagy több foglalkoztatott) 10 – termelő, értékesítő vagy szolgáltató szövetkezet (pl. TSZ, kisiparosok szövetsége) 11 – nonprofit szervezet (független) (nem közhasznú foglalkoztatás) 12 – nonprofit szervezet – közhasznú foglalkoztatás 13 – nincs konkrét munkaadó, annak dolgozik, aki épp van (tipikus fekete fűszimunka) 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá	B – A foglalkoztató <u>főtevékenységének</u> ágazata 1 – nehézipar, bányászat 2 – építőipar, építészet 3 – könnyűipar, (bútor, textil, kézmű) 4 – élelmiszeripar 5 – vegyipar, gyógyszeripar 6 – mezőgazdaság, erdő-, és vízgazdálkodás, halászat 7 – elektrotechnika, elektronika, villamosság 8 – hírközlés, távközlés 9 – IT, informatika, számítástechnika 10 – beszerzés, logisztika 11 – közlekedés, szállítás 12 – kereskedelem 13 – értékesítés, ügynöki munka 14 – vendéglátás, idegenforgalom, szálloda 15 – államigazgatás, közigazgatás 16 – közüzemi szolgáltatás (pl. hőszolgáltatás, parkgondozás) 17 – egészségügy 18 – szociális ellátás 19 – oktatás, képzés 20 – kultúra, tudomány, egyház 21 – jog, jogi tanácsadás 22 – pénzügyi szolgáltatások, bank, biztosítás, pénzügyintézet 23 – pénzügy, számvitel 24 – asszisztencia, adminisztráció, ügyfélszolgálat 25 – biztonság, honvédelem, biztonságtechnika 26 – személyes szolgáltatás (fodrász, masször, kozmetikus) 27 – egyéb szolgáltatás (takarítás) 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá
C – Munkakör besorolása 1 – szakképzettséget igénylő munka, a munkaadó profiljának megfelelő (pl. építőiparban kőműves) 2 – szakképzettséget igénylő munka, belső szolgáltató, profil-független (pl. tolmács, HR menedzser, könyvelő, szakács iskolában) 3 – szakképzettséget nem igénylő, profilnak megfelelő munka (konzervgyári szalagmunkás) 4 – szakképzettséget nem igénylő kiegészítő munka (pl. iskolában takarító) 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá	
D – Beosztás 1 – önálló vállalkozó (teljes-/résztulajdonos, feketén/nem) 2 – vezető, főnök 3 – kislefőnök (pl.: művezető, szalagvezető, brigádvezető, boltvezető, műszakvezető, gyárban „mester”, stb.) 4 – beosztott szellemi nem adminisztratív munkakörben 5 – beosztott szellemi adminisztratív munkakörben 6 – beosztott fizikai 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá	E – Hogyan találta a munkát? 1 – barátok, ismerősök 2 – régi munkatársak 3 – volt iskolatársak 4 – családtagok, rokonok 5 – szomszédok 6 – újsághirdetés 7 – Internet 8 – munkaügyi kirendeltség, szolgáltató központ 9 – magán-munkaközvetítő 10 – közvetlenül a munkaadók 11 – családsegítő szolgálat 12 – egyéb, éspedig: 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá

F – Munkaidő 1- napi 8 órás állandó, „hivatali munkarend” (pl: 8-16, 6-14, mindegy, mikor) 2 – napi rendszeres, de több mint 8 óra 3 – műszak (kettő vagy három) 4 – 12 – 24; 2x16 5 – rugalmas munkaidő 6 – részmunkaidő (kevesebb, mint napi 8 óra) 7 – alkalmi munka, de rendszeres – heti 20 óra alatt 8 – alkalmi munka, de rendszeres – heti 20 óra felett 9 – alkalmi munka, teljesen rapszodikusán 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá	G – Munkavégzés helye 1 – otthon 2 – helyben 3 – napi ingázás 4 – heti ingázás 5 – havi ingázás 6 – változó (pl. építkezés vagy megrendelésfüggő, munkaerő-kölcsönzés) 7 – időszakos költözés (pl. külföld, több hónapra máshová) 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá
H – Munkaszerződés 1 – főállás (<i>a részmunkaidő is lehet főállás!</i>) 2 – mellékállás 3 – megbízási szerződés 4 – vállalkozó 5 – saját tulajdonú cég 60 – közfoglalkoztatás 61 – közhasznú 62 – közcélú 63 – közmunka (<i>Kérdezőbiztos! Ha nem tudja, melyik a három közül, kódolja 60-ként!</i>) 7 – alkalmi munka kiskönyvvvel 8 – feketemunka – szóbeli szerződéssel, „biztonságos” 9 – feketemunka – bizonytalanul 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá	J – Aktivitási mutató 1 – dolgozott, közfoglalkoztatásban 2 – dolgozott, bértámogatási programban 3 – dolgozott, nem támogatott státuszban, bejelentett munkahelyen alkalmazottként 4 – dolgozott bejelentve, saját vállalkozásban 5 – dolgozott bejelentve, östermelőként 6 – regisztrált munkanélküli volt, de nem kapott pénzbeli ellátást 7 – regisztrált munkanélküli volt, álláskereső ellátásában részesült (<i>köznyelv: „munkanélküli segélyt kapott”</i>) 8 – regisztrált munkanélküli volt, szociális ellátásában részesült (<i>köznyelv: „szociális segélyt kapott” – RÁT, RSZS</i>) 9 – regisztrált munkanélküliként képzésben volt 10 – nem regisztrált munkanélküli volt 11 – tanuló volt, iskolarendszerű képzésben volt (nem regisztrált munkanélküliként) 12 – gyermekkel volt otthon (GYES, GYED, GYET) 13 – rehabilitációs járadékos/rokkantnyugdíjas 14 – hosszabb ideje beteg/sérült volt, tartós táppénzen volt 15 – ápolási díjon volt 16 – háztartásbeli volt 17 – büntetését töltötte 18 – egyéb inaktív 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá
I – Hogyan szűnt meg a munkaviszonya? 1 – a munkavállaló (válaszadó) mondott fel 2 – a munkaadó mondott fel 3 – kölcsönös megegyezéssel szűnt meg a munkaviszony 4 – lejárt a szerződése 5 – megszűnt a cég/részleg 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá	
K- Képesítés, szakma, tanúsítvány neve 28 – A-B kategóriás jogosítvány 29 – C-D hivatásos jogosítvány 30 – nyelvtanfolyam 31 – számítógépes tanfolyam 32 – ezoterikus tudományokkal kapcsolatos tanfolyamok 33 – egyéb..... 0 – nem tudja 99 - nincs válasz üres – nem vonatkozik rá	
L – Szülők aktivitása 1 – dolgozott 2 – munkanélküli volt 3 – tanuló volt 4 – gyermekkel volt otthon 5 – rokkantnyugdíjas volt 6 – hosszabb ideig beteg volt, tartós táppénzen volt 7 – ápolási díjon volt 8 – háztartásbeli volt 9 – büntetését töltötte 10 – egyéb inaktív 0 – nem t. 99 – nincs válasz / meghalt	

